

โจทย์ของประเทศไทยในเรื่องการค้าและสิ่งแวดล้อม :
บทวิเคราะห์ในภาพรวมและข้อเสนอแนะ

โดย

บัญชา เศรษฐศิริโรตม์

ดำเนินงานโดย

โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ธันวาคม 2550

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ : RDG4830024

ชื่อโครงการ : โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล

ชื่อนักวิจัย :

นายบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์	โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร (หัวหน้าโครงการ)
ดร.เจษฎ์ โทณะวณิก	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม
รศ.ดร.ชยันต์ ตันติวิศาการ	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ดร.บัณฑิตา พิษณุการ	กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ
รศ.ดร.ลาวัณย์ ถนัดศิลปกุล	สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ดร.สุจิตรา วาสนาดำรงดี	นักวิจัยอิสระ
ผศ.ดร.สมชาย รัตนเชื้อสกุล	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
รศ.ดร.สิตานนท์ เจษฎาพิพัฒน์	องค์การกองทุนสัตว์ป่าโลกสากล ประเทศไทย (อดีตผู้อำนวยการ)

Email address: sbuntoon@thaippeople.org

ระยะเวลาโครงการ : 1 กันยายน 2548 – 31 สิงหาคม 2549

โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา ติดตาม และวิเคราะห์ประเด็นการเจรจาด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในเวทีระหว่างประเทศที่จะส่งผลกระทบต่อประเทศไทย กิจกรรมของโครงการประกอบด้วยการจัดเวทีประชุมหารือเชิงนโยบาย (Policy Dialogue) ระหว่างภาคีที่เกี่ยวข้องต่อการกำหนดจุดยืนและท่าทีของประเทศไทยสำหรับการเจรจาในเวทีระหว่างประเทศ โดยใช้ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยในโครงการ นอกจากนี้ โครงการยังมีกิจกรรมด้านการสื่อสารข้อมูล สร้างความเข้าใจ ความตระหนักแก่องค์กรที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับกฎกติกาด้านการค้าและด้านสิ่งแวดล้อมที่อาจมีผลกระทบต่อประเทศไทย

สำหรับการศึกษาวิจัยด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมที่ได้ดำเนินการมีรวมทั้งสิ้น 7 เรื่อง ได้แก่ เรื่องการเปิดเสรีทางการค้าและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ, เรื่องกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมและการค้าสินค้า GMOs, เรื่องการศึกษาผลกระทบของข้อตกลงเขตการค้าเสรีในประเด็นสิทธิบัตรสิ่งมีชีวิต, เรื่องการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมพืช: ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับประเทศไทย, เรื่องการเจรจาเรื่องการจัดการของเสียอันตรายในเวทีสิ่งแวดล้อมและเวทีการค้า, เรื่องผลกระทบการเจรจา FTA ไทย-สหรัฐ ในบทบาทด้วยการลงทุนต่อประเทศไทย และเรื่องผลกระทบกรณี EC Biotech Case (GMOs) ต่อบรรณกกฎหมายว่าด้วยการควบคุมความปลอดภัยทางชีวภาพ

ผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยและจากการจัดกิจกรรมต่างๆ ในโครงการนี้ได้มีผลต่อการสร้างความตระหนักและความตื่นตัวให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นการค้าและสิ่งแวดล้อม และเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายและจุดยืนในการเจรจาของไทยในกรณีการเจรจาข้อตกลงเขตการค้าเสรีไทย-สหรัฐอเมริกา ความตกลงพหุภาคีระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อม เช่น อนุสัญญาบาเซล อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นต้น

คำหลัก : ความตกลงพหุภาคีระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อม, การค้าและสิ่งแวดล้อม

Abstract

Project Code : RDG4830024

Project Title : Knowledge Management Unit on Trade and Environment

Investigators :

Buntoon Srethasirote	The Project Policy Strategy on Tropical Resource Base
Jade Donavanik	Faculty of Law, Siam University
Chayun Tantivasadakarn	Faculty of Economics, Thammasart University
Bantita Pichyakorn	Ministry of Foreign Affairs
Lawan Thanadsillapakul	Faculty of Law, Sukhothai Thammathirat Open University
Sujitra Vassanadumrongdee	Independent Researcher
Somchai Ratanachueskul	Faculty of Law, Thai Chamber University
Sitanon Jedsadaphipat	World Wildlife Fund (Thailand) (Former Director)

Email address: sbuntoon@thaipeople.org

Project Duration : 1 September 2005 – 31 August 2006

The objectives of MEAs Intelligence Unit is to study, follow up and analysis the negotiation on trade and environmental in International forum which will create impact to Thailand

The activities of the Project are

- Organize policy dialogue among stakeholders whom are part in determining Thailand position in International Forum based on the research
- Disseminate information regards trade and environmental regulations which impact to Thailand to the stakeholders and public

There are 7 topics in Trade and Environmental research including (1) Trade Liberalization and Climate Change (2) Environmental Regulation and GMOs Trade (3) Impact of Free Trade Agreement Focusing on Life Form Patent (4) Access and benefit-sharing of Plant Genetic Resources: Recommendation for Thailand's Policies (5) Hazardous Waste Negotiation in Environmental and Trade Regimes (6) Impact of Investment Chapter in US-Thai FTA and (7) Impact of EC Biotech Case (GMOs) on Biosafety Law

The outcome of the research and various forums are raising awareness and alert the trade and environmental related sectors. This also support in determining Thailand policy and position in negotiation FTA between USA-Thailand, and other MEAs as Basel Convention, Convention on Biodiversity, etc.

Keywords : Multilateral Environmental Agreements (MEAs) , Trade and Environment

โจทย์ของประเทศไทยในเรื่องการค้าและสิ่งแวดลอม : บทวิเคราะห์ในภาพรวมและข้อเสนอแนะ

โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดลอมในสถานการณ์สากล
สนับสนุนโดย
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

บัณฑิต เศรษฐกิจโรตม์¹

“อุปสรรค/สิ่งกีดขวางที่มีใช้ภาษี” (Non-Tariff Barriers :NTB) เป็นคำที่ค่อนข้างมีปัญหาอยู่มากในตัวเอง เนื่องจากแฝงความหมายว่า มาตรการต่างๆ ที่ใช้นั้น เป็นสิ่งกีดขวางการเข้าถึงตลาด เป็นอุปสรรคต่อการค้าเสรี ความหมายโดยนัยนี้ คือ การเอาเป้าหมายด้านการค้าเป็นตัวตั้ง มาตรการต่างๆ ที่เป็นสิ่งขัดขวางการค้าเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา ต้องถูกจำกัดหรือจัดให้หมดไป

สำหรับในโครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดลอมในสถานการณ์สากล (NTB Intelligence Unit) นี้ ไม่ได้ยึดถือความหมาย NTB ที่เอาเรื่องการค้าเป็นตัวตั้ง เนื่องจากเห็นว่า การใช้ NTB ในบางกรณีแม้ว่าจะเป็นอุปสรรคต่อการค้า แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น มีความสมเหตุผล เป็นเรื่องที่ควรสนับสนุน เพื่อการปกป้องคุ้มครองสุขภาพและสิ่งแวดลอม (ทั้งภายในประเทศและสิ่งแวดลอมโลก)

มาตรการทางการค้าที่มีใช้ภาษี (Non-Tariff Measures :NTM) อาจแบ่งได้เป็น 5 กลุ่มหลัก คือ มาตรการควบคุมราคา มาตรการการออกใบอนุญาตอัตโนมัติ มาตรการควบคุมปริมาณ มาตรการกีดขวางผูกขาด และมาตรการทางเทคนิค (Ando and Fujii, 2003)² ในโครงการ NTB Intelligence Unit ช่วงปีแรกนี้ มุ่งเน้นการศึกษา NTB ในส่วนที่เกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดลอม ได้แก่ ประเด็นเรื่องสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรม เรื่องของเสียอันตราย เรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก อย่างไรก็ตาม ได้มีการศึกษาติดตามมาตรการที่นอกเหนือจากเรื่องสิ่งแวดลอม (แต่มีผลเกี่ยวข้องกับเรื่องสิ่งแวดลอมในที่สุด) ได้แก่ เรื่องสิทธิบัตรสิ่งมีชีวิต เรื่องความหลากหลายทางชีวภาพ และเรื่องการลงทุน ประเด็นการศึกษาดังกล่าวจะเกี่ยวโยงค่อนข้างมากกับมาตรการทางการค้าที่มีใช้ภาษีในกลุ่มมาตรการออกใบอนุญาตอัตโนมัติ เช่น การควบคุมการนำเข้า และกลุ่มมาตรการทางเทคนิค เช่น มาตรฐานสินค้า ความปลอดภัยของสินค้า ฯลฯ

ในเอกสารฉบับนี้จะเป็นการประมวลสรุป วิเคราะห์ประเด็นและผลการศึกษาในเชิงภาพรวม และหยิบยกประเด็นสำคัญบางประการมาอภิปรายเพื่อชี้ให้เห็นประเด็นด้านนโยบายสำหรับประเทศไทย และโจทย์ด้านการค้าและสิ่งแวดลอมในอนาคต

¹ หัวหน้าโครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดลอมในสถานการณ์สากล ซึ่งเป็นโครงการที่สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

² Ando and Fujii.2003.Hidden Trade Protection: Estimating Tariff Equivalents of Core and Non-Core Non-Tariff Measures in the APEC Member Economics.

1. กรอบกติกาและความสัมพันธ์เรื่องการค้าและสิ่งแวดล้อม

ความตกลงพหุภาคีระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อม (Multilateral Environmental Agreements: MEAs) เป็นเครื่องมือเพื่อจัดการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีการจัดทำมานานแล้ว ในปัจจุบันมีการจัดทำ MEAs กว่า 200 ฉบับ แต่สำหรับ MEAs ที่มีการใช้มาตรการทางการค้า (Trade-related measures) หรืออาจเรียกว่า มาตรการสิ่งแวดล้อมทางการค้า (Trade-Related Environmental Measures) มีอยู่ประมาณ 20 ฉบับ เช่น อนุสัญญาไซเตส อนุสัญญาบาเซล พิธีสารมอนทรีออล เป็นต้น³

ภายใต้กรอบ WTO มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการค้าและสิ่งแวดล้อม การใช้มาตรการด้านสิ่งแวดล้อมในทางการค้าไว้ในความตกลงหลายฉบับ ที่สำคัญ คือ ความตกลงว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า (General Agreement on Tariff and Trade :GATT), ความตกลงว่าด้วยอุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้า (Agreement on Technical Barriers to Trade: TBT) และความตกลงว่าด้วยการใช้บังคับมาตรฐานสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Standards: SPS)

ใน GATT มาตรา XX เรื่องข้อยกเว้นทั่วไป (Rule of Exceptions) เป็นการเปิดโอกาสให้ประเทศสมาชิกใช้มาตรการกีดกันการค้าได้ตามเงื่อนไขหลายประการ เช่น เพื่อการคุ้มครองชีวิตและสุขภาพของมนุษย์ สัตว์ และพืช (Art.XX ข้อ b) เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่อาจสูญพันธุ์หรือหมดสิ้นไป (Art.XX ข้อ g) แต่ต้องอยู่บนพื้นฐานของการไม่เลือกปฏิบัติและไม่เป็นการกีดกันอย่างแอบแฝง

ในความตกลง TBT ได้ยินยอมให้ประเทศภาคีกำหนดมาตรการเพื่อควบคุมมาตรฐานสินค้าของตนเพื่อคุ้มครองชีวิตหรือสุขภาพ และความปลอดภัยของมนุษย์ สัตว์ พืช และสิ่งแวดล้อมได้ มาตรการเหล่านี้ ได้แก่ มาตรฐานสินค้า (Standard Code) ข้อกำหนดปริมาณสารตกค้างของยาฆ่าแมลง (Pesticide Residue Limits) การตรวจสอบสินค้า และการติดฉลากสินค้า (Labeling) โดยบังคับใช้กับตัวผลิตภัณฑ์ (Product) เท่านั้น ไม่รวมถึงมาตรฐานด้านกระบวนการ และวิธีการผลิตสินค้า (Production Process and Method : PPM Standards) ทั้งนี้ มาตรฐานสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมดังกล่าวที่ประกาศใช้จะต้องไม่เป็นลักษณะที่เลือกปฏิบัติ ต้องไม่สร้างอุปสรรคที่ไม่จำเป็นต่อการค้าระหว่างประเทศ และข้อบังคับทางเทคนิคและมาตรฐานต้องวางอยู่บนการพิจารณาทางวิทยาศาสตร์

ส่วนความตกลง SPS เป็นข้อตกลงที่อนุญาตให้ประเทศภาคีมีมาตรการบังคับใช้เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคและเพื่อสร้างความมั่นใจต่อความปลอดภัยด้านอาหาร เพื่อปกป้องชีวิตและสุขภาพของมนุษย์ สัตว์ และพืช โดยที่มาตรการนั้นจะต้องไม่สร้างข้อจำกัดทางการค้า หรือกีดกันทางการค้าระหว่างประเทศอย่างแอบแฝง และต้องไม่เลือกปฏิบัติระหว่างประเทศภาคีโดยไม่มีเหตุผล นอกจากนี้ ความตกลง SPS ยังกำหนดให้สมาชิกสามารถใช้หลักป้องกันล่วงหน้า (Precautionary Principle) ได้ แม้ว่าจะยังไม่สามารถหาหลักฐานทางวิทยาศาสตร์มาสนับสนุน แต่มาตรการนี้ต้องใช้เป็นการชั่วคราวและจะต้องมีการพิจารณาทบทวนภายในระยะเวลาที่เหมาะสม

³ ดูรายละเอียดในรายงานของคณะกรรมการการค้าและสิ่งแวดล้อม (Committee on Trade and Environment) ของ WTO ,MATRIX ON TRADE MEASURES PURSUANT TO SELECTED MEAS , WT/CTE/W/160/Rev.1 , 14 June 2001.

แม้ว่า WTO จะมีข้อบัญญัติดังกล่าวแต่การปฏิบัติตามพันธกรณีใน MEAs ก็อาจมีข้อขัดแย้งกับกฎเกณฑ์ของ GATT ได้ จึงได้มีการตั้งคณะกรรมการด้านมาตรการสิ่งแวดล้อมและการค้า (Environmental Measures and International Trade Group: EMIT) ของ GATT ขึ้นในปี พ.ศ. 2514 พิจารณามาตรการด้านสิ่งแวดล้อมที่อาจส่งผลกระทบต่อการค้าระหว่างประเทศ และภายหลังการก่อตั้ง WTO ในปีพ.ศ. 2537 ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการการค้าและสิ่งแวดล้อม (Committee on Trade and Environment: CTE) ขึ้นแทน EMIT เพื่อสร้างหลักประกันว่าระบบการค้าระหว่างประเทศจะให้ความสำคัญกับเรื่องสิ่งแวดล้อม และประกันว่ากฎเกณฑ์ด้านสิ่งแวดล้อมจะไม่เป็นอุปสรรคต่อการค้าระหว่างประเทศ

CTE ได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างมาตรการทางการค้าใน MEAs กับหลักเกณฑ์ของ WTO โดยภาพรวม ในช่วงแรกนั้น สมาชิก WTO ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการค้าและสิ่งแวดล้อมในประเด็นสำคัญๆ เช่น นโยบายการค้าระหว่างประเทศและนโยบายสิ่งแวดล้อมไม่ได้ขัดกัน แต่สนับสนุนซึ่งกันและกัน, WTO เป็นเพียงองค์กรระหว่างประเทศที่จำกัดแต่เรื่องนโยบายการค้า จึงไม่มีอำนาจหน้าที่เต็มที่ในการดูแลเรื่องการค้าและสิ่งแวดล้อม, WTO ได้เปิดช่องให้ใช้นโยบายสิ่งแวดล้อมในประเทศได้ แต่มีข้อแม้ว่า การใช้มาตรการสิ่งแวดล้อมไม่ขัดกับหลักการของ WTO เรื่องการไม่เลือกปฏิบัติ ทั้ง MFN และ National Treatment รวมถึงต้องมีข้อมูลทางวิทยาศาสตร์หรือวิชาการยืนยันการใช้มาตรการดังกล่าวด้วย ฯลฯ

ต่อมา ในการประชุมรัฐมนตรี WTO ครั้งที่ 4 ณ กรุงโดฮา เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2544 ที่ประชุมได้มีมติเห็นชอบปฏิญญาโดฮา (Doha Declaration) ซึ่งมีเรื่องการค้าและสิ่งแวดล้อมระบุอยู่ด้วย (paragraph 31) โดยมีเนื้อหาที่กำหนดให้ประเทศภาคีเจรจาในเรื่องการค้ากับสิ่งแวดล้อม ใน 3 ประเด็น ได้แก่ เรื่องความสัมพันธ์ระหว่าง MEAs กับกฎระเบียบภายใต้ WTO เรื่องกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างฝ่ายเลขาธิการ MEAs และคณะกรรมการต่าง ๆ ของ WTO รวมทั้งหลักเกณฑ์ในการเป็นผู้สังเกตการณ์ของ MEAs ใน WTO และ เรื่องการลด/ยกเลิกมาตรการทางภาษีและมาตรการที่ไม่ใช่ภาษีสำหรับสินค้าและบริการด้านสิ่งแวดล้อม เนื้อหาดังกล่าวในปฏิญญาโดฮาสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างการค้าและสิ่งแวดล้อมของประเทศสมาชิก WTO และแสดงถึงความห่วงใยต่อปัญหาข้อขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีความเป็นไปได้ที่จะเกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างเรื่องการค้าและสิ่งแวดล้อมใน WTO อันเนื่องมาจากการบังคับใช้มาตรการทางการค้าของ MEAs แต่จนถึงปัจจุบัน ยังไม่มีการพิพาทใน WTO เกี่ยวกับบทบัญญัติทางการค้าที่บรรจุอยู่ใน MEA แต่อย่างใด กรณีข้อพิพาทที่เกิดขึ้นมีสาเหตุหลักมาจากการใช้มาตรการฝ่ายเดียว (Unilateral Measures) ระหว่างประเทศคู่ค้า

ทาง CTE ได้เคยมีข้อเสนอเชิงหลักการในการแก้ไขข้อพิพาทซึ่งมีประเด็นบางประการที่น่าสนใจอย่างยิ่งต่อการพิจารณากำหนดแนวทางและยุทธศาสตร์ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยในอนาคต เช่น CTE เห็นว่ามาตรการทางการค้าใน MEAs ถือเป็นกฎหมายเฉพาะเรื่อง ในขณะที่ข้อตกลงว่าด้วยการค้าเสรีเป็นกฎหมายว่าด้วยเรื่องทั่วไปเกี่ยวกับการค้า ดังนั้นบทบัญญัติใน MEAs จึงมีศักดิ์เหนือกว่าบทบัญญัติของ WTO ในขณะเดียวกัน CTE ก็เห็นว่า กฎเกณฑ์ของ GATT/WTO ได้เปิดโอกาสให้ MEAs สามารถใช้มาตรการทางการค้าที่สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของ WTO เช่น การใช้มาตรการ

20 ของ GATT และไม่มีเจตจำนงที่จะต้องเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติของ WTO เพื่อรองรับมาตรการทางการค้าของ MEAs ให้มากขึ้น⁴

โดยสรุป แม้ว่าทาง WTO จะให้ความยอมรับเรื่องการปกป้องรักษาสิ่งแวดล้อม มีกฎเกณฑ์ที่ระบุให้ใช้มาตรการที่เป็นอุปสรรคต่อการค้าเพื่อเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อมได้ แต่กฎเกณฑ์ที่มีอยู่ไม่มีความชัดเจนเพียงพอที่จะเป็นกลไกให้การค้าและสิ่งแวดล้อมส่งเสริมเกื้อหนุนต่อกันและกัน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ ในทางกลับกัน ความขัดแย้ง ข้อพิพาททางการค้าที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิก WTO ในหลายกรณี มีสาเหตุเกี่ยวข้องกับการอ้างใช้กฎเกณฑ์ที่มีอยู่ใน WTO โดยเฉพาะในมาตรา XX ของ GATT เช่น กรณีปลาทูนา-โลมา กรณีกุ้ง-เต่าทะเล ฯลฯ แต่ทาง WTO โดยคณะกรรมการการค้าและสิ่งแวดล้อม (CTE) มีท่าทีว่ากฎเกณฑ์ที่มีอยู่มีความเหมาะสมอยู่แล้ว

ในอนาคต หากเกิดปัญหาข้อพิพาทขัดแย้งระหว่างระบอบการค้าเสรีกับเรื่องสิ่งแวดล้อม ผลจะเป็นอย่างไร กระแสการค้าเสรีที่มีอิทธิพลอย่างมากในขณะนี้ จะทำให้กฎกติกาด้านสิ่งแวดล้อมถูกทำลายลงไปหรือไม่ จึงยังเป็นคำถามที่ไม่มีคำตอบที่ชัดเจนในขณะนี้

2. แนวโน้ม ความเปลี่ยนแปลงเรื่อง NTB ในเวทีการค้า และเวทีสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ

ความเคลื่อนไหว การเปลี่ยนแปลงเรื่อง NTB ในเวทีการค้าและเวทีสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ แยกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับมาตรการฝ่ายเดียว ระดับการเจรจาทวิภาคี และระดับการเจรจาพหุภาคี โดยภายหลังจากที่ไม่เกิด “ความก้าวหน้า”⁵ ของการเจรจาในเวที WTO ที่เมืองแคนคูนเมื่อปลายปี 2546 ความเคลื่อนไหวที่เป็นกระแสหลัก คือ การเจรจาแบบทวิภาคี (Bilateral) เพื่อการจัดทำความตกลงการค้าเสรี (FTA) อันเป็นผลมาจากการที่สหรัฐใช้การเจรจา FTA เป็นยุทธศาสตร์ในการจัดระเบียบเศรษฐกิจและการค้าโลก ทำให้ประเทศต่างๆ ตกอยู่ใน Game Theory และตกอยู่ภายใต้ “วาทกรรม” (Discourse) ของ “การค้าเสรี และ FTA” ที่จะนำไปสู่การสร้างการค้าเสรี และเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดในเวลา

2.1 มาตรการฝ่ายเดียว (Unilateral Measures) :

ประเทศที่พัฒนาแล้วหลายประเทศที่เป็นคู่ค้าสำคัญของไทยยังคงใช้มาตรการสิ่งแวดล้อมทางการค้า ทั้งในกลุ่มมาตรการทางเทคนิค และการควบคุมการนำเข้า โดยมีแนวโน้มการใช้มาตรการดังกล่าวเพิ่มขึ้น เช่น ระเบียบ WEEE, ระเบียบ RoHS ของสหภาพยุโรป ระเบียบการติดตั้งเครื่องหมาย

⁴ ดูรายละเอียดได้ในรายงานของ CTE (http://www.wto.org/english/tratop_e/envir_e/cte01_e.htm)

⁵ การที่จะกล่าวว่าการเจรจา WTO ที่แคนคูนล้มเหลวหรือไม่ ขึ้นอยู่กับมุมมอง และการให้คุณค่าต่อเป้าหมายการเจรจา ในมุมมองของประเทศอุตสาหกรรม การที่ไม่สามารถผลักดันให้ขยายการคุ้มครองสิทธิบัตรสิ่งมีชีวิตทุกประเภท หรือให้เปิดเสรีการลงทุน ย่อมเป็นความล้มเหลว ในทางกลับกัน การที่ประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศรวมกลุ่มกันจนสามารถทัดทานการเจรจาในประเด็นดังกล่าวได้ถือเป็นความสำเร็จประการหนึ่งที่เกิดขึ้นในการประชุมที่แคนคูน

CCC Mark ของประเทศจีน ระเบียบของประเทศญี่ปุ่นที่กำหนดให้ผู้นำเข้าหรือผู้ผลิตสินค้าอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่มีถ่านไฟฉายเป็นส่วนประกอบต้องจัดเก็บไฟฉายที่ใช้แล้วเพื่อนำกลับไปใช้ใหม่ ฯลฯ

เหตุผลของการกำหนดใช้มาตรการดังกล่าวมีหลายสาเหตุ บางกรณีเป็นการกำหนดโดยนโยบายของประเทศผู้นำเข้าสินค้าเอง ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียกร้องของผู้บริโภค ความตื่นตัวของสังคมในการรักษาสุขภาพและสิ่งแวดล้อม หรืออาจเป็นเพื่อการปกป้องผู้ผลิตภายในประเทศ และบางกรณีเป็นการกำหนดมาตรการตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศนั้นๆ เป็นภาคีสมาชิก

มาตรการฝ่ายเดียวที่ประเทศต่างๆ กำหนดขึ้นเป็นมาตรการที่ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างมากในทางการค้าระหว่างประเทศ (ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบต่อการค้า และต่อสิ่งแวดล้อม) และมักเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดข้อพิพาททางการค้าในหลายกรณี เช่น กรณีปลาทูน่า-โลมา กรณีกุ้ง-เต่าทะเล ฯลฯ กรณีล่าสุด คือ ข้อพิพาทระหว่างสหรัฐอเมริกา แคนาดา และอาร์เจนตินาในฐานะผู้ร้องเรียน กับสหภาพยุโรป เกี่ยวกับมาตรการห้ามนำเข้าสินค้า GMOs ที่สหภาพยุโรปและประเทศสมาชิกใช้

2.2 การค้าทวิภาคี (Bilateral FTA) :

การเจรจาการค้าแบบทวิภาคีและระดับภูมิภาคเพื่อจัดทำความตกลงการค้าเสรี (FTA) มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมากในช่วง 6 ปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะภายหลังการประชุมระดับรัฐมนตรี WTO ที่แคนาดา ในจำนวนความตกลง FTA ที่ได้แจ้งต่อ WTO จำนวน 152 ฉบับ เป็นความตกลงที่จัดทำขึ้นหลังปี ค.ศ. 2000 เป็นจำนวน 95 ฉบับ หรือคิดเป็นร้อยละ 62.5 ของจำนวนความตกลงทั้งหมด (ข้อมูลจาก www.worldtradelaw.net)

เป้าหมายหลักของการเจรจา FTA คือ การพยายามลดหรือขจัดมาตรการทางภาษีให้หมดไป แต่ในขณะเดียวกัน บทบัญญัติใน FTA หลายประการกลับกลายเป็นการเพิ่มข้อกำหนดเงื่อนไขที่ทำให้กลายเป็น NTB มากขึ้น โดยเฉพาะในกรณีรูปแบบ (Model) การทำ FTA ของสหรัฐตามกรอบของกฎหมาย Trade Promotion Authority 2002 ซึ่งได้กำหนดเงื่อนไขเรื่องการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเรื่องอื่นๆ เช่น เรื่องการคุ้มครองแรงงาน เรื่องการเพิ่มระดับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ฯลฯ รวมอยู่ในความตกลง FTA ด้วย

ข้อกำหนดในความตกลง FTA ของสหรัฐก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในเรื่องการค้าและสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ ทำให้เรื่องสิ่งแวดล้อมและเรื่องการค้ามีความสัมพันธ์กันมากขึ้น และนำมารวมอยู่ภายใต้ความตกลงเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ยังมีความไม่ชัดเจนอยู่อีกมากกว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการค้าและสิ่งแวดล้อมภายใต้ความตกลง FTA จะเป็นไปในทิศทางใด เกื้อหนุนต่อกัน หรือขัดแย้งกัน เป้าหมายเรื่องใดเป็นเป้าหมายหลัก หากมีความขัดแย้งระหว่างเป้าหมายการค้าเสรีและเป้าหมายการรักษาคุ้มครองสิ่งแวดล้อม เป้าหมายใดจะมีความสำคัญมากกว่ากัน ทั้งนี้ จากกรณีข้อพิพาทในประเด็นเรื่องการค้าและสิ่งแวดล้อมที่ผ่านมาหลายกรณีภายใต้เขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (NAFTA) เห็นได้ว่าเป้าหมายเรื่องการค้าและการลงทุนมีความสำคัญเหนือกว่าเรื่องสิ่งแวดล้อม

การจัดทำความตกลง FTA นับเป็นความเปลี่ยนแปลงที่มีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วเมื่อเทียบกับเวทีพหุภาคี (ที่จะได้กล่าวถึงต่อไป) และมีผลโดยตรงต่อการกำหนดมาตรการฝ่ายเดียว (Unilateral

Measures) ในอนาคตของประเทศภาคีความตกลง FTA นอกจากนี้ ยังมีแนวโน้มจะก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้มากในประเด็นเรื่องการค้าและสิ่งแวดล้อม

2.3 เวทีพหุภาคี (Multilateral Agreements) :

ความพยายามที่จะหาหรือสร้างความสัมพันธ์ที่ชัดเจนระหว่างเรื่องการค้าและสิ่งแวดล้อมภายใต้เวที WTO เริ่มมาตั้งแต่การจัดตั้งคณะกรรมการ EMIT และคณะกรรมการ CTE จนมาถึงโจทย์ที่กำหนดอยู่ในปฏิญญาโดฮา (Paragraph 31) แต่จนถึงขณะนี้ยังไม่มีข้อสรุป หรือความก้าวหน้าปรากฏให้เห็น

เป็นที่น่าสังเกตว่า MEAs ที่มีการใช้มาตรการทางการค้านั้น ส่วนใหญ่เป็น MEAs ที่ได้จัดทำขึ้นก่อนมีการจัดตั้งองค์การการค้าโลก (WTO) ในปี 1995 MEAs ที่จัดทำขึ้นภายหลังจากมี WTO จะไม่ได้กำหนดมาตรการทางการค้าไว้ และไม่ได้มีการระบุชัดเจนถึงความสัมพันธ์ระหว่าง MEAs กับความตกลงต่างๆ ที่มีอยู่ใน WTO มีเพียงแต่การระบุหลักการกว้างๆ ไว้ว่า ผลจาก MEAs จะไม่กระทบสิทธิที่มีอยู่ของประเทศภาคีสมาชิกใน WTO ตัวอย่างเช่น ในมาตรา 2 ของพิธีสารว่าด้วยความปลอดภัยทางชีวภาพ ฯลฯ

สำหรับสถานการณ์ ความเปลี่ยนแปลง และประเด็นการค้าและสิ่งแวดล้อม แยกตามประเด็นหัวข้อที่มีการศึกษาในโครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล (NTB Intelligence Unit) แสดงรายละเอียดอยู่ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 : สรุปสถานการณ์ ความเปลี่ยนแปลง และประเด็นเรื่องการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล

ประเด็น	ความตกลงระหว่างประเทศ/ ระเบียบการค้าที่เกี่ยวข้อง	สถานะ/ ความเคลื่อนไหว/ รูปแบบการใช้เป็น NTB	ประเด็นเรื่องการค้า-สิ่งแวดล้อม
การเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศ	- UNFCCC - Kyoto Protocol	■ ยังไม่มีมาตรการที่ก่อให้เกิดผลกระทบทางการค้าระหว่างประเทศโดยตรง ■ มีแนวโน้มที่จะนำมาใช้เป็นมาตรการทางการค้ามากขึ้น โดยเริ่มจากเป็นมาตรการสมัครใจ เช่น การติดฉลากสินค้าที่ส่วนช่วยลดการปล่อย GHGs เป็นต้น ■ ในบางประเทศมีมาตรการบังคับทางกฎหมาย เช่น การเก็บภาษีคาร์บอน (Carbon Tax) ในประเทศสวีเดน เป็นต้น	■ มีความสัมพันธ์ในเชิงเกื้อหนุนต่อกันอยู่โดยกลไกของ CDM, Emission Trading (ET) และ Joint Implementation (JI) ■ มีประเด็นคำถามอยู่มากในเชิงความสัมพันธ์ระหว่าง Trade Regime กับ MEAs เช่น CERs /คาร์บอนเครดิต มีสถานะเป็นสินค้าหรือไม่ ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของ WTO อย่างไร , กลไก ET และ JI ถือเป็นการเลือกปฏิบัติต่อประเทศกำลังพัฒนาหรือไม่ ขัดแย้งกับหลักเกณฑ์ MFN ใน WTO หรือไม่ ฯลฯ
สิ่งมีชีวิตดัดแปลง พันธุกรรม (GMOs)	- Biosafety Protocol - SPS, TBT - FTA Thai-US	■ มีการใช้แบบมาตรการฝ่ายเดียวของหลายประเทศที่มีผลกระทบต่อการค้าสินค้า GMOs ■ เกิดข้อพิพาทขึ้นแล้ว และกำลังมีการฟ้องอยู่ใน WTO ระหว่างสหรัฐอเมริกา เคนาดา และแคนาดา (กลุ่มผู้ร้อง) กับ สหภาพยุโรป	■ มีความขัดแย้งอยู่มากระหว่างหลักเกณฑ์ข้อกำหนดในความตกลงของ WTO (SPS และ TBT) กับพิธีสารว่าด้วยความปลอดภัยทางชีวภาพ โดยเฉพาะในเรื่อง Precautionary Approach และเรื่องการใช้ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมในการพิจารณาจัดการกับ GMOs ■ ในการเจรจา FTA กับสหรัฐ มีข้อเรียกร้องจากสหรัฐให้ประเทศไทยยึดถือปฏิบัติตาม SPS อย่างเคร่งครัด และมีข้อเรียกร้องที่อาจทำให้ไทยไม่สามารถใช้ประโยชน์จากมาตรการที่กำหนดไว้ใน Biosafety Protocol ได้

ประเด็น	ความตกลงระหว่างประเทศ/ ระเบียบการค้าที่เกี่ยวข้อง	สถานะ/ ความเคลื่อนไหว/ รูปแบบการใช้เป็น NTB	ประเด็นเรื่องการค้า-สิ่งแวดลอม
ของเสียอันตราย (Hazardous Waste)	Basel Convention WEEE, RoHs, CCC Mark ฯลฯ	ประเทศต่างๆ ได้กำหนดเป็นมาตรการ สิ่งแวดลอมทางการค้ามากขึ้น เช่น ญี่ปุ่น ,สห ภาพยุโรป จีน ฯลฯ	- ระเบียบ WEEE และ RoHs อาจทำให้เกิดปัญหาผลกระทบ สิ่งแวดลอมในอีกด้านหนึ่งต่อประเทศไทย คือ ปัญหาการ หลั่งไหลของสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐาน ปัญหาการลักลอบนำเข้า ซากผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ใช้แล้ว และการนำเข้า ในรูปสินค้ามือสอง - ปัญหาข้อโต้แย้งว่าระเบียบ WEEE และ RoHs ขัดกับ มาตรา 11 ที่ห้ามการจำกัดการค้าในเชิงปริมาณ และเป็น ข้อยกเว้นตามมาตรา 20 ของ GATT หรือไม่
ความหลากหลาย ทางชีวภาพ	- Convention on Biological Biodiversity : CBD - International Treaty on Plant Genetic Resources : ITPGR - Agreement on Trade- Related on Intellectual Property Rights: TRIPs - FTA Thai-US	ประเทศไทยได้เสนอเป็นมาตรการเชิงรุกใน การเจรจา FTA กับสหรัฐ โดยเรียกร้องให้สหรัฐ ปฏิบัติตามหลักการที่มีอยู่ใน CBD เช่น การ แบ่งปันผลประโยชน์ , การแจ้งแหล่งที่มาของ ทรัพยากรพันธุกรรม, การแจ้งขออนุญาตล่วงหน้า ก่อนเข้าถึง ฯลฯ	- การกำหนดให้แจ้งแหล่งที่มาของทรัพยากรชีวภาพที่ใช้ใน การประดิษฐ์ที่ขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตร เป็นมาตรการ สิ่งแวดลอมทางการค้าที่มีส่วนช่วยจัดการแก้ไขปัญหาโจรสลัด ชีวภาพ (Bio-piracy) ซึ่งเป็นปัญหาสิ่งแวดลอมประเภทหนึ่ง นอกจากนี้ ยังเป็นการถ่วงดุลกับประเด็นข้อเรียกร้องของ ประเทศพัฒนาแล้วในเรื่องการคุ้มครองสิทธิบัตรสิ่งมีชีวิตทุก ประเภท - การกำหนดให้มีการแจ้งแหล่งที่มาของทรัพยากรชีวภาพ หรือการแบ่งปันผลประโยชน์ ฯลฯ อาจถูกโต้แย้งว่าเป็นการ สร้างต้นทุน และเป็นเงื่อนไขที่เกินความจำเป็นตามที่กำหนดไว้ ในความตกลง TRIPs
ทรัพย์สินทาง ปัญญา : กรณี	- Agreement on Trade- Related on Intellectual	ในการเจรจา FTA ทางสหรัฐฯ เรียกร้องให้ไทย ขยายการคุ้มครองสิทธิบัตรในสิ่งมีชีวิตทุก	หากมีการแก้ไขกฎหมายเพื่อขยายการคุ้มครองสิทธิบัตร สิ่งมีชีวิตทุกประเภท โดยเฉพาะในกรณีพระราชบัญญัติ

ประเด็น	ความตกลงระหว่างประเทศ/ ระเบียบการค้าที่เกี่ยวข้อง	สถานะ/ ความเคลื่อนไหว/ รูปแบบการใช้เป็น NTB	ประเด็นเรื่องการค้า-สิ่งแวดล้อม
สิทธิบัตรสิ่งมีชีวิต	Property Rights: TRIPs - FTA Thai-US	ประเภท ได้แก่ พืช สัตว์ และ จุลินทรีย์ ซึ่งเป็นการคุ้มครองที่มากกว่าข้อกำหนดใน TRIPs ■ ยังไม่ได้มีลักษณะเป็น NTB แต่มีแรงกดดันอย่างมากจากประเทศพัฒนาแล้วต่อระบบการค้าระหว่างประเทศ ผ่านช่องทางต่างๆ ทั้งในการเจรจาพหุภาคี ทวิภาคี และการใช้มาตรการฝ่ายเดียว เช่น การพิจารณาสิทธิ GSP	คุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2546 จะสร้างผลกระทบในทางลบต่อการดูแลคุ้มครองทรัพยากรชีวภาพของไทยได้ ทั้งในเรื่องปัญหาโจรสลัดชีวภาพ ปัญหาการคุ้มครองสิทธิเกษตรกร และปัญหาการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมจากการใช้ทรัพยากรชีวภาพ
การลงทุน (Investment)	- Agreement on Trade-Related on Investment Measures: TRIMs - FTA Thai-US	■ ในการเจรจา FTA ทางสหรัฐฯ เรียกร้องให้ไทยให้คุ้มครองการลงทุนในระดับที่สูงและกว้างขวาง ซึ่งอาจเกิดปัญหาขัดแย้งกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม	การเปิดเสรีและการคุ้มครองการลงทุนตามข้อเรียกร้องของสหรัฐฯ ในการทำ FTA อาจมีผลทำให้ไทยไม่สามารถใช้ทั้งมาตรการสิ่งแวดล้อมทางการค้า (Trade-Related Environmental Measures) หรือ มาตรการทางการค้าเพื่อสิ่งแวดล้อม (Environmental-Related Trade Measures) ได้ หากมาตรการเหล่านั้นมีผลกระทบต่อสิทธิของการลงทุนที่ได้รับการคุ้มครองไว้

3. NTB ด้านสิ่งแวดล้อม : สถานการณ์ของประเทศไทย

ประเทศไทยเป็นสมาชิกของ WTO และเป็นภาคีสมาชิกของ MEAs อยู่เป็นจำนวนมาก มีสิทธิที่จะใช้มาตรการสิ่งแวดล้อมทางการค้า (Trade-Related Environmental Measures) ได้ตามกฎหมายเกณฑ์ที่ WTO กำหนดไว้ หรือตามพันธกรณีของ MEAs แต่ที่ผ่านมา ประเทศไทยอยู่ในฐานะ “ผู้ถูกใช้” มากกว่าที่จะเป็น “ผู้ใช้” มาตรการ NTB ในเรื่องสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากเหตุผลหลายประการ เช่น การถูกตอบโต้ทางการค้าจากประเทศคู่ค้าที่มีอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจมากกว่า , ให้ความสำคัญต่อเป้าหมายทางการค้ามากกว่าเรื่องสิ่งแวดล้อม, ความไม่พร้อมในการใช้มาตรการ NTB ด้านสิ่งแวดล้อม, มีผลกระทบในทางลบมากกว่าผลประโยชน์ที่จะได้รับ ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ยังไม่เคยมีการศึกษากันอย่างจริงจังและเป็นระบบในประเด็นดังกล่าวสำหรับประเทศไทย

ผลจากการที่ตกอยู่ในฐานะ “ผู้ถูกใช้” มาตรการ NTB ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นเหตุผลส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้เกี่ยวข้องกับปัญหาเรื่องการค้าและสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่ ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน มีมุมมองต่อการใช้มาตรการ NTB ด้านสิ่งแวดล้อมในเชิงลบ กล่าวคือ มองว่าเป็นมาตรการที่มีวัตถุประสงค์แอบแฝงเพื่อกีดกันทางการค้า ปกป้องผู้ผลิตหรือสินค้าภายในประเทศที่ใช้มาตรการเหล่านั้น มากกว่าที่จะมีวัตถุประสงค์เพื่อการรักษาคู่ครองสิ่งแวดล้อมอย่างที่กล่าวอ้าง (ซึ่งก็เป็นเรื่องยากที่จะพิสูจน์ว่าถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริง) เป็นผลทำให้ในหลายกรณีที่เกิดปัญหาเรื่องการค้าและสิ่งแวดล้อมขึ้นมา ไม่เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม กิจกรรม กระบวนการผลิตที่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แต่มุ่งเน้นให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาในเชิงการค้าและการเมืองมากกว่า ซึ่งอาจมีต้นทุนต่ำ ได้ผลดีในระยะสั้น แต่มีประเด็นที่ควรพิจารณาในระยะยาวว่าเป็นแนวทางจัดการแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืนและเหมาะสมหรือไม่

แนวโน้มที่เห็นได้ชัดในช่วงหลายปีที่ผ่านมา คือ ประเทศคู่ค้ามีการใช้มาตรการแบบฝ่ายเดียว (Unilateral Measures) ที่เกี่ยวกับประเด็นสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ตัวอย่างเช่น

- ระเบียบว่าด้วยเศษซากเหลือทิ้งของผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ (Directive 2002/96/EC of the European Parliament and of the Council of 27 January 2003 on Waste Electrical and Electronic Equipment : WEEE หรือ ระเบียบของสภายุโรปและของคณะมนตรียุโรปลงวันที่ 27 มกราคม 2003 ว่าด้วยซากอุปกรณ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์)

- ระเบียบว่าด้วยการจำกัดการใช้สารที่เป็นอันตรายบางประเภทในผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ (Directive 2002/95/EC of the European Parliament and of the Council of 27 January 2003 on the Restriction of the Use of Certain Hazardous Substances in Electrical and Electronic Equipment :RoHS หรือ ระเบียบสหภาพยุโรปของคณะมนตรียุโรป ลงวันที่ 27 มกราคม 2003 ว่าด้วยการจำกัดการใช้สารอันตรายบางชนิดในอุปกรณ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์)

ฯลฯ

ประเทศไทยประสบกับการถูกบังคับใช้มาตรการฝ่ายเดียวทำนองนี้มาหลายครั้ง ในแต่ละกรณีมีความพยายามแก้ไข รับมือกับปัญหาในลักษณะที่แตกต่างกันไป ประเด็นสำคัญที่ควรพิจารณา คือ การจัดการแก้ไขปัญหายังเป็นในเชิงตั้งรับ (Passive Approach) มากกว่าที่จะเป็นการดำเนินการในเชิงรุก (Active Approach) เตรียมความพร้อมไม่ทันกับความเปลี่ยนแปลงของ NTB ที่ปรับเปลี่ยนไปค่อนข้างรวดเร็ว (แต่พอที่จะคาดการณ์ได้)

นอกจากนี้ มีข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า ในประเด็นเรื่องการค้าและสิ่งแวดล้อม หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องยังมีจุดยืนที่แตกต่างกันอยู่มาก และยังขาดกลไกที่มีประสิทธิภาพที่จะทำให้เกิดการทำความเข้าใจ หาจุดที่ลงตัวระหว่างการส่งเสริมการค้ากับการคุ้มครองรักษาสิ่งแวดล้อม (แม้ว่าประเทศไทยจะประกาศว่ายึดถือแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนมาเป็นเวลานานพอสมควรแล้ว) ทำให้เกิดปัญหาทั้งในระดับการกำหนดนโยบายและระดับการปฏิบัติ

4. ข้อวิเคราะห์และข้อเสนอแนะ

จากสถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามที่กล่าวถึงในหัวข้อที่ 1 และ 2 รวมทั้งจากผลการศึกษาในประเด็นเฉพาะรวม 7 เรื่องภายใต้โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล มีข้อวิเคราะห์และข้อเสนอแนะในเชิงภาพรวมต่อการกำหนดนโยบายและจุดยืนของประเทศไทยในเรื่องการค้าและสิ่งแวดล้อม และข้อเสนอแนะต่อประเด็นเฉพาะเรื่อง ดังนี้

4.1 ข้อเสนอแนะในเชิงภาพรวม

(1) การเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบด้านการค้าและด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นทั้งในระดับพหุภาคี ทวิภาคี และมาตรการฝ่ายเดียว ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งทางบวกหรือทางลบ ต่อประเทศไทย ทั้งในส่วนภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนทั่วไป ในระดับที่แตกต่างกันไปตามแต่กรณี และความสามารถในการจัดการรองรับผลกระทบขององค์กรที่เกี่ยวข้อง ประเด็นที่ควรตระหนักคือ ความเข้าใจโดยทั่วไปว่าการใช้มาตรการด้านสิ่งแวดล้อมทางการค้า (Trade-Related Environmental Measures) จะมีผลให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น หรือทำให้ความสามารถในการผลิตลดลงนั้น ไม่ได้เป็นความจริงเสมอไป เช่น การติดฉลากสิ่งแวดล้อมในกรณีปลาทูน่า-โลมานั้น มิได้ทำให้ความสามารถในการแข่งขันของผลิตภัณฑ์ลดลง เนื่องจากผู้บริโภคยินดีจ่ายเงินเพิ่มกับสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และผลิตภัณฑ์ที่ติดฉลากสิ่งแวดล้อมก็มีส่วนแบ่งตลาดเพิ่มขึ้นด้วยเมื่อเทียบกับตลาดผลิตภัณฑ์ปลาทูน่าทั้งหมด⁶

อย่างไรก็ดี สิ่งที่เป็นแนวโน้มชัดเจน คือ มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในระดับการเจรจาแบบทวิภาคีเพื่อจัดทำความตกลงการค้าเสรี (FTA) ในขณะที่การเจรจาพหุภาคีด้านการค้าหรือ

⁶ Teisl, Mario F. ; Brian Roe; and Robert L. Hicks .2002. Can eco-labels tune a market? Evidence from dolphin - safe labeling. **Journal of Environmental Economics and Management**. Vol. 43 (3) (May): 339-359.

ด้านสิ่งแวดล้อมยังไม่มีแนวทางสำหรับการใช้มาตรการฝ่ายเดียวนั้น มีการใช้มาตรการสิ่งแวดล้อมทางการค้าเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

(2) นับจากนี้ต่อไป การผลิตที่ต้องคำนึงถึงเรื่องสิ่งแวดล้อม รักษาสิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในกระแสการค้าโลกที่มีความตื่นตัวอย่างมากต่อเรื่องสิ่งแวดล้อม การปรับตัวได้เร็ว นับเป็นการช่วงชิงความได้เปรียบในการแข่งขันทางการค้า ในบางอุตสาหกรรมของไทย หากมีการใช้มาตรการสิ่งแวดล้อมทางการค้า ต้นทุนเพื่อการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 1-3.2 ของต้นทุนการผลิต เช่น ปลูกหน่อกระป๋อง แผงวงจรไฟฟ้า กระจกพิมพ์และเขียน กระจกทึบ ฟอกย้อม ฟอกหนัง⁷ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ที่ผู้ประกอบการจะปรับระบบการผลิตเพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมให้แก่สังคม และในขณะเดียวกันก็เป็นการรักษาความได้เปรียบในการแข่งขันทางการค้า

(3) ความขัดแย้งระหว่างการค้าเสรีกับการรักษาสิ่งแวดล้อมมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น กรณีข้อพิพาทระหว่างสหรัฐกับสหภาพยุโรปเรื่องสินค้า GMOs เป็นสัญญาณที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาคือ ความขัดแย้งระหว่างกฎเกณฑ์ภายใต้ WTO กับ ความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อม (MEAs) ที่ยังไม่เคยเกิดขึ้น น่าจะเป็นปัญหาในไม่ช้านี้ กรณีปัญหาที่มีโอกาสเกิดขึ้นได้มาก คือ ข้อขัดแย้งระหว่างกลไกและมาตรการในพิธีสารเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ใน WTO เช่น การที่กำหนดให้กลไก Emission Trading ทำได้เฉพาะกับบางประเทศเท่านั้น ซึ่งอาจขัดกับหลักการไม่เลือกปฏิบัติของ WTO เป็นต้น

นอกจากนี้ มีแนวโน้มจะเกิดความขัดแย้งด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ระหว่างความตกลง FTA กับ MEAs โดยเฉพาะ FTA ที่ทำกับสหรัฐอเมริกา เนื่องจากข้อเรียกร้องของสหรัฐในการคุ้มครองการลงทุน มีผลทำให้ประเทศผู้รับการลงทุน (Host Country) มีข้อจำกัดในการใช้มาตรการสิ่งแวดล้อมทางการค้า หรือมาตรการ NTB ต่างๆ ที่มีกำหนดอยู่ใน MEAs ซึ่งอาจไปมีผลกระทบต่อสิทธิประโยชน์ของนักลงทุนที่ได้รับการคุ้มครอง

ความตกลง FTA จึงเป็นปัจจัยที่เร่งให้เกิดความขัดแย้งระหว่างการค้า หรือการลงทุน กับ สิ่งแวดล้อม และในขณะเดียวกันก็เป็นเงื่อนไขที่เร่งให้มีการหาคำตอบเพื่อจัดการกับปัญหาความขัดแย้งระหว่างเรื่องการค้าและสิ่งแวดล้อมไปด้วย

(4) แม้ว่าประเทศไทยจะเป็นภาคีสมาชิกความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อม (MEAs) หลายฉบับ แต่ที่ผ่านมา ยังใช้ MEAs ให้เกิดประโยชน์ได้ไม่เต็มที่ จากกระแสความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์การค้าระหว่างประเทศในช่วงนี้ ประเทศไทยควรใช้ MEAs ต่างๆ ที่ประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกอยู่ให้เกิดประโยชน์ใน 3 ด้าน ได้แก่ (1) เพื่อการปกป้องคุ้มครองสิ่งแวดล้อมภายในประเทศ และ สิ่งแวดล้อมโลก (2) เพื่อการเจรจาในเวทีการค้าทวิภาคีและพหุภาคี และ (3) เพื่อการต่อสู้ในกรณีเกิดข้อพิพาททางการค้า

⁷ สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย. 2539. โครงการศึกษาบทบาทการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมต่อการค้าระหว่างประเทศ. รายงานหลัก . เสนอกรรมการค้าพหุภาคี กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์. กรุงเทพฯ: ฝ่ายจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย

(5) ตามบทบัญญัติของ WTO ประเทศสมาชิกสามารถใช้มาตรการสิ่งแวดล้อมกับเฉพาะตัวผลิตภัณฑ์ (Product-Based) เท่านั้น ไม่สามารถบังคับใช้กับกระบวนการและวิธีการผลิต (Production Process and Methods: PPM) แต่จากกรณีข้อพิพาทเรื่องกุ้ง-เต่าทะเล คณะอนุชำนะของ WTO ตัดสินว่า มาตรการบังคับติดเครื่องมือแยกเต่า (TEDs) ของสหรัฐอเมริกาเพื่อปกป้องเต่าทะเล เข้าข่ายมาตรา XX ในความตกลง GATT (แต่สหรัฐเป็นฝ่ายแพ้คดีเนื่องจากใช้มาตรการดังกล่าวอย่างเลือกปฏิบัติต่อประเทศสมาชิก WTO)

มีประเด็นที่น่าพิจารณาว่า ผลการตัดสินในคดีดังกล่าวจะทำให้เกิดการใช้มาตรการสิ่งแวดล้อมต่อกระบวนการและวิธีการผลิตมากขึ้นหรือไม่ เนื่องจากการบังคับติด TEDs ของสหรัฐก็เป็นการบังคับใช้ต่อกระบวนการผลิตเช่นกัน

จากประเด็นดังกล่าว มีนัยสำคัญต่อประเทศไทยในสองลักษณะ คือ (1) ประเทศไทยจะใช้ประโยชน์จากผลการตัดสินดังกล่าวอย่างไรต่อการกำหนดมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมสำหรับสินค้านำเข้า เช่น การใช้มาตรการในลักษณะดังกล่าวต่อ “กระบวนการ” ปลูกพืชตัดแต่งพันธุกรรมของสหรัฐ เป็นต้น (2) ในทางกลับกัน ประเทศไทยจะมีแนวทางป้องกันหรือรับมือกับการใช้มาตรการสิ่งแวดล้อมต่อกระบวนการและวิธีการผลิต (PPMs) ในสาขาการผลิตที่ประเทศไทยยังไม่มีความพร้อมได้อย่างไร

(6) สำหรับประเทศไทย เป็นความจริงที่ต้องยอมรับว่า ยังมีปัญหาสิ่งแวดล้อมซึ่งเกิดจากการค้า/การผลิตอีกมาก ที่ยังขาดการดูแลจัดการอย่างเหมาะสม จึงเป็นภารกิจสำคัญของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเร่งแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อไม่ให้กลายเป็นจุดอ่อนที่ถูกโจมตี หรือนำไปใช้เป็น “ข้อกีดกันทางการค้า” ต่อสินค้าของไทยได้

นอกเหนือจากข้อวิเคราะห์และข้อเสนอข้างต้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดพื้นฐานประการหนึ่งว่า “การค้า” มิได้มีเป้าหมายในตัวเองเพื่อสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว แต่การค้าจะต้องมีเป้าหมายในทางสังคม สิ่งแวดล้อม และการพัฒนาอยู่ด้วย ด้วยเหตุนี้ โจทย์หลักข้อหนึ่งที่จะต้องร่วมกันแสวงหาคำตอบกันไป คือ ทำอย่างไรที่จะทำให้ สิ่งที่ถูกเรียกว่า “การค้าเสรี” ไม่เป็นอุปสรรคกีดขวางต่อการรักษาคุ่มครองสิ่งแวดล้อม (และชีวิตมนุษย์) ในขณะเดียวกัน ไม่ให้ “มาตรการสิ่งแวดล้อมทางการค้า” ถูกใช้อย่างบิดเบือน มีวัตถุประสงค์แอบแฝงเพื่อการ “กีดกันทางการค้า” ทำให้การค้าและสิ่งแวดล้อมเกือหนุนต่อกันตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

4.2 ข้อเสนอแนะต่อประเด็นเฉพาะเรื่อง

เนื้อหาในส่วนนี้เป็นข้อเสนอแนะต่อประเด็นเฉพาะเรื่อง อันเป็นผลจากการศึกษาวิจัยและการจัดกิจกรรมเวทีนโยบายภายใต้โครงการหน่วยจัดการความรู้ ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล

(4.2.1) กฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมการค้าสินค้า GMOs ⁸

(1) ด้านนโยบายการเพาะปลูกพืชจีเอ็มโอ

การห้ามการนำเข้าพืชและสัตว์จีเอ็มโอเพื่อการปลูกและเลี้ยงมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ด้านหนึ่งทำให้พลาดโอกาสที่จะได้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ แต่ก็ทำให้หลีกเลี่ยงต้นทุนที่ (ยังไม่แน่นอนว่าสูงกว่าหรือไม่) ด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามที่ได้มีการวิเคราะห์ไว้แล้วว่าไทยคงหลีกเลี่ยงได้ไม่นาน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเตรียมความพร้อม

ปัญหาก็คือปัจจุบันไทยยังไม่มีกฎระเบียบและความพร้อม ในการจัดการกับการปลูกหรือเลี้ยงจีเอ็มโอ หากอนุญาตในทันทีก็จะเกิดการปะปนกัน ส่งผลให้ผู้บริโภคภายในที่ต้องการอาหารปลอดจีเอ็มโอขาดทางเลือก และยังมีความเสี่ยงจากการกีดกันทางการค้าจากตลาดส่งออก นอกจากนี้ยังอาจกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพและสุขภาพในอนาคตจากข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ที่ยังไม่ทราบในอนาคตได้

ดังนั้นก่อนการเปิดให้มีการปลูกหรือเลี้ยงจีเอ็มโอจึงต้องมีการเตรียมความพร้อมด้านกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติ และกำลังบุคลากร ที่จะดูแล เพื่อให้การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ตามธรรมชาติมีหลักประกันว่าจะสามารถทำได้โดยไม่ปะปนกัน (co-existing) ซึ่งก็จะช่วยลดการต่อต้านอีกทางหนึ่งด้วย

(2) ด้านการเจรจาการค้า

ประเทศไทยน่าจะพิจารณาที่จะใช้ประโยชน์จากข้อบัญญัติในมาตราที่ 14 และ 24 เพื่อเป็นข้ออ้างในการที่จะไม่ยอมรับเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับสิ่งมีชีวิตจีเอ็มโอของสหรัฐอเมริกาที่มีแนวโน้มจะบีบให้ไทยต้องเปิดเสรีให้กับสิ่งมีชีวิตจีเอ็มโอโดยไม่มีทางป้องกันตนเองจนเกินไป โดยอ้างว่าจะทำให้มีความคุ้มครองในระดับที่ต่ำกว่าที่บัญญัติโดยพิธีสาร หรือขัดต่อหลักการของพิธีสาร

ความตกลงของ WTO และพิธีสารคาตาเฮน่านั้นถือได้ว่าเป็นความตกลงระหว่างประเทศที่มีศักดิ์และสิทธิระดับเดียวกัน และยากที่จะตัดสินว่าความตกลงใดมีสิทธิเหนือกว่า และเหนือกว่าในประเด็นใด ซึ่งเป็นประเด็นที่นักกฎหมายจะต้องหาทางออก และในระหว่างที่ยังมีความไม่ชัดเจนอยู่นี้ประเทศไทยก็ควรที่จะมีสิทธิที่จะตีความกฎเกณฑ์ต่างๆ ในทางที่จะเป็นประโยชน์แก่ประเทศของตน และนำที่จะสามารถห้ามการเพาะปลูกในเชิงพาณิชย์ไปก่อนได้ จนกว่าจะมีการเตรียมความพร้อมด้านต่างๆ แล้ว

ในมาตราที่ 26 ของพิธีสารคาตาเฮนา ได้เปิดช่องให้ประเทศภาคีพิจารณาถึงผลกระทบที่อาจมีต่อเศรษฐกิจ-สังคม ในด้านของการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อคุณค่าของความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพที่มีอยู่ในชุมชนดั้งเดิมและท้องถิ่น แม้ว่าบทบัญญัติดังกล่าวมิได้กล่าวถึงการแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของเชื้อพันธุกรรมกับนักพัฒนาพันธุ์ที่นำเอาเชื้อพันธุกรรมจากชุมชนท้องถิ่นที่ได้มีการพัฒนา คัดสรร และรักษาพันธุ์ดังกล่าวมาเป็นเวลาหลายชั่วอายุคนก็ตาม แต่นำที่ไทยจะใช้มาตรานี้ในการอ้างความชอบธรรมที่

⁸ การศึกษาเรื่อง “กฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมและการค้าสินค้าจีเอ็มโอ: ประเด็นวิเคราะห์และข้อเสนอ” โดย รศ.ดร.ชยันต์ ตันติวัศตกร (คณะเศรษฐศาสตร์ ม.ธรรมศาสตร์)

ไทยจะต้องพยายามผลักดันให้ มาตรฐานนี้เป็นช่องทางให้เกิดการแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างกัน เนื่องจาก การเข้ามาของพีชจีเอ็มโอในอนาคตจะมีผลทำให้วิถีชีวิตของชุมชนดั้งเดิมและท้องถิ่นนั้นถูกกระทบกระเทือน

(3) ข้อเสนอแนะการวิจัย

เนื่องจากปัญหาการเล็ดลอดของพันธุ์ที่เกิดขึ้นในอดีตทำให้ทราบว่า การกำกับดูแลด้านความปลอดภัยของการวิจัยนั้นยังไม่รัดกุมพอ ดังนั้นในระดับการทดลองในห้องปฏิบัติการ ภาคสนาม และระบบเปิด จึงต้องมีการกลับมาทบทวนอีกครั้งว่าปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น เกิดจากปัญหาความบกพร่องของกฎระเบียบ หรือการปฏิบัติ เพื่อแก้ไขให้ถูกต้อง

นอกจากนี้รัฐบาลควรที่จะมีการคิดระบบที่จะตัดสินว่าใครจะเป็นผู้รับผิดชอบหากมีการปะปนของ พีชจีเอ็มโอและพืชตามธรรมชาติเกิดขึ้น ฝ่ายใดจะเป็นผู้รับผิดชอบและรับผิดชอบอย่างไร ระบบดังกล่าว ควรที่จะต้องสามารถส่งผลฟ้องร้องย้อนหลังได้ เพื่อให้สามารถหาผู้รับผิดชอบในกรณีที่เกิดผลกระทบเพิกถูก ค้นพบในภายหลัง

ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการแบ่งผลประโยชน์และทรัพย์สินทางปัญญานั้น ผู้วิจัยเห็นว่าพืชและ สัตว์จีเอ็มโอที่จะนำมาปลูกและเพาะเลี้ยงในไทย ส่วนหนึ่งคงต้องพัฒนามาจากสายพันธุ์ตามธรรมชาติ จากท้องถิ่นของไทย เพราะจะต้องเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของไทยจึงจะปลูกหรือเพาะพันธุ์ได้ดี และ เนื่องจากชุมชนท้องถิ่นของไทยเป็นผู้รักษาและใช้ภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาหลายชั่วคนในการคัดเลือก พันธุ์ แต่ระบบทรัพย์สินทางปัญญาแบบตะวันตกยังไม่มีการรับรองสิทธิลักษณะนี้ ดังนั้นก่อนการเปิดให้มีการปลูกหรือเพาะเลี้ยงจีเอ็มโอ ไทยจึงต้องพัฒนาระบบทรัพย์สินทางปัญญาที่เอื้อให้ไทยได้รับส่วนแบ่ง ผลประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาดังกล่าว และลดผลของการผูกขาดพันธุ์

ประการสุดท้ายรัฐบาลจะต้องพัฒนาให้กฎหมายแข่งขันทางการค้าที่มีอยู่ในปัจจุบัน มีผลบังคับ ใช้ในการควบคุมผู้มีอำนาจผูกขาดให้ได้จริง เพื่อเป็นเครื่องมือกำกับดูแลการผูกขาดของบรรษัทข้ามชาติ ที่จะเข้ามาในตลาดไทยในอนาคต และเพื่อถ่วงดุลกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาที่ให้อำนาจผูกขาดแก่ ผู้คิดค้นนวัตกรรม

(4.2.2) การเปิดเสรีทางการค้าและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ⁹

การวิเคราะห์ชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงทางตรง และทางอ้อมระหว่าง UNFCCC และพิธีสารเกียวโต กับกลไกการเปิดเสรีทางการค้าใน 3 ลักษณะ คือ

- (1.) การดำเนินงานผ่านกลไกทางการเงินเพื่อการลงทุน และการถ่ายทอดเทคโนโลยี
- (2.) การดำเนินงานช่วยเหลือในการปรับตัว และลดผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศ ผ่านการค้นคว้าวิจัย เสริมสร้างสมรรถนะ และการแลกเปลี่ยนข้อมูล
- (3.) การให้บริการด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Services)

⁹ การศึกษาเรื่อง “การเปิดเสรีทางการค้าและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ”

โดย รศ.ดร. สิตานนท์ เจษฎาพิพัฒน์ (อดีตผู้อำนวยการองค์การกองทุนสัตว์ป่าโลกสากล ประเทศไทย)

ประเทศไทยจำเป็นต้องจัดทำเนื้อหา (Text) ของการเจรจาที่สะท้อนความต้องการของการพัฒนาอย่างยั่งยืนของตนเอง โดยมีการประเมินผลกระทบ ต้นทุนการดำเนินงาน และข้อเสนอที่ชัดเจนที่จะใช้ในการเจรจา เพื่อให้บรรลุไว้ในข้อตกลงด้านสิ่งแวดล้อม หรือข้อตกลงด้านการลงทุน และข้อเสนอความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อม

การดำเนินงานดังกล่าวในมุมหนึ่งอาจจะถือเป็น NTB ได้ แต่จะเป็นการใช้เงื่อนไขด้านสิ่งแวดล้อมในเชิงบวก (Positive Approach) เพราะจะเป็นการสมประโยชน์ทั้งสองฝ่าย (คือ ไทย-สหรัฐ ที่ทั้งคู่เป็นสมาชิกของ UNFCCC) ที่มีพันธกรณีตามบทบาทที่สมพ้องกัน (เช่น สหรัฐมีพันธกรณีต้องช่วยเหลือด้านเทคนิค และการเงิน แก่ประเทศนอกกลุ่ม Annex I เช่น ประเทศไทยอยู่แล้ว) ส่วนการจะพิจารณาว่าเป็น NTB หรือไม่น่าจะอยู่ที่กลไกภายใต้ WTO มากกว่า FTA ที่ทั้งสองฝ่ายร่วมกันเขียนกติกาเรียบร้อยแล้ว

(4.2.3) การเจรจาเรื่องการจัดการของเสียอันตรายในเวทีสิ่งแวดล้อมและเวทีการค้า¹⁰

(1) การออกกฎระเบียบ WEEE และ RoHS ของไทย

(i) แม้ว่าภาครัฐมีความกระตือรือร้นที่จะช่วยเหลือและภาคเอกชนใด เพื่อรับมือกับระเบียบ WEEE และ RoHS อย่างไรก็ดี การดำเนินการที่ผ่านมาของหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ภายใต้การติดตามเป็นระยะของคณะกรรมการติดตามผลกระทบ ฯ เนื่องจากคณะกรรมการฯ เป็นคณะทำงานชั่วคราว เพื่อรับมือกับกฎระเบียบ WEEE และ RoHS การจัดตั้งองค์กรจึงเป็นแบบหลวม ๆ และมีลักษณะแต่ละหน่วยงานต่างดำเนินการ โครงสร้างองค์กรดังกล่าวจึงไม่ใช่กลไกที่จะช่วยสนับสนุนให้ภาคเอกชนสามารถปรับตัวได้อย่างยั่งยืนและไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะทำงานในเชิงรับและเชิงรุก ดังนั้น รัฐบาลควรพิจารณาปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์ โครงสร้างองค์กร และกลยุทธ์ให้ชัดเจน เพื่อเตรียมรับมือกับกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ ที่จะมีตามมาอีกในไม่ช้า ไม่ว่าจะเป็นระเบียบ EuP ของสหภาพยุโรป กฎระเบียบ RoHS ของจีน และเกาหลี

(ii) รัฐบาลควรจัดตั้งหน่วยงานกลาง ซึ่งเป็นหน่วยงานอิสระที่จัดตั้งขึ้นใหม่ ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักนายกรัฐมนตรี และมีหน่วยงานหลักคือ กรมควบคุมมลพิษดูแลเศษเหลือทิ้งภาคชุมชน และกรมโรงงานอุตสาหกรรมดูแลเศษเหลือทิ้งจากภาคอุตสาหกรรม และหน่วยงานอื่น ๆ เป็นคณะทำงานรวบรวมเศษเหลือทิ้งเพื่อนำมารีไซเคิล สถาบันอิสระตั้งขึ้นภายใต้การกำกับของสำนักนายก เพื่อเป็นหน่วยงานหลักที่เป็นศูนย์กลางและเป็นเจ้าภาพในการจัดการกับกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศต่าง ๆ (ไม่เพียงเฉพาะระเบียบ WEEE และ RoHS)

(iii) รัฐบาลควรพิจารณาให้ความเห็นชอบร่างยุทธศาสตร์การจัดการเศษเหลือทิ้งผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทย และแผนปฏิบัติการ และมอบนโยบายในการดำเนินยุทธศาสตร์ในเชิงบูรณาการ และในขณะเดียวกัน ควรเร่งกระบวนการพิจารณาพระราชบัญญัติส่งเสริมการ

¹⁰ การศึกษาเรื่อง “การเจรจาเรื่องการจัดการของเสียอันตรายในเวทีสิ่งแวดล้อมและเวทีการค้า: จุดยืนและข้อเสนอของไทย” โดย ดร.สุจิตรา วาสนาดำรงดี (นักวิจัยอิสระ)

จัดการของเสียอันตรายจากผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้ว เพื่อให้มีผลบังคับใช้โดยเร็ว เนื่องจากกลไกทั้งสองจะต้องสอดคล้องกันเพื่อผลักดันให้มีการจัดระบบบริหารจัดการซากผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ พัฒนาอุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ให้สามารถผลิตสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และสร้างการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับพิษภัยจากซากผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์และความสำคัญของการนำกลับมาใช้ใหม่ ตลอดจนกระตุ้นตลาดให้เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

(iv) การจัดการเศษเหลือทิ้งตามแนวทาง WEEE เป็นเรื่องใหม่สำหรับประเทศไทย ดังนั้นภารกิจเร่งด่วน คือ การสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นในสังคมไทยเกี่ยวกับผลกระทบ อันจะเกิดขึ้นกับสุขภาพของประชาชนและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น ควรมีหน่วยงานกลางที่เป็นผู้นำในการรณรงค์การรีไซเคิลเพื่อรักษาสภาพแวดล้อม ซึ่งจะต้องมีงบประมาณสนับสนุนอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง และเผยแพร่ข้อมูลความรู้ต่อสาธารณชนอย่างสม่ำเสมอและทั่วถึง และวางแผนปฏิบัติการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีส่วนร่วมในการสร้างจิตสำนึกในการรักษาสภาพแวดล้อมในทุกระดับ

(2) การส่งเสริมภาคอุตสาหกรรม

(i) ที่ผ่านมามีเพียงผู้ประกอบการที่ส่งออกสินค้าไปสหภาพยุโรปเท่านั้นที่ตื่นตัวต่อการผลิตสินค้าปลอดสารพิษ ผู้ประกอบการรายอื่นที่ไม่ได้รับผลกระทบเนื่องจากส่งออกไปประเทศอื่นจึงยังไม่ได้ตระหนักถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้น และคัดค้านแนวคิดที่จะออกกฎระเบียบที่คล้ายคลึงกับระเบียบ RoHS ดังนั้น ภาครัฐควรเพิ่มกิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับ มาตรการด้านสิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยีการผลิตที่สะอาด แก่ผู้ประกอบการ โดยเฉพาะ SMEs ให้มากขึ้น โดยให้การส่งเสริมให้มีการดำเนินโครงการอย่าง Green Camp มากขึ้น และขยายผลโครงการไปยังอุตสาหกรรมอื่นต่อไป

(ii) ภาครัฐควรเพิ่มการสนับสนุนเครือข่าย Thai RoHS เพื่อให้เครือข่ายเติบโตอย่างเข้มแข็งเพื่อเป็นเสาหลักของอุตสาหกรรมในการรับมือกับกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อม

(iii) ควรพิจารณาการให้รางวัลบริษัทที่มีกระบวนการผลิตที่สะอาดดีเด่น เพื่อเพิ่มแรงจูงใจของผู้ประกอบการในการพัฒนาเทคโนโลยีและปรับปรุงกระบวนการผลิตของตน

(iv) ในการเจรจาข้อตกลงเขตการค้าเสรีกับประเทศพัฒนาแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่นและ EFTA (สี่ประเทศในยุโรป) หากมีการเปิดเสรีการลงทุน ควรมีการเจรจาต่อรองให้สามารถตั้งเงื่อนไขเรื่องการถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีสะอาด และจะต้องระบุให้ชัดเจนว่าผู้เข้ามาลงทุนจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมภายในประเทศด้วย

(4.2.4) การเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมพืช¹¹

(1) ข้อเสนอแนะทั่วไป

(i) ภาครัฐควรตระหนักว่า นโยบายการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ ตลอดจนกฎหมายที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้จะมีประสิทธิภาพได้จะต้องอยู่บนพื้นฐานที่ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน ตลอดจนผู้ที่จะได้รับผลกระทบจะต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบายดังกล่าวอย่างเต็มที่ ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดปัญหา หรือข้อขัดข้องในการปฏิบัติตามกระบวนการดังกล่าวในภายหลัง

ภาครัฐ โดยเฉพาะหน่วยงาน หรือองค์กรที่กำหนดนโยบายควรตระหนักว่านโยบายดังกล่าวจะต้องประกอบด้วยรายละเอียดของมาตรการ วิธีการ และยุทธศาสตร์ในการดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามนโยบายที่กำหนดไว้ ประการสำคัญนโยบายดังกล่าวควรคำนึงถึงความร่วมมือกับประเทศอื่นๆ ที่ใกล้เคียง หรืออยู่ในภูมิภาคเดียวกันซึ่งมีทรัพยากรพันธุกรรมเหมือน หรือคล้ายคลึงกัน

ผู้มีส่วนได้เสียที่ควรมีโอกาสเข้าร่วมพิจารณากำหนดนโยบายต่างๆ เกี่ยวกับการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ ได้แก่

- (ก) หน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบตามกฎหมายทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับท้องถิ่น
- (ข) องค์กร หรือหน่วยงานที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรม
- (ค) องค์กร หรือหน่วยงานที่เก็บรักษา และแจกจ่ายตัวอย่างทรัพยากรพันธุกรรม
- (ง) ชนพื้นเมือง เกษตรกร หรือชุมชนท้องถิ่น หรือตัวแทนของกลุ่มบุคคลดังกล่าวที่จะเป็นผู้ต้องจัดหาทรัพยากรพันธุกรรมเมื่อมีการอนุญาตให้เข้าถึง
- (จ) องค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้อง

(ii) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหลายพึงต้องตระหนักว่า เมื่อประเทศไทยเปิดช่องให้มีการขออนุญาตเพื่อการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องมีความพร้อมในการเจรจาเพื่อทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ เพื่อมิให้เกิดความล่าช้าในกระบวนการขอเข้าถึง และเนื่องจากนโยบายการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์จะกระทบต่อผู้เกี่ยวข้องในหลายภาคส่วน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้เกี่ยวข้องเหล่านี้ เพื่อให้นโยบายดังกล่าวเกิดผลจริงจิงในทางปฏิบัติ

(iii) ภาครัฐควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพิจารณาและกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ โดยผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด เนื่องจากการมีส่วนร่วมตั้งแต่ในระดับการกำหนดนโยบายจะทำให้บุคคลเหล่านี้ร่วมผลักดันเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ตามที่กำหนดไว้

กระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าวอาจทำในหลายระดับ เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการระดับชาติ หรือระดับท้องถิ่นหรือชุมชน เป็นต้น การกำหนดให้มีวิธีการขอคำปรึกษาจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องได้มากยิ่งขึ้น แต่ทั้งนี้การดำเนินการในลักษณะนี้ได้ต้องมีประสิทธิภาพภาครัฐ

¹¹ การศึกษาเรื่อง “การเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมพืช : ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับประเทศไทย” โดย ผศ.ดร.สมชาย รัตนเชื้อสกุล (คณะนิติศาสตร์ ม.หอการค้าไทย)

จะต้องมีนโยบายที่ชัดเจน เผยแพร่นโยบาย และข้อมูลข่าวสารดังกล่าวอย่างทั่วถึง ทั้งในรูปของการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ หรือการสัมมนาทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค

การประชุมเพื่อหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับเกษตรกร ชนพื้นเมือง หรือชุมชนท้องถิ่นจะทำให้กระบวนการของแต่ละฝ่ายปรับเข้าหากัน ทำให้หาข้อยุติร่วมกันได้ง่ายและเป็นเอกภาพมากยิ่งขึ้น

(iv) ภาครัฐควรส่งเสริมให้องค์กร หรือศูนย์วิจัยของภาคอุตสาหกรรมเอกชนมีส่วนร่วม หรือแสดงความคิดเห็นต่อการกำหนดนโยบายการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ของประเทศไทยด้วยเช่นกัน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดข้อจำกัดที่ไม่สมควรต่อการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมของภาคอุตสาหกรรม

นอกจากนี้องค์กร หรือศูนย์วิจัยของภาคอุตสาหกรรมเอกชนเหล่านี้ อาจให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับระดับเทคโนโลยี ตลอดจนสาขาเทคโนโลยีที่ขาดแคลนของประเทศไทย ซึ่งอาจใช้เป็นข้อมูลของภาครัฐในการเจรจากำหนดผลประโยชน์ในส่วนที่มีใช้ผลประโยชน์ที่เป็นเงิน เช่น การถ่ายทอดเทคโนโลยี เป็นต้น

(v) ภาครัฐควรให้เกษตรกร ชนพื้นเมือง หรือชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ เนื่องจากเกษตรกร หรือชุมชนท้องถิ่นจะมีความรู้เป็นอย่างดีเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ หรือศักยภาพของทรัพยากรพันธุกรรม ความรู้ดังกล่าวจะช่วยหน่วยงานภาครัฐในการเจรจาแบ่งปันผลประโยชน์ หรือกำหนดมาตรการที่เหมาะสมเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ในการทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์

การมีส่วนร่วมดังกล่าวยังทำให้เกษตรกร หรือชุมชนท้องถิ่นมีส่วนในการแบ่งปันผลประโยชน์ เพราะเท่ากับยอมรับความสำคัญของเกษตรกร หรือชุมชนท้องถิ่น และรับรู้สิทธิของชุมชนท้องถิ่นเหนือทรัพยากรพันธุกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ชนพื้นเมือง หรือชุมชนท้องถิ่นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้จะช่วยยกระดับมาตรฐานการครองชีพของชุมชนดังกล่าว และยังสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของ CBD ที่ประเทศไทยเป็นภาคีอีกด้วย

(vi) เพื่อให้กระบวนการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ชุมชนพื้นเมือง หรือชุมชนท้องถิ่นมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง ภาครัฐจะต้องมีนโยบายที่ชัดเจน ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ หรือค่าใช้จ่ายต่างๆ รวมทั้งสนับสนุนการเพิ่มศักยภาพให้แก่เกษตรกร ชุมชนพื้นเมือง หรือชุมชนท้องถิ่น เช่น จัดสรรงบประมาณในการจัดกิจกรรม สัมมนา จัดหาบุคลากรผู้เชี่ยวชาญไปให้ความรู้แก่ชุมชน เป็นต้น

(vii) ภาครัฐควรสื่อสารผ่านหน่วยงาน หรือองค์กรระหว่างประเทศ เพื่อให้ผู้ประสงค์จะขอเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมในประเทศไทยทราบถึงนโยบาย หลักเกณฑ์ และเงื่อนไขในการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ในประเทศไทย เพื่อให้เกิดการรับรู้ร่วมกันในประชาคมระหว่างประเทศ ซึ่งจะทำให้เกิดการยอมรับและปฏิบัติตามนโยบายดังกล่าวอย่างแท้จริง

(viii) การกำหนดให้การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมโดยต้องได้รับความยินยอมล่วงหน้า และทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ก่อน ตาม พ.ร.บ. คุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ.2542 เป็นแนวทางที่ถูกต้อง แต่

ภาครัฐควรเร่งรัดให้มีการออกกฎกระทรวง หรือระเบียบต่างๆ เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในรายละเอียดต่างๆ โดยเร็ว เนื่องจากการไม่มีกฎหมายลำดับรองเหล่านี้ทำให้ยังไม่อาจบังคับใช้มาตรการต่างๆ ที่กำหนดในกฎหมายได้

(ix) ภาครัฐควรกำหนดเป็นนโยบายอย่างชัดเจนเกี่ยวกับการขอรับสิทธิทรัพย์สินทางปัญญาเหนือทรัพยากรพันธุกรรมที่ได้รับไปจากประเทศไทย โดยควรกำหนดให้ขอรับทรัพย์สินทางปัญญาได้เฉพาะผลิตภัณฑ์ที่ได้จากทรัพยากรพันธุกรรม และการใช้สิทธิจะต้องไม่กระทบต่อการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมในรูปแบบเดิม ทั้งนี้ควรกำหนดเป็นเงื่อนไขในคำขอรับสิทธิบัตรว่าผู้ยื่นคำขอต้องแสดงหลักฐานแหล่งที่มาของทรัพยากรพันธุกรรม การได้รับความยินยอมล่วงหน้า และข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ การฝ่าฝืนไม่แสดงหลักฐานดังกล่าวเป็นเหตุให้เจ้าพนักงานมีสิทธิปฏิเสธคำขอได้

(x) การจัดทำฐานข้อมูลทางพันธุกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นจะช่วยให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถควบคุม และบริหารจัดการการเข้าถึง และแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนได้ดีขึ้น แต่ทั้งนี้จะต้องกำหนดมาตรการในการเข้าถึงฐานข้อมูลให้ดีขึ้น ฐานข้อมูลดังกล่าวจะกลายเป็นช่องทางให้บุคคลอื่นเข้าถึง และใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลนั้นได้โดยไม่ต้องเสียค่าตอบแทน เช่น การกำหนดให้ตรวจสอบได้เพียงหัวเรื่อง หรือหัวข้อหลักของทรัพยากรพันธุกรรม หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งวิธีนี้ยังอาจนำไปใช้กับการจัดทำฐานข้อมูลกรณีชนพื้นเมืองบางแห่งไม่ยินยอมเปิดเผยรายละเอียดของภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองได้ด้วย

(2) ข้อเสนอแนะในการกำหนด “ผู้มีส่วนได้เสีย” ในกระบวนการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์

(i) การกำหนดผู้มีส่วนได้เสียในกระบวนการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ควรดำเนินการด้วยความละเอียด รอบคอบ และระมัดระวังโดยไม่ควรจำกัดเฉพาะผู้ที่มีประโยชน์ในสัญญาแบ่งปันผลประโยชน์เท่านั้น แต่ควรรวมถึงบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่อาจได้รับผลกระทบจากการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรคำนึงถึงบุคคล หรือกลุ่มบุคคลด้อยโอกาส หรือไม่มีศักยภาพในการเข้าร่วมในกระบวนการ และในการกำหนดผู้มีส่วนได้เสียควรเริ่มต้นจากบุคคล หรือองค์กรตามกฎหมายที่เป็นตัวแทนของกลุ่ม หรือชุมชนที่เกี่ยวข้อง

(ii) หน่วยงาน หรือองค์กรของภาครัฐที่รับผิดชอบเกี่ยวกับทรัพยากรพันธุกรรมถือเป็นผู้เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมป่าไม้ กรมประมง กระทรวงเกษตร กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งรวมทั้งหน่วยงานของรัฐในภูมิภาค หรือในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานอุทยานแห่งชาติที่สามารถกำกับการสำรวจและเก็บตัวอย่างทรัพยากรพันธุกรรมในระดับภาคสนาม กรมศุลกากรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกทรัพยากรพันธุกรรม เป็นต้น

(iii) ผู้ใช้ทรัพยากรพันธุกรรม (End-users) ที่เป็นบุคคลธรรมดา หรือองค์กร สถาบันทั้งในและนอกประเทศถือเป็นผู้มีส่วนได้เสียเช่นกัน โดยเฉพาะผู้ใช้ทรัพยากรพันธุกรรมภายในประเทศเช่น ผู้นำพืชสมุนไพรมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เป็นต้น หน่วยงาน มหาวิทยาลัย สถาบันการศึกษา ศูนย์เก็บ

รักษาพันธุ์กรรม หรือองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง หรือเป็นตัวกลางในการเก็บตัวอย่าง วิจัย หรือบริหารจัดการ ตัวอย่างทรัพยากรพันธุ์กรรมก็ถือเป็นผู้มีส่วนได้เสียเช่นกัน

(iv) กรณีชุมชนพื้นเมือง หรือชุมชนท้องถิ่นนั้นเนื่องจากมีความหลากหลายมาก ดังนั้นการกำหนดหรือแต่งตั้งผู้ที่จะเป็นตัวแทนของชุมชนดังกล่าวจึงต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ และควรให้แต่ละชุมชนที่มีแนวคิด สภาพสังคม เศรษฐกิจที่แตกต่างกันมีตัวแทนของตนเองแยกกัน

(v) องค์กรเอกชน (NGOs) หรือสถาบันวิจัยที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพจะสามารถให้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านได้เป็นอย่างดี และยังมีศักยภาพในการช่วยเหลือด้านเทคนิคแก่ตัวแทนชนพื้นเมือง หรือชุมชนท้องถิ่นได้อีกด้วย

(vi) สิทธิในการปฏิเสธไม่อนุญาตให้เข้าถึงของชนพื้นเมือง หรือชุมชนท้องถิ่นที่อาศัยในพื้นที่ที่มีทรัพยากรพันธุ์กรรมควรได้รับการรับรอง

(3) ข้อเสนอแนะองค์กรในการควบคุมการเข้าถึง

ภาครัฐควรกำหนดหน่วยงานในการพิจารณาคำขออนุญาตที่ชัดเจน หน่วยงานดังกล่าวต้องเผยแพร่ระเบียบวิธีพิจารณาคำขออนุญาต ขั้นตอน และระยะเวลาในการพิจารณาอย่างเปิดเผย

หน่วยงานพิจารณานั้นควรแยกเป็น 2 ระดับ คือระดับชาติ และระดับท้องถิ่น หน่วยงานในระดับชาติ ควรประกอบด้วยตัวแทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการ องค์กรภาคเอกชน และผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่างๆ หน้าที่หลักของหน่วยงานระดับชาตินี้ คือ การกำหนดหลักเกณฑ์ และนโยบายควบคุมการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ในระดับชาติ และพิจารณาทบทวนมติ หรือคำสั่งของหน่วยงานระดับท้องถิ่น

หน่วยงานระดับท้องถิ่นนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าควรเป็นคณะทำงานเฉพาะกิจ (Ad hoc working committee) เพื่อให้สามารถตั้งคณะทำงานได้หลากหลายขึ้นอยู่กับพื้นที่ หรือทรัพยากรพันธุ์กรรมพืชที่ขออนุญาตเข้าถึง ลักษณะเช่นนี้จะทำให้ตัวแทนของชุมชนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีโอกาสเข้าร่วมในการพิจารณาคำขออนุญาตได้อย่างทั่วถึง และใช้หน่วยงานเดียวในการพิจารณาคำขออนุญาต

(4) ข้อเสนอแนะมาตรการเสริมการควบคุมการเข้าถึง

การเปิดเผยแหล่งที่มาของทรัพยากรพันธุ์กรรม และข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ถือเป็นมาตรการเสริมที่สำคัญต่อการควบคุมการเข้าถึงทรัพยากรพันธุ์กรรม แม้ว่าข้อเสนอให้เปิดเผยดังกล่าวจะใช้กับการขอรับทรัพย์สินทางปัญญา (สิทธิบัตร) ซึ่งทำให้การเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพันธุ์กรรมโดยไม่ขอรับทรัพย์สินทางปัญญาไม่ถูกควบคุมโดยมาตรการดังกล่าว แต่ผู้วิจัยเห็นว่าแม้มาตรการนี้จะไม่ครอบคลุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพันธุ์กรรมพืชในทุกกรณี แต่ก็น่าจะครอบคลุมการใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่ได้

อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยเห็นว่า มาตรการเปิดเผยแหล่งที่มาฯ นี้แม้จะกำหนดในกฎหมายภายในแล้วก็ตาม ก็จะไม่อาจบังคับได้อย่างจริงจังและมีประสิทธิภาพ หากมาตรการนี้ไม่ได้รับการยอมรับในประชาคมระหว่างประเทศ เนื่องจากผู้ใช้ และจดสิทธิบัตรในผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรพันธุ์กรรมพืชมักจะ

เป็นบริษัทข้ามชาติขนาดใหญ่ และจดสิทธิบัตรในต่างประเทศ ทำให้เป็นภาระแก่ประเทศเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาที่ต้องดำเนินการเพิกถอนสิทธิบัตรดังกล่าว

ดังนั้นผู้วิจัยเห็นด้วยกับจุดยืน และข้อเสนอของประเทศไทยที่ให้แก้ไข TRIPS มาตรา 29bis เพื่อให้มาตรการดังกล่าวมีสภาพบังคับตามกฎหมายระหว่างประเทศ และเป็นเงื่อนไขของการให้สิทธิบัตร

ในส่วนของบริษัทนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า หากผู้ขอสิทธิบัตรไม่ยินยอมเปิดเผยข้อมูลให้ถือว่าผู้ขอละทิ้งคำขอ และในกรณีให้ข้อมูลอันเป็นเท็จ หากเป็นการกระทำโดยเจตนาให้มีผลเพิกถอนสิทธิบัตรนั้นเสีย แต่หากให้ข้อมูลผิดพลาดโดยสุจริต ให้สิทธิบัตรยังคงมีผลต่อไปแต่จะต้องมีมาตรการเยียวยาต่อผู้ได้รับผลกระทบจากการให้ข้อมูลที่ผิดพลาดนั้น เช่น แจกแหล่งที่มาของทรัพย์สินทางปัญญาไม่ครบถ้วน โดยผู้ยื่นคำขอไม่ทราบ หรือมีชุมชนเปิดเผยว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญานั้นภายหลังจากที่ได้ให้สิทธิบัตรแล้ว กรณีเช่นนี้ทำให้ชุมชนบางส่วนไม่ได้รับผลประโยชน์ ก็ต้องจัดแบ่งผลประโยชน์แก่ชุมชนดังกล่าวต่อไป

(5) ข้อเสนอแนะต่อการแบ่งปันผลประโยชน์

(i) การกำหนดลักษณะของผลประโยชน์นั้น ผู้วิจัยเห็นว่าควรให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ที่ไม่ใช่ผลประโยชน์ทางการเงิน (Non monetary benefit) มากกว่าผลประโยชน์ทางการเงิน (Monetary benefit) โดยผลประโยชน์ที่เป็นเงินควรกำหนดเป็นเงินค่าธรรมเนียมในขั้นแรก (Up-front fee) ในการเข้าสำรวจหรือเก็บตัวอย่าง และในระหว่างการสำรวจ เก็บตัวอย่าง ตลอดจนการวิจัยและพัฒนา นั้น ควรกำหนดส่วนแบ่งที่เป็นเงินเป็นจำนวนเพียงพอที่จะทำให้โครงการดำเนินต่อไปได้โดยไม่ติดขัด และเมื่อพัฒนาจนได้เป็นผลิตภัณฑ์จึงเรียกเก็บผลประโยชน์ในลักษณะค่าสิทธิตามสัดส่วนของรายได้จากการจำหน่าย วิธีการเช่นนี้จะทำให้ประเทศไทยมีรายได้เป็นระยะตลอดเวลาของโครงการ

อย่างไรก็ตามปัญหาสำคัญคือ จะกำหนดจำนวนผลประโยชน์ที่เหมาะสมเท่าไรจึงจะเหมาะสม ผู้วิจัยเห็นว่าไม่อาจกำหนดไว้ล่วงหน้าได้ แต่ควรเป็นการเจรจาต่อรองระหว่างผู้ขออนุญาตเข้าถึงกับหน่วยงานที่ให้คำอนุญาต ดังนั้นหน่วยงานที่เจรจาต่อรองผลประโยชน์ควรมีบุคลากรที่มีความสามารถหรือประสบการณ์ในการเจรจาต่อรอง

(ii) หน่วยงาน หรือองค์กรที่เป็นคู่สัญญาแบ่งปันผลประโยชน์ ผู้วิจัยเห็นว่าควรเป็นหน่วยงานของรัฐ เพราะสามารถตรวจสอบการปฏิบัติตามข้อตกลงของคู่สัญญาได้ดีกว่าการให้ชุมชนท้องถิ่นเป็นคู่สัญญา โดยเฉพาะกรณีที่ผู้ขออนุญาตเข้าถึงเป็นบริษัทต่างชาติ ชุมชนท้องถิ่นอาจมีปัญหาในการตรวจสอบว่าคู่สัญญาของตนปฏิบัติตามข้อตกลงหรือไม่

หน่วยงานของรัฐที่เป็นคู่สัญญาอาจทำข้อตกลงย่อยๆ กับชุมชนท้องถิ่นที่จะได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์อีกทอดหนึ่งก็ได้ เช่น กรณีของประเทศฟิจิที่ The Strathclyde Institute of Drug Research (SIDR) ของ University of Strathclyde ในประเทศสก็อตแลนด์ ทำสัญญากับ University of the South Pacific (USP) จากนั้น USP จะทำสัญญาย่อยเพื่อแบ่งปันผลประโยชน์ให้กับชนพื้นเมือง *tikina* ในเขตพื้นที่ Verata (USP- Verata Contract) อีกชั้นหนึ่ง กรณีเช่นนี้จะลดภาระของชุมชนท้องถิ่นในการติดตามตรวจสอบการปฏิบัติตามสัญญา

(4.2.5) การศึกษาผลกระทบของข้อตกลงเขตการค้าเสรีในประเด็นสิทธิบัตรสิ่งมีชีวิต¹²

(1) โดยแนวทางการพิจารณาให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรต่อยีน เซล หรือองค์ประกอบของสารพันธุกรรมของไทยนั้นถือว่าเคร่งครัดกว่าประเทศอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ หรืออาจจะทุก ๆ ประเทศค่อนข้างมาก แนวทางการพิจารณาเรื่องเดียวกันที่เป็นอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป หรือประเทศญี่ปุ่น โดยมากจะถือเอาการสกัด (extract) การทำให้บริสุทธิ์ (purify) และการระบุถึงการใช้ประโยชน์ได้ (utility and enabling) เป็นบรรทัดฐานในอันที่จะให้ความคุ้มครอง ดังนั้นแม้เซลล์ ยีน หรือโครงสร้างของสารพันธุกรรมจะมีลักษณะเหมือนที่มีอยู่ในธรรมชาติ แต่เป็นการสังเคราะห์ขึ้นมา หรือเป็นการสกัดและทำให้บริสุทธิ์ โดยสามารถอยู่ในสภาพที่แยกตัวอยู่ได้ (isolated) หรืออยู่ในหลอดแก้ว หรืออยู่ในสิ่งมีชีวิตชนิดอื่นที่ไม่ใช่ต้นตอของเซลล์ ยีน หรือโครงสร้างสารพันธุกรรมนั้น ประเทศเหล่านี้ก็มักจะออกสิทธิบัตรให้ ดังนี้โดยวิธีปฏิบัติแล้วต้องถือว่าการจะได้สิทธิบัตรในยีน หรือโครงสร้างของสารพันธุกรรมในประเทศไทยนั้นไม่ใช่เรื่องที่ย่าง่ายดายนัก

แต่หากไทยยอมรับข้อเรียกร้องของสหรัฐฯ ที่ให้มีการขยายความคุ้มครองสิทธิบัตรไปสู่สิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ทั้งพืช และสัตว์ หรือขยายลักษณะการคุ้มครองเพื่อให้ครอบคลุมสิ่งมีชีวิตทุกชนิด หลักปฏิบัติที่เข้มงวดที่เราถือปฏิบัติกันอยู่ ก็อาจจะต้องถูกยกเลิก หรือตีความใหม่ ทำให้ไม่สามารถป้องกันการเสียเปรียบได้ ทั้งนี้ หากประเทศไทยต้องการที่จะยืนยันการตีความ หรือการพิจารณาสิทธิบัตรในแนวทางที่เข้มงวดดังว่า ก็จะต้องแสดงจุดยืนที่ชัดเจนต่อสหรัฐฯว่าจะยึดการตีความในลักษณะดังกล่าว เนื่องจากเป็นอำนาจอธิปไตยของประเทศ

(2) สิ่งที่จะต้องดำเนินการเพิ่มเติมคือ ความเข้มงวดในเรื่องการให้ความคุ้มครองแก่วิธีการกระบวนการ หรือกรรมวิธีในการผลิต หรือการทำให้คุณภาพดีขึ้น หรือการปรับปรุงสภาพให้ดีขึ้นซึ่งผลิตภัณฑ์ที่เป็น หรือมีส่วนประกอบของสิ่งมีชีวิตตัดแต่งพันธุกรรมหรือการใช้กรรมวิธีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตตัดแต่งพันธุกรรมที่จะทำให้กรรมวิธีเหล่านี้ได้รับความคุ้มครองน้อยลงด้วย เนื่องจากสิ่งที่จะได้รับความคุ้มครองจะต้องผ่านมาตรฐานที่สูงมาก และหากผ่านได้ก็อาจจะไม่เป็นปัญหาที่จะให้ความคุ้มครองเนื่องจากกรรมวิธีนั้นจะต้องเป็นสิ่งที่ดี มีประโยชน์จริง หรือเป็นนวัตกรรมที่ก้าวหน้ามากจึงสามารถผ่านกระบวนการตรวจสอบที่เข้มงวดมาได้ อย่างไรก็ตามการตีความ หรือการพิจารณาสิทธิบัตรในแนวทางที่เข้มงวดดังที่กล่าวไปนั้นยังไม่เคยถูกนำมาพิเคราะห์ และวิพากษ์กันในระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง และนักวิชาการทั้งหลายว่าจะสามารถใช้เป็นแนวทางการตีความ หรือการพิจารณาสิทธิบัตรโดยทั่วไปของประเทศไทยในสิ่งมีชีวิต ทั้งจุลชีพ พืช และสัตว์ รวมถึงองค์ประกอบของสิ่งมีชีวิตเหล่านี้ หรืออาจจะมีลักษณะการตีความ หรือการพิจารณาที่รัดกุมกว่านี้

(3) ประเทศไทยจะต้องสร้างบรรทัดฐานที่ชัดเจน และลงตัวของตนเอง เพื่อการปฏิบัติ และความเข้าใจที่สอดคล้องกัน และสามารถที่จะอธิบายต่อนานาอารยประเทศ โดยเฉพาะบรรดาประเทศที่

¹² การศึกษาเรื่อง “ผลกระทบของข้อตกลงเขตการค้าเสรีในประเด็นสิทธิบัตรสิ่งมีชีวิต” โดย ดร.เจษฎ์ โทณะวณิก (คณะนิติศาสตร์ ม.สยาม)

ประสงค์จะให้เราต้องเดินตามแนวทางการตีความของเขอย่างสหรัฐฯ ได้ เพราะการพิจารณาข้อบทกฎหมาย รวมทั้งการตีความการใช้บังคับกฎหมายนั้นย่อมจะต้องทำให้สอดคล้องกับความเป็นไป และต้องทำให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของแต่ละประเทศ ไม่ใช่จะสามารถนำของกันและกันมาใช้ได้เลย หรือจะเรียกร้องกันเพื่อให้ประเทศใด ๆ ทำตามโดยไม่นำสภาพการณ์ และความจะเป็นของประเทศที่ถูกเรียกร้องมาคิดคำนึงด้วย ดังนั้นจึงต้องรีบดำเนินการเรื่องนี้เพื่อเตรียมรองรับความเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้นจากข้อตกลงระหว่างประเทศไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบพหุภาคี หรือทวิภาคีก็ตาม

(4) สิ่งที่จะต้องใช้เป็นหลักในการเจรจาต่อรองประการต่อมาคือ ข้อตกลงว่าด้วยประเด็นทางการค้าอันเกี่ยวเนื่องกับทรัพย์สินทางปัญญา หรือข้อตกลงทริปส์นั่นเอง ทั้งนี้เพราะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรในสิ่งมีชีวิตนั้นได้รับการบัญญัติไว้ในมาตรา 27 ของข้อตกลงดังกล่าวเป็นหลัก สาเหตุสำคัญที่ประเทศไทยควรจะใช้ข้อตกลงทริปส์เป็นเครื่องต่อรองกับสหรัฐฯ นั้นก็เนื่องข้อตกลงดังกล่าวเป็นหนึ่งในข้อตกลงที่ถูกบรรจุไว้ภายใต้กรอบขององค์การการค้าโลกที่ถือได้ว่าเป็นองค์การที่ประสงค์จะวางบรรทัดฐานทางการค้าที่มีแบบแผนเดียวกันให้กับบรรดาภาคีสมาชิกปฏิบัติตาม รวมถึงการออกกฎหมายที่สอดคล้องเป็นแนวทางเดียวกันในทุกประเทศภาคีสมาชิก และที่อาจจะสำคัญยิ่งไปกว่านั้นก็คือ น้ำหนักของประเทศต่าง ๆ ที่มีแนวคิดที่เดินไปในทางเดียวกับประเทศไทยที่จะช่วยในการถ่วงดุลกับสหรัฐฯ ที่เป็นโต้โผใหญ่ในอันที่จะเปิดให้มีการคุ้มครองสิทธิบัตรในสิ่งมีชีวิตทุกชนิด โดยเฉพาะพืช และสัตว์ไปทั่วโลก ยิ่งไปกว่านั้นเราอาจจะมีประเทศอุตสาหกรรมหลายประเทศที่เห็นด้วยกับแนวทางแบบประเทศไทย อย่างน้อยประเทศแคนาดาก็น่าจะเป็นประเทศหนึ่งที่จะช่วยทำให้การเปิดเต็มที่ในการให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรกลายเป็นการเปิดบางส่วนตามความเหมาะสมของอุตสาหกรรม และศักยภาพของประเทศไทยได้

ประเด็นเกี่ยวกับการขยายความคุ้มครองเพิ่มเติมจากที่มาตรา 27 ของทริปส์ระบุไว้ โดยเฉพาะข้อเสนอของสหรัฐฯ ในเรื่องการคุ้มครองสิทธิบัตรในพืช และสัตว์ ซึ่งต้องถือว่าการขอลบข้อยกเว้นตามมาตรา 27.3 ไปเสียเกือบจะทั้งหมดนั้น เป็นสิ่งที่ต้องระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในแง่ที่หลายฝ่ายตั้งข้อสังเกตว่าการรุกรานนี้เป็นส่วนหนึ่งในการปูทางให้มีการส่งเสริมในเรื่องสิ่งมีชีวิตดัดแต่งพันธุกรรม เนื่องจากสิทธิบัตรนั้นจะเป็นพื้นฐานที่ให้ความคุ้มครองแก่ผลิตภัณฑ์ที่เป็น หรือมีส่วนประกอบของสิ่งมีชีวิตดัดแต่งพันธุกรรมได้เป็นอย่างดี ดังนั้นในการเจรจาทวิภาคีที่เรียกว่าข้อตกลงเขตการค้าเสรีที่เราได้ดำเนินการมา และกำลังจะดำเนินการต่อไปกับสหรัฐอเมริกา นั้น ประเทศไทยจะต้องพยายามที่จะรักษาสถานะเดิม (status quo) ของการคุ้มครองภายในประเทศไว้ เนื่องจากเป็นความคุ้มครองที่เหมาะสม หรือในบางมุมมองอาจจะมากเกินไปสำหรับประเทศไทยอยู่แล้ว

ยิ่งไปกว่านั้นการคุ้มครองสิทธิบัตรในสิ่งมีชีวิตที่บัญญัติอยู่ภายใต้กฎหมายสิทธิบัตรของไทยก็เป็นไปโดยสอดคล้องกับข้อกำหนดของข้อตกลงทริปส์ที่ให้ความคุ้มครองจุลชีพ กรรมวิธีสำหรับการผลิตพืช หรือสัตว์ที่ไม่ใช่กรรมวิธีทางชีววิทยา และกรรมวิธีสำหรับการผลิตพืช หรือสัตว์ที่เป็นกรรมวิธีทางจุลชีววิทยา รวมถึงการให้ความคุ้มครองแก่พันธุ์พืชไม่ว่าจะโดยระบบสิทธิบัตร หรือระบบกฎหมายเฉพาะ (*sui generis system*) หรือโดยทั้งสองระบบร่วมกัน โดยในส่วนของสิ่งมีชีวิตที่เป็นจุลชีพที่ไม่มีอยู่ตามธรรมชาติ รวมถึงเซลล์ ยีน สารพันธุกรรม หรือสิ่งที่มีลักษณะเช่นเดียวกัน รวมทั้งกรรมวิธี หรือเทคนิคทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับจุลชีพ พืช หรือสัตว์ เช่น กรรมวิธีการดัดแต่งพันธุกรรม หรือเทคนิคที่

เกี่ยวกับการทำสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรม ก็ได้รับความคุ้มครองภายใต้ พ.ร.บ. สิทธิบัตร พ.ศ. 2522 (แก้ไขปรับปรุง พ.ศ. 2542) และในส่วนของพันธุ์พืช รวมถึงพันธุ์พืชที่เป็นสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรมจะได้รับความคุ้มครองภายใต้ พ.ร.บ. คุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ซึ่งก็เท่ากับว่าประเทศไทยนั้นปฏิบัติได้ตามมาตรฐานในระดับพหุภาคีแล้ว จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมายกมาตรฐานขึ้นโดยระบบทวิภาคีอันจะทำให้ประเทศไทยตกเป็นผู้เสียเปรียบทั้งต่อสหรัฐฯ ซึ่งเป็นคู่เจรจาทวิภาคี และต่อประเทศอื่นที่เป็นภาคีสมาชิกองค์การการค้าโลกที่จะได้รับสิทธิเดียวกันกับสหรัฐฯ ภายใต้กฎหมายไทยอีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการแก้กฎหมายสิทธิบัตรเพื่อให้ความคุ้มครองครอบคลุมถึงพืช และสัตว์จะส่งผลให้กฎหมายนั้นมีผลบังคับทั่วไปกับคนชาติของประเทศภาคีสมาชิกใด ๆ ที่จะเข้ามาจดสิทธิบัตรในประเทศไทยตามหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment – NT)

(5) ระบบการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่มีอยู่ในปัจจุบันของไทยน่าจะไม่เหมาะสมกับการนำมาใช้กับการคุ้มครองสิ่งมีชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งพืช และสัตว์ ซึ่งไม่เพียงแต่สิทธิบัตรเท่านั้นที่ไม่สมควรนำมาใช้ในการคุ้มครองสิ่งมีชีวิต แต่รวมถึงลิขสิทธิ์ หรือแม้กระทั่งความลับทางการค้า และไม่เพียงแต่ในประเทศไทยเท่านั้น หากแต่เป็นโดยรวมสำหรับทุกประเทศ ไม่เว้นแม้กระทั่งสหรัฐอเมริกา ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษา และวิจัยเพิ่มเติมถึงแนวทางในการสร้างระบบการคุ้มครองที่เหมาะสมกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสิ่งมีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นจุลชีพ พืช หรือสัตว์ รวมถึงผลิตภัณฑ์ และกรรมวิธีที่เป็นผลพวงมาจากการทำการวิจัยและพัฒนาในเทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่ (modern biotechnology) เพื่อจะได้ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบที่ไม่พึงประสงค์แก่สังคม และสามารถที่จะถ่วงดุลให้เชื่อมโยงกับมาตรการด้านความปลอดภัยทางชีวภาพให้ได้ผล จึงจะทำให้การดำเนินการทุกเรื่องเกี่ยวกับการทำการวิจัยและพัฒนา รวมถึงการนำไปใช้ การแสวงหาประโยชน์ และการให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาในสิ่งมีชีวิต โดยเฉพาะสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรมเป็นไปโดยสอดคล้องกัน เพื่อให้สิ่งมีชีวิตที่เป็นจุลชีพ พืช หรือสัตว์ รวมถึงองค์ประกอบของสิ่งมีชีวิตทั้งหลายเหล่านี้ที่เป็นปัจจัยของการค้นคว้า คิดค้น และคิดทำขึ้นในทางวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะชีววิทยา ก่อให้เกิดความก้าวหน้าต่อโลกโดยรวม และต่อประเทศไทยต่อไป

สัญญาเลขที่ RDG4830024

โครงการ

“หน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดลอมในสถานการณ์สากล”

สรุปรายงานฉบับสมบูรณ์

ส่วนที่ 1 สรุปการดำเนินงาน

1. รายงานในช่วงตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน 2548 ถึงวันที่ 31 สิงหาคม 2549

2. ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัยผู้รับทุน : นายบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์
หน่วยงาน : โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร
ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

3. วัตถุประสงค์ของโครงการมี 4 ประการ ดังนี้

- (3.1) เพื่อเป็นหน่วยจัดการความรู้สำหรับการเจรจาการค้าและด้านสิ่งแวดลอมในเวทีระหว่างประเทศ
- (3.2) เพื่อการติดตามสถานการณ์ ความเคลื่อนไหว และวิเคราะห์แนวโน้มของการกำหนดกฎกติกา มาตรการด้านสิ่งแวดลอม และมาตรการด้านการค้าที่ไม่มีใช้ภาษี (Non-Tariff Barriers) ในเวทีระหว่างประเทศ ที่จะมีผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย
- (3.3) เพื่อสร้างเวทีการสังเคราะห์ความรู้ และการกำหนดจุดยืน นโยบายของไทยในการเจรจาการค้าและสิ่งแวดลอมในเวทีระหว่างประเทศ บนพื้นฐานข้อมูลความรู้ทางวิชาการ
- (3.4) เพื่อสร้างความเข้าใจ ความตื่นตัวแก่ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ และประชาชนทั่วไปในประเด็นด้านกฎระเบียบด้านการค้าและสิ่งแวดลอม ภายใต้ความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดลอมและข้อกำหนดของประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทย

4. ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรมที่ดำเนินการมาและผลที่ได้รับ

วัตถุประสงค์	กิจกรรม (ตามแผน)	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผลการดำเนินงาน	หมายเหตุ
1. เพื่อเป็นหน่วยจัดการความรู้สำหรับการเจรจาการค้าและด้านสิ่งแวดลอมในเวทีระหว่างประเทศ 2. เพื่อการติดตามสถานการณ์และวิเคราะห์แนวโน้มของการกำหนดกฎกติกา มาตรการด้านสิ่งแวดลอม และมาตรการด้านการค้าที่มีใช้ภาษี (Non-Tariff Barriers) ในเวทีระหว่างประเทศที่จะมีผลกระทบต่อ	1. การศึกษา ติดตาม และวิเคราะห์ประเด็นการเจรจาการค้าและสิ่งแวดลอมในเวทีระหว่างประเทศที่จะส่งผลกระทบต่อประเทศไทย	1. ข้อมูล ความเคลื่อนไหว และแนวโน้มเกี่ยวกับการกำหนดมาตรการทางด้านการค้าและด้านสิ่งแวดลอม ที่จะมีผลกระทบต่อขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย	- มีการศึกษาวิจัยที่ได้ดำเนินการรวมทั้งสิ้น 7 เรื่อง (รายละเอียดในส่วนที่ 2)	มีอุปสรรคอยู่บ้างในเรื่องการหานักวิจัยที่เหมาะสมกับหัวข้องานวิจัย และสามารถทำงานได้ตามเวลา
	2. การจัดเวทีประชุมหารือเชิงนโยบาย (Policy Dialogue) ระหว่างภาคีที่เกี่ยวข้อง ต่อการกำหนดจุดยืน ท่าทีของประเทศไทยสำหรับการเจรจาในเวทีระหว่างประเทศ	2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ต่อการเจรจาการค้าและด้านสิ่งแวดลอมในเวทีระหว่างประเทศ บนพื้นฐานความรู้ในมิติต่างๆ อย่างรอบด้าน	- ได้มีการจัดเวทีประชุมเชิงนโยบาย รวมทั้งสิ้น 10 ครั้ง และการจัดสัมมนาวิชาการ 1 ครั้ง (รายละเอียดในภาคผนวกที่ 1)	---

วัตถุประสงค์	กิจกรรม (ตามแผน)	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผลการดำเนินงาน	หมายเหตุ
ความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย 3. เพื่อสร้างเวทีการสังเคราะห์ความรู้ และการกำหนดจุดยืนนโยบายของไทยในการเจรจาการค้าและสิ่งแวดล้อมในเวทีระหว่างประเทศ 4. เพื่อสร้างความเข้าใจ ความตื่นตัวแก่ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ และประชาชนทั่วไป ในประเด็นด้านกฎระเบียบด้านการค้าและสิ่งแวดล้อม	3. การสื่อสารข้อมูล สร้างความเข้าใจ ความตระหนักแก่องค์กรที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไป เกี่ยวกับกฎกติกาด้านการค้าและด้านสิ่งแวดล้อมที่อาจมีผลกระทบต่อประเทศไทย	3. ความตื่นตัว ความตระหนักขององค์กรที่เกี่ยวข้องต่อประเด็นการเจรจาการค้าและสิ่งแวดล้อม ซึ่งทำให้มีโอกาสเตรียมตัวและแข่งขันได้อย่างเท่าทัน	- มีการสร้างความเข้าใจ ความตระหนักให้องค์กรที่เกี่ยวข้อง และประชาชนทั่วไป จากการจัดเวทีประชุมเชิงนโยบาย 10 ครั้ง และการจัดสัมมนาวิชาการ 1 ครั้ง	---

5. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ต่อ สกว.

ทางสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยควรจัดส่งรายงานวิจัยในโครงการนี้ให้กับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อการใช้ประโยชน์จากผลการศึกษา เช่น สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, สำนักความร่วมมือด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, สำนักเจรจาการค้าพหุภาคี กระทรวงพาณิชย์ เป็นต้น

ลงนาม

(นายบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์)

ธันวาคม 2550

1. เรื่อง “การเปิดเสรีทางการค้าและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ”

โดย รศ.ดร.ชยันต์ ตันติวิธดาการ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

โดย ดร.เจษฎ์ โทณะวณิก คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม

โดย ผศ. สมชาย รัตนเชื้อสกุล คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้า

โดย ดร.สจิตรา วาสนาดำรงดี สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย

โดย รศ.ดร.ลาวัณย์ ทัศนศิลป์กุล สาขาวิชานิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยสโขทัยธรรมาธิราช

โดย ดร.บัณฑิตา พิชญากร กระทรวงการต่างประเทศ

สำหรับการศึกษาเรื่องที่ 1-5 มีขอบเขตการศึกษาหลัก คือ

1. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมาตรการทางการค้าและมาตรการด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งในแง่ความเชื่อมโยงและในแง่ความขัดแย้ง
2. ศึกษาผลกระทบจากมาตรการการค้าที่ไม่ใช่ภาษีในแต่ละเรื่องต่อประเทศไทย
3. ศึกษาโอกาสการสร้างรายได้เปรียบหรือมาตรการเชิงรุกของไทย จากมาตรการการค้าที่ไม่ใช่ภาษีที่กำหนดขึ้น

ส่วนการศึกษาเรื่องที่ 6-7 ซึ่งเป็นการศึกษาในหัวข้อเฉพาะที่กำหนดขึ้นในภายหลัง เนื่องจากเป็นประเด็นที่มีความสำคัญและจะมีผลกระทบต่อด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมของไทย ทางโครงการจึงได้จัดให้มีการศึกษาเพิ่มเติมขึ้น

ในส่วนของการจัดเวทีประชุมเชิงนโยบาย ทางโครงการได้จัดกิจกรรมเพื่อนำเสนอผลการศึกษา และ ข้อเสนอเชิงนโยบาย รวมทั้งสิ้น 10 ครั้ง และเวทีวิชาการ 1 ครั้ง

ครั้ง		วัน เดือน / ปี	เรื่อง	สถานที่
ต.ค. 48 (1 ครั้ง)	1	11 ต.ค. 2548	สิทธิบัตรพันธุ์พืชกับการเจรจา FTA ไทย – สหรัฐ	เวลา 8.30 – 12.30 ณ ห้องพุทธชาด อาคารเค ยู โยม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ย. 48 (1 ครั้ง)	2	9 พ.ย. 2548	การเจรจาเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศ ภายใต้กระแสการค้าเสรี จุดยืนและ ข้อเสนอของไทย	เวลา 12.30 – 16.30 ณ ห้องประชุม สนง.กองทุนสนับสนุนการวิจัย
พ.ย. 49 (1 ครั้ง)	3	4 พ.ค. 2549	กฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมและการค้า สินค้าสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรม (GMOs) : ประเด็นวิเคราะห์และ ข้อเสนอ	เวลา 13.00-16.30 น ณ ห้องประชุม สนง.กองทุนสนับสนุนการวิจัย
ม.ค. 49 (1 ครั้ง)	4	4 ม.ค. 2549	การประชุมองค์การการค้าโลกที่ฮ่องกง : ข้อสรุปและนัยยะต่อการพัฒนา ประเทศและการเจรจา FTA ของไทย	เวลา 13.00 – 17.00 น. ณ อาคารศตนิเวศ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย
พ.ค. 49 (2 ครั้ง)	5	16 พ.ค. 2549	การเจรจาเรื่องความหลากหลายทาง ชีวภาพในเวทีสิ่งแวดล้อมโลก : ประเด็นวิเคราะห์และข้อเสนอ	เวลา 9.00-12.30 น ณ ห้องประชุม สำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัย

ครั้งที่		วัน เดือน / ปี	เรื่อง	สถานที่
	6	26 พ.ค.2549	การเจรจา FTA ไทย-สหรัฐ ประเด็น สิทธิบัตรสิ่งมีชีวิต (Life Patent)	เวลา 9.00-12.30 น ณ ห้องประชุม GM Mall ชั้น 1 อาคารศศนิเวศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มิ.ย.49 (2ครั้ง)	7	2 มิ.ย.2549	การเจรจาเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภายใต้กระแสการค้าเสรี: จุดยืนและ ข้อเสนอของไทย	เวลา 9.00-12.30 น ณ ห้องประชุม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
	8	26 มิ.ย.2549	ผลกระทบการเจรจา FTA ไทย-สหรัฐ ในบทว่าด้วยการลงทุนต่อประเทศ	เวลา 9.00-12.30 น. ณ ห้องประชุม GM Hall ชั้น 1 อาคารศศนิเวศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ก.ค.49 (1ครั้ง)	9	3 ก.ค.2549	อนุสัญญาและมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการของเสียอันตราย (Hazardous Waste)	เวลา 13.00-16.30 น. ณ ห้องประชุม GM Hall ชั้น 1 อาคารศศนิเวศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ส.ค.49 (2ครั้ง)	10	16 ส.ค.2549	เรื่องข้อพิพาทกรณีสินค้า GMOs ต่อระบบกฎหมายว่าด้วยการควบคุมความปลอดภัยทาง ชีวภาพ	เวลา 9.00-12.30 น ณ ห้องประชุม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
	11	24 ส.ค.2549	เรื่องมิติที่หลากหลายของข้อกีดกันทางการค้า : โจทย์สำหรับประเทศไทย	เวลา 14.00-17.00 น ณ ห้องประชุม โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ (เป็นกิจกรรมภายในงานประชุมวิชาการประจำปีของสกว.)

เวทีนโยบายครั้งที่ 1

เรื่อง

“สิทธิบัตรพันธุ์พืชกับการเจรจา FTA ไทย – สหรัฐ”

วันอังคารที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2548 เวลา 8.30 – 12.30 นาฬิกา

ณ ห้องพุทธชาต อาคารเค ยู โฮม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จัดโดย :

โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล

สนับสนุนโดย :

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

1. กล่าวต้อนรับและชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการฯ

โดย รศ.สุชาดา ชินะจิตร (ผู้อำนวยการฝ่ายสวัสดิภาพสาธารณะ สกว.)

เนื้อหาความตกลงในเวทีพหุภาคีและทวิภาคีต่าง ๆ มีความเกี่ยวโยงส่งผลกระทบต่อกัน และเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลอย่างยิ่งต่อประเทศไทยในการกำหนดนโยบายการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะในด้านการค้าและด้านสิ่งแวดล้อม การกำหนดนโยบาย แผนหรือมาตรการของประเทศไทยต่อการเจรจา ต่อการอนุวัติตามพันธกรณี ต่อการปรับตัวของผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการ จะต้องอยู่บนพื้นฐานความรู้เท่าทันสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลง และความเข้าใจต่อความเกี่ยวโยงสัมพันธ์ของความตกลงในระดับต่างๆ

วัตถุประสงค์ของโครงการฯ

1. เพื่อเป็นหน่วยจัดการความรู้สำหรับการเจรจาด้านการค้าและด้านสิ่งแวดล้อมในเวทีระหว่างประเทศ
2. Knowledge Platform - เพื่อติดตามสถานการณ์ ความเคลื่อนไหว และวิเคราะห์แนวโน้มของการกำหนดกฎกติกา มาตรการด้านสิ่งแวดล้อม และมาตรการด้านการค้าที่มีใช่ภาษี (Non-Tariff Barriers) ในเวทีระหว่างประเทศ ที่จะมีผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย
3. เพื่อสร้างเวทีการสังเคราะห์ความรู้ และการกำหนดจุดยืน นโยบายของไทยในการเจรจาด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในเวทีระหว่างประเทศ บนพื้นฐานข้อมูลความรู้ทางวิชาการ
4. เพื่อสร้างความเข้าใจ ความตื่นตัวแก่ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ และประชาชนทั่วไป ในประเด็นด้านกฎระเบียบด้านการค้าและสิ่งแวดล้อม ภายใต้ความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อมและข้อกำหนดของประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทย

การศึกษาวิเคราะห์ของโครงการฯ จะแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มเรื่องหลัก คือ

1. กลุ่มมาตรการด้านทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่

- อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (CBD)
- พิธีสารว่าด้วยความปลอดภัยทางชีวภาพ (Biosafety Protocol)

2. กลุ่มมาตรการด้านสิ่งแวดล้อม

- อนุสัญญาว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก (UNFCCC) และพิธีสารเกียวโต (Kyoto Protocol)
- อนุสัญญาและมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสารเคมีและของเสียอันตราย

3. กลุ่มมาตรการด้านทรัพย์สินทางปัญญา

- การขยายความคุ้มครองสิทธิบัตรสิ่งมีชีวิต (Life Patent)

2. ความคืบหน้าเรื่องสิทธิบัตรพันธุ์พืชในการเจรจา FTA ไทย – สหรัฐ

โดย คุณสุรเดช อัครวินทรวงูร (นักวิชาการเจรจาสิทธิบัตร กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์)

ณ ปัจจุบัน ยังไม่มีความคืบหน้าในการเจรจา ต่างฝ่ายต่างยังไม่ได้ยื่นข้อเสนอ แต่ทางสหรัฐน่าจะพร้อมแล้ว ในการเจรจารอบ 6 จะจัดที่ประเทศไทยหลังเดือนธันวาคม คิดว่าสหรัฐจะนำเสนอในรอบนี้

มาตรา 27.3 ของ TRIPs ประเทศสมาชิกจะไม่ให้ความคุ้มครองในสัตว์ และพืช และกระบวนการผลิตในระดับชีววิทยาได้ แต่ที่เล็กกว่านั้น คือ จุลชีพ ต้องให้ความคุ้มครอง ประเทศไทยใช้ตามหลักการนี้ อยู่ ยกเว้นเซลล์สัตว์นั้นประเทศไทยยังไม่ให้ความคุ้มครอง

ในสหรัฐให้ความคุ้มครองทุกอย่าง (ใน EU, plant and animal variety จะไปจดกับ plant and animal variety department) ซึ่งขอบเขตของสิทธิบัตรกว้างมาก คุ้มครองทั้งตระกูล และ species ของพืชและสัตว์ ในขณะที่เราสามารถจดพันธุ์พืชในสหรัฐได้ แต่เขายังไม่สามารถจดในประเทศได้ เพราะเรายังไม่พร้อม เรายังไม่เปิดให้จดสิทธิบัตรในพืชและสัตว์ เหตุด้วยสหรัฐเน้นในเรื่องธุรกิจอย่างเดียว แต่ของไทยยังต้องคำนึงในหลายปัจจัย

ผลกระทบด้านสังคมถ้าเราตกลงตามข้อเรียกร้องของสหรัฐ ความเป็นอยู่ของประชาชนจะเปลี่ยนไป เพราะถ้าบุคคล (บริษัท) หนึ่งจดสิทธิบัตร สามารถสร้างสภาพตลาดได้ ทำให้ไทยลดความหลากหลายของพันธุ์พืช เหลือเฉพาะที่ขายทอดตลาดได้ เกษตรจะเปลี่ยนเป็นอุตสาหกรรมเต็มตัว ความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่จะหมดไป เพราะเกษตรกรจะไม่สามารถแลกเปลี่ยน หรือให้พันธุ์พืชแก่กันได้ และจากเกษตรกรเชิงเดี่ยวนี้เอง จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร เราต้องสร้างความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจอุตสาหกรรม และเศรษฐกิจพอเพียง

ข้อเสนอของไทยในเรื่องสิทธิบัตรกับ สหรัฐ ยังคงให้ดูถึงความสัมพันธ์ระหว่างความตกลง TRIPs และ อนุสัญญา CBD

ในเรื่องการคุ้มครองภูมิปัญญา ในการขอจดทะเบียนสิทธิบัตรต้องเปิดเผยแหล่งที่มา prior informed consent and benefit sharing แต่สหรัฐยังไม่ยอมรับ

3. ช่วงการอภิปราย

มีประเด็นข้อคิดเห็นและข้อเสนอจากผู้เข้าร่วม ดังนี้

- จากที่รวบรวมข้อมูลจากการทำ FTA ของสหรัฐ กับประเทศอื่น สหรัฐเรียกร้องให้ต้องคุ้มครองทุกอย่าง ยกเว้นวิธีการรักษาโรค ซึ่งถ้ามีการยกเลิกข้อยกเว้น 27.3 b ในความตกลง TRIPs ก็จะทำให้เปิดให้จดสิทธิบัตรได้ทุกอย่างเหมือนสหรัฐ
- อายุของการให้ความคุ้มครองมีแนวโน้มจะขยายยาวขึ้น
- ยังมองไม่ออกว่าเราจะได้ผลประโยชน์จากทางด้านเศรษฐกิจเท่าไร ไทยจะกลายเป็นเมืองขึ้นทางเศรษฐกิจ
- ขณะนี้ไทยส่งเสริมเกษตรเชิงเดี่ยวมากแล้ว ควรจะอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพไว้
- ไทยยืนอยู่จุดไหน ไทยมีความพร้อมแค่ไหนในการทำความตกลง
- จะมีการเปิดเผยข้อมูล เนื้อหาเจรจาทั้งของสหรัฐและของไทย โดยทำเป็นภาษาไทย ให้ประชาชน ผู้เกี่ยวข้องทราบก่อนจะไปเจรจาได้หรือไม่
- ในระดับล่าง ผู้ทำการศึกษาคพบว่าไทยเสียเปรียบแน่ แต่ไม่มีข้อมูลระดับนโยบายว่ามี การพูดคุย และประสานงานกันหรือไม่ และมีความเห็นในประเด็นเหล่านี้อย่างไร
- FTA ระหว่าง US – Chili ประเทศชิลีสามารถเอาพืชออกมาได้จากการตกลง FTA ควรจะไปศึกษา ทางกรมทรัพย์สินทางปัญญาเอง มีความคิดที่จะเชิญที่ปรึกษาจากประเทศชิลี อย่างไรก็ตามก็ขึ้นอยู่กับระดับการเมืองของแต่ละประเทศ อย่างไรก็ตาม ชิลีเป็นสมาชิก UPOV จึงทำให้บริบทต่างจากไทย อาจจะต้องนำมาพิจารณาด้วย

4. การวิเคราะห์ผลกระทบของสิทธิบัตรพันธุ์พืชและอนุสัญญา UPOV 1991 ต่อประเทศไทย

โดย ดร.เจษฎ์ โทณะวณิก (คณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม)

คุณบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์ (โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ)

ความหมายของ “พันธุ์พืช”

- พรบ.คุ้มครองพันธุ์พืช- “กลุ่มของพืชที่มีพันธุกรรมและลักษณะทางพฤกษศาสตร์เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน มีคุณสมบัติเฉพาะตัวที่สม่ำเสมอ คงตัว และแตกต่างจากกลุ่มอื่นในพืชชนิดเดียวกัน
- UPOV- “a plant grouping within a single botanical taxon of the lowest known rank....”

ระบบกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช

แบ่งเป็น 2 ระบบใหญ่ๆ คือ

- ระบบกฎหมายสิทธิบัตร (The Patent System)
- ระบบกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช (Plant Variety Protection System)

การคุ้มครองพันธุ์พืชตามกฎหมายสหรัฐ

- กฎหมายสิทธิบัตรพืช (Plant Patent Act 1930)

- คุ้มครองพืชที่ขยายพันธุ์โดยไม่อาศัยเพศ (asexually propagated plants)
- ยกเว้นพืชที่ขยายพันธุ์โดยใช้หัวหรือหน่อใต้ดิน (tuber-propagated plant)

กฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช (Plant Variety Protection Act 1970)

- คุ้มครองพืชที่ขยายพันธุ์โดยอาศัยเพศ (sexually propagated plants)

กฎหมายสิทธิบัตรสรรพประโยชน์ (Utility Patent Act)

FTA US/Singapore Article 16.1

2(a) Each party shall ratify or accede to the following agreements:

(ii) The International Convention for the Protection of New Variety of Plants, 1991

FTA US/Chile Article 17.1

3. Before January 1, 2009, each party shall ratify or accede to:

(a) The International Convention for the Protection of New Variety of Plants, 1991

FTA US/Jordan Article 4

1. Each party shall, at a minimum, give effect to this Article, including the following provisions:

(b) Article 1 through 22 of the International Convention for the Protection of New Variety of Plants, 1991

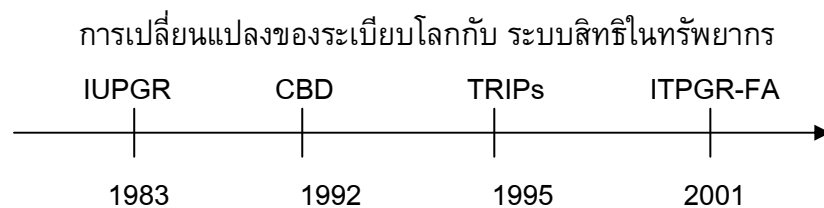
ข้อเรียกร้องของสหรัฐในการเจรจา FTA

ให้ไทยขยายการคุ้มครองสิทธิบัตรไปยังสิ่งมีชีวิตทุกประเภท(การเจรจากับสหรัฐในประเทศใหม่ๆ สหรัฐเรียกร้องให้ยึดการเจรจากับสิงคโปร์เป็นหลัก) ข้อกำหนดเรื่องสิทธิบัตรใน FTA ที่สหรัฐฯ ทำกับประเทศต่างๆ

เวียดนาม	จอร์แดน	สิงคโปร์	ชิลี	โมร็อกโก	ออสเตรเลีย	CAFTA	บาเรนซ์
ขยายความคุ้มครองสิทธิบัตรไปยังสิ่งมีชีวิตทุกประเภท ทั้งพืช สัตว์ และจุลินทรีย์					ยกเว้นได้เฉพาะกรณีเพื่อสุขภาพ ศีลธรรม และความปลอดภัย	ให้มีการคุ้มครองสิทธิบัตรพืช	ให้มีการคุ้มครองสิทธิบัตรพืช แต่สัตว์อาจยกเว้นได้

อนุสัญญาบูโปฟ 1991 มีสาระสำคัญดังนี้

- ครอบคลุมพันธุ์พืชในทุกสายพันธุ์
- ขยายอายุการคุ้มครองเป็น 20 ปี (พันธุ์พืชทั่วไป) และ 25 ปี (พันธุ์อ่อน)
- ยินยอมให้คุ้มครองด้วยสิทธิบัตรได้ด้วยในขณะเดียวกัน
- คุ้มครองไปถึงพันธุ์พืชอื่นที่ปรับปรุงจากพันธุ์พืชคุ้มครอง
- คุ้มครองพันธุ์พืชที่ปรับปรุงด้วยเทคโนโลยีพันธุวิศวกรรม
- ให้สิทธิเด็ดขาดในการผลิต ขยายพันธุ์ กำหนดเงื่อนไขการขยายพันธุ์ เสนอขาย ขาย หรือจำหน่ายโดยวิธีอื่น นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้เพื่อการดังกล่าวซึ่งส่วนขยายพันธุ์พืช
- ขยายสิทธิให้รวมถึงพืช ผลผลิตจากพืชที่ปลูกโดยไม่ได้รับอนุญาต และสินค้า หรือ ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากผลผลิตจากพืชที่ปลูกโดยไม่ได้รับอนุญาต
- การจำกัดสิทธิให้ทำได้เฉพาะกรณีประโยชน์สาธารณะ (Public Interest)
- อาจคุ้มครองสิทธิพิเศษของเกษตรกร (Farmers' Privilege) ในกรณีคุ้มครองต้องมีข้อจำกัด และคำนึงถึงประโยชน์ของนักปรับปรุงพันธุ์
- การจำกัดสิทธิของนักปรับปรุงพันธุ์พืชต้องคำนึงถึงการชดเชยที่เป็นธรรม

สมบัติร่วมกันของมนุษยชาติ → ระบบสิทธิอธิปไตยของรัฐเหนือทรัพยากรชีวภาพ

ความตกลงพหุภาคีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพ

- ข้อถ้อยปณิธานนานาชาติว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืช
(International Undertaking on Plant Genetic Resources : IUPGR)
- อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ
(Convention on Biological Diversity : CBD)
- ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า
(Agreement on Trade-Related on Intellectual Property Rights : TRIPs)
- สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร
(International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture : ITPGR)

ข้าว, อ้อย, มะม่วง, กล้ายไม้สกุลหวาย, หนุ่ยแฝก, โป๊ยเซียน, หยก, มะเขือเทศ, พริกเผ็ดและพริกยักษ์ หรือพริกหวาน, แตงกวาและแตงร้าน, แตงโม, มะระผัก , บั๊งจิ้น, ผักคะน้า, ผักกาดขวางตุ้ง, ถั่วฝักยาว , ข้าวโพด, ถั่วเหลือง, ถั่วเขียว, ส้มโอ, ทุเรียน , ลิ้นจี่, ลำไย, มะละกอ, มันสำปะหลัง และ ไม้ดอกสกุลขมิ้น (*Curcuma spp.*)

ผลกระทบจากสิทธิบัตรสิ่งมีชีวิตต่อความมั่นคงทางอาหาร

แนวโน้มในเชิงบวก

- การมีอาหารในปริมาณที่เพียงพอ

แนวโน้มในเชิงลบ

- การกระจายอาหารอย่างเป็นธรรมทั่วถึง
- ความหลากหลายทางชีวภาพ
- เข้าถึงพันธุกรรมได้อย่างเสรี
- แลกเปลี่ยนพันธุกรรมได้อย่างเสรี
- ระบบการผลิตหลากหลาย

พัฒนาการสิทธิบัตร

เรื่องสิทธิบัตรในยุโรปเกิดมากกว่าพันปี เพียงแต่ไม่มีระบบที่แน่นอน และเมื่อมองสหรัฐซึ่งให้สิทธิบัตรกว่า 30 ปี จึงคิดว่าจะต้องสร้างระบบที่ชัดเจน และเฉพาะ จึงเกิด Paris Convention และอนุสัญญา UPOV สำหรับพันธุ์พืช ก็มีการสร้างระบบเฉพาะ สำหรับพันธุ์สัตว์

กฎหมายสิทธิบัตรของสหรัฐ ไม่มีข้อจำกัดใดๆ ในการจดสิทธิบัตร ยกเว้นสิ่งที่ได้มานั้นมาจากธรรมชาติ แต่ถ้ามีการแทรกแซงโดยมนุษย์ จะสามารถนำมาขอขึ้นจดความคุ้มครองสิทธิบัตรได้

ในยุโรปมีการคุ้มครองให้สิทธิบัตรกรรมวิธีในการนำสิ่งมีชีวิตมาใช้ แต่ในกฎหมายสหรัฐไม่มีกำหนดในเรื่องนี้ สำหรับไทยมีการกำหนดว่า สิ่งประดิษฐ์ที่ขัดต่อศีลธรรมอันดี และความสงบเรียบร้อย ไม่สามารถนำมาขอความคุ้มครองได้

ถ้าไม่ได้อ้างถึงพันธุ์พืช หรือพันธุ์สัตว์โดยตรง สามารถนำมาจดสิทธิบัตรได้ในยุโรป ถ้ามองในมุมนี้ สหรัฐและยุโรป ไม่มีปัญหาในการให้ความคุ้มครองในสิ่งมีชีวิต เขาพัฒนามาจากความพร้อมของสังคม นักวิจัย และระบบกฎหมายที่เอื้อ

ในปี 1970 มีการสร้างระบบคุ้มครองพันธุ์พืชด้วยระบบสิทธิบัตร หรือระบบเฉพาะ ดังนั้นทุกประเทศสมาชิกต้องนำไปสร้างในกฎหมายในประเทศ สำหรับประเทศไทยใช้ระบบกฎหมายเฉพาะ คือ พรบ.คุ้มครองพันธุ์พืชฯ

ในไทยระบบสังคมยังไม่พร้อม แต่เราต้องร่วมในระบบที่ทางสหรัฐ หรือยุโรปสร้างขึ้น ทำให้เราต้องหาทางจัดการเฉพาะหน้าไป เพราะนโยบายของประเทศเองก็พยายามผลักดันให้ไทยดำเนินการไปตามข้อเรียกร้องของประเทศพัฒนา

นักวิจัยไทยมีความพร้อมแค่ไหนในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ดังนั้นระบบสิทธิบัตรที่ให้คุ้มครองในสิ่งมีชีวิตที่พยายามผลักดัน เรามีความพร้อมแค่ไหนที่จะรับมือ จากประวัติศาสตร์ ไทยถูกบังคับให้ยอมรับระบบสิทธิบัตรมาทั้งสิ้น ไทยมีความพร้อมน้อยมาก เนื่องจากความไม่พร้อมในระบบเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี

ระบบของการกำกับดูแลผลกระทบที่เกิดจากระบบสิทธิบัตรมีความเข้มแข็งมากในสหรัฐและยุโรป ซึ่งทำให้เอื้อต่อระบบสิทธิบัตรมากขึ้น แต่สำหรับประเทศไทย จะทำอย่างไรที่จะรับมือกับระบบที่

เราไม่พร้อม แต่ถูกบังคับให้ทำก่อนที่จะมีความพร้อม

5. ช่วงอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมประชุม

- ไทยอาจจะทำอะไรไม่ได้มาก เพราะจากที่ได้พบกับตัวแทนสถานทูตสหรัฐ และได้รับแจ้งว่า ไทยสามารถเจรจาต่อหรือไม่ก็ได้ ไม่บังคับ แต่ข้อจำกัดของสหรัฐต้องเสร็จภายในปีหน้า รัฐบาลไทยยังมีทางเลือกที่จะไม่เจรจาก็ได้ แต่แนวโน้มของรัฐบาลดูเหมือนต้องการทำ FTA แน่
- ถ้าไทยต้องรับข้อเรียกร้องการเข้าเป็นภาคี UPOV 1991 ก็ต้องไปแก้ พรบ.คุ้มครองพันธุ์พืช แต่ถ้าไปรับข้อเรียกร้องเรื่องขยายการคุ้มครองสิทธิบัตรสิ่งมีชีวิต ก็ต้องไปกฎหมายสิทธิบัตร ให้ขยายความ คุ้มครอง ต้องตีโจทย์ให้ชัดเจนว่าสหรัฐต้องการอะไรแน่ แต่เท่าที่ทราบ สหรัฐ ไม่บังคับอะไรก็ได้ ขอให้เลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ UPOV 91 ให้ความคุ้มครองใกล้เคียงกับระบบสิทธิบัตรมาก
- ความพร้อมที่ต้องมี ใครต้องมีความพร้อมบ้าง เพราะมีผู้เกี่ยวข้องมาก เพราะถ้าฟังจากเสียง นักวิทยาศาสตร์ จะเป็นกลุ่มที่ต้องการให้มีการจดสิทธิบัตร อย่างไรก็ตาม ต้องดูความพร้อม โดยรวมของคนส่วนใหญ่ของประเทศ
- การคุ้มครองสิทธิบัตรต้องถูกยกเลิกไป และสร้างระบบใหม่ขึ้นมาทดแทน เพราะระบบ สิทธิบัตรดูเหมือนตอบสนองสำหรับบริษัท และประเทศพัฒนาแล้ว ดังนั้นระบบใหม่ที่ควร นำมาทดแทน ต้องทำให้ประเทศใหญ่และประเทศเล็กอยู่ได้
- ไทยยืนยันไม่รับ UPOV และไม่รับสิทธิบัตรพืช สัตว์ เรายังคงยึดตามหลักการ TRIPs ใน WTO (ตัวแทนกรมทรัพย์สินทางปัญญา)
- หัวหน้าคณะเจรจาฝ่ายไทยได้แจ้งว่ารัฐบาลไทยจะไม่เร่งรัดการเจรจา แต่เมื่อนายกรัฐมนตรี ไปวอชิงตันได้ไปปรับปากว่าจะจัดทำให้เสร็จภายในต้นปีหน้า ดังนั้นข้อเสนอทางด้าน สิทธิบัตรต้องถูกนำมาพูดคุยแน่นอน เราจะทำอย่างไรให้คณะเจรจา และรัฐบาล ตระหนักว่า การเข้าเป็นภาคีกับ UPOV จะมีผลกระทบมาก และไม่อาจรีบเงื่อนไขระบบสิทธิบัตรที่ทาง สหรัฐเสนอมาได้ จุดเด่นของประเทศในเรื่องความหลากหลายทาง ชีวภาพ จะนำมาเป็น เงื่อนไขของการเจรจาได้หรือไม่
- จากการวิจัยของ TDRI มีความเข้าใจผิดในเรื่องการเข้าเป็นภาคี UPOV โดยเสนอว่า อาจไม่ ยอมรับ UPOV 1991 แต่ไปยอมรับ UPOV 1978 ซึ่งในความเป็นจริงเป็นไปได้ ถ้าจะเป็น ภาคี UPOV ต้องเป็นฉบับ 1991 เลือกฉบับ 1978 ไม่ได้แล้ว บางบทความในหนังสือพิมพ์ ก็ มีความเข้าใจผิดและนำไปเขียน จะต้องพึงระวัง
- อย่างไรก็ตามคณะเจรจา องค์การภาคประชาชน นักวิชาการ มีความเห็นพ้องต้องกัน แต่ไม่ แน่ใจในจุดยืนของหัวหน้าคณะเจรจา และนายกรัฐมนตรี อยากให้ความเป็นห่วงในเรื่องนี้ จากที่ประชุม นำเสนอคณะเจรจาและนายกรัฐมนตรีด้วย
- ผลกระทบของสิทธิบัตร ส่วนใหญ่เป็น conceptual ไม่สามารถมองเห็นเป็นรูปธรรม ควรที่จะ ยกพันธุ์พืชบางตัวมา และดูผลกระทบ ดูตัวเงินว่าสูญเสียเท่าไร ให้เห็นเป็นรูปธรรม

- หัวใจของ FTA สหรัฐ ไทย เน้นในเรื่อง IPRs ทำอย่างไรให้คนทั้งประเทศเห็นถึงผลกระทบนี้ FTA มีทั้งได้ทั้งเสีย แต่คนที่เสีย คือเกษตรกร คนขายของ แม้ไทยจะมีนักวิทยาศาสตร์ที่เก่งอยู่มาก แต่ก็ยังต้องพึ่งพิงภายนอกอยู่ดี
- จากบทเรียนการทำความตกลงแรงลดภาษีผัก-ผลไม้กับจีน ไทยเสียเปรียบอย่างมาก และเงินก็กลายเป็นผู้กำหนดราคา
- ต้องแก้กระบวนการร่างกฎหมายไทย เพราะเดิมเมื่อเราร่างแล้ว เราต้องแปลและส่งให้ USTR และแก้ตามที่เขาแนะนำ ซึ่งทำให้กฎหมายไทยเหมือนกับกฎหมายสหรัฐ
- วัฒนธรรมของคนเปลี่ยนไปมาก การแบ่งปัน การอยู่ร่วมกันลดน้อยลง เราต้องรักษาวัฒนธรรมของเรา สร้างความเข้มแข็งของชุมชน รักษาภูมิปัญญาของเรา เพราะจะเป็นตัวช่วยในการลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจาก FTA
- เพื่อการศึกษาที่สมบูรณ์ต้องเสนอให้เห็นทั้ง 2 ด้าน ด้านดี และด้านไม่ดี และนำมาเปรียบเทียบกันให้เห็นภาพครบถ้วน

6. ข้อเสนอต่อจุดยืนของประเทศไทย

- ควรให้มีการทำประชาพิจารณ์ หรือกับประชาชนก่อนทำการตกลงซึ่งรองรับโดยรัฐธรรมนูญ ปี 40 และนำเสนอรัฐบาล และรัฐบาลที่ดีควรมีการรับฟังมติมหาชน เรื่องนี้เป็นเรื่องของคนทั้งประเทศ มีความเชื่อมโยงกับกฎหมายหลายฉบับมาก มีความซับซ้อน ดังนั้นกระบวนการตัดสินใจต้องไม่ควรปล่อยให้อยู่กับคนกลุ่มเดียว
- ไทยอาจจะต่อรองว่าถ้าจะให้ไทยยอมรับข้อเรียกร้องของสหรัฐ ทางสหรัฐต้องเข้าเป็นสมาชิกของอนุสัญญา CBD ก่อน
- ความพยายามที่จะนำ UPOV มาเป็นกฎหมายเฉพาะ หลายๆ ประเทศไม่เห็นด้วยตามข้อกำหนดในความตกลง TRIPs เปิดช่องให้แต่ละประเทศสามารถออกแบบกฎหมายเองได้ ดังนั้นไทยจะต้องยึดถือหลักการที่กำหนดไว้ในความตกลง TRIPs
- ควรมีการพิจารณาในด้านการเตรียมกฎหมายต่างๆ เพื่อรับมือกับผลกระทบ เช่น กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมายป้องกันการผูกขาด กฎหมายความปลอดภัยทางชีวภาพ เป็นต้น

เวทีนโยบายครั้งที่ 2

เรื่อง	“ การเจรจาเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภายใต้กระแสการค้าเสรีจุดยืนและข้อเสนอของไทย ” วันพุธที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 เวลา 12.30 – 16.30 นาฬิกา ณ ห้องประชุม 1 ชั้น 14 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
จัดโดย :	โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล
สนับสนุนการโดย :	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

1. การเจรจาเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ภายใต้กระแสการค้าเสรี: จุดยืนและข้อเสนอของไทย

(โดย รศ.ดร.สิดานนท์ เกษฎาพิพัฒน์: ผู้อำนวยการศูนย์เศรษฐศาสตร์นิเวศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

Project Objective: MEAs as NTB?

- จุดหลักของการศึกษา: ความตกลงใน MEAs จะเกี่ยวเนื่อง / นำมาใช้เป็น NTB ได้อย่างไร
 - Conflicts และ Synergies ระหว่าง regimes ด้านการค้ากับด้านสิ่งแวดล้อม
 - NTBs?
 - Climate and Trade regimes, Thai-US FTA?
- Trade Regimes: for Development? เราค้าไปทำไม ค่าเพื่อช่วยในกลไกการพัฒนา หรือแค่เพื่อการค้าเท่านั้น
- Climate Regimes: นัยยะต่อการค้าเป็นอย่างไร ?
- Negotiating FTA: เป็น Rule Making

Trade for Development?

- Proposition: more open, more development (higher growth), not necessarily vice versa
การค้าในปัจจุบัน ไม่ได้พูดแค่การค้าเพื่อการค้า (ส่งไปขายเยอะๆ welfare จะตามมา)
- But trade needs to be managed to serve a purpose; Trade for Trade no longer relevant:
DMD (Doha Ministerial Declaration) การค้าต้องมีการจัดการ เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจ เจาะตลาด ฯลฯ
- WTO for Trade, not development, only lately SD and MEAs began to emerge as
pertinent issues MEAs for environment but use trade extensively, which may conflict
with WTO rules : WTO ตั้งขึ้นมาเพื่อการค้านั้น ไม่ใช่เพื่อการพัฒนา หรือเพื่อสิ่งแวดล้อม
แต่ตอนนี้ WTO เริ่มสนใจในบริบทอื่นๆ เพิ่มเติม เช่นในเรื่อง MEAs (MEAs หลายฉบับใช้
การค้าเป็นเครื่องมือ)

Basics: Different Regimes, Processes

- **Trade:** for Trade, Sacrosanct, NO participation, relying on Market mechanism, PRIVATE goods and services
- **Environment:** for Environment, More participatory process necessary to seek cooperation, relying on public goods concept, for PUBLIC benefits
- กลไกตลาดเป็นหัวใจสำคัญ สิ่งที่มีค่าส่วนใหญ่เป็น private goods ดำเนินโดยภาคเอกชน แต่สิ่งแวดล้อม มุ่งส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน (public domain)

Different Outputs

- **Trade:** Increased growth, outputs เน้นการเติบโต
- **Environment:** Conserve resources, promote sustainable use; improve standards and ambient : อนุรักษ์ทรัพยากร ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน จัดทำมาตรฐานสิ่งแวดล้อม ทำเพื่อส่วนร่วม

Different Outcomes

- **Trade (and Investment):** enhancing technical and financial capacity to better deal with the environment
- **Environment:** Improving welfare and inter-generational equity
- **The balance is SD, which needs to be managed**
- **How to balance trade and environment?**

จะอย่างไรให้เกิดความสมดุลระหว่างการค้าและสิ่งแวดล้อม

Climate Regimes, Trade: UNFCCC เรื่องสิ่งแวดล้อมที่โยงกับการค้า

- Art. 2: "...to achieve,...stabilization of GHGs ...a level... prevent dangerous anthropogenic interference with the climate system....to ensure food production not threatened,...development to proceed in a sustainable manner.
- Art.3 Principles
 - Common but differentiated responsibility : ความรับผิดชอบร่วมที่แตกต่าง
 - Specific needs and special circumstances : ต้องคำนึงถึงความต้องการและสภาพแวดล้อม
 - Precautionary measures
 - Right to Sustainable Development
- Art 3.5: Supportive and open international economic system. Measures taken to combat climate change...should not constitute a means of arbitrary or unjustifiable discrimination or a disguised restriction on international trade. การค้าก็ยังคงเป็น high

priority แต่ต้องระมัดระวังมากขึ้น

- Art.4.1.c; Art.4.5 Technology transfer
- Art.4.10 Take into account vulnerability of LDCs and ...Parties with economies that are highly dependent on income generated from the producing, processing and export, and/ or consumption of fossil fuels and associated energy-intensive products and/ or the use of fossil fuels for which such Parties have serious difficulties in switching to alternatives

Climate Regimes: Kyoto Protocol

- Main emphases on
 - New gases
 - Flexible mechanisms
 - Energy-sector concerns
 - Some LULUCF, via forest management practices, reforestation, afforestation
- Art.2.2 curbing aviation and marine bunker fuels
- Art.2.3...implement policies and measures that minimize adverse impacts on international trade, among others
- Art.3.14 funding, insurance and transfer of technology
- Art.6 ET, JI: transfer of credits กลไกการ transfer credit ในฐานะ ประเทศกำลังพัฒนา เราควรจับตามองอย่างใกล้ชิด
- Art.10c transfer of ESTs
- Art.12 CDM is investment-cum-trade provision การค้าผ่านกลไกการลงทุน

Climate and Trade in Nutshell

- Increase trade reduces emissions, in effect shifting the burden via ecological footprints elsewhere, e.g. forest trade
- Trade in technology
- Trade in carbon credits

Possible Issues: CDM Example

- CDM increases investment, and trade volume of credit
- Curbing tech transfer harms reduction efforts
- Local action MAY be NTBs
- ET and JI excludes 'right to trade' for Non-Annex I countries : เป็นการลดรอนสิทธิในการค้าของประเทศพัฒนา

Another Example: GM Tree and Climate

- “Monster trees” have less lignin, grow faster : เช่น สร้างต้นไม้ GM ลด lignin เพื่อประหยัดสารเคมี และสามารถโตเร็วกว่าปกติ
- Explicit conflict between trade and climate benefits, e.g., regulation and labeling
- LULUCF requires higher reliance on imports of timber, while reducing potential for agriculture

Thai-US FTA Details

- Rules of Engagement
 - MFN, National Treatment
 - Rights to regulate
 - TBT, SPS, NTB, Tariff reduction, Subsidies, others (e.g. GSP)
 - ROO, Performance Requirements,
 - General, Specific Exceptions (e.g., Gov Procurement ยังไม่ชัดเจน)
 - Dispute Settlement Mechanism
- Emergency Safeguards

Thai-US FTA: FACTS

- Thailand's top partner : จริงหรือไม่ ที่เราเป็น top partner ของอเมริกา เพราะดูจากตัวเลขแล้วเรามีส่วนน้อย แต่อเมริกาเป็น top partner ของไทย
- US is largest emitter of GHGs, with large ecological footprints
- US not member of Kyoto Protocol
- Three FUTURE scenarios:
 - Business as Usual (BAU), staying out of Kyoto
 - Optimistic, becoming a member later
 - Pessimistic, 6-country alliance+ : สหรัฐรวบรวม 6 ประเทศ มาตกลงต่อหน้าสื่อ ให้เทคโนโลยีถูกลง – เจ้าของเทคโนโลยีได้ประโยชน์เป็นหลัก

Thai-US FTA and Climate Commitments

- Institutional Consideration: Membership and Rights are Responsibilities
 - UNFCCC and Kyoto Protocol : ไทยเป็นสมาชิกทั้งสอง สหรัฐเป็นแค่ UNFCCC
 - WTO and FTA สหรัฐสนใจโลก FTA มากกว่า WTO

- These FACTS will affect FTA and investment in FTA
- It will affect Thailand's climate commitments, and domestic policies in wide-ranging manners

Thai-US FTA in the Making

- Bilateral Process as an outcome from
 - US: Unilateral approach to propose draft : สหรัฐมี text เรียบร้อยแล้ว ในขณะที่เราใช้แม่แบบจาก Multilateral ต่างๆ
 - Thailand: Multilateral approach, on MEAs, WTO, UNFCCC, Kyoto Protocol
- Environmental Implications
 - TDRI: trade would expand by 1.8% : TDRI เชื่อว่าถ้าเราตกลงกับสหรัฐได้ การค้าของไทย
 - ขยายได้ 1.8% ต่อปี
- Estimating additional pollution, GHGs?
- Environmental Chapter and Environmental Cooperation เราน่าจะเสริม 2 ประเด็นนี้ใน ข้อตกลง

What is in Thai-US FTA?

- Freeing trade increases international transaction and investment across the board
 - Good or bad; good AND bad
- Encourage technology transfer : โอกาสใน FTA ที่เราจะส่งเสริมให้มี technology transfer
- More raw material imports : การนำเข้าวัตถุดิบมากขึ้น จะทำให้รายทางด้านสิ่งแวดล้อมของเราดีขึ้น
- Trade more important than climate
- No explicit clauses of climate-related issue

Estimated Impacts of Thai-US FTA

- WTO+ commitments increases future transaction cost of trade policy : เราอาจต้องให้ MFN กับประเทศสมาชิกอื่นๆ ใน WTO เหมือนที่เราให้ สหรัฐ
- WTO - MEAs relations in Thai-US FTA needs to be assessed, crafted
- Rights to regulate will be challenged
- Nature of voluntary actions will change
- Normalize commitments under MEA and FTA

Environment in FTA

- Crafted out, positive list? : ควรแยกออกมาต่างหากในประเด็นสิ่งแวดล้อม หรือควรนำเป็นผนวกเข้าไว้
- Environmental cooperation remains unilateral proposal from US?
- Transfer of technology, via also increased investment, good for the environment
- Larger Footprints?
- FTA-MEAs: GHGs related issues

COP 11: 1ST COP/MOP

- NOT yet touch upon trade-related issues, except technology transfer
- Adaptation is key, and may have trade implications, e.g., transfer of technology
- NO mention of the Insurance Scheme? This has great potential impact on financial service trade, presently oligopolized by DCs industry

Negotiation

- Negotiation is “Rule making”, binding though possible ‘opt out’
- Needs to assess environmental implications, impacts
- Proactive approach in FTA, capitalizing on UNFCCC, and possibly Kyoto Protocol
- Needs to be firm on existing policies, e.g., GMO

Climate as NTBs?

- Possible by both Parties, but with a cost of dispute, such as CDM and GMO
- Non-member versus Member difficult to resolve, hence Dispute Settlement important
- Climate Label, Regulation of GM Tree imports

Possible Dispute Settlement

- How to normalize climate and trade regimes?
- How to enhance synergies, such as technology transfer: Do we really know what we want?
- UNFCCC: International Court of Justice and/ or adopted Procedure by COP
- Tribunal rested within FTA?
- WTO Dispute Settlement Mechanism

Note

- Implementation of Commitments
- Negotiating a Bad Deal? Better not having one...
- Future commitments

2. ช่วงการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมประชุม

2.1 ประเด็นต่อการเจรจา FTA

- ในข้อตกลง FTA กับ USA การลงทุนที่เพิ่มขึ้นของ US อาจทำให้ Green House gas ของไทยเพิ่มขึ้น เป็นการ transfer green house gas มายังประเทศไทย เราจะนำประเด็นนี้ไปร่วมในประเด็นเจรจาได้หรือไม่หรือจะมีการป้องกันอย่างไร
- ในการเจรจาที่ผ่านมายังไม่ได้ลงประเด็นเฉพาะ ได้แต่นำเสนอกรอบกว้างๆ เพื่อทำความเข้าใจร่วมกัน เป็นการทำความเข้าใจในเรื่อง FTA and MEAs เกี่ยวพันกันอย่างไร สิ่งที่ขัดแย้งกันจะจัดการอย่างไร ในการพูดคุยกันในรอบที่ผ่านมาสหรัฐเน้นเรื่อง obligation ในเรื่อง MEAs ผู้ที่เป็นภาคีต้องปฏิบัติมีความสำคัญเหนือกว่า FTA แต่ถ้าเป็น option ทำก็ได้ไม่ทำก็ได้ ถ้าข้อไหนไม่สอดคล้องกับ FTA ก็เลือกได้ แต่ผ่านการ consultation ขณะนี้เราต้อง finalize ว่าเราผูกพันกับ MEAs ไตมี obligation อย่างไรให้ชัดเจน เพื่อจะได้นำเสนอไปใส่ใน text ของ FTA
- ผลจากการทำ FTA ทำให้เกิด Emission ในไทยเพิ่มขึ้น เนื่องมาจากการเพิ่มการลงทุนในประเทศไทยจะให้ผู้ลงทุนร่วมรับผิดชอบได้อย่างไร
- จุดยืน และข้อเสนอ เป้าหมายของไทยคืออะไร ยังไม่ได้มีข้อกำหนดชัดเจน
- ควรมีการศึกษา Cost and benefit ระหว่างการลงทุนที่เพิ่มขึ้น และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
- มีข้อสังเกตว่า Cost ของการ reverse regulation ที่เราเป็นภาคี เพื่อตอบสนอง FTA สูงมาก
- การเจรจา FTA ไทยควรพยายามยืดกรอบ Multilateral ไว้ รวมถึงเรื่อง dispute settlement

2.2 ประเด็นต่อเรื่อง CDM / UNFCCC

- ใน CDM บัญชี inventory และบัญชีการซื้อขาย credit มีการเชื่อมโยง
- กิจกรรมของมนุษย์ เป็นตัวเร่งปฏิกิริยาในเรื่อง climate change ทำให้มนุษย์ไม่สามารถปรับตัวรับกับ impact ที่เกิดขึ้น ดังนั้นอนุสัญญาเป็นการช่วยในเรื่องการปรับตัวของมนุษย์
- อาจต้องพิจารณาด้วยว่า ในช่วงหลังปี ค.ศ.2012 cost and benefit จะเป็นอย่างไร เพราะในปี 2012 ไทยจะต้องแสดง commitment ในเรื่องสิ่งแวดล้อมมากขึ้น
- Trend and criteria ในอนาคตจะเป็นอย่างไรบ้างต้องนำมาพิจารณาด้วย
- การที่มีนโยบายให้มีการลงทุนอุตสาหกรรมเหล็กกล้าเพิ่มขึ้น เป็น energy intensive industry ค่า emission จะสูงมาก เราต้องมี จุดยืน และ regulation ที่ชัดเจน
- การโยกย้ายถิ่นฐานของนักลงทุน เป็นการลดต้นทุน (ที่ดิน แรงงาน ตลาด) BOI อาจจะต้อง

มีความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมด้วย และมี regulation บางอย่างก่อนที่จะรับการลงทุนเพื่อป้องกันด้านสิ่งแวดล้อม

- ในกรณี FTA ไทย กับ ญี่ปุ่น ซึ่งญี่ปุ่นก็เป็นสมาชิกของ Kyoto protocol หน่วยงานที่ทำการตกลง FTA ทั้งสหรัฐ และญี่ปุ่น จะต้องมองทั้งสองกลุ่มร่วมกันให้ชัดเจน เพราะอาจเป็นการทำให้เกิดความสมดุลในตัวเองได้
- Climate change concept เน้น Afforestation ในขณะที่ฝ่ายที่ให้ความสำคัญเรื่อง Biodiversity ก็จะไม่เชื่อในเรื่องปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นการขัดแย้งกันเองในสนธิสัญญาที่ไทยเป็นภาคี
- ปัญหาคาร์บอนฯ อยู่ในสินค้าอันเนื่องมาจากการผลิต ในขณะนี้ยังไม่ได้สะท้อนราคาของคาร์บอนในราคาสินค้า
- ในปี 2003 ไทยมีนโยบายที่จะ Move จาก energy intensive สู่ non energy intensive
- ปัญหาต่างๆ มีทางออก แต่การที่เราจะทำ regulation ต่างๆ ต้องใช้หลักการ MFN ด้วย
- การเข้าสู่การเจรจาระหว่างไทยกับสหรัฐ มีหลักการต่างกัน ไทย multilateral based สหรัฐ unilateral based
- Carbon credit คือ financial instrument เป็น innovation ที่น่าสนใจ เพราะถ้า Carbon credit
- ลดมากๆ อาจทำให้บริษัทล้มได้
- ต่อไป CDM จะมีต่อหรือไม่ การจัดการบัญชีจะเป็นอย่างไรในอนาคต ยังไม่ชัดเจน
- ในประเด็นเรื่องการค้าและสิ่งแวดล้อม ถ้ามอง CER เป็น trade ก็ต้องปฏิบัติตามกติกาของ WTO
- Subsidize CER อาจจะเป็นปัญหาใหญ่ ต้องมีการศึกษา พิจารณาหลักเกณฑ์ในเรื่องนี้ให้ชัดเจน

เวทีนโยบายครั้งที่ 3

เรื่อง	“การประชุมองค์การการค้าโลกที่ย่องกง : ข้อสรุปและหัยยะ ต่อการพัฒนาประเทศและการเจรจา FTA ของไทย” วันพุธที่ 4 มกราคม 2549 เวลา 13.00 – 17.00 นาฬิกา ณ ห้องประชุม GM Hall อาคารศศนิเวศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
จัดโดย :	โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดลอมในสถานการณ์สากล
สนับสนุนโดย :	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

รศ.สุชาติา ชินะจิตร ผู้อำนวยการฝ่ายสวัสดิภาพสาธารณะ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) กล่าวต้อนรับผู้ร่วมสัมมนาและเปิดการสัมมนา โดยชี้แจงถึงจุดประสงค์ในการสนับสนุนให้เกิดโครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดลอมในสถานการณ์สากล อันเนื่องมาจากการทำข้อตกลงการค้าเสรีในกรอบ FTA หรือ WTO เป็นเรื่องที่มีความซับซ้อน เข้าใจยาก จึงจำเป็นต้องมีหน่วยจัดการความรู้ที่ประกอบไปด้วยมุมมองที่หลากหลายทางวิชาการ เพื่อติดตามสถานการณ์ วิเคราะห์ และชี้ประเด็นอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะในด้านสิ่งแวดลอม หนึ่งในกระบวนการการทำงานคือการจัดให้เกิดการแลกเปลี่ยนผ่านเวทีวิชาการที่มีผู้เข้าร่วมจากทุกภาคส่วน ทั้งภาควิชาการและภาครัฐที่เกี่ยวข้อง โดยตรงกับการเจรจาและดำเนินนโยบายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งคาดหวังว่าจะมีการจัดเวทีเช่นนี้อย่างต่อเนื่อง

การอภิปรายในหัวข้อ “การเจรจาของไทยและผลสรุปการประชุมรัฐมนตรี WTO ที่ย่องกง”

โดย คุณสุนันทา กังวาลกุลกิจ กลุ่มงานเจรจาสินค้าเกษตรและสิ่งแวดลอม สำนักเจรจาการค้าพหุภาคี กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์

เป็นการสรุปประสบการณ์จากการเข้าร่วมเจรจาในการประชุมรัฐมนตรี WTO ครั้งที่ 6 (MC 6) ระหว่างวันที่ 13 - 18 ธันวาคม 2548 ซึ่งมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ เพื่อหาข้อสรุปในเรื่องการเปิดตลาดและการลด/เลิกการอุดหนุนสินค้าเกษตร และการเปิดตลาดสินค้าอุตสาหกรรม โดยสรุปถึงการเตรียมการและท่าทีของประเทศไทยในประเด็นสินค้าเกษตร ดังนี้

1.1) ภายในประเทศ ทางกรมเจรจา ได้จัดการประชุมระดมความคิดจากหน่วยงานรัฐและเอกชน รวมทั้งได้จัดสัมมนาใน 4 ภาค โดยเชิญเกษตรกรรกรากหญ้าและภาคเอกชนในระดับภูมิภาคเข้าร่วมด้วย ซึ่งเน้นถึงการรับฟังความคิดเห็นต่อ 3 ประเด็น คือ 1) การเปิดตลาดเสรี 2) การอุดหนุนภายในและการส่งออก 3) ความสามารถในการผลิตภายในประเทศ

1.2) ในเวที WTO ณ กรุงเจนีวา ประเทศไทยได้ส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุมกับ 2 กลุ่ม คือ

1) กลุ่มเคิร์นส์¹ ซึ่งเน้นถึงการยกเลิกการอุดหนุนส่งออก การลดการอุดหนุนการผลิตภายใน และการเปิดตลาดเพิ่มขึ้น

1 กลุ่มประเทศผู้ส่งออกสินค้าเกษตรขนาดกลางและขนาดเล็ก ประกอบด้วย ออสเตรเลีย อาร์เจนตินา โบลิเวีย บราซิล แคนาดา ชิลี โคลัมเบีย คอสตาริกา กัวเตมาลา พิจิ อินโดนีเซีย มาเลเซีย นิวซีแลนด์ ปารากวัย ฟิลิปปินส์ อัฟริกาใต้ ไทย และอุรุกวัย

2) กลุ่มประเทศกำลังพัฒนา (G 20)² ผลักดันให้มีการปฏิรูปภาคเกษตรในประเทศพัฒนาแล้วอย่างจริงจัง โดยหลังจากผ่านการถกเถียงภายในกลุ่มที่มีระดับการพัฒนาทางด้านเกษตรแตกต่างกันแล้ว กลุ่มนี้ได้ยื่นข้อเสนอให้มีการปฏิบัติที่เป็นพิเศษสำหรับประเทศกำลังพัฒนา (Special and Differential Treatment: S&D) ในทุกเรื่องของการเจรจา ในส่วนของไทยได้ผลักดันในเรื่องการเปิดตลาดสินค้าเกษตร โดยคำนึงถึงประโยชน์ของผู้ส่งออก รวมทั้งการยกเลิกการอุดหนุนการส่งออก

ทั้ง 2 กลุ่มได้นำข้อเสนอมาสู่เวทีใหญ่ ซึ่งถือว่าได้ผ่านการเจรจามาแล้วในระดับหนึ่ง

1.3) Re-calibration : เนื่องด้วยในช่วง 1 ปีที่ผ่านมาสมาชิก WTO ได้จัดประชุมระดับรัฐมนตรีอย่างไม่เป็นทางการขึ้นเป็นระยะเพื่อผลักดันเรื่องสินค้าเกษตรที่ชะงักงัน นาย Pascal Lamy ผู้อำนวยการ WTO จึงได้เสนอให้สมาชิกลดความคาดหวังสำหรับการประชุม MC 6 ลง เพื่อป้องกันมิให้การประชุมในครั้งนี้ประสบความล้มเหลว โดยให้ประธานกลุ่มเสนอรายงานและการประเมินผลความคืบหน้าในการเจรจาในประเด็นต่าง ๆ ในภาคผนวกของร่างปฏิญญาสำหรับที่ประชุมระดับรัฐมนตรี เนื้อหาในร่างปฏิญญา 11 หน้า นั้น ใช้เวลาร่างเพียง 2 สัปดาห์ก่อนหน้าการประชุม MC 6

ทั้งนี้ อีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ประเทศกำลังพัฒนายอมรับร่างปฏิญญานี้ นอกจากเพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้การประชุมล้มเหลวเหมือนในรอบแคนคูนแล้ว ยังมีปัจจัยที่ถูกกำหนดโดยเงื่อนไขเวลาของ US Trade Promotion Authority Act³ ที่กำลังจะหมดวาระลงในเดือนกรกฎาคม 2550 ซึ่งทำให้สมาชิกต้องตกลงกันในการรอบการดำเนินการ (Modalities) ให้เสร็จสิ้นภายในปี 2549

การเจรจาในการประชุมรัฐมนตรี WTO ครั้งที่ 6 (13 -18 ธันวาคม 2548 ที่ฮ่องกง)

การเจรจาใน **Green Room** ประกอบด้วย 26 สมาชิก รวมทั้งผู้แทนของไทย คือ รองนายกรัฐมนตรี สมคิด จาตุศรีพิทักษ์ ได้รับคัดเลือกให้เข้าร่วมในการวางยุทธศาสตร์ในการเจรจาด้วย ความคืบหน้าในการเจรจาที่ว่า 4 หัวข้อหลัก มีดังนี้

1. สินค้าเกษตร

- ให้เร่งรัดการเจรจารอบโดฮาให้สามารถสรุปผลได้ภายใน พ.ศ. 2549 (ค.ศ. 2006)
- ยกเลิกการอุดหนุนการส่งออกทุกรูปแบบใน พ.ศ. 2556 (ค.ศ. 2013) โดยจะลดการอุดหนุนให้มากที่สุดภายในครั้งแรกของการปฏิบัติตามพันธกรณี
- ตกลงกรอบการลดอุดหนุนการผลิตภายในประเทศโดยสหภาพยุโรป ซึ่งมีการอุดหนุนมากที่สุด (88 พันล้านเหรียญสหรัฐ) จะต้องลดมากกว่าประเทศอื่นๆ ในขณะที่ญี่ปุ่น และสหรัฐ ฯ ซึ่งมีการอุดหนุนในลำดับรองลงมา (36 และ 19 พันล้านเหรียญสหรัฐ/ปี ตามลำดับ) จะลดในอัตราที่ต่ำกว่า ส่วนประเทศที่เหลือลดในอัตราที่ต่ำกว่าทั้งสามประเทศ
- ให้ลดภาษีสินค้าเกษตรลงโดยกำหนดระดับการลดภาษีเป็น 4 bands โดยภาษีสูงซึ่งอยู่ใน

2 กลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ประกอบด้วย อาร์เจนตินา โบลิเวีย บราซิล ชิลี จีน คิวบา อียิปต์ กัวเตมาลา อินเดีย อินโดนีเซีย เม็กซิโก ไนจีเรีย ปากีสถาน ปารากวัย ฟิลิปปินส์ อัฟริกาใต้ แทนซาเนีย ไทย เวเนซุเอลา อูรุกวัย และซิมบับเว

3 เป็นกฎหมาย Fast Track ที่ให้อำนาจฝ่ายบริหารของสหรัฐอเมริกาเจรจาความตกลงทางการค้าระหว่างประเทศ โดยรัฐสภามีอำนาจผ่านหรือไม่ผ่านร่างความตกลงที่ฝ่ายบริหารเจรจาเสร็จแล้ว ไม่มีอำนาจแก้ไข ซึ่งการต่ออายุกฎหมายนี้ ต้องรอให้พ้นการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐ ในสมัยหน้า

band สูงสุดลดลงมากกว่าอัตราภาษีใน band ที่ต่ำกว่า สำหรับประเทศกำลังพัฒนา สามารถกำหนดจำนวนสินค้าพิเศษ (special products) และใช้มาตรการปกป้องพิเศษ (special safeguard measures) ได้

- ในเรื่องของการให้ความช่วยเหลือทางด้านอาหาร (Food Aid) เป็นอีกประเด็นที่มีความอ่อนไหว โดยมีการจัดทำรูปแบบ เพื่อป้องกันไม่ให้ประเทศที่พัฒนาแล้วอาศัยเป็นมาตรการในการทุ่มตลาดและอุดหนุนการส่งออก

ทั้งนี้ ที่ประชุมตกลงให้จัดทำรายละเอียดต่างๆ ให้เสร็จภายในวันที่ 30 เมษายน 2006 และยื่นร่างตารางข้อผูกพันในวันที่ 31 กรกฎาคม 2549

2. การเจรจาสินค้าอุตสาหกรรม รวมถึงการเข้าสู่ตลาดสำหรับสินค้าที่มีใช้สินค้าเกษตร (Non-Agricultural Market Access: NAMA)

- ตกลงใช้สูตรสวิสที่มีค่าสัมประสิทธิ์ (coefficient) มากกว่าหนึ่งค่า โดยประเทศพัฒนาแล้วจะต้องลดภาษีมากกว่าประเทศกำลังพัฒนา

- ให้การปฏิบัติที่เป็นพิเศษและแตกต่างสำหรับประเทศกำลังพัฒนา รวมถึงการให้ความยืดหยุ่นในการลดภาษีแก่ประเทศกำลังพัฒนา

- ให้พิจารณาข้อเสนอเรื่องการลดภาษีแบบรายสาขา

- สินค้าที่ยังมิได้ผูกพันจะได้รับการเพิ่มอัตรา (non-linear mark-up) จากอัตราเก็บจริงก่อนที่จะเข้าสู่ตลาดการลดภาษี

- พิจารณาขอบเขตปัญหาของประเทศที่ต้องเสียสิทธิพิเศษทางภาษี (preference erosion)

- หาวิธีเพิ่มความยืดหยุ่นในการลดภาษีแก่ประเทศ small, vulnerable economies โดยต้องไม่ก่อให้เกิดการแบ่งแยกกลุ่มภายในประเทศกำลังพัฒนา

- จัดทำข้อเสนอเรื่องการแก้ไขอุปสรรคทางการค้าที่ไม่มีภาษี (Non-Tariff Barriers: NTBs)

ท่าทีของไทย คือ การสร้างโอกาสให้กับการส่งออกอัญมณีและเครื่องใช้ไฟฟ้า

3. สินค้าการค้าบริการ

- ให้มีการกำหนดแผนงาน เป้าหมาย คุณสมบัติ และวิธีการวัดระดับคุณภาพของการเปิดเสรี

- ใช้หลักวิธีเจรจาแบบหลายฝ่าย (Plurilateral Approach) มาใช้ร่วมกับวิธีการเจรจาสองฝ่าย (bilateral approach)

- เร่งรัดการเจรจาจัดทำกฎเกณฑ์ในเรื่องมาตรการปกป้องฉุกเฉิน (Emergency Safeguard Measures: ESMs) การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ การอุดหนุน และการกำหนดกฎระเบียบภายในประเทศ (domestic regulation) ให้เสร็จภายใน 31 ตุลาคม 2006

- ตกลงเปิดตลาดเป็นพิเศษในรูป duty free and quota free แก่สินค้าทุกประเภทจากประเทศพัฒนาน้อยที่สุดภายในปี 2008 หรือในปีที่เริ่มปฏิบัติตามพันธกรณี สำหรับประเทศกำลังพัฒนาให้เลือกว่าจะเปิดตลาดให้ LDCs หรือไม่ อย่างไร

4. สิ่งแวดล้อม

- ในช่วงแรกที่เคยมีการผลักดันเรื่องการพิจารณาความสัมพันธ์ของกฎ WTO และ MEAs ประเทศที่พัฒนาแล้วเปลี่ยนมาผลักดัน E-Goods & Services โดยมีการร่างข้อตกลงและอัตราภาษีสินค้า แต่ประเด็นสิ่งแวดล้อมยังเป็นเรื่องละเอียดอ่อนอยู่สำหรับประเทศกำลังพัฒนา

เมื่อมองโดยรวมแล้ว การเจรจาที่ฮ่องกงเป็นไปตามกรอบที่กลุ่ม G20 ผลักดัน และการที่สหภาพยุโรปยืนยันกำหนดเวลายกเลิกการอุดหนุนการส่งออกทุกรูปแบบใน ค.ศ. 2013 ถือว่าเป็นที่น่าพอใจ

ช่วงการอภิปราย ถาม-ตอบ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

คำถาม: ข้อตกลงต่างๆ สามารถกระทำได้ในระดับการประชุมคณะมนตรีทั่วไป (General Council: GC) ที่ เจนีวา หรือในระดับการประชุมรัฐมนตรี (Ministerial Council: MC) และสำหรับประเทศไทย การเจรจาในระดับใดได้ประโยชน์มากกว่ากัน?

ตอบ: ในวันที่ 30 เมษายน 2548 มีกำหนดต้องตกลงกรอบวิธีลดการอุดหนุนทางด้านสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรม รวม 8 เรื่อง ซึ่งสามารถกระทำได้ในระดับ GC ประเทศไทยได้ประโยชน์ในทุกะดับของการเจรจา เพราะมีการเตรียมการทั้งปี และที่เจนีวามีการเจรจาทุกวัน แต่ในการรับหรือไม่รับข้อตกลงใดๆ การตัดสินใจอยู่ที่ระดับนโยบาย

คำถาม: ต่อความเห็นที่ว่าการประชุมที่ฮ่องกงออกมาเป็นที่น่าสนใจนั้น ผลที่เกิดขึ้นได้ด้วยเงื่อนไขใด

ตอบ: ข้อตกลงที่ได้จากการประชุมเป็นการแสดง spirit ร่วมกันของภาคีสมาชิก หากตกลงกันในรูปธรรมไม่ได้ WTO ก็จบ จากที่ก่อนการประชุม 1 สัปดาห์ ทางสหภาพยุโรปยังยืนยันไม่ลดการอุดหนุน แต่เมื่อมีการกดดันจากกลุ่มต่างๆ ก็ต้องหงายไพ่ในวินาทีสุดท้าย

คำถาม: WTO อนุญาตให้สมาชิกทำข้อตกลงเขตการค้าเสรี FTA ในระดับภูมิภาคและทวิภาคีได้ หากมีการเปิดเสรีในกรอบ FTA ก่อน ทาง WTO มีเกณฑ์ในการตรวจสอบอย่างไร

ตอบ: โดยหลักการแล้ว ข้อตกลง FTA สามารถทำได้เป็นกระบวนการควบคู่ไปกับ WTO แต่ต้องไม่ไปตกลงในสิ่งที่ขัดกับกฎของ WTO โดยต้องไม่ไปลดสิทธิของประเทศอื่น ทั้งนี้ ที่ผ่านมายังไม่มีการใช้มาตรการใดๆ ในการดำเนินการกับประเทศที่ไปทำข้อตกลงพิเศษที่ขัดกับกฎของ WTO

คำถาม: ในการเปิดเสรีสินค้าเกษตร ภาครัฐมีมาตรการรองรับผลกระทบอย่างไรให้กับภาคเกษตรกรที่ยังมีไม่พร้อมในการปรับตัว

ตอบ: การกำหนดทำที่ของไทยในประเด็นสินค้าเกษตร มีผู้แทนจากกระทรวงเกษตรเข้าร่วมด้วย มองว่าการเปิดตลาดเป็นการเพิ่มโอกาสให้กับภาคเกษตรและกลไกการระงับข้อพิพาทมีประโยชน์โดยเปิดให้ประเทศเล็กสามารถฟ้องร้องประเทศใหญ่ได้ในกรณีที่ถูกกีดกันทางการค้า ในกรณีที่เกษตรกรบางกลุ่มยังประสบปัญหานั้น ยังเป็นเรื่องของวงจรการผลิต ซึ่งต้องมีการจัดการภายในประเทศทั้งระบบ ปรับโครงสร้างให้ภาคเกษตรสามารถรองรับกระแสให้ได้

2. การอภิปรายในหัวข้อ “วิเคราะห์ผลการประชุม WTO ต่อทิศทางการพัฒนาประเทศและการเจรจา FTA ของไทย”

(2.1) รศ.ดร.จิราพร ลิ้มปานานนท์ คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากที่ได้เข้าไปร่วมสังเกตการณ์การประชุมระดับรัฐมนตรีของ WTO เป็นครั้งที่ 2 ในฐานะ Registered NGOs มีข้อสังเกตดังนี้

1. แม้การประชุมที่เรียกว่า “รอบของการพัฒนา” จะมีข้อตกลงร่วมกันออกมา นักวิชาการและ NGOs วิเคราะห์ว่ามิติของการพัฒนาไม่ได้ถูกบรรจุอยู่ในเนื้อหา
2. ในเรื่องความโปร่งใส การประชุมครั้งนี้ต่างไปจากรอบที่แคนาดามีแนวโน้มที่ไม่ดี เพราะกลุ่ม NGOs ที่ลงทะเบียนแล้ว ไม่สามารถเข้าไปสังเกตการณ์ในที่มีการประชุมของคณะเจรจา ในขณะที่คณะเจรจาสามารถเข้าไปในเวทีของ NGOs ได้ในเวทีคู่ขนาน
 - ในเวทีคู่ขนาน NGOs มีการหารือว่าในเวทีเจรจาเป็นการพูดเรื่องการลดภาษี แต่ไม่มีการพูดถึงผลกระทบของการพัฒนา ในเวทีคู่ขนานจึงมีคำถามว่ามีแนวทางอื่นในการพัฒนาหรือไม่
 - ในขณะที่เจนีวา มีเวทีที่เปิดให้ภาคประชาสังคมเข้าไปมีส่วนร่วม เพื่อที่จะสะท้อนถึงผลกระทบเชิงลบ เช่น แนวคิดเรื่องการเปิดเสรีภาคบริการมีการเจรจาในแบบหลายฝ่าย (Plurilateral Approach) ซึ่งมีความยืดหยุ่นสูง มีแนวคิด Request & Offer ตามความพร้อมของแต่ละประเทศคู่เจรจา เกิดรูปแบบในการเจรจารวมกลุ่ม ในร่างข้อตกลงที่ออกมา มีการถกเถียง ตั้งคำถามถึงความจำเป็นในการเจรจา
 - ทำให้มีข้อกังวลถึงการที่จะนำสิ่งที่ได้จากการประชุมที่ฮ่องกงไปเจรจาต่อในระดับ GC
3. ในเนื้อหานั้น เรื่องของ TRIPS มีการตกลงที่เจนีวาแล้ว ที่ฮ่องกงเพียงแต่รับทราบเท่านั้น แต่ความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน คือการที่ประเทศที่พัฒนาแล้วนำเรื่อง TRIPS มาเจรจากับประเทศกำลังพัฒนาในรูปแบบ FTA ซึ่งตามหลักของระบบโลกาภิวัตน์นั้น เป็นการใช้กลไกทั้งในระดับพหุภาคี ภูมิภาคและทวิภาคี เพื่อการเข้าถึงตลาดและแสวงผลกำไรสูงสุด ซึ่งประเทศที่พัฒนาแล้วใช้การได้เปรียบทางอุตสาหกรรมและทรัพย์สินทางปัญญาในการบิดเบือนราคา ทำให้ราคายาในระบบสิทธิบัตรมีราคาสูง ในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญากับสาธารณสุข (TRIPS & Public Health) ก็มีมาตรฐานอยู่แล้ว แต่ไม่มีการพูดถึงในการเจรจาที่ฮ่องกง กลับมีการมาพูดถึงในเวทีเจรจา FTA แทน
4. ในการเจรจา FTA US-THAI เรื่องทรัพย์สินทางปัญญาและการเข้าถึงยาเป็นเรื่องที่น่ากังวลเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการเจรจาทำข้อตกลงแบบ Comprehensive ซึ่งจะเห็นได้ว่าไทยเสียเปรียบทั้งในแบบพหุภาคีและทวิภาคี โดยในการเจรจาในกรอบ WTO แม้จะต้องยอมทุกข้อ แต่ยังคงมีความพยายามในการพิจารณาปัจจัยอื่นๆ เช่น การรวมกลุ่มในการเจรจา ทำให้มีอำนาจในการต่อรองมากขึ้น รวมทั้ง มีการต่อรองให้ Handicap และคำนึงถึงศักยภาพในการ

พัฒนา ดังนั้นในแบบทวิภาคีที่ระดับในการพัฒนาของคู่เจรจายังไม่มีความสมดุล ควรให้มีการให้ Handicap เช่นกัน และผู้เจรจาจำเป็นต้องตระหนักในเรื่องนี้ด้วย

ประเด็น - คำถามเพิ่มเติม

คำถาม : ในปฏิญญาฮ่องกง มีการระบุเรื่อง TRIPS & Public Health ในหน้า 7 หัวข้อที่ 40 ย่อหน้าที่ 6 ซึ่งมาจากการที่ประเทศกำลังพัฒนาจับกลุ่มกันเพื่อต่อรองให้เกิดข้อตกลงในรอบโดฮาขึ้นมา ทำให้เกิดการตอบสนองต่อประเด็นการพัฒนา ทำให้เกิดการเข้าถึงยาได้มากขึ้น แต่การทำ FTA นั้น จะเป็นการไปหักล้างกับหลักการต่างๆ ของ WTO รวมถึง Decision of GC เมื่อ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2548

คำตอบ : ขัดกับในปฏิญญาในย่อหน้าที่ 6 ทำให้ไม่สามารถใช้ข้อตกลงชั่วคราว Temporary Decision ที่ตกลงกันในการเจรจาได้ มาตรการนี้ให้สิทธิรัฐบาลในการใช้สิทธิแทนและใช้มาตรการนำเข้าซ้อนเพื่อการเข้าถึงยา ซึ่งเป็นความยืดหยุ่นของ TRIPS โดยเงื่อนไขที่ว่าแต่ประเทศเหล่านั้นต้องมีศักยภาพในการผลิตยาในชื่อสามัญด้วย แต่ที่การตายังไม่มีรายละเอียดออกมา จึงมีการประชุม TRIPS Council เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2546 มีการออกระเบียบว่าด้วยการนำเข้าและส่งออกยาและชื่อทางยา ในกรณีที่ประเทศด้อยพัฒนาและประเทศกำลังพัฒนาไม่มีศักยภาพในการผลิตต้องทำอย่างไร แม้ข้อตกลงในย่อหน้าที่ 6 มีกำหนดสิ้นสุดในปี พ.ศ. 2545 แต่มาตกลงกันได้ในปี พ.ศ. 2546 หลังจากสหรัฐฯ ไม่ยอมตกลงในบางประเด็น

ในการนำเข้าข้อตกลงจาก TRIPS Council มาเป็นมาตรการถาวรในปฏิญญาฮ่องกง จะต้องยกเว้นข้อตกลงบางอย่าง เช่น ในการจ่ายค่าบังคับใช้สิทธิที่ต้องจ่ายโดยประเทศที่นำเข้าและส่งออกยา ถ้าประเทศด้อยพัฒนาไม่สามารถผลิตยาได้ มีการยกเว้นให้ประเทศผู้ส่งออกเป็นผู้จ่าย ทั้งนี้ในข้อตกลงที่ 30 นั้น ยังมีระเบียบกติกาเกี่ยวกับการผลิตยาที่ละเอียด ยุ่งยากเป็นข้อจำกัดที่จะทำให้การเข้าถึงยามีค่าใช้จ่ายสูงขึ้น ในกลุ่มประเทศด้อยพัฒนายังกังวลถ้านำเข้ามาเป็นมาตรการถาวรก็อาจไม่มีการใช้จริงในทางปฏิบัติ จึงยังต้องการให้เป็นมาตรการชั่วคราวก่อน แต่ในกรณีนี้ก็ยังเป็นอำนาจในการต่อรองสำหรับประเทศที่ไม่สามารถผลิตยาได้

คำถาม : ควรจับตาการเจรจา FTA US-THAI รอบ 6 ที่กำลังจะเกิดขึ้นที่เชียงใหม่ เพราะสหรัฐฯ จะต้องนำเรื่อง IP มาคุยแน่นอน

คำตอบ : ในการเจรจา FTA US-THAI ทางสหรัฐฯ น่าจะเป็นการนำรูปแบบข้อตกลงที่ทำกับสิงคโปร์และชิลีมาใช้ โดยขยายอายุการผูกขาดสิทธิบัตรข้อมูลความลับ ซึ่งเป็นระบบใหม่ของการผูกขาดตลาด 5-10 ปี เป็นสรรหาระบบใหม่มาใช้ผูกขาดตลาดยา ซึ่งไทยจะได้รับผลเสียอย่างมาก นอกจากจะมีวิธีที่จะทำให้เกิดผลเสียน้อยที่สุด

(2.2) รศ.ดร.สิดานนท์ เจริญภาพพัฒน์ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากการเข้าร่วมสังเกตการณ์ในกลุ่มของ UN University และการสนับสนุนของ สกว.ในประเด็นเรื่องการค้าและสิ่งแวดล้อม

1. เห็นว่าการเข้าถึงเนื้อหาการเจรจาที่ถูกออกแบบมาโดยรอบที่ทำให้เป็นตั้งพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ แต่มีความเป็นประชาธิปไตยน้อยมาตั้งแต่ต้น ทำให้การเจรจารอบนี้ถูกเรียกว่ารอบ “De-Development”

2. การเรียกร้องของภาคประชาสังคมและเกษตรกรในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเจรจา เป็นการสะท้อนปัญหาในกระบวนการเจรจาต่างๆ เช่น Green Room, Purple Room ควรจะมีการตัดสินใจระหว่างสิทธิในการอยู่รอดของประชาชนกับผลประโยชน์ทางธุรกิจ

3. ในการกำหนดท่าทีของไทย ควรเปิดให้มีการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง เพื่อสร้างอำนาจต่อรองและชะลอการตกลงเพื่อศึกษาผลกระทบให้รอบด้านเสียก่อน โดยขอให้ดูตัวอย่างที่สหภาพยุโรปมักอ้างถึงกระบวนการภายในที่ยังตกลงกันไม่ได้

4. ในปฏิญญา ภาคผนวก Annex C-3 ในเรื่องการเปิดเสรีด้านบริการ การใช้ plurilateral approach ในการเจรจานั้น เป็นการก้าวถอยหลังที่น่ากลัว เนื่องจาก

1) การเปิดเสรีแบบค่อยเป็นค่อยไป (Gradual Liberation) จะทำได้ยากขึ้น

2) การเจรจาแบบรวมกลุ่ม Core Groups ทำให้พื้นที่ในการกำหนดนโยบาย (Policy Space) แคบลง ซึ่งเป็นสัญญาณอันตราย ถึงแม้ใน Paragraph 7 มีการอ้างอิง Article 2 และ 4 ในมาตรา 19 ของ GATS ภาษาที่เขียนระบุถึงการให้ประเทศคู่เจรจาคำมั่นถึงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของตน ซึ่งผูกโยงไปถึง Paragraph D ที่ระบุว่าควรมีการทำการประเมินผลกระทบก่อนที่จะไปทำข้อตกลงใดๆ ซึ่งผู้เจรจาสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้

3) เรื่อง Aid for Trade อาจส่งผลกระทบทางอ้อมต่อไทย เนื่องจากมีการนำ IMF, World Bank มาเป็นตัวต่อในการให้ความช่วยเหลือในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งจะต้อง

(ก) มีการคิดค่าที่ปรึกษาในอัตราที่สูง

(ข) มีการให้เงินกู้ตามมา ซึ่งเงินที่ผ่านเข้ามาไม่มากเท่าไร เกรงว่าจะตกไปสู่มือกลุ่มผลประโยชน์ เช่นเดียวกับการให้เงินอุดหนุนเกษตรกรในสหรัฐฯ ที่ตกไปอยู่ในมือของบริษัทการเกษตรใหญ่ ซึ่งกลับเป็นการทำร้ายเกษตรกรรายย่อย จึงควรมีการเจรจาอย่างเป็นรูปธรรมในประเด็นนี้

5. จาก Paper เรื่อง “Off Titanic and Life boat” ในเมื่อกลไก WTO เริ่มอู้ถ้าย ไม่มีประสิทธิภาพทันใจ ภาษาเป็นแบบ empty words บางประเทศตัดสินใจทำ FTA (สถิติของ UNDP ระบุว่า มี 300 ฉบับทั่วโลก) บางประเทศอาจตั้งใจที่กระบวนการพหุภาคีเป็นไปอย่างช้าๆ จึงขอลาทางคณะเจรจาของไทย ว่าไทยได้ประโยชน์จริงหรือไม่ต่อการเปิดเสรีสินค้าเกษตร เพราะการอุดหนุนด้านการเกษตรนั้นมีการซ่อนอยู่ในรูปแบบที่หลากหลาย ควรกลับมามองตนเอง

6. ในกรอบ FTA ด้านการบริการ น่าเป็นห่วงกว่าใน WTO ไทยอาจจะได้ประโยชน์จากการเปิดเสรีในเรื่องการบริการทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Service) แต่ควรให้กระบวนการเป็นไปอย่างชอบธรรม โปร่งใส เป็นประชาธิปไตย โดยเปิดให้ภาคส่วนอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วม บางประเด็นที่เป็นเรื่องอ่อนไหวสามารถนำกลไกหรือกระบวนการที่มีการตรวจสอบนั้น มาใช้ในการต่อรองในการเจรจาได้ ควร

มีการเขียนออกมาเป็นภาษาที่เข้าใจง่ายและนำกลับมาใช้ใหม่ได้ด้วย

7. Singapore Issues ที่ถูกตัดออกในแคนดุน เรื่องการลงทุน การจัดซื้อจัดจ้าง และการแข่งขัน เริ่มมีบางประเทศสนใจในข้อตกลง GATS ในหมวดที่ 3 เรื่อง Commercial Presence ต่างจากการเจรจาการเปิดเสรีด้านสิ่งแวดล้อม

(2.3) คุณศรินทร์ ประชาสันต์ โครงการศึกษาและปฏิบัติการงานพัฒนา (FOCUS)

นำเสนอมุมมองจากภาคประชาสังคมและในประเด็นเรื่องการเจรจา WTO ส่งผลกระทบต่อ FTA อย่างไร

1. FTA มีชื่อย่ออีกอย่าง คือ WTO Plus ซึ่งหมายถึงอะไรที่เจรจาไม่ได้ใน WTO ก็นำมาเจรจาใน FTA เหมือนการเร่งกระโดดลงเรือชูชีพกลางทะเล โดยประชาชนซึ่งอยู่บนฝั่งไม่รู้ว่ามีการตกลงอะไรกันไปบ้าง และในที่สุดก็จะกลับมาบนเรือ Titanic กดดันให้ประเทศที่ไม่ยอมตกลงในตอนแรกต้องยอมตาม
2. ภาคประชาชนไทยได้ไปร่วมเวทีภาคประชาสังคมที่มาจากทั่วโลก ด้วยเหตุผลที่ต้องการให้ผู้แทนรัฐบาลและประชาชนทั่วโลกได้ตระหนักถึงผลกระทบที่ได้รับจากข้อตกลงเหล่านี้ โดยมีบางส่วนที่ถูกจับด้วยพร้อมกับประชาชนเกาหลี ถูกจับ 900 กว่าคน จากการที่พยายามฝ่าด่านเข้าไปให้ถึงเวทีเจรจา
3. รัฐบาลเข้าใจว่า FTA เป็นเครื่องมือทางการตลาด เพื่อชิงส่วนแบ่งทางการตลาด รองนายก รัฐมนตรีสมคิดกล่าวว่าเป็นการ “ทำตัวเองให้ใหญ่” แต่ขอฝากคำถามว่าเพื่อประโยชน์ของใคร ในเมื่อยังมีประชาชนอีกมากมายยังต้องพึ่งพิงกลไกการผลิตการบริโภคภายในประเทศเพื่อสวัสดิการ
4. จากการประชุม GC ที่มีการออกร่างรายงานของประธานที่เรียกว่า Report นั้น ยังมีความขัดแย้งสูงมากในประเด็นเกษตร, ด้านบริการ, เรื่อง NAMA, การพัฒนา (Development Package: Quota Free/Tariff Free) และความช่วยเหลือทางการค้า
 - 1) ใน Annex C เป็นสิ่งที่ประเทศกำลังพัฒนาเสียไปเพื่อแลกกับการยอมกำหนดเงื่อนไขการลดการอุดหนุนการส่งออกของสหภาพยุโรป แม้มีการบอกว่าการเจรจาเป็นแบบ Voluntary แต่หากมีการยื่น ข้อเสนอเจรจา อำนาจการต่อรองของแต่ละกลุ่มก็ยังไม่เท่าเทียมกัน
 - 2) ในประเด็นเรื่องการค้า การเข้าถึงตลาด และการลดภาษี ปฏิญญาฮองกงไม่พูดถึงกระบวนการและข้อตกลงก่อนหน้านี้ แต่ชูประเด็นเรื่องการลดการอุดหนุนในปี พ.ศ. 2556 การเจรจาหลายฝ่ายใน ภาคบริการ และการใช้สูตร Swiss นั้น ซึ่งควรตั้งคำถามว่าประเทศไทยได้ หรือเสียอะไร?
 - 3) ในทางปฏิบัตินั้น ปริมาณการอุดหนุนกลับเพิ่มขึ้นโดยการนำเงินไปอุดหนุนในรูปแบบอื่นๆ เช่นการปรับโครงสร้างทางการเกษตรภายในของสหภาพยุโรป กำลังจะสิ้นสุดในปี พ.ศ. 2556 แต่มีการอุดหนุนส่วนอื่น เช่น ถูกนำไปใส่ใน Amble Box เพื่อลดภาษี 60%-70%

5. กลุ่ม G20 ที่มีผลประโยชน์ต่างกัน ไม่ให้ความสนใจในเรื่องการอุดหนุน แต่คำนึงถึงการได้สิทธิในการเข้าถึงตลาดในด้านการบริการและอุตสาหกรรม จึงยอมแลกกับข้อเสนอของสหภาพยุโรปและสหรัฐฯ การที่บราซิลและอินเดียเร่งออกมาแถลงข่าวว่าพอใจกับข้อเสนอของสหภาพฯ ทำให้ประเทศกลุ่มแอฟริกาที่ไม่พอใจในเรื่องฝ่าย และในเรื่อง Preference Erosion ก็ไม่ได้รับการสนใจ จึงเป็นการสะท้อนให้เห็นผลประโยชน์ของประเทศที่พัฒนาแล้วมากกว่า
6. การเจรจาสาขาใน FTA ซึ่งใช้กฎกติกาที่เขียนโดยประเทศพัฒนาแล้วเป็นมาตรฐาน จะทำให้ไทยถูกกดกัน ภายใต้เงื่อนไขของบรรษัทข้ามชาติ ซึ่งได้มีการรวมตัวกันในนาม “Friends Group” 15 กลุ่ม ที่พยายามติดตามการเจรจาในกรอบ WTO และ FTA มาตลอด โดยมีส่วนผลักดันให้เกิดการเจรจาแบบหลายฝ่าย (plurilateral) ในร่างปฏิญญาฮ่องกงด้วย ประเด็นที่น่าเป็นห่วง คือการเปิดเสรีบริการสาธารณะและการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ รวมถึงการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ
7. ควรตั้งคำถามว่าเมื่อมี FTA การควบรวมกิจการ หรือเขตเศรษฐกิจพิเศษแล้ว จะนำมาสู่การพัฒนาจริงๆ หรือเปล่า

สรุป จากการสัมมนาในวันนี้ ได้ข้อมูล บทเรียน มุมมองและข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ ที่จะต้องมาร่วมกันทำความเข้าใจในความต่างเหล่านั้น รวมทั้งการแสวงหาจุดร่วมในการกำหนดทิศทางในการพัฒนาประเทศต่อไปในประเด็นต่างๆ เช่น

- 1) การกำหนดยุทธศาสตร์ในการเจรจาในเวทีระหว่างประเทศ ซึ่งควรมีกระบวนการที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และเป็นประชาธิปไตย
- 2) การกำหนดยุทธศาสตร์การสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ โดยการทบทวนแนวคิด ผลประโยชน์จากการที่ประเทศไทยได้เข้าไปเป็นภาคีกับ WTO เพื่อกำหนดจุดยืนและก้าวต่อไป โดยประเมินจากผลกระทบในรอบ 10 ปี ของ WTO และผลที่จะเกิดขึ้นจากปฏิญญาฮ่องกง
- 3) การแสวงหาทางเลือกของการพัฒนาในทุกระดับ ทั้งในระดับมหภาค รวมไปถึงทางเลือกในการเจรจาในเวทีระหว่างประเทศ

เวทีนโยบายครั้งที่ 4

เรื่อง	“กฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมและการค้าสินค้า สิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรม (GMOs) : จุดยืนของประเทศไทย” วันพฤหัสบดีที่ 4 พฤษภาคม 2549 เวลา 12.30 – 16.30 นาฬิกา ณ ห้องประชุม 1 ชั้น 14 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
จัดโดย :	โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล
สนับสนุนโดย :	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

กฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมและการค้าสินค้า GMO

นิยาม

Genetically Modified Organisms (GMOs) คือ พืช สัตว์ หรือ จุลชีพที่ได้รับการดัดแปลงพันธุกรรม ด้วยการใช้วิธีการทางเทคโนโลยีชีวภาพในการดัดแปลงเอายีนส์ (Genes) ของสิ่งมีชีวิตชนิดอื่นที่มีคุณสมบัติ ที่พึงปรารถนา มาต่อเข้ายีนส์ของสิ่งมีชีวิตอีกชนิดหนึ่ง เพื่อให้มีคุณสมบัติใหม่ขึ้น โดยอาจอยู่ในสภาพที่มีหรือไม่มีชีวิตก็ได้ ตัวอย่าง: ถั่วเหลืองที่ทนยาฆ่าหญ้า ฝ้ายที่ทนหนอนเจาะสมอ มะละกอที่ต้านทานโรคจุดขาว ข้าวเพิ่มวิตามินเอ

สาเหตุที่ GMOs กลายเป็นประเด็นกีดกันทางการค้า

- ความไม่ไว้วางใจของผู้บริโภคต่อความปลอดภัยในการบริโภค GMOs
 - ตัวอย่างของข้อกังวล
 - จุลินทรีย์พันธุ์ใหม่
 - จุลินทรีย์ที่สามารถต่อต้านยาปฏิชีวนะ
 - สารพิษหรือสารก่อภูมิแพ้
 - การทดสอบเน้นที่การพิสูจน์ว่าอาหาร GMOs มีคุณสมบัติ substantially equivalent กับอาหาร non-GMOs
 - อาจไม่มีผลในระยะสั้น แต่ยังไม่สามารถมั่นใจว่าจะไม่มีปัญหาในระยะยาว
- ความเสี่ยงต่อความปลอดภัยทางชีวภาพจากการแพร่พันธุ์และการผลิต GMOs ต่อสิ่งมีชีวิตอื่นๆ
 - ความสามารถของประเทศในการกักกัน ควบคุมการทดลอง และผลิตเชิงพาณิชย์ยังอยู่ในระดับต่ำ
 - การผสมกับพันธุ์พื้นบ้านประเภทเดียวกัน
 - พันธุ์ที่เคยเป็น non-GMOs ถูกต่อต้านจากผู้บริโภคบางกลุ่มด้วย
 - เกษตรกรอาจถูกฟ้องร้องเรียกค่าลิขสิทธิ์
 - ลดทางเลือกของผู้บริโภคที่ไม่ต้องการ GMOs
 - การผสมกับพันธุ์พื้นเมืองประเภทอื่น

- เกิดการกลายพันธุ์ และ supper weed
- ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยอ้อมด้านอื่นๆ
 - แนวโน้มการใช้สารเคมีที่เพิ่มขึ้นเนื่องจากไม่ต้องกังวลว่าพืช GMOs จะเสียหาย
 - ลดความหลากหลายของพืชสัณฐานวิทยาอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียง
 - กระทบต่อทรัพยากรน้ำและดิน
 - พืชหรือสัตว์ที่เป็นศัตรูอาจพัฒนาภูมิคุ้มกันได้เร็วขึ้น เมื่อมีการผลิต GMOs มากขึ้น
 - อาจมีสารหรือจุลินทรีย์ที่ไม่พึงประสงค์ตกค้างในดิน
- ผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันของประเทศที่มีเทคโนโลยีชีวภาพด้าน GMOs ที่ด้อยกว่า
 - พันธุ์พื้นเมืองถูกบีบออกจากตลาดเพราะไม่สามารถแข่งขันเชิงพาณิชย์ได้
 - ประเทศกำลังพัฒนาเสียเปรียบอำนาจผูกขาดของเจ้าของเทคโนโลยี GMOs
 - ต้องจ่ายค่าเมล็ดพันธุ์หรือพันธุ์สัตว์แพงขึ้นเมื่อพันธุ์ non-GMOsหมดไปจากตลาด
 - ต้องจ่ายค่าเคมีภัณฑ์ที่ขายพ่วงมากับเมล็ดพันธุ์หรือพันธุ์สัตว์ราคาแพง
 - ประเทศกำลังพัฒนาพึ่งพาตัวเองได้น้อยลง

มาตรการเกี่ยวกับสินค้า GMOs ในระดับสากล

- สหรัฐฯเริ่มจดทะเบียนสิทธิบัตรจีเอ็มโอ และจีเอ็มโอ กลายเป็นสินค้าเชิงพาณิชย์ตั้งแต่ปี 2523
- ปี 2532 CODEX ร่างข้อเสนอเกี่ยวกับการติดฉลากสินค้าที่ผลิตโดยเทคโนโลยีชีวภาพและตั้งคณะกรรมการพิจารณากฎเกณฑ์
- ปี 2535 รับรองอนุสัญญา Convention on Biological Diversity (CBD)
- ปี 2539 ร่าง Biosafety Protocol ควบคุมการเคลื่อนย้าย จีเอ็มโอ
- ปี 2541 รับรองพิธีสาร Cartagena Protocol on Biosafety to the Convention on Biological Diversity
- ปี 2546 มีการให้สัตยาบันพิธีสาร Cartagena ครบ 50 ประเทศ ทำให้มีผลบังคับใช้
- ปี 2547 ประเทศไทยเข้าร่วมอนุสัญญา CBD ทำให้ไทยมีสิทธิลงนามและให้สัตยาบันพิธีสาร Cartagena

ประเด็นสำคัญใน Cartagena Protocol

- ประเทศภาคีสามารถติดต่อค้าขายกับประเทศที่ไม่ใช่ภาคี (เช่น ไทย สหรัฐอเมริกา) ได้ ตราบที่ไม่ขัดต่อหลักการของพิธีสาร
- ผู้ส่งออกจะต้องมีการให้ข้อมูลหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลล่วงหน้า โดยต้องมีเอกสารกำกับระบุให้ชัดเจนว่า GMOs ที่ใช้เป็นวัตถุดิบของอาหาร อาหารสัตว์ หรือนำมาแปรรูป “อาจประกอบด้วย” ชิ้นส่วนของ GMOs ทั้งนี้ยกเว้นผลิตภัณฑ์อาหาร เช่น น้ำมันพืช และอาหาร

สำเร็จรูป

- ประเทศผู้นำเข้า สามารถใช้หลักการระมัดระวังภัย (precautionary approach)
 - มีสิทธิ์ไม่ยอมรับผลิตภัณฑ์ GMOs โดยไม่จำเป็นต้องมีข้อยืนยันทางวิทยาศาสตร์ที่หนักแน่นที่พิสูจน์ว่า ผลิตภัณฑ์นั้นอาจทำลายสิ่งแวดล้อมหรือเป็นภัยต่อสุขภาพ
 - อาจใช้เป็นข้ออ้างในการกีดกันทางการค้าอย่างไรเหตุผล
- ต้องใช้มาตรฐานเดียวกันทั้งผลิตภัณฑ์ที่มาจากต่างประเทศและที่ผลิตในประเทศ เพื่อไม่ให้กลายเป็นเครื่องมือกีดกันทางการค้า
 - ผลิตภัณฑ์ในประเทศที่เป็น non-GMOs จะได้เปรียบ
- ประเทศภาคี สามารถพิจารณาถึงผลกระทบที่อาจมีต่อเศรษฐกิจ-สังคม ในด้านการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ โดยเฉพาะตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรชีวภาพที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น
 - นำไปสู่การแบ่งผลประโยชน์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของเชื้อพันธุ์และนักพัฒนาพันธุ์

Codex Alimentarius Commission

- ก่อตั้งขึ้นในปี 2505 (1962) โดยความร่วมมือขององค์การภายใต้สหประชาชาติสองแห่ง คือ องค์การอาหารและเกษตร (FAO) และองค์การอนามัยโลก (WHO) ตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมให้เกิดมาตรฐานสินค้าอาหารในระดับสากล เป็นการสนับสนุนการค้าระหว่าง
- ประเทศที่คำนึงถึงสุขภาพอนามัยของผู้บริโภคใช้หลักการความเท่าเทียมกันโดยสาระสำคัญของอาหาร (Substantial equivalence)
- ปัจจุบันยังไม่มีมาตรฐานการติดฉลาก จีเอ็มโอ ที่เป็นที่ยอมรับโดยทุกฝ่าย

หลักการความเท่าเทียมกันโดยสาระสำคัญของอาหาร (Substantial equivalence)

- เป็นบรรทัดฐานสำหรับการตรวจสอบความปลอดภัยด้านอาหารที่พัฒนาขึ้น Food and Agriculture Organization (FAO) และ OECD และได้รับการยอมรับจากองค์การอนามัยโลก (WHO)
- ตรวจสอบเปรียบเทียบคุณสมบัติต่างๆ โดยเน้นที่องค์ประกอบทางเคมีของอาหาร GMOs เปรียบเทียบ
- กับอาหารชนิดเดียวกันที่ได้จากธรรมชาติ ถ้าไม่แตกต่างกันอย่างมีสาระสำคัญ (Substantially different) ก็ให้
- ถือว่าปลอดภัยทัดเทียมอาหารที่ได้จากธรรมชาติ และไม่จำเป็นต้องแยกแยะออกจากผลิตภัณฑ์ธรรมชาติไม่มีหลักเกณฑ์ ที่ชัดเจนว่า ความแตกต่างมากเท่าใดที่ถือได้ว่ายังคงเหมือนกันใช้วิจารณ์ฐานส่วนบุคคล ซึ่งไม่ได้เป็นที่ยอมรับกันเป็นสากล และมีได้มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการสังเกตการณ์ หรือ การทดลอง ในด้านความปลอดภัยของอาหาร

หรือ ความเสี่ยงต่อสิ่งแวดล้อมแต่อย่างใด

- O Clark, E. Ann; and Hugh Lehman; "Assessment of GM Crops in commercial Agriculture," Journal of Agricultural and Environmental Ethics, Volume 14, pp. 3-28, 2001.
- O การแทรกยีนหนึ่งตัวลงในโครโมโซม ไม่เพียงมีผลต่อลักษณะเป้าหมายเท่านั้น แต่มีผลต่อการแสดงออกของลักษณะนั้น และต่อลักษณะอื่นๆที่ไม่เกี่ยวข้องด้วย และยังอาจกระตุ้นสารเคมีและคุณสมบัติอื่นๆ ที่มีระหว่างยีนที่แทรกเข้าไป กับยีนอื่นๆ ได้
- O การใช้หลัก substantial equivalence ที่อ้างว่าเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็นการเปลี่ยนโจทย์ และได้มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการสังเกตการณ์ หรือ การทดลอง ในด้านความปลอดภัยของอาหาร หรือ ความเสี่ยงต่อสิ่งแวดล้อมแต่อย่างใด ตัวอย่าง: ลิซซิมแพนซ์กับคนมียีนเหมือนกันกว่า 97% แต่เห็นได้ชัดว่ามนุษย์นั้นทำลายล้างสิ่งแวดล้อมมากกว่า

ความตกลงภายใต้องค์การการค้าโลก (WTO)

- ความตกลงว่าด้วยการบังคับใช้มาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Agreement on Applications of Sanitary and Phytosanitary Measures: SPS)
 - จำกัดการนำเข้าสินค้าที่อาจเป็นอันตรายต่อชีวิตและสุขภาพของมนุษย์ สัตว์ หรือพืช
 - เป็นมาตรการที่อิงกับมาตรฐานระหว่างประเทศ หรือมีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์
- ความตกลงว่าด้วยอุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้า (Agreement on Technical Barriers to Trade: TBT)
 - ครอบคลุมคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ วิธีการผลิต บรรจุภัณฑ์ และ ฉลาก
 - อาจใช้กฎระเบียบทางเทคนิคที่เป็นอุปสรรคต่อการค้ายอมรับได้ในกรณีเพื่อความมั่นคงของประเทศ เพื่อปกป้องสุขภาพและชีวิตมนุษย์ พืช สัตว์ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
 - จะต้องไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ใช่เกินความจำเป็น และอยู่บนพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์

ปัญหาด้านหลักการ การกีดกันทางการค้า GMOs

- ความขัดแย้งระหว่างการใช้หลักฐานทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Evidence) ใน SPS กับ การใช้หลักการระมัดระวัง (Precautionary Approach) ในพิธีสารความปลอดภัยทางชีวภาพ
- WTO ได้ตัดสินว่าการห้ามการนำเข้า GMOs ระหว่าง 1999-2003 ของ EU นั้นขัดกับหลักการของ SPS
- ประเทศไทยอาจมีสถานะเป็นทั้งโจทก์ (ส่งออก) และจำเลย(นำเข้า) ในกรณีพิพาทด้านการค้าที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

มาตรการที่มีการนำมาใช้กีดกัน GMOs

การกีดกันสินค้า GMOs เพื่อการบริโภค

- การห้ามการนำเข้าอาหารที่มีหรือผลิตจาก GMOs
- การรับรองว่าสินค้าไม่มีหรือมี GMOs ผสมอยู่เท่าใด
- การติดฉลาก
 - แบ่งตามความสมัครใจ
 - แบบบังคับ (Mandatory Labeling)
 - แบบสมัครใจ (Voluntary Labeling)
 - แบ่งตามส่วนประกอบว่ามีหรือไม่มี GMOs
 - ติดฉลากแสดงว่ามี GMOs (Positive labeling)
 - ติดฉลากแสดงว่าไม่มี GMOs (Negative labeling)
- การคัดแยกสินค้าตั้งแต่ต้นทาง (Identity Preservation)
 - การกีดกันการ GMOs เพื่อการผลิต
 - การจำกัดหรือห้ามการทดลอง และวิจัย GMOs
 - การจำกัดหรือห้ามการนำเข้าเพื่อปลูกหรือเลี้ยง GMOs

เหตุผลของการติดฉลาก

1. ผู้บริโภคมีสิทธิที่จะทราบข้อมูล (Right to know):

จากการที่ไม่สามารถยืนยันได้ว่า GMOs มีอันตรายหรือไม่

ผู้บริโภคจึงควรมีสิทธิที่จะทราบข้อมูล เพื่อให้มีทางเลือก (Choice)

- มักสมมุติให้ผลประโยชน์จากข้อมูลสูงกว่าต้นทุนเสมอ
- การพิจารณาความเหมาะสมจึงไม่ถูกจำกัดด้วย ข้อมูลความปลอดภัยหรือความถูกต้อง

ทางวิทยาศาสตร์ [Chaitoo and Hart (2000)]

- ข้อสังเกต: Right to know มักนำไปสู่ การบังคับติดฉลาก แต่
 - ถ้ามีผู้บริโภคที่ต้องการทราบข้อมูลและยินดีจ่ายแพงเพื่อเลี่ยง GMOs มีน้อย การบังคับผู้ผลิตทุกรายติดฉลาก อาจเพิ่มต้นทุนต่อสังคมที่สูงมาก
 - อาจเป็นอุปสรรคต่อ R&D ด้าน GMOs และลดความสามารถในการแข่งขันในระยะยาวของประเทศ [Mitchener (2002)]
 - Carter and Gruere (2003) พบว่าการบังคับติดฉลากในญี่ปุ่นและ EU กลับทำให้ผู้บริโภคแทบไม่สามารถหาสินค้าบนชั้น ที่มีฉลากติดว่ามี GMOs เลยข้อสังเกต: การสำรวจโดย The Food Safety Authority of Ireland พบว่า
- 50% ของสินค้า 12 ตัวอย่าง ระบุว่าไม่มี GMO ทั้งๆ ที่มี GMO และ 1 ตัวอย่างระบุว่า เป็น Organic

- 17 ตัวอย่าง จาก 75 ตัวอย่าง ระบุว่า เป็น Organic แต่มี 2 ตัวอย่าง มี GM
[http://www.fsai.ie/industry/GM_survey_2002.pdf]

ดังนั้นการตัดสินใจจึงจำเป็นจะต้องมีการตรวจสอบว่าไม่มีการหลอกลวง และ จะต้องมีต้นทุนสูง
อย่างแน่นอน

2. เพื่อลดปัญหาความไม่สมมาตรของข้อมูล (Asymmetric Information)

ผู้ผลิตทราบข้อมูลดีกว่า ผู้บริโภค ว่าสินค้านั้นมี GMOs หรือไม่ เนื่องจากการตรวจดูลักษณะ
ทางกายภาพไม่สามารถให้ข้อมูลได้

- การตัดสินใจวิธีการหนึ่งที่ใช้เพื่อส่งข้อมูลไปสู่ผู้บริโภคเกี่ยวกับคุณลักษณะของสินค้า ซึ่ง
ผู้บริโภคไม่สามารถที่จะประเมินคุณค่าเองได้

- คุณลักษณะนี้เรียกว่า คุณลักษณะความเชื่อถือ (credence attribute)

- ความไม่สมมาตรของข้อมูลนั้น นำไปสู่ปัญหา การคัดสรรที่เป็นปรัภักษ์ (Adverse selection)
ซึ่งทำให้เกิด ความล้มเหลวของตลาด (Market failure)

Adverse selection เป็นสาเหตุของความล้มเหลวของตลาด

- ผู้ซื้อที่ต้องการเลี่ยง GM ไม่มีทราบว่าสินค้ามี GM หรือไม่จึงยินดีจ่ายต่ำกว่าปกติ อุปสงค์รวม
ของสินค้าจึงต่ำกว่าที่ควร

- ผู้ผลิตสินค้าปลอด GM มีต้นทุนการคัดแยกแพง แต่ต้องขายราคาเดียวกับสินค้า GM สินค้า
ปลอด GM แข่งขันไม่ได้ และทยอยออกจากตลาดไป

- ยิ่งผู้ซื้อที่ต้องการเลี่ยง GM รู้ว่าสินค้าปลอด GM มีน้อยลง ก็จะมีอุปสงค์ราคาสินค้ายิ่ง
ลดลงไปอีก สินค้าปลอด GM ยิ่งแข่งขันไม่ได้

ระบบตลาดล้มเหลวในการคัดสรรสินค้าให้กับผู้บริโภคกลุ่มนี้

การตัดสินใจแบบสมัครใจ ช่วยแก้ปัญหา Adverse selection และความล้มเหลวของตลาด

- การตัดสินใจให้ข้อมูล ในการแยกแยะประเภทสินค้า

- ช่วยแบ่งแยกตลาด GM และ ปลอด GM ออกจากกัน

- ผู้ผลิตสินค้าปลอด GM ที่มีต้นทุนสูง สามารถขายให้ผู้บริโภคกลุ่มที่ต้องการแต่สินค้าปลอด
GM ในราคาที่สูงขึ้น และแข่งขันได้

- ส่วนกลุ่มผู้บริโภคที่ไม่รู้สึกแตกต่างว่าอาหารจะมี GM หรือไม่ ก็จะสามารถซื้อสินค้าได้ถูกลง
และไม่ต้องจ่ายค่าคัดแยกและตัดสินใจโดยไม่จำเป็น

มาตรการทางการค้าด้าน GMOs: EU

Directive 2001/18/EEC : Deliberate Release into the Environment of GMOs มีผลใช้บังคับ
เมื่อ 17 ตุลาคม 2545

- การประเมินความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม

- การติดตามภายหลังการจำหน่าย GMOs ออกสู่ตลาด โดยเป็นมาตรการบังคับ

- การให้ข้อมูลแก่สาธารณะ โดยเป็นมาตรการบังคับ
- กำหนดระยะเวลาของการอนุมัติให้ปลดปล่อย GMOs ในครั้งแรก ไม่เกิน 10 ปี
- ให้มีการติดตามและการตรวจสอบย้อนกลับในทุกขั้นตอนของการวางจำหน่ายสู่ตลาด ฯลฯ
- Directive 1829, 1830 มีผลใช้บังคับเมื่อ 18 เม.ย. 2547
- สร้างมาตรฐานเดียวกันของประเทศในสหภาพยุโรปในการตรวจสอบ GMOs
- สินค้าหรือวัตถุดิบที่มีส่วนผสมหรือทำมาจาก GMOs ทุกประเภททั้งอาหารมนุษย์และสัตว์ ต้องติดฉลากสินค้า ถ้ามี GMOs มากกว่า 0.9%
- และต้องติดฉลากแม้ว่าจะไม่สามารถตรวจสอบว่ามี GMOs หรือไม่ トラバที่ทำมาจาก GMOs (Traceability)
- ไม่ใช้บังคับกับผลิตภัณฑ์ เช่น นม เนื้อสัตว์ ไข่ ที่ได้จากสัตว์ที่เลี้ยงด้วยอาหารสัตว์ GM หรือมีการใช้ยารักษาที่เป็น GM

มาตรการทางการค้าด้าน GMOs ของสหรัฐอเมริกา

- ไม่มีมาตรการบังคับทางกฎหมายให้ต้องประเมินความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมสำหรับ GMOs
- ไม่ได้มีข้อกำหนดเรื่องการติดฉลากสินค้าเป็นพิเศษสำหรับอาหาร GM
- มีข้อกำหนดให้ผู้ผลิตอาหาร GM ต้องแจ้งต่อ FDA อย่างน้อย 120 วันก่อนที่จะวางจำหน่ายอาหารจากพืช GM ในตลาด โดยต้องยื่นข้อมูลที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยในปี 2544 ทาง FDA ได้ออกแนวทางปฏิบัติเรื่องการติดฉลากอาหารโดยความสมัครใจ สำหรับอาหาร GM หรือไม่เป็น GM เพื่อไม่ให้เกิดการติดฉลากเป็นเท็จหรือทำให้เข้าใจผิดปี 2545 เริ่มมีการยื่นเสนอกฎหมายเพื่อกำกับ GMOs ทั้งที่เป็นพืช สัตว์ แบคทีเรีย และสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ในระดับรัฐ ได้มีการจัดทำกฎหมายเพื่อการติดฉลากสินค้า GMOs เช่น California , Oregon เป็นต้น
- กฎหมายที่จัดทำขึ้น แบ่งเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ สนับสนุนเทคโนโลยีชีวภาพ, เพิ่ม/ปรับเปลี่ยนระบบการกำกับ GMOs , พัฒนามาตรฐานการติดฉลากอาหาร GM, กำหนดมาตรการรับผิดชอบอย่างเข้มงวด, การห้ามจำหน่ายผลิตภัณฑ์ GMOs, การกำหนดให้มีการศึกษาในระยะยาวที่เกี่ยวกับการใช้ Biotech.

มาตรการติดฉลาก GMOs ของญี่ปุ่น

- 2542 (1999) ออกกฎหมายกำหนดให้มีการติดฉลากอาหาร จีเอ็มโอ 28 ชนิด มีผลบังคับใช้เดือนเมษายน 2544
- อาหารที่วางขายในร้านขายปลีกต้องแสดงฉลาก GMOs ยกเว้นวัตถุดิบที่ขายให้กับโรงงานผลิตอาหาร
- เฉพาะส่วนประกอบอาหารหลัก 3 รายการแรก ที่มี GMOs ตั้งแต่ 5% ขึ้นไป
- อาหารที่ต้องติดฉลากแบ่งออกเป็น 3 ชนิดคือ อาหารเสริมที่ผลิตจาก GMOs อาหาร GMOs ที่มี

- ปริมาณสารอาหารเพิ่มขึ้น อาหารที่ไม่ทราบส่วนผสมจาก จีเอ็มโอ ต้องแสดงฉลากว่า อาจมี GMOs
- ห้ามติดฉลากว่าปลอดจีเอ็มโอ

มาตรการด้าน GMOs ของไทย

- ห้ามการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ GMOs เชิงพาณิชย์
- บังคับการติดฉลากอาหาร
 - เป็นมาตรการเพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้บริโภคในประเทศ
 - เป็น positive labeling คือบังคับติดฉลากเฉพาะสินค้า GMOs เฉพาะถั่วเหลืองและข้าวโพด
 - ครอบคลุมเฉพาะส่วนประกอบอาหารหลัก 3 รายการแรก เมื่อส่วนประกอบอาหารหลักมี

องค์ประกอบ GMO 5% ขึ้นไป

- ไม่ครอบคลุมผู้ค้า ผู้ผลิตรายย่อย

บังคับการติดฉลากอาหาร (ต่อ)

- ใช้ข้อความ “มี.....(ชื่อพืช)... ดัดแปลงพันธุกรรม%”
- ห้ามติดฉลากว่าปลอด GMOs
- ตรวจสอบโดยหน่วยงาน
 - DNA Technology Laboratory (BIOTEC)
 - กรมวิชาการเกษตรกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์
 - สถาบันอาหาร
- รับรองโดย อย.

ผลกระทบของนโยบายการค้าด้าน GMOs

ต้นทุน

- ต้นทุนพันธุ์พืชและสัตว์สูงขึ้น
- มีต้นทุนการคัดแยก
- ต้นทุนการรับรอง/แสดงฉลาก
- ผู้บริโภคทั้งในประเทศและตลาดส่งออกอาจไม่ยอมรับ
- สร้างนิสัยใช้สารเคมีพ่นฆ่าเพื่อ
- มีความเสี่ยงต่อความปลอดภัยทางชีวภาพ
- เกษตรกรอื่นต้องจ่ายต้นทุนป้องกันการปนเปื้อน

ข้อเสนอแนะทางนโยบายการค้า GMOs ของไทย

- การห้ามการนำเข้าพืชและสัตว์ GMOs เพื่อการปลูกและเลี้ยง ทำให้พลาดโอกาสที่จะได้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ แต่ก็ทำให้หลีกเลี่ยงต้นทุนที่ (ยังไม่แน่นอนว่าสูงกว่าหรือไม่) ด้วยเช่นกัน
- ปัจจุบันไทยยังไม่มีกฎระเบียบ และความพร้อมในการจัดการกับการปลูกหรือเลี้ยง GMOs

- มีความเสี่ยงจากการกีดกันทางการค้าจากตลาดส่งออก
- การเร่งอนุญาตให้มีการปลูกหรือเลี้ยง GMOs จะกระทบการเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารเพื่อการภาคส่งออก
- ก่อนการเปิดให้มีการปลูกหรือเลี้ยง GMOs จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมด้านกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติ และกำลังบุคลากร ที่จะดูแล
 - ให้การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ non-GMO มีหลักประกันว่าจะสามารถทำได้โดยไม่ปะปนกัน co-existing
 - ระดับการทดลองในห้องปฏิบัติการ ภาคสนาม และระบบเปิด
 - ต้องมีระบบที่จะตัดสินว่าใครจะเป็นผู้รับผิดชอบหากมีการปนเปื้อนขึ้น และจะรับผิดชอบอย่างไร
 - ระบบดังกล่าวต้องส่งผลย้อนหลังได้ ในกรณีที่ผลกระทบเพิ่งถูกค้นพบในภายหลัง
- GMOs ที่จะนำมาปลูกเลี้ยงในไทย ส่วนหนึ่งน่าจะพัฒนามาจากสายพันธุ์ท้องถิ่น เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของไทย
- ชุมชนเป็นผู้รักษาและใช้ภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาหลายชั่วคนในการคัดเลือกพันธุ์ แต่ระบบทรัพย์สินทางปัญญาแบบตะวันตกยังไม่มีมารับรองสิทธิลักษณะนี้
 - ก่อนการเปิดให้มีการปลูกหรือเลี้ยง GMOs จึงต้องพัฒนาระบบทรัพย์สินทางปัญญาที่เอื้อให้

ไทยได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาดังกล่าว และลดผลของการผูกขาดพันธุ์อาจเริ่มต้นที่ การอนุญาตการปลูกเลี้ยง GMOs ที่ไม่ใช่อาหารก่อน เนื่องจากผลกระทบน้อย และเพื่อเป็นการทดสอบระบบว่า สามารถจัดการได้เพียงใด ต้องแก้ไขปรับปรุงหรือไม่

กล้วยไม้: ทำก่อนเนื่องจากทำในระบบปิดได้ง่าย ใช้พื้นที่น้อย

ฝ้าย: ทำทีหลังเนื่องจากใช้พื้นที่มาก โอกาสปนเปื้อนสูงกว่า

จากนั้นจึงอนุญาตการปลูกเลี้ยง GMOs ที่เป็นอาหาร หรือวัตถุดิบในการผลิตอาหาร ภายหลังจากได้ ปรับและทดสอบระบบกฎหมาย ระเบียบ องค์กร และกำลังคนพร้อมแล้ว

- GMOs ที่เป็นอาหาร (เช่น มะละกอ ถั่วเหลืองน้ำมันเพื่อส่งออกไป EU) ต้องมีการแยกพื้นที่ปลูก GMOs และ non-GMOs โดยใช้ระบบที่มีการพัฒนาแล้วข้างต้น
 - ผู้บริโภคที่ต้องการ non-GMOs (ทั้งในประเทศและต่างประเทศ) จะได้มีทางเลือก และผู้ผลิตที่มีต้นทุนสูงในการผลิต จะได้สามารถขายในราคาที่คุ้มทุน
 - ต้องมีระบบการตรวจสอบ รับรองสินค้าของรัฐที่น่าเชื่อถือ และมีประสิทธิภาพ
 - มีบทลงโทษการตัดสินหากไม่ตรงความจริงที่ได้ผล
 - เปิดโอกาสให้ตัดสินหาก “ปลอด GMO”
- ควรผลักดันหลักการของ SPS ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการทดสอบทางวิทยาศาสตร์ที่เน้นความปลอดภัยของอาหารที่แท้จริง
 - ไม่ใช่ทดสอบว่า GMOs เหมือนกับอาหารธรรมชาติมากเท่าใด
 - การทดสอบความปลอดภัยต้องกระทำกับตัวอย่างที่หลากหลายและสะท้อนลักษณะของคนส่วนใหญ่ที่จะใช้ GMOs นั้น
 - ต้องมีการทดสอบผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพ

- ต้นทุนในการพิสูจน์ความปลอดภัยที่เป็นประเด็นระยะสั้น ควรเป็นของผู้เสนอ GMOs ไม่ใช่ของผู้ใช้ (ประเทศนำเข้า)
- ผู้ใช้ควรมีสสิทธิตามการนำเข้าตามหลักการ precautionary ระหว่างกระบวนการพิสูจน์ ในระยะเวลาที่กำหนด เช่น 3 - 5 ปี (GMOs ที่เป็นอาหารควรมีระยะเวลานานกว่า)
- เมื่อพ้นช่วงเวลาดังกล่าวหากผู้ใช้ไม่สามารถหาหลักฐานลบล้างหรือพิสูจน์ว่าไม่ปลอดภัย ก็ควรที่จะอนุญาตให้นำเข้าได้
- ประเทศผู้นำเข้าย่อมมีสิทธิที่จะกำหนดกฎเกณฑ์การติดฉลากได้ เพื่อให้ข้อมูลอย่างเป็นกลางแก่ผู้บริโภค และกำหนดกฎเกณฑ์เพื่อให้ผู้ผลิตพันธุ์ที่มีอยู่ตามธรรมชาติได้รับการคุ้มครองจากการปนเปื้อน
- หากพบว่าสินค้า GMOs สร้างผลกระทบเชิงลบในภายหลัง ผู้ผลิต GMOs ต้องมีส่วนในการรับผิดชอบ ความเสียหายต้องมีการพัฒนาระบบสิทธิทางทรัพย์สินทางปัญญาของชุมชน ที่ค้นพบการใช้ประโยชน์ของพืชหรือสัตว์ธรรมชาติในท้องถิ่นนั้น หรือที่ร่วมกันคัดเลือกพันธุ์จนได้พันธุ์ที่เหมาะสมกับท้องถิ่น เพื่อป้องกันปัญหาโจรสลัดทางพันธุกรรม

แลกเปลี่ยนความคิดเห็น

- การวิจัยพันธุ์พืช อิงกับนโยบายรัฐ
- การติดฉลากอาหาร เป็นเรื่องของความปลอดภัย หรือเป็นทางเลือกของทางผู้บริโภค
- หลีกเลี่ยงประเด็นความเชื่อออกไป ไม่เช่นนั้นจะทำให้เราทำวิจัยอย่างมีอคติ
- การใช้ข้อมูลวิทยาศาสตร์ ประมวลองค์ความรู้ ตัวอย่างจากประเทศอื่นๆ น่าจะมีคำตอบได้อย่างชัดเจน ทำให้เราสามารถกำหนดนโยบายได้
- ข้อมูลระยะสั้นค่อนข้างชัดเจน แต่ข้อมูล ผลกระทบระยะยาวยังไม่นิ่ง ทำให้เราต้องคาดการณ์ ทำให้ไม่สามารถอธิบายได้ชัดเจน
- การทำวิจัยทางวิทยาศาสตร์ มีผลออกมาทั้งสองแง่ ทำให้ไม่สามารถชี้ชัดได้
- ถั่วเหลือง ข้าวโพด มีการพิสูจน์แล้วว่าปลอดภัย ทำให้เรามีการนำเข้าอย่างมาก เราอาจเริ่มการทดลองในเรื่องถั่วเหลือง ข้าวโพด ผัก ไปพร้อมๆ กัน เพื่อประโยชน์ทางการค้า
- ในระยะยาวควรพัฒนาสายพันธุ์พื้นเมือง ไม่ใช่ใช้แต่พันธุ์นำเข้า
- การทำการทดลองต้องทำให้เสร็จสิ้นกระบวนการ ไม่เช่นนั้นจะทำให้เราไม่สามารถชี้ชัดผลได้
- ความเชื่อของเกษตรกรต่อเทคโนโลยี
- การวิจัยทางวิทยาศาสตร์ ไม่มีอะไรปลอดภัย 100% จึงต้องใช้การเปรียบเทียบในการที่จะบอกว่าอะไรมีความปลอดภัยไหม ในประเด็น GMO อาจเปรียบเทียบกับตัวของมันเองก่อนทำ GMO เพราะการที่ไม่ได้ทำ GMO ก็ไม่ได้หมายความว่าปลอดภัย 100% เปรียบเทียบความแตกต่างของทั้งสองตัว
- การพูดถึง GMO ไม่สามารถพูดโดยรวมได้ จะต้องเลือกว่าจะพูดถึง GMO ในประเด็นอะไร เช่น เรื่องพืชอาหาร แล้วมีกระทบอะไรบ้าง
- ประเทศที่พัฒนาแล้วไม่กลัว GMO เราจะพัฒนาตัวไหนก่อน เราคงมองไปที่พืช ที่ใช้ในแง่

อุตสาหกรรม

- เรื่อง GMO ควรพิจารณาเป็น case by case
- เราควรมีนโยบายที่ให้มีการทดสอบและพัฒนาในไร่นาภายใต้การพิจารณา case by case ไม่ใช่ไปบล็อก GMO ทั้งหมด
- เราต้องชัดเจนในการทำวิจัยนี้ว่าเรากำลัง refer to principle or approach
- GMO ไม่ดี ไม่ดียังไง เราต้องสามารถอธิบายได้ และต้องไล่ไปที่ละตัว ไม่ใช่เหมารวม (ฝ้าย ถั่วเหลือง ข้าวโพด.....)
- Public participation จากทุกภาคส่วนเป็นเรื่องที่ดี
- รัฐเคยมีนโยบายปลูกฝ้ายมากขึ้นเพื่อแทนนำเข้า แต่ในความเป็นจริงไม่เพียงพอ
- ต้องมีการสร้างแหล่งข้อมูลที่มีข้อมูลทุกเรื่อง ประสานงานระหว่างภายใน และภายนอกประเทศ รวมถึงระหว่างประเทศภาคี
- กำหนด AIA procedure (Advance Info Agreement) การที่จะนำ GMO เข้ามาต้องมีกระบวนการ
- ขั้นตอนอะไรบ้าง
- จุดเด่นของเมืองไทยคือความหลากหลายทางชีวภาพ เราสามารถสร้างจุดขายจากความเป็นธรรมชาติ
- WTO กฎกติกา มาตรการที่ก่อให้เกิดอุปสรรคทางการค้า ทาง WTO จะตัดสินว่าเป็นการกีดกันทางการค้า
- ในขณะที่อเมริกาเป็นผู้ผลิต ผู้ส่งออก รายใหญ่ แต่มีกฎกติกาภายในที่เข้มงวดขึ้น มีการออกกฎหมายควบคุม GMO ที่เข้มงวดมากขึ้น
- การเจรจา FTA ระหว่างอเมริกา และไทย เรียกร้องให้ไทยยึดหลัก SPS อย่างเคร่งครัด ดังนั้นถ้าไทยอ้างถึงหลักที่แตกต่างออกไป อเมริกาจะไม่ยอมรับ
- ขณะนี้รัฐไม่สนับสนุนการปลูกเชิงพาณิชย์ และการทดลองในระดับไร่นา
- วันนี้ยังมี GMO ปลูกอยู่ ซึ่งผิดกฎหมาย เป็นความบกพร่องในการบริหารจัดการ
- กฎหมายการค้าที่มีอยู่ ก็ไม่ถูกนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ
- ความขัดแย้งบางหลักการระหว่าง SPS ที่อเมริกาผลักดันให้ไทยตาม และ biosafety protocol ซึ่งไทยเป็นภาคี จะมีการจัดการ และทำที่ของเราอย่างไร
- เราจะใช้ biosafety protocol ให้เป็นประโยชน์ในเชิงการค้า และการจัดการสิ่งแวดล้อมของไทยได้
- อย่างไรก็ตามที่เรา มี พรบ.กักกันพืช 89 ชนิด จะไปขัดกับกฎกติกาของ WTO หรือไม่ในเรื่องกีดกันทางการค้า อย่างที่ EU โดน
- เราต้องเชื่อมั่นวิจัยของคนไทย ถ้าไม่ปลอดภัยคงไม่ปล่อยออกมา
- Demand เพื่อการพัฒนา และการบริโภคภายในประเทศ บางอย่างไทยผลิตไม่ได้ หรือผลิตไม่เพียงพอ
- เราก็ออมรับกลายๆ อยู่แล้วในการรับพืช GMO
- ไลด์ หน้า 39 เรามี guideline อยู่แล้ว แต่ในแง่ปฏิบัติยังไม่เกิดผล
- เกษตรกรเอง ก็ไปขโมยเข้ามา
- เรามีกฎ ระเบียบดีมากมาย แต่ไม่ปฏิบัติ

- นโยบายต้องชัดเจน ดูเหมือนมีนโยบาย แต่ก็ยังพบในสิ่งที่หลุดรอดจากสิ่งที่มีนโยบายห้าม
- รับทราบความเห็นของประชาชนที่ไม่ให้ทดสอบในไร่นา มติรับทราบแปลว่าอะไร ดีความกันอย่างไร
- ในเชิงวิทยาศาสตร์ ความปลอดภัยทางอาหารในระยะยาวเวลา 30 40 50 ปี ไม่ใช่ประเด็นเลย
- Organic farm สหรัฐผลิตเป็นอันดับต้นๆ
- มีกลไกที่จะทำให้ความเชื่อมั่นได้ในการไม่ให้มีการปนเปื้อนระหว่าง GMO and organic
- ต้องวิเคราะห์ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ถ้ามี หรือไม่มี GMO
- ถ้าไม่ให้มี GMO จะต้องทำอะไรไม่ให้มันรั่วไหลออกมา
- ห้ามไม่ให้มี หรือมีแต่ให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- มูลเหตุของการไม่ให้ทดสอบในไร่นา คืออะไรกันแน่ ต้องแก้ไขถูกจุด เกิดจากการหละหลวมของการจัดการหรือเปล่า จึงทำให้มีการหลุดรอดออกมา
- นักวิจัยไม่ได้รอบรู้ทั้งหมด อย่างเรื่องมะละกอนักวิจัยก็พยายามอย่างเต็มที่แล้ว แต่ก็มีบางข้อมูลที่หลุดรอด พาหะที่จะนำเกสรมะละกอไปไม่ใช่ลม หากแต่เป็นแมลง นักวิจัยไม่ทราบ ทำให้ตั้งวิธีการป้องกันการหลุดรอดไม่ถูกต้อง มีประสิทธิภาพ
- อย่าฝากความหวังกับนักวิจัยไว้มากนัก
- Buffer / safety distance ยังไม่มีการวิจัย ไม่จำเป็นต้องวิจัยเฉพาะพืช GM เราควรจะสนับสนุนการวิจัย การศึกษาอย่างจริงจัง
- เราต้องผลักดันอย่างจริงจังในเรื่องการประเมินความปลอดภัยทางชีวภาพ เราต้องยอมรับว่าเทคโนโลยีชีวภาพมีความจำเป็น แต่ทำอะไรให้มียุ่อย่างปลอดภัย
- ในเรื่องกล้วยไม้ ไทยส่งออกอันดับ 1 อย่าหาประเด็นให้คู่แข่งขยับขึ้นมาได้ เพราะจะทำให้แก้ได้ยากเชื่อว่าไทยมีกลไกที่จะทำเรื่อง GM ให้ปลอดภัยได้
- ยังไงก็หนีไม่พ้นที่จะต้องมีพืช GM สิ่งที่เราเสนอคือขั้นตอน ว่าควรต้องทำอะไรก่อน เรามีระเบียบแล้ว แต่ปฏิบัติอย่างไร รัตกุมใหม่ พลาตที่โต แก่ตรงนี้ก่อนดีไหม แล้วเปิดอย่างเป็นขั้นเป็นตอนอย่างไรเสี่ยงน้อยสุด แล้วเริ่มสิ่งนั้นก่อน ทดสอบระบบ อุดช่องโหว่ ฝ่ายที่กลัว ก็จะต้องมีกลไกอะไรที่จะป้องกันเขา มีทางเลือก ฝ่ายที่ต้องการทำก็จะได้ใช้อย่างมีประสิทธิภาพ
- ประมวลบทเรียน สร้างมาตรการควบคุมให้ดีขึ้น
- ความเชื่อถือต่อองค์กรที่กำกับดูแล ไม่ค่อยมี เราต้องแก้ไขตรงนี้ก่อน ต้องมี public เข้ามา participate ต้องทำให้สังคมเชื่อถือให้ได้ จึงจะสามารถ move forward ได้
- ตลาด เกษตรกร น่าจะเป็นคนกำหนดว่าจะวิจัยอะไร ไม่ใช่ นักวิชาการ

เวทีนโยบายครั้งที่ 5

เรื่อง	“การเจรจาเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพ ในเวทีสิ่งแวดล้อมโลกและเวทีการค้า : จุดยืนของประเทศไทย” วันอังคารที่ 16 พฤษภาคม 2549 เวลา 08.30 – 12.30 นาฬิกา ณ ห้องประชุม 1 ชั้น 14 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
จัดโดย :	โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล
สนับสนุนโดย :	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

เนื้อหา

การเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ของทรัพยากรพันธุกรรมพืช ที่ระบุใน CBD และบางส่วนใน ITPGR มีผลกระทบในทางการค้าอย่างไร

หลักการและแนวคิด

- ทรัพยากรพันธุกรรมพืชมีความสำคัญต่อสิ่งมีชีวิตทุกชนิด ระบบนิเวศและเทคโนโลยีชีวภาพ ทรัพยากรพันธุกรรมพืชสามารถใช้กันได้อย่างเสรี ทำให้ประเทศกำลังพัฒนารู้สึกเสียเปรียบ จึงเรียกร้องให้เป็นมรดกร่วมกันของมนุษยชาติ แต่ประเทศพัฒนาไม่เห็นด้วย จึงปรับเป็นแค่รัฐมีสิทธิอธิปไตยเหนือทรัพยากรในดินแดน

- เกษตรกรในประเทศกำลังพัฒนามีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรพันธุกรรมพืช
- เกษตรกรจึงควรมีสหสิทธิบ้างในสิ่งที่อนุรักษ์และพัฒนา จึงเกิดแนวคิดเรื่องการแบ่งปันผลประโยชน์รัฐมีสิทธิอธิปไตยเหนือทรัพยากรธรรมชาติในดินแดนของตน แม้ว่ามีสิทธิอธิปไตย แต่ไม่มีสิทธิจัดการอย่างไรก็ได้ การควบคุมการเข้าถึงจะต้องนำมาซึ่งประโยชน์ร่วมกันของประชาคมโลกทั้งหมด

รูปแบบการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม

- การเข้าถึงโดยไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อการค้า
 - การเข้าถึงโดยมิได้นำทรัพยากรออกจากพื้นที่
 - การเข้าถึงโดยนำทรัพยากรออกจากพื้นที่
- การเข้าถึงโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการค้า
 - การเข้าถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับทรัพยากร
 - การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมโดยตรง

การควบคุมการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม

- การเข้าถึง หมายถึง “การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม หรือแหล่งของทรัพยากรพันธุกรรม เพื่อศึกษาสำรวจ เก็บตัวอย่าง หรือจัดทำทะเบียนทรัพยากรพันธุกรรม และรวมถึงการเข้าถึงข้อมูลทางพันธุกรรมที่มีผู้รวบรวมไว้ด้วย” การเข้าถึงข้อมูลพันธุกรรมพืชในส่วนที่ควบคุมลักษณะภายนอกของพืช ทำให้ไม่จำเป็นต้องเข้าถึงพันธุกรรมโดยตรงได้

- รัฐมีสิทธิควบคุมการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมภายใต้หลักสิทธิอธิปไตย
- การอำนวยความสะดวกแก่ประเทศอื่นในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม

เงื่อนไขเพื่อควบคุมการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรม

- การได้รับความยินยอมล่วงหน้า (Prior Inform Consent) ทำให้รัฐมีอธิปไตยในทรัพยากรของตน

- ข้อพิจารณาในการอนุญาต: รูปแบบ วิธีการเข้าถึง วัตถุประสงค์ ต้องการขอรับสิทธิเหนือพันธุกรรมนั้นๆ หรือไม่หลังการพัฒนา
- หน่วยงานผู้ให้อนุญาต: บางประเทศใช้หน่วยงานกลางเป็นผู้พิจารณา บางประเทศอยู่ในระดับชุมชน หรือท้องถิ่นที่พันธุกรรมอยู่ บางประเทศต้องขอทั้งสองที่ส่วนกลาง และท้องถิ่น ประเด็นนี้มีการถกเถียงมาก เพราะทำให้มีปัญหาเรื่องการเข้าถึง เช่น แม็กซิโก 46 ชุมชนเห็นด้วย มี 1 ชุมชนไม่เห็นด้วย ทำให้โครงการต้องล้มลง (ต้องสื่อสารไปยังหลายชุมชนที่เป็นเจ้าของร่วมในทรัพยากรเดียวกัน) แต่ถ้าขอจากส่วนกลางจะสะดวก แต่การมีส่วนร่วมของชุมชนจะมีมากน้อยแค่ไหนเป็นอีกเรื่องที่ต้องพิจารณา ประเด็นการมีส่วนร่วมเป็นประเด็นที่ต้องพิจารณา

- การตกลงร่วมกัน (Mutually Agreed)

การแบ่งปันผลประโยชน์ (Benefit Sharing)

เงื่อนไขการแบ่งปันผลประโยชน์

รูปแบบของผลประโยชน์

ผลประโยชน์ที่มีใช้ผลประโยชน์ทางการเงิน: การมีส่วนร่วมในการวิจัย มีส่วนในการถ่ายทอดเทคโนโลยี การเข้าถึงผลวิจัย ประโยชน์ที่เกิดขึ้นในการใช้พันธุกรรมนั้นในเชิงเทคโนโลยี ในประเทศกำลังพัฒนา prefer ผลประโยชน์ที่มีใช้ผลประโยชน์ทางการเงิน

ผลประโยชน์ทางการเงิน: มีการเก็บเงินในหลายรูปแบบ ซึ่งมีข้อดี ข้อเสียต่างกันไป

ผลประโยชน์ทางการเงิน

- ค่าธรรมเนียมการสำรวจ หรือรวบรวมทรัพยากรพันธุกรรม (Exploration and Extraction Fee Schemes) ได้ผลหรือไม่ได้ก็ต้องจ่าย เก็บน้อยประเทศก็ได้รายได้หน่อย ถ้าเก็บมากราคาของสินค้าจากการพัฒนานี้ก็แพงไปด้วย หรือถ้าแพงเขาอาจไปประเทศเพื่อนบ้านที่เก็บถูกกว่า เพราะยังไม่รู้ว่าเข้าสำรวจแล้วนำมาใช้ได้หรือไม่
- ค่าตอบแทนเป็นช่วงลักษณะเดียวกับค่าเช่า (Rent Schemes)
- การแบ่งกำไร (Profit Sharing Schemes) ได้เป็นตัวผลิตภัณฑ์แล้วขาย ได้ส่วนแบ่งจากการขาย หรือนำไปใช้ประโยชน์ ปัญหาก็คือถ้าไม่มีผลิตภัณฑ์เราก็ไม่ได้อะไรเลย การสำรวจ วิจัยอาจใช้เวลานานเป็น 10 ปี เราซึ่งเป็นเจ้าของพันธุกรรมจะได้อะไรหรือเปล่า
- การเรียกเก็บภาษี (Tax Schemes)
- การเก็บค่าสิทธิ (Royalty Schemes)
- เนื่องจากแต่ละแบบมีข้อดีข้อเสียต่างกันไป จึงทำให้บางประเทศใช้ผสมรูปแบบกัน ประเด็นที่ถกเถียงมากคือถ้าแพงทำให้เขาไม่เข้ามาใช้ทรัพยากรในประเทศเรา

ผลประโยชน์อื่นที่มีใช้ผลประโยชน์ทางการเงิน

- การมีส่วนร่วมในการวิจัย
- การได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยี
- การเข้าถึงผลวิจัยและผลประโยชน์จากเทคโนโลยีชีวภาพ

ผู้มีสิทธิได้รับส่วนแบ่ง

- บัณฑิตบุคคล เทียบได้กับสิทธิของนักปรับปรุงพันธุ์พืช
- ชุมชน เทียบได้กับ พรบ.คุ้มครองพันธุ์พืช ที่ให้ชุมชนจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมือง
- รัฐ

- กองทุน (Trust Fund) เงินจากการแบ่งปันผลประโยชน์เข้ากองทุนก่อน แล้วค่อยกระจายไปยังผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้ระบบ CBD เป็นรูปแบบการตกลงแบบทวิภาคี ก็จะเป็นการตกลงว่าใครจะได้รับผลประโยชน์ แต่ระบบ ITPGR ผลประโยชน์จะเข้ากองทุน แล้วแบ่งไปให้ประเทศที่พัฒนาน้อยที่สุดก่อน ทำให้ประเทศเจ้าของพันธุกรรมบางประเทศอาจไม่ได้รับ adequately เพราะต้องให้ประเทศด้อยกว่าก่อน

เงื่อนไขในสัญญาแบ่งปันผลประโยชน์

- การได้รับความยินยอมล่วงหน้า
- การมีส่วนร่วมในการสำรวจ วิจัยและพัฒนาของประเทศเจ้าของพันธุกรรม
- ค่าตอบแทน
- กรรมสิทธิ์ในตัวอย่างพันธุกรรม
- สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา
- สิทธิในข้อมูล หรือผลการวิจัยและพัฒนา
- อายุสัญญา
- เงื่อนไขอื่นๆ ที่จำเป็นในการคุ้มครองคู่สัญญา

ปัญหาการเปิดเผยแหล่งที่มาของทรัพยากรพันธุกรรมในการขอรับทรัพย์สินทางปัญญา และชี้แจงการตกลงการแบ่งปันผลประโยชน์

- เป็นการเพิ่มเงื่อนไขในการขอทรัพย์สินทางปัญญา ขัดกับความตกลง TRIPs
- เป็นการเลือกปฏิบัติในเทคโนโลยี เพราะการวิจัยอื่นๆ ไม่มีการระบุแบบนี้

ปัญหาและอุปสรรคต่อการแบ่งปันผลประโยชน์จากพันธุกรรม

- ผู้ทรงสิทธิไม่ชัดเจน พันธุกรรมตัวเดียวอาจมีหลายชุมชนดูแลอยู่
- พันธุกรรมแบบเดียวกันมีหลาย ๆ ประเทศ ดังนั้นประเทศใดจะได้สิทธิ เพราะในอดีตพันธุกรรมเคลื่อนย้ายอย่างเสรี ทำให้ไปทั่ว
- แต่ละประเทศมีระบบเศรษฐกิจ วัฒนธรรม กฎหมาย แตกต่างกัน ดังนั้นการแบ่งปันผลประโยชน์

จะแตกต่างกัน ย่าย ยาก ถูก แพง

- จะกำหนดราคาของพันธกรรมอย่างไร จะใช้อะไรเป็นเกณฑ์ และมาตรฐาน
- เราจะบอกได้อย่างไรว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นมาจากพันธกรรมโดยตรง หรือสภาพแวดล้อม ปัจจัยภายนอก
- นำพันธกรรมจากหลายแหล่งมารวมกัน ทำให้ยากในการแยกว่าส่วนไหน ของประเทศใด ที่ทำให้เกิด ผลลัพธ์ที่ต้องการ
- กว่าจะรู้ถึงประโยชน์ของพันธกรรมนั้นใช้เวลานานมาก หรืออาจหาไม่ได้เลย

ประเทศทางแปซิฟิกสรุปประเด็นหลัก ๆ จากการใช้หลักการแบ่งปันผลประโยชน์

- ถ้าหากมีการควบคุมมากเกินไป จะมีผลทางด้านลบ
- สถานะของพันธกรรม ที่เก็บรักษาในธนาคารพันธกรรม ยังไม่ชัดเจนว่าเป็นของใคร
- ไม่พอใจองค์กรทรัพยากรของประเทศเขา
- ยุ่งยากมากในการเฝ้าระวัง ต้นทุนสูง
- คู่กรณีในการตกลงยิ่งน้อยเท่าไร ความสำเร็จยิ่งสูง
- องค์การที่เป็นศูนย์ในการพิจารณา อาจขาดวิสัยทัศน์ที่ถูกต้องและชัดเจน
- ในการพิจารณาการเข้าถึง ต้องเปิดเผย ชัดเจน และโปร่งใส เปิดเวทีให้คนที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาสถกเถียง ทำให้การทำความตกลงสำเร็จมากยิ่งขึ้น

ประเด็นวิเคราะห์

- ผู้ให้ความยินยอม ควรเป็นผู้ใดหรือหน่วยงานใด
- กิจกรรมประเทศใดต้องแบ่งผลประโยชน์ต้องชัดเจน
- รูปแบบของผลประโยชน์ควรเป็นอย่างไร
- ผู้มีสิทธิได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์ควรได้แก่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลใด
- เงื่อนไขที่ควรระบุในสัญญาแบ่งปันผลประโยชน์
- การเปิดเผยแหล่งที่มาของทรัพยากรพันธกรรมกับเงื่อนไขในการขอสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา
- ในภูมิภาคนี้ควรมีความร่วมมือกัน มีหลักการในการเรื่องนี้เหมือนกันหรือไม่ เพื่อไม่เกิดการแข่งขันกันเอง
- การแบ่งปันผลประโยชน์ควรมีความแตกต่างหรือไม่ถ้าผู้นำไปใช้เป็นบริษัทรายใหญ่ กับทาง SME

ข้อเสนอ

ผู้ให้ความยินยอม

- ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด
- ต้องได้รับความยินยอมจากหน่วยงานกลางของรัฐ
- ปัญหา

- ความยุ่งยากในการขอรับความยินยอมการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง
- ความเป็นเอกภาพของผู้ที่เกี่ยวข้อง

ผลประโยชน์ทางการเงิน

- การเก็บค่าธรรมเนียมล่วงหน้า
 - เจ้าของทรัพยากรได้เงินก่อน
 - ไม่ต้องคำนึงว่าได้นำไปใช้ประโยชน์หรือไม่
 - เป็นภาระกับผู้สำรวจ
 - อาจกระทบกับผู้สำรวจรายเล็ก
- การแบ่งกำไร
 - ขึ้นอยู่กับผลกำไร
 - การตรวจสอบ

ผลประโยชน์ทางการเงิน

- การเก็บภาษี
 - การหาทำไรสุทธิในการเสียภาษี
- การเก็บค่าสิทธิ
 - นักสำรวจรู้สึกว่าจะไม่ถูกเอาเปรียบ
 - รายได้ค่าสิทธิไม่สม่ำเสมอจากยอดขายที่เปลี่ยนแปลง
 - ผลิตภัณฑ์ไม่ออกสู่ตลาด

การเปิดเผยแหล่งที่มาของทรัพยากรพันธุกรรม

- ควรกำหนดเป็นเงื่อนไขในการขอรับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา
- ควรใช้มาตรการทางสัญญา

แลกเปลี่ยนความคิดเห็น

- ภายใต้การเจรจา FTA โดยเฉพาะกับสหรัฐ ทำให้เรื่องการค้า และสิ่งแวดล้อมแยกกันไม่ได้เลย สิ่งที่สหรัฐต้องการคือให้อาณาเขตที่สหรัฐและไทยเป็นภาคีมาใช้ได้ ทำให้ถ้าไทยต้องการให้สหรัฐปฏิบัติตาม CBD ที่ไทยเป็นภาคี แต่สหรัฐไม่เป็นภาคีใช้ไม่ได้เลย
- เนื่องจากบริษัทข้ามชาติ ซึ่งเป็นเอกชนเป็นตัวหลักในการใช้พันธุกรรม ทำให้รัฐนำข้อตกลงไปใช้ยาก
- การควบคุมการเข้าถึง ทำให้การเข้าถึงยาก ราคาสูง ทำให้ต้นทุนของราคาสินค้าสูง
- ไม่เฉพาะการเข้าถึงของคนต่างประเทศจะยาก คนในประเทศเองก็จะยากด้วย ถ้ามีการควบคุมสูง
- CBD ขัดกับ TRIPs ในเรื่องการเปิดเผย หรือ prior inform consent อาจแก้ด้วยแบบ Costa rica โดยให้เขาจดสิทธิบัตร แบบเดิมก่อน แต่การใช้ประโยชน์ เราอาจกำหนดเงื่อนไขเข้าไป เช่นถ้าจะ

เอาไปใช้ ต้องขอความยินยอมจากชุมชน หรือเจ้าของประเทศ อย่างในอเมริกา จดทะเบียน แต่เอาไปใช้ประโยชน์ในทางอุตสาหกรรม หรือเศรษฐกิจไม่ได้เลย ประเด็นผู้ให้ความยินยอม ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น เพราะนักวิชาการกับชุมชนมีมุมมองที่ต่างกัน ต้องมีการประสานอย่างใกล้ชิด มีการทำความเข้าใจกับชุมชน เงื่อนไขที่ควรระบุในสัญญา ในการเข้าถึงควรมีการเก็บบางส่วน เพราะอย่างไรเมื่อเข้าไปแล้วของก็เสียแล้ว หลังจากนั้นก็มีการจัดเก็บส่วนแบ่งเมื่อเกิดรายได้จากสิ่งที่พัฒนาแล้ว

- การใช้ประโยชน์ทรัพยากร เพื่อการค้า และไม่ใช้เพื่อการค้า เริ่มแรกไม่มีใครคิดประโยชน์ทางการค้า เกิดเมื่อการวิจัยสำเร็จ ปัญหาที่เกิดขึ้นคือนโยบายไทยกรอบกว้างมากในการตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ ทำให้ผู้ปฏิบัติทำได้ยากมา ในไทย บังคับ (เป็นประโยชน์ของไทย) จูงใจให้คนมาศึกษาวิจัย
- มีประสบการณ์ในไทยหลายกรณีที่สามารถนำมาวิเคราะห์และเชื่อมโยงกับกรณีต่างประเทศได้ เช่น การทำข้อตกลงฝ่ายเดียวในการแบ่งปันผลประโยชน์ ไม่มีส่วนร่วมของชุมชน เช่น ปลาน้อย สัญญากับพี่น้อง ปกากญอ ที่มอบค่าจ้างให้พี่น้องวันละ 100 บาท และยกเครื่องมือบางส่วนให้กับนักวิจัย จุดยืนของการเปิดเผยแหล่งที่มาเราต้องผลักดันให้ได้ เพื่อประโยชน์ของชาติ ใน EU parliament ที่ถกเถียงในเรื่องนี้มีการสนับสนุนมากในเรื่องการเปิดเผยแหล่งที่มา ซึ่งขณะอย่างหวุดหวิด พันธุกรรมเป็นทรัพยากรโลก ไม่ใช่ของอุตสาหกรรม เป็น collective rights ต้องเป็นประโยชน์ร่วม ดังนั้นเราต้องมองข้ามอุปสรรค พรบ.พันธุ์พืชของเรามีจุดแข็งมากมาย เช่นการตั้งคณะกรรมการที่มาจากหลายฝ่าย การแบ่งปันผลประโยชน์ที่กำหนดกองทุนที่กำหนดให้ ชุมชนที่สำคัญหลักก็จะได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์ก่อน ทรัพยากรซึ่งหลายประเทศในภูมิภาคเป็นเจ้าของ ดังนั้นต้องมีการจัดการร่วม การเจรจาเรื่อง FTA เรามองแต่การค้า เราควรมองเชิงรุก ในเรื่องการ จัดการ การเข้าถึงทรัพยากรในระดับภูมิภาคดังเช่นเราทำการตกลง FTA จากมติชุมชน การแบ่งปันผลประโยชน์ ต้องระวังให้ดีในเรื่องการไปกระทบต่อความหลากหลาย เช่นต้องยอมรับสิทธิบัตรในสิ่งมีชีวิต โดยแลกกับข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์
- การวิจัยนี้ดูเหมือน Outside in มองจากภายนอกมาก มุ่งเน้นบริบทภายในประเทศน้อยไป น่าจะวิเคราะห์วิจัยในบริบทของประเทศให้ชัด เช่น พรบ.คุ้มครองพันธุ์พืชทำได้ดีเพียงไร มีช่องว่างอย่างไร
- อยากให้มอง ahead การเปลี่ยนแปลงในอนาคต เราควรมีแรงสอดรับสิ่งที่เปลี่ยนแปลงอย่างไร
- ภูมิภาคเรามีกฎเกณฑ์อย่างไร มีการจัดการอย่างไร เราควรมีข้อมูลเก็บไว้
- Master plan ของพันธุ์พืชแต่ละตัว
- Certificate of origin might be barrier which will be obstacle for those users
- การแข่งขันระหว่างประเทศเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาด้วยในประเด็นนี้
- หน่วยงานที่ต้องจัดการในเรื่องนี้มีความพร้อมแค่ไหน เป็นประเด็นที่ต้องพิจารณาด้วย
- ทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ได้จำกัดในไทยประเทศเดียว เช่นตัวยาลูกจิง ก็มีในทางภาคเหนือของเรา กวาวเครือที่เราคิดว่าเป็นของไทย ก็มีในพม่า ดังนั้นต้องมีแนวทางร่วมกัน

- ภูมิปัญญา เช่นเรื่องแพทย์แผนไทยที่เราคิดว่ามาจากอียิปต์ ทางอินเดีย แต่พบจากการศึกษาว่ามี แนวโน้มมาจากทางศาสนาพุทธ ซึ่งพม่า ศรีลังกา ก็มี ทำให้เรื่องภูมิปัญญาดั้งเดิมที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรก็คล้ายคลึงกัน ทำให้พิสูจน์ยากในเรื่อง origin ใครจะให้ความยินยอม ดังนั้นความร่วมมือระดับภูมิภาคเป็นสิ่งที่ต้องการ
- มีการจัดการ 2 ส่วน เตรียมความพร้อมในประเทศ อีกส่วนคือติดตามความเคลื่อนไหวของต่างประเทศ ภายในประเทศ มีกระทรวงที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ถึง 5 กระทรวง พาณิชย์ เกษตร สาธารณสุข ทรัพยากร และ วัฒนธรรม เป็นช่วงหารือ และ knowledge building ในกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง เช่น พรบ.คุ้มครองพันธุ์พืช พรบ.แพทย์แผนไทย และกฎกระทรวงที่ implement CBD
- การเข้าถึงที่ต้องมีการกำหนดเงื่อนไข มองจากฐานคิดของประเทศเจ้าของทรัพยากร เห็นต่างจากประเทศพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างไร มองว่าเราไม่จำเป็นต้องรอให้ทาง WTO ดีความ เราสามารถที่จะกำหนดก่อนได้เพื่อตอบสนองประโยชน์ของเรา ใน CBD มาตรา 16.4 ประเทศสมาชิกสามารถปฏิเสธการคุ้มครองสิทธิบัตร ถ้าขัดกับ CBD เราไม่เคยใช้หลักการนี้ในเชิงรุก เราเป็นภาคีอยู่แล้ว เราจะใช้อย่างไร สิ่งที่เป็นห่วงคือการเจรจา FTA กับสหรัฐ จะทำให้การคุ้มครองต่างๆ ที่เรามีจากการที่เราเป็นภาคีในสนธิสัญญาต่างๆ ถูกกลบเลือนไป
- หลักการ CBD รับรองอธิปไตยของรัฐ รัฐดินแดนชัดเจน กวาวเครือมีหลายที่ ขึ้นอยู่ไปใช้ที่ไหน ประเทศที่ถูกใช้จะต้องดูแล แต่ความร่วมมือระหว่างประเทศก็ต้องการ
- ขณะนี้ทางกระทรวงพาณิชย์กำลังร่างกฎเกี่ยวกับการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ติดในเรื่องนิยาม เช่น ชุมชน สิทธิ ดังนั้นภาครัฐต้องการการพันธซึ่งต้องฟังทางด้านวิชาการในการชี้แจงว่านิยามอย่างไร ต้องการคุ้มครองอะไร
- การติดตามและการตรวจสอบเป็นสิ่งสำคัญ เช่นอนุสัญญา cites ดูเหมือนครอบคลุมใช้ได้ มีระเบียบ กฎ ที่คุ้มครอง แต่ในทางปฏิบัติถูกใช้ไปอีกแบบ กระบวนการตรวจสอบ และติดตามของเรายังอ่อนแอ การเจรจากับเคนยา อ้างมีการวิจัย แต่ไม่มี paper เลย อ้างว่าเป็นการเชื่อมสัมพันธ์ไมตรี แต่ความจริงเป็นการแอบเซ็นต์ ไทยใช้ช่องว่างทางกฎหมาย หรือนโยบายเพื่อประโยชน์ส่วนตน
- รู้สึกใกล้ชิดกับผู้จัดการปลายทาง อย่างอุตสาหกรรม และผู้ประกอบการ แต่ถ้าต้นทุนเพิ่มขึ้น เราก็ต้องดูว่าสามารถได้ประโยชน์จากต้นทุนที่เพิ่มขึ้นอย่างไร เราจะให้ comment ได้ก็ต่อเมื่อเห็นร่างที่ชัดเจน หลักการทั่วไปในเรื่องลงทุน หรือค้นคว้าวิจัยจากประเทศพัฒนา เราต้องได้ประโยชน์อย่างแท้จริง ถ่ายทอดเทคโนโลยี ไทยต้องยืน position และมีจุดยืนชัดเจน ในเรื่อง TRIPs และ relationship between TRIPs and others (MEAs)
- กลไกการเข้าถึง จะออกแบบอย่างไรให้มีประสิทธิภาพ ต้องดูว่าการเข้าถึงตอนนี้มีข้อบกพร่อง มีช่องว่างอย่างไร น่าจะมีการศึกษาเรื่องนี้โดยเฉพาะ เพื่อสามารถจะได้กำหนดกลไกอย่างมีประสิทธิภาพต้องกำหนดขอบเขตเรื่องสิทธิอย่างชัดเจน (ชุมชน ป่าเจก รัฐ)
- แม้ว่า CBD มีเงื่อนไขให้ถ่ายทอดเทคโนโลยี แต่ก็ขัดแย้งในตัว คือให้ แต่ต้องเคารพ ซึ่งสุดท้ายอาจไม่ได้อะไรเลย

- วิเคราะห์ประเด็นข้อกฎหมาย เห็นว่าข้อตกลงเปิดเผยแหล่งที่มา และการแบ่งปันผลประโยชน์ขัดกับ เงื่อนไขของ TRIPs .ในการที่ขอรับสิทธิบัตร เงื่อนไขของสิ่งประดิษฐ์ที่นำมาขอ เอกสารที่มาสนับสนุนใน เงื่อนไขเหล่านี้ ประเทศที่ให้สิทธิบัตรมีสิทธิที่จะขอเอกสารนี้ได้ การขอเอกสารถึงแหล่งที่มา จะทำให้เปรียบเทียบได้ว่าสิ่งที่มาขอเป็นสิ่งใหม่หรือไม่ เช่นเรื่องภูมิปัญญาที่มาใช้เป็น 1000 ปี ถ้าเราได้เอกสารนี้มาเปรียบก็จะทำให้เราพบว่าสิ่งที่ขอได้ถูกพัฒนา ยกกระดับขึ้นอย่างไร ซึ่งการนี้ไม่ขัดกับ TRIPs เลย
- สำหรับเอกสารที่ต้องยื่นตามแบบวิธี TRIPs เช่น passport หรือสถานะว่าเป็นนักวิจัย หรือนายจ้าง ไม่ได้ระบุนามมี ดังนั้นเราสามารถเรียกร้องได้
- ธรรมชาติของสิ่งประดิษฐ์แตกต่างกัน ดังนั้นกติกาเงื่อนไขที่จะนำมาใช้จะต้องแตกต่างกันไป เช่น การประดิษฐ์ต้องเขียนรายละเอียดการประดิษฐ์อย่างชัดเจนและละเอียด แต่การประดิษฐ์จุลชีพ ไม่สามารถเขียนได้ ดังนั้นตั้งเงื่อนไขว่าเขียนเท่าที่ทำได้ และยื่นแบบตัวอย่าง ดังนั้นเราสามารถใช้มูมนีมาลดข้อโต้แย้งว่าเป็นการเลือกปฏิบัติด้านเทคโนโลยี
- มีความพยายามในการแก้ปัญหาเรื่อง disclosure origin and access benefit sharing ในระดับนานาชาติ เช่น extend to certificate of source beyond certificate of origin, certificate of legal governance
- มีความพยายามในการทำ biodiversity database แต่ในทางปฏิบัติค่อนข้างยากที่จะทำให้สมบูรณ์ ดังนั้นการใช้หลัก prior informed consent จะมีส่วนที่ช่วยได้
- เราเริ่มทำ line species ทำใกล้สูญพันธุ์ มีเฉพาะในประเทศไทย จะเริ่มทำก่อน
- เรายังไม่มีคนประสาน มีหลายๆ กระทรวง หลายๆ ที่ต่างคนต่างทำ ถ้าเราได้มีการรวบรวม มีการตั้งศูนย์กลางจะทำให้ข้อมูลเราครบถ้วนมากขึ้น
- อินเดียมีความก้าวหน้าในการจัดทำภูมิปัญญา database
- ฐานข้อมูล ทำให้เรารู้ว่าเรามีอะไร อีกส่วนเพื่อใช้ติดตาม ตรวจสอบได้ ใช้ในการแบ่งปันผลประโยชน์ได้
- พันธุ์พืชป่า ใครใช้ต้องขออนุญาตจากรัฐก่อน ทำให้เราสบายใจได้ว่าพันธุ์ที่เรายังครอบคลุมไม่ทั่วถึง อาจจัดเข้าพันธุ์พืชป่าได้
- ก่อนคือถ้าเขาไม่เอามาจดในไทย ไปจดที่อื่นเราอาจเช็คไม่ได้ แต่ที่อินเดียก็คือ ทำความตกลงกับสำนักงานทางยุโรปว่าถ้ามีใครมาจด ให้เช็คกับฐานข้อมูลของทางอินเดียที่จัดสรรให้ก่อนอนุญาต ดังนั้นฐาน ข้อมูลมีความสำคัญมาก
- Database ไม่พอ ต้องมีผู้เชี่ยวชาญด้วย ต้องบอกได้ว่ามีสิ่งผิดปกติ เพราะมีหลายกรณีเขียนอีกชื่อ ทำให้ไม่เหมือนชื่อใน database ทำให้หลุดไปได้
- เราต้องมองเชิงรุกมากขึ้น ไม่ใช่คอยแต่รับ แก้ปัญหาอย่างเดียว

เวทีนโยบายครั้งที่ 6

เรื่อง	“การเจรจา FTA ไทย – สหรัฐ ประเด็นสิทธิบัตรสิ่งมีชีวิต” วันศุกร์ที่ 26 พฤษภาคม 2549 เวลา 08.30 – 12.30 นาฬิกา ณ ห้องประชุม GM Hall ชั้น 1 อาคารศศิวิทย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
จัดโดย :	โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล
สนับสนุนโดย :	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

แม้เรื่องสิทธิบัตรสิ่งมีชีวิตเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม แต่ในกระแสดำเนินการเจรจาแบบทวิภาคี (FTA) ได้รวมประเด็นนี้อยู่ในหัวข้อการเจรจาด้วย โดยเฉพาะที่ปรากฏในการเจรจา FTA ระหว่างไทย – สหรัฐ ประเด็นนี้ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการค้าโดยตรง ในส่วนการวิเคราะห์ผลกระทบว่าจะมีนัยยะอย่างไรบ้างนั้น เป็นหน้าที่ของนักวิจัยในโครงการฯ

การนำเสนอได้ครอบคลุมเนื้อหา ดังนี้

1. แนวคิดในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะเรื่องของสิทธิบัตร
2. ความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิบัตร โดยเชื่อมโยงกับข้อเรียกร้องของสหรัฐฯ ที่ได้เสนอต่อฝ่ายไทยอย่างเป็นทางการในการเจรจา FTA ไทย-สหรัฐฯ รอบที่ 6 ที่เชียงใหม่ ซึ่งขอทั้งการจดสิทธิบัตรในพืชและสัตว์, การวินิจฉัย วิธีรักษาโรคและการผ่าตัด
3. ถ้ามีการคุ้มครองสิทธิบัตรในสิ่งมีชีวิต จะมีนัยยะอย่างไร รวมทั้งผลกระทบต่อการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม
4. เสนอแนวทางลดผลกระทบ
 - แนวทางแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตรที่มีอยู่เพื่อให้ได้รับความเป็นธรรมมากขึ้น ต้องทำให้ชัดเจนว่าอะไรควร-ไม่ควร ได้รับการคุ้มครองภายใต้ระบบสิทธิบัตร
 - มาตรการในการยกเว้น ลดและบรรเทาผลกระทบจากการคุ้มครองในระบบสิทธิบัตรอย่างไร
 - จะมีกฎหมายเฉพาะเพื่อการคุ้มครองการประดิษฐ์สิ่งมีชีวิตที่ไม่ต้องใช้มาตรฐานในระบบสิทธิบัตรได้อย่างไรบ้าง

การนำเสนอ โดย ดร.เจษฎ์ โทณะวณิก ผลกระทบและข้อเสนอ” (เอกสารอ้างอิง Life Form Patent)

บ่อยครั้งที่เกิดปัญหาเกี่ยวกับสิทธิบัตรสิ่งมีชีวิตและทรัพย์สินทางปัญญา ไทยไม่สามารถไปตามแก้ไขได้ทัน แต่ขณะเดียวกัน ไทยก็ถูกผลักดันที่จะต้องให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งเรามักจะดำเนินนโยบายตามหลักที่ประเทศอุตสาหกรรมต้องการอยู่เสมอ เช่น กรณีที่ญี่ปุ่นไปยื่นจดสิทธิบัตร “ถั่วตัดตุน” ซึ่งเป็นสมบัติและภูมิปัญญาของไทย แต่กำลังถูกญี่ปุ่นนำไปผูกขาดไว้ทั้งหมด ตรงนี้จึงน่าจะเป็นประเด็นในระดับนโยบาย ที่จะป้องกันไม่ให้เกิดสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นเป็นปัญหาซ้ำซ้อน หรือ หากเกิดขึ้นอีก เราจะสามารถแก้ไขได้ทันทั่วทั้งที่ ส่วนในเรื่องของการที่ไทยจะเดินหน้าปกป้องทรัพย์สินทางปัญญา เราก็มักจะมีข้อถกเถียงกันเอง ว่า

ทำได้หรือไม่ แต่เวลาที่ต่างชาติผลักดันมา เราก็ต้องรับที่จะดำเนินการให้ สิ่งเหล่านี้จึงก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม

เมื่อพิจารณาถึงเหตุของปัญหา จะเห็นว่าเกิดขึ้นจากความคิดที่เราไปเดินตามตะวันตก และอีกส่วนหนึ่งเกิดจากความไม่ลงรอยในแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของเราเอง แต่สถานการณ์เฉพาะหน้าในขณะนี้ เป็นเรื่องของข้อตกลงระหว่างประเทศซึ่งมีการใช้มาตรการทางเทคนิคมาเป็นตัวกีดกันทางการค้า หรือมาตรการที่ไม่ใช่ภาษีมาผูกขาด ยึดโยง หรือว่าตัดตอน ทำให้รูปแบบของการทำข้อตกลงถูกดึงไปในทิศทางที่ประเทศตะวันตกได้ระบุไว้ เช่น ประเด็นเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา การที่เราจะดึงมาให้เป็นไปตามแนวทางหรือแนวคิดของประเทศกำลังพัฒนานั้น ทำได้ยากมาก โดยเฉพาะการนำเสนอในเรื่องของทรัพยากรพันธุกรรม หรือเรื่องของการให้ความคุ้มครองภูมิปัญญา ไม่ว่าจะเป็นในระดับชาติหรือท้องถิ่น แต่เวลาที่สหรัฐฯ, ยุโรป หรือประเทศใดก็ตาม บอกว่าเราจะต้องให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในรูปแบบนั้นแบบนี้ เราจะต้องเพิ่มการคุ้มครองและมักจะดำเนินการตามโดยเร็ว เรื่องนี้จึงเป็นปัญหาเชิงนโยบาย ถ้าไม่ช่วยกันหาทางแก้ไข ก็จะเป็นปัญหาที่เรื้อรังต่อไปและต้องตามแก้ หลายครั้งก็มักจะเป็นเรื่องที่สายเกินแก้ ยกตัวอย่างบทความหนึ่งที่ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ ที่ทางคอลัมนิสต์เขียนว่าประเด็นที่เป็นเรื่องระหว่างประเทศเมื่อถึงเข้ามาหรือนำมาพูดภายในประเทศ อาจก่อให้เกิดความสับสนได้ เช่น เรื่องของปฏิญาฟินแลนด์ที่ไม่รู้ว่าจริงหรือไม่ แต่เนื่องจากรัฐบาลดำเนินงานของรัฐบาลในเรื่องนี้เข้าไปจนเกิดเป็นปัญหาแบบงูพันคอ เมื่อจะมาบอกว่าไม่เกี่ยวไม่ข้องก็ไม่ได้แล้ว เพราะคนส่วนหนึ่งเกิดความเชื่อและเรื่องนี้ก็กลายเป็นความจริง อย่างน้อยก็ในความคิดของผู้คน เพราะฉะนั้นถ้าเราปล่อยเรื่องหลายๆ เรื่องเอาไว้ จนกระทั่งไม่สามารถแก้ไขได้ทางนโยบาย เรื่องไม่จริงจะกลายเป็นความจริงที่ผูกมัดเราและทำให้ยับยั้งไปทางใดก็ยาก

แต่ในเรื่องที่เป็นความจริงอย่าง FTA หลายฝ่ายรวมทั้งทางนักวิชาการก็พยายามทำงานวิจัยและหยิบยกปัญหาขึ้นมาพูด แต่ทางฝ่ายนโยบายก็บอกว่าเป็นเรื่องที่ยังไม่เกิดขึ้นจริงและอยู่ที่การตีความ ทั้งนี้ ถ้าฝ่ายนโยบายเริ่มตระหนักถึงปัญหาเข้าไป โดยปล่อยให้เนิ่นนานไป สมมติฐานนั้นก็จะเป็นความจริงขึ้นมาและไม่รู้ว่าจะตามแก้กันอย่างไร

หลักการของทรัพย์สินทางปัญญาคือการอิงพื้นฐานทางเศรษฐกิจ (Economic Principle of Intellectual Property) และในปัจจุบัน มีความตั้งใจที่จะผูกขาดทรัพย์สินสมบัติอะไรก็ตามที่อยู่ในมือภาคเอกชน ไม่ว่าต้นทุนของทรัพย์สินนั้นจะได้มาจากไหนก็ตาม Mark Lemley กล่าวถึง tragedy of the commons หรือ การล่มสลายของความเป็นสามัญ ซึ่งโดยทั่วไปถ้าเกิดขึ้นกับทรัพยากร มักจะเกิดขึ้นกับทรัพยากรชนิดที่มีจำกัดใช้แล้วหมดไป จึงต้องมีการจัดสรร แบ่งปัน และมีการผูกขาดในลักษณะของการใช้ แต่ในกรณีของทรัพย์สินทางปัญญา ไม่มีความจำเป็นที่ต้องมีการผูกขาด เพราะข้อมูลไม่มีวันที่ใช้แล้วหมดไป เป็นเรื่องที่สามารถแบ่งปันกันได้ อย่างไรก็ตาม การมีทรัพย์สินทางปัญญาไม่ใช่สิ่งที่เลวร้าย ข้อมูลสามารถถ่ายโอน แบ่งปันกันได้แบบเสรี แต่ใครที่คิดข้อมูลนั้นขึ้นมาและนำข้อมูลไปใช้สร้างสรรค์งานประดิษฐ์อะไรก็ตาม คนนั้นก็ควรที่จะได้รับผลตอบแทน ซึ่งผลตอบแทนนั้นก็ต้องมีข้อจำกัด แต่ในเรื่องของสิ่งมีชีวิต ข้อมูลควรจะเป็นเรื่องที่ล้นไหลอย่างเสรี เพราะไม่มีใครรู้ถึงข้อมูลเริ่มต้นเพราะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ คนที่มีความคิดผวนกเข้าไป เช่น สามารถคิดนำยีนส์ที่สามารถต้านทานแมลงได้ผสมเข้าไปในพืช ทั้งตัวยีนส์และพืชนั้นมีอยู่ตามธรรมชาติอยู่แล้ว สิ่งที่จะควรได้รับการคุ้มครองควรจะเป็นแค่ตัวองค์ความรู้และวิธีปฏิบัติในการทำให้นั้นสามารถต้านทานโรคหรือแมลงได้ แต่ตัวยีนส์และพืชไม่ควรได้รับการผูกขาด แนวคิดนี้ก็เป็นความคิดแบบสุดโต่ง

ขณะเดียวกันก็มีแนวความคิดที่บอกว่าทรัพย์สินทางปัญญาไม่สามารถนำมาใช้กับสิ่งที่จับต้องไม่ได้ ใน

ท้ายที่สุดต้องนำมาผูกพันไว้กับสิ่งที่จับต้องได้ ซึ่งต้องมีค่าใช้จ่ายเรื่องต้นทุนและต้องหารายได้มาชดเชย จึงต้องมีการผูกขาดในระดับหนึ่งเพื่อการหารายได้ เช่น กรณีการทำกึ่งมะม่วงขึ้นมากหนึ่งกึ่ง แล้วต้องแลกเปลี่ยนข้อมูล และในกรณีที่การค้นพบเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยเหตุบังเอิญ ถ้าไม่คุ้มครองทรัพย์สินที่จับต้องได้อย่างกึ่งมะม่วง เราก็ไม่รู้ว่าจะไปแบ่งปันวิธีการและชดเชยค่าต้นทุนได้อย่างไร จึงทำให้ต้องมีแนวทางในการนำทรัพย์สินทางปัญญามาใช้ ไม่ใช่ยกเลิกโดยสิ้นเชิง หลักการที่ควรนำมาใช้ คือ การอนุญาตให้มีการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาไม่ว่าจะเป็น ลิขสิทธิ์ เครื่องหมายการค้า โดยเฉพาะสิทธิบัตร เป็นการให้ผู้สร้างสรรค์สามารถทำผลกำไรกลับคืนในระดับที่คุ้มกับการลงทุนที่เสียไป อย่างพอเหมาะพอสม ไม่ใช่เป็นการทำกำไรที่สร้างความเดือดร้อนเป็นการสร้างสมดุล ถ้ามีการสร้างสมดุลในลักษณะนี้ในทางทรัพย์สินทางปัญญาได้ ใครที่ติดตามงานวิจัยของ ผศ.สมชาย รัตนเชื้อสกุล ก็จะเห็นว่าการแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรและการใช้ฐานทรัพยากรร่วมกันก็จะเป็นไปได้ เพราะต่างคนต่างไม่มุ่งแสวงหาผลกำไร และก็ไม่ได้มุ่งกีดกันการหาผลกำไรที่มากเกินไป ไม่ได้ตัดตอนการแบ่งปันทั้งความรู้และทรัพยากร แต่เป็นการแบ่งปันการทำเงินอย่างพอเหมาะพอสม ที่เหลือเป็นการเฉลี่ยให้สาธารณะได้สามารถนำไปใช้ต่อ ซึ่งจะเป็นการกระจายองค์ความรู้ต่อไป

ทั้งนี้ หากดูสิ่งที่ระบุในข้อเสนอจากประเทศตะวันตกแล้ว การถ่วงสมดุลจะเป็นไปได้หรือไม่ เพราะข้อเสนอของประเทศพัฒนาแล้วเป็นข้อเสนอแบบสุดโต่ง แต่ถ้าย้อนมาดูข้อเสนอประเทศกำลังพัฒนา ก็เป็นการเสนอในแบบสุดโต่งเช่นกัน จึงทำให้หาจุดที่จะมาพบกันยาก การผลักดันข้อเสนอของประเทศกำลังพัฒนาก็ผลักดันไม่ไป แม้ในเวทีพหุภาคี ทั้งใน WTO และองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก จะมีบ้าง คือ เรื่องอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพที่ผลักดันผ่าน แต่ก็ไม่สามารถบังคับให้ประเทศอุตสาหกรรมทำตามในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เว้นแต่ทางประเทศเหล่านั้นจะเห็นถึงประเด็นและยึดถือนำไปปฏิบัติ เช่น การคุ้มครองทรัพยากรทางพันธุกรรมที่ประเทศในแถบยุโรปเห็นด้วย แต่ทางสหรัฐฯ ยังยืนยันที่จะไม่ดำเนินการตามแนวทางนี้ ใน WTO สหรัฐฯ ยังยืนยันอย่างหนักแน่นว่าเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาไม่เกี่ยวกับทรัพยากรพันธุกรรม เรื่องของ WTO มีส่วนเกี่ยวข้องกับอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ แต่เป็นคนละเรื่องกัน ประเทศกำลังพัฒนาที่อยู่ใน WTO ไม่เห็นด้วย มีการพยายามเกาะกลุ่มกันเพื่อผลักดันแนวคิดของตัวเอง ดังนั้น สหรัฐฯ ก็เลยเริ่มที่แยกเจรจารายประเทศ จึงทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่าข้อตกลงเขตการค้าเสรี หรือ FTA ขึ้น ซึ่งมา สอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐไทยที่พร้อมจะเจรจากับสหรัฐฯ ด้วยเหตุผลใดก็แล้วแต่ จึงทำให้เกิดการใช้กระบวนการที่เรียกว่าเป็นการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี (NTBs)

ในกรณีของ FTA ไทย-สหรัฐฯ ถ้าดูข้อเสนอของสหรัฐฯ ซึ่งต้องอ้างอิง text ของ FTA สหรัฐฯ – สิงคโปร์ เพราะ text ที่ยื่นให้กับไทยยังไม่ได้รับการอนุญาตให้เปิดเผย แต่เท่าที่ทราบเนื้อหาเหมือนกัน โดยจะเห็นว่าตรงส่วนท้าย มีการระบุว่าให้เอามาตราที่ 27.3 (b) ของ TRIPs ออก

สิ่งที่ข้อเสนอของสหรัฐฯ ให้ออกไว้ คือ หลักการที่ไว้ในมาตราที่ 27.1 และ 27.2 ของ TRIPs

27.1 ว่าด้วยการให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรต้องให้กับเทคโนโลยีทุกแขนง โดยไม่เลือกปฏิบัติ เทคโนโลยีนั้นต้องให้ความคุ้มครองไม่ว่าจะเป็นตัวผลิตภัณฑ์หรือกรรมวิธี ถ้าเป็นสิ่ง “ใหม่” มีการขั้นตอนการผลิตที่สูงขึ้นและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในงานอุตสาหกรรมได้

27.2 ระบุว่าภาคีจะไม่ให้สิทธิบัตรในการประดิษฐ์อะไรก็ได้ หากการประดิษฐ์เหล่านั้นขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดี หรือจะไปเพื่อการคุ้มครองชีวิตมนุษย์, ชีวิตสัตว์ หรือว่าชีวิตของพืช รวมทั้งสุขอนามัยของสิ่งมีชีวิตเหล่านี้ ต้องไม่ใช้การกำหนดกฎหมายขึ้นมาเพื่อตั้งเป็นข้ออ้าง

ส่วนข้อ 27.3 ล่าสุดสหรัฐฯ ขอให้เว้นไว้ทั้งข้อ (a) และ (b) สำหรับในประเด็นที่จะเน้นถึงในหัวข้อนี้คือ ข้อ 27.3 (b) ที่ระบุว่าสิ่งที่ภาคีต้องยกเว้นจากการให้ความคุ้มครอง คือ พืช, สัตว์ ซึ่ง พืช, สัตว์ ต้องเป็นสิ่งที่ทั่วโลกเห็นพ้องว่าไม่ใช่จุลินทรีย์ แต่ต้องให้ความคุ้มครอง “พันธุ์พืช” ดังนั้น จึงมีข้อแตกต่างระหว่าง “พืช” กับ “พันธุ์พืช” แต่ไม่พูดถึง “พันธุ์สัตว์” อาจมีไม่มีความแตกต่างระหว่าง “พันธุ์สัตว์” กับ “สัตว์” แต่ที่แน่ๆ ก็คือ เมื่อข้อเสนอของสหรัฐฯ ขอให้ยกข้อ 27.3 ออก ก็คือต้องให้ความคุ้มครอง “พืช” และ “สัตว์” ในขณะที่กฎหมายสิทธิบัตรของไทยให้ความคุ้มครองจุลินทรีย์ที่ไม่ได้มีอยู่ตามธรรมชาติอยู่แล้ว และถ้าดำเนินการตามที่ถูกเสนอมา ก็เท่ากับว่าเราเปิดประตูให้มีการคุ้มครองสิ่งมีชีวิตทุกอย่าง ทั้งจุลินทรีย์ ทั้งพืชและสัตว์ ที่จริงแล้วขอยกเว้นใน TRIPs ไม่ได้พูดถึง “คน” ถ้าเรายังยืนยันว่า “คน” ไม่ใช่ “สัตว์” ก็เท่ากับว่าเราให้ความคุ้มครองใน “คน” ได้ แต่ถ้าเรายอมรับว่า “คน” ก็เป็น “สัตว์” ชนิดหนึ่ง ก็จะสามารถยกเว้นการคุ้มครองใน “คน” ได้

หลายประเทศในยุโรปมองชัดเจนว่า “คน” ไม่ใช่ “สัตว์” และถ้าเราไปดู Directive ที่ว่าด้วยสิ่งที่สืบเนื่องมาจากการใช้เทคโนโลยีชีวภาพ โดยมีการกำหนดไว้ชัดเจนว่า “มนุษย์ไม่เป็นวัตถุแห่งสิทธิในการคุ้มครองสิทธิบัตรและทรัพย์สินทางปัญญาอื่นๆ” แต่ว่าโครงสร้างทางพันธุกรรม สารพันธุกรรม หรือยีนส์ เซลล์ ซึ่งสามารถนำมาใช้ได้ ต้องพิจารณาเป็นกรณีไป ถ้าหากไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดี ตามความเชื่อที่ว่าในตัวเรามียีนส์ทางพันธุกรรมอยู่ 99 กว่าเปอร์เซ็นต์ที่เหมือนกับลิงชิมแปนซี ถ้าปรากฏว่ายีนส์ หรือเซลล์บางตัวเหมือนกันทั้งคนทั้งสัตว์ เมื่อยีนส์ของสัตว์ให้ความคุ้มครองได้ ยีนส์ของคนตัวนั้นก็ให้ความคุ้มครองโดยที่ไม่ขัดกับศีลธรรมอันดี

แนวทางของประเทศไทยก็ต่างจากแนวทางที่สหรัฐฯ ที่เสนอมาว่าเราต้องให้ความคุ้มครองแก่ คน, พืช, สัตว์และจุลินทรีย์ ตามกฎหมายของไทย คือ พ.ร.บ. สิทธิบัตร พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2542 สิ่งที่กำหนดไว้ใน มาตรา 9 ในข้อ (1) ว่าเราให้การคุ้มครองจุลินทรีย์ที่ไม่ได้อยู่ตามธรรมชาติ แต่ว่าสัตว์ พืช หรือสารสกัดจากสัตว์หรือพืช เราไม่ให้ความคุ้มครอง ซึ่งข้อนี้สอดคล้องกับ TRIPs ข้อ 27.3 (b) และในส่วนของการให้ความคุ้มครอง “พันธุ์พืช” ซึ่ง TRIPs กำหนดไว้ เรามีกฎหมายอีกฉบับ คือ พ.ร.บ. คุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542

มีตัวอย่างข้อพิพาทเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาที่นำมาพิจารณาเป็นกรณีศึกษา คือ กรณี Diamond – Chakrabarty ปี ค.ศ. 1980 ที่ศาลฎีกาของสหรัฐฯ ตัดสินว่าจุลินชีพที่ถูกสร้างสรรค์โดยมนุษย์เป็นวัตถุแห่งสิทธิในการจดสิทธิบัตร เนื่องจากว่าเข้าข่ายว่าเป็นการประกอบกันขึ้นของสสาร, สาร หรือว่าสิ่งใดๆ (Composition of Matter) ที่อยู่ในกฎหมาย Precedent on Life Form Patent (US) มาตรา 101 ที่จริงแล้วคำวินิจฉัยของศาลระบุถึงกับว่า “อะไรก็ตามที่สร้างขึ้นโดยน้ำมือมนุษย์ แล้วเกิดขึ้นภายใต้ฟ้า สามารถนำมายื่นจดสิทธิบัตรได้” แต่จะได้รับสิทธิบัตรหรือไม่ แล้วแต่คนพิจารณา หลังจากกรณี Diamond – Chakrabarty มีการนำสิ่งมีชีวิตมาจดมากมาย ในสหรัฐฯ มีการจดสิทธิบัตรสิ่งมีชีวิตเป็นหมื่นๆ ชนิด แนวทางที่ศาลฎีกาของสหรัฐฯ เพิ่มเติมให้เห็นคือ ในขณะที่อะไรก็ตามที่เป็นกฎธรรมชาติ สิ่งที่เกิดขึ้นตามกฎทางกายภาพ หรือเป็นสิ่งที่ เป็นเพียงหลักการนำมาขอรับความคุ้มครองไม่ได้ แต่สิ่งใดก็ตามที่มีมนุษย์เข้าไปเกี่ยวข้อง มีการแทรกแซงโดยมนุษย์ในระดับที่ไม่สามารถเกิดขึ้นเองได้ตามธรรมชาติ จะถือว่าคนทำได้รับความคุ้มครอง

สหรัฐฯ กำหนดสิทธิบัตรในเรื่องของพืชไว้อย่างชัดเจน โดยแยกการขอความคุ้มครองพืชที่ขยายพันธุ์โดยไม่ใช้เพศให้อยู่ภายใต้กฎหมายสิทธิบัตรพืช (Plant Patent Act) ค.ศ. 1930 ส่วนพืชที่ขยายพันธุ์โดยใช้เพศให้อยู่ภายใต้กฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช (Plant Variety protection Act) ค.ศ. 1970

ใน International Convention for the Protection of New Varieties of Plants 1991 หรือ อนุสัญญา

UPOV ให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรและพันธุ์พืชในพืชต้นเดียวกันได้ มีเพียงสหรัฐฯ ที่ให้ความคุ้มครองแบบคู่กันไปเลย โดยยังไม่มีการอื่น ๆ ที่ให้ความคุ้มครองในลักษณะนี้

การให้ความคุ้มครองสิ่งเกี่ยวกับพันธุวิศวกรรมยังไม่สามารถบ่งชี้หรือระบุได้ว่ามีอันตรายอะไรบ้าง ศาลบอกว่าอันตรายนั้นอาจมีอยู่ แต่ไม่ใช่เรื่องที่จะหยิบยกขึ้นมาพิจารณาในชั้นที่มีคนมาขอยื่นจดสิทธิบัตร และไม่ใช่ว่าหน้าที่ของศาลที่จะมากำหนดว่าอะไรควรได้รับการจดสิทธิบัตรไว้ในลักษณะของการเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมาย หน้าที่ของศาล คือ การพิจารณาตีบทกฎหมายที่มีอยู่แล้ว โดยการตีความว่ามีกฎหมายที่มีอยู่สามารถให้ความคุ้มครองสิ่งที่ประชาชนมายื่นขอคุ้มครองได้หรือไม่ ซึ่งในกรณี Diamond – Chakrabarty นาย Chakrabarty ขอรับความคุ้มครองในจุลินทรีย์ที่ไม่มีตามธรรมชาติ ซึ่งเกิดจากกระบวนการที่นาย Chakrabarty ได้เข้าไปแทรกแซงแล้ว โดยส่งผลให้จุลินทรีย์นั้นไม่มีลักษณะที่เดิมปรากฏอยู่ในธรรมชาติและธรรมชาติไม่สามารถทำให้เกิดขึ้นได้ กฎหมายไม่ได้ห้ามว่าสิ่งนี้ไม่สามารถมาขอรับความคุ้มครองได้ ฉะนั้น ศาลก็ต้องตีความว่าสิ่งนี้สามารถขอรับความคุ้มครองได้ จนกว่ารัฐสภาสหรัฐฯ จะออกกฎหมายมาว่าสิ่งเหล่านี้ไม่สามารถขอรับความคุ้มครองได้ แต่ฉบับนี้ก็ไม่มีการแก้ไขเช่นนี้ออกมา ในการทำ FTA สหรัฐฯ จึงมาผลักดันให้ประเทศคู่ค้าดำเนินตามแนวทางของสหรัฐฯ

อีกกรณีหนึ่งคือ J.E.M. Ag Supply, Inc. v. Pioneer Hi-Bred International, Inc ที่เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 2001 หรือ 21 ปี หลังจากเกิดกรณี Diamond – Chakrabarty โดยศาลฎีกาสหรัฐฯ ได้ย้ำอีกว่าพืชและ เมล็ดพันธุ์เป็นวัตถุแห่งสิทธิของการจดสิทธิบัตร ซึ่งนักวิชาการสหรัฐฯ เองก็ชี้ว่าจะทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับเกษตรกรและผู้ทำฟาร์มปศุสัตว์ กรณีนี้ทำให้เห็นถึงสิ่งที่เรากำลังกังวลกันว่าจะมีพืชและเมล็ดพันธุ์ตกไปอยู่ในมือเอกชนมากกว่าชุมชนในลักษณะที่เป็นการถือครองร่วมกัน สำหรับนักปรับปรุงพันธุ์สาธารณะและของภาครัฐก็จะ สูญเสียทรัพยากรตัวนี้ไป การทำงานวิจัยเพื่อประโยชน์ของสาธารณะก็ไม่อาจเดินต่อไปได้ หรือขยับลำบาก เพราะจะทำให้จดสิทธิบัตรได้ยาก นอกจากนั้น พันธุ์พืชดี ๆ ก็จะถูกผูกขาดโดยเอกชน ยิ่งไปกว่านั้นจะเป็นการกีดกันการแข่งขัน เอกชนรายเล็กก็ไม่สามารถนำมาใช้ได้ สิ่งที่เกิดขึ้นในสหรัฐฯ ไม่ได้เป็นไปโดยสอดคล้องกับทฤษฎีที่รายงานนี้ได้เสนอในตอนแรกว่าต้องนำเฉพาะส่วนที่เป็นของผู้คิดค้นมาอยู่ภายใต้ระบบการผูกขาด เท่านั้น ในส่วนที่เหลือคนอื่นสามารถนำไปใช้ได้ ซึ่งเราจะเห็นลักษณะของการแบ่งปันผลประโยชน์ในลักษณะนี้ในกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช ซึ่งคนอื่นสามารถนำพืชที่ได้รับการคุ้มครองมาต่อยอด สร้างพันธุ์ใหม่ได้ แต่ไม่สามารถทำซ้ำทุกประการได้

ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับไทย ก็คือ บริษัทไทยที่ยังเป็นบริษัทเล็กๆ จะเกิดได้ยาก รวมทั้งทำให้การรวมตัวกันของเกษตรกรรายย่อยขึ้นเป็นสหกรณ์ก็เกิดขึ้นได้ยากและไม่สามารถมีพันธุ์พืชเป็นของตัวเอง ส่งผลให้เกิดการสูญเสียพันธุ์พืชที่เป็นฐานทรัพยากรพันธุกรรม เพราะถูกดึงไปผูกขาดเสียหมด

แนวความคิดในการถ่วงดุล

1. สหรัฐฯ

ทาง Center for Rural Affairs ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนได้ทำข้อเสนอต่อภาครัฐ คือ USDA and Congressional Budgets ดังนี้

ควรพิจารณาจัดตั้งคณะกรรมการที่จะให้คำปรึกษาในการทำวิจัยในการปรับปรุงพันธุ์พืชและสัตว์

ต้องลำดับความสำคัญของทรัพยากรว่า มีการจัดประเภทของพืชและสัตว์ให้สอดคล้องกับความต้องการ

ของเกษตรกร หรือปศุสัตว์รายเล็กและขนาดกลางก่อน

ต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นและมีการพิจารณาอย่างต่อเนื่อง ในเรื่องของระบบการปรับปรุงพันธุ์พืชและสัตว์ที่เหมาะสม หาวิธีที่จะนำทุนมาสร้างเป็นระบบที่เข้มแข็งต่อไป ถ้าไม่มีระบบเข้มแข็งในระดับประเทศ การที่จะช่วยรายเล็กและรายกลางก็จะเป็นไปได้ยาก

ต้องมีการจัดสรรเงินงบประมาณมาสนับสนุนเพื่อจัดตั้งเป็นระบบระดับประเทศ

ในแง่ของการแก้ไขกฎหมาย (Patent and Ownership Law Reform) ทาง Center for Rural Affairs ซึ่งจะต้องมีกลไกที่ทำให้เกษตรกร หรือปศุสัตว์สามารถที่จะถือครองสิ่งที่เค้าซื้อมาได้ รวมถึงลูกหลานของสิ่งที่เค้าซื้อมาได้ด้วย เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในลักษณะของการถือครองสิทธิของเจ้าของสิทธิบัตร สมมติว่าเค้าซื้อวัวมาหนึ่งตัว แล้วลูกวัวที่ออกมาต้องสามารถซื้อขายพันธุ์ได้ ไม่ใช่มาอ้างว่าเนื่องจากวัวนั้นมีการจดสิทธิบัตรไว้ แล้วลูกหลานของวัวนำไปซื้อขายพันธุ์ไม่ได้เพราะมียีนส์ตัวเดียวกัน หรือถ้าเค้าซื้อเมล็ดพันธุ์พืชมาแล้วไม่ได้นำไปขายให้กับใคร ยังใช้อยู่ในไร่นาของตัวเอง เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นลูกหลานของสิ่งที่ซื้อมา แต่ถ้าบอกว่าทำไม่ได้ ก็เป็นสิ่งที่ไม่ชอบธรรมและต้องแก้ไขการถือครองสิทธิ์ และต้องแก้กฎหมายไปในแง่ที่เกิดการแข่งขันกันทางธุรกิจการค้า ถ้าเป็นการทำงานวิจัยเพื่อประโยชน์ของสาธารณะต้องสามารถใช้ได้

ต้องปฏิรูปกฎหมาย Bayh-Dole Act ที่ให้สิทธิ์มหาวิทยาลัยที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากรัฐองค์กรที่ไม่หวังผลกำไรหรือ หน่วยงานที่ทำประโยชน์แก่สาธารณะสามารถเป็นเจ้าของสิทธิบัตรในตัวเองได้ ให้สิ่งที่หน่วยงานเหล่านี้ได้จากงานวิจัยต้องสามารถนำไปใช้ในทางสาธารณะได้ เพื่อป้องกันการถูกผูกขาดโดยเอกชน

จะเห็นได้ว่าทาง Center for Rural Affairs ไม่ได้เสนอให้ยกเลิกระบบสิทธิบัตรไป แต่เสนอแนะว่าภาครัฐ ควรปฏิบัติตามข้อเสนอเหล่านี้ถ้าจะคงให้มีการคุ้มครองพืชและสัตว์ ในกรณีของไทย ถ้ารัฐบาลไทยตกลงตามข้อเสนอของสหรัฐ โดยยอมตัด TRIPs 27.3 ออก ซึ่งจะทำให้เราต้องมีกฎหมายที่ให้การคุ้มครองพืชและสัตว์ตามระบบสิทธิบัตร เป็นไปได้หรือไม่ว่าไทยจะพิจารณาใช้แนวคิดของ Center for Rural Affairs มาเป็นแบบอย่าง เพราะเป็นข้อเสนอที่พอจะถ่วงดุลกันได้ แต่ถ้าไม่มีสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้น ผลกระทบจะตกอยู่ที่เกษตรกรและปศุสัตว์

2. แคนาดา

กรณี Schmeiser-Monsanto เป็นคดีที่บริษัท Monsanto Canada ฟ้องดำเนินคดีกับนาย Percy Schmeiser ว่านาย Schmeiser ละเมิดสิทธิบัตรของบริษัท เนื่องจากบริษัทเป็นเป็นเจ้าของยีนส์และเซลล์ของเมล็ดพันธุ์ canola (พืชน้ำมัน) บังเอิญนาย Schmeiser เกิดไปมีพืชชนิดที่มียีนส์และเซลล์ของบริษัท Monsanto อยู่ในไร่ของตัวเอง นาย Schmeiser นำสีบในศาลว่าตนไม่ได้ไปขโมยหรือลักพืชพันธุ์นี้มา เหตุเกิดจากการรั่วไหล (ปนเปื้อน) ของ canola ที่มียีนส์ของบริษัท Monsanto จากไร่ข้างเคียงมาในไร่ที่เขาปลูก canola ธรรมดาทั่วไป ทำให้ canola ที่เขาปลูกในรอบต่อไปมียีนส์ของ Monsanto แต่ศาลเชื่อ Monsanto ว่า นาย Schmeiser ไปขโมยเมล็ด canola จากเพื่อนบ้าน หรือไปซื้อมาปลูกแล้วใช้ต่อไปเรื่อยๆ ศาล 5 ท่าน เห็นพ้องว่า สิ่งนี้อาจเกิดขึ้นจากการขโมย หรือ ซื้อมา และมองว่า Schmeiser ละเมิดสิทธิในยีนส์และในเซลล์ของ Monsanto ผลการตัดสินออกมาว่า Monsanto ชนะด้วยคะแนน 5 ต่อ 4 โดยศาลทั้ง 9 ท่านเห็นพ้องกันว่าสิ่งที่ได้รับความคุ้มครอง คือ ยีนส์และเซลล์ไม่ใช่ตัว canola กล่าวคือ ศาลในแคนาดายังคงยืนยันว่าพืชและสัตว์ จด

สิทธิบัตรไม่ได้ แต่ยีนส์และเซลล์ของพืชและสัตว์จัดสิทธิบัตรได้

ถ้าสมมติว่าไทยเปิดให้การคุ้มครองพืชและสัตว์ จะเป็นการไปเข้าตามระบบของสหรัฐฯ โดยไม่ต้องไปดูกรณีของ นาย Schmeiser ที่พูดถึงยีนส์และเซลล์ ฟีน้องเกษตรกรอาจตกไปในฐานะเดียวกันกับนาย Schmeiser

เพราะกฎหมายไทยที่ยังขาดความชัดเจนว่าคุ้มครองยีนส์พืช ยีนส์สัตว์ เซลล์พืช เซลล์สัตว์หรือไม่

ดังนั้น เราต้องทำให้ชัดเจน จะได้ช่วยกันหาวิธีป้องกัน โดยถ้าจะให้ความคุ้มครอง อาจทำตามแนวทางข้อเสนอของ Center for Rural Affairs หรือถ้าไม่คุ้มครองยีนส์และเซลล์ของพืชและสัตว์ เซลล์ ก็ต้องมีความชัดเจนเพื่อจะได้รู้ว่าต้องดำเนินการอย่างไร

กรณี Schmeiser-Monsanto ศาล 4 คน ให้เหตุผลว่าลักษณะของการคุ้มครองในยีนส์และเซลล์น่าจะเป็นการคุ้มครองในท้องทดลอง ถ้าเป็นการทำวิจัยเพื่อนำมาใช้เพื่อการแข่งขันทางการค้าและในลักษณะของอุตสาหกรรมด้านเทคโนโลยีชีวภาพถือเป็นการละเมิด ต่อมา นาย Schmeiser ถูกตัดสินว่าผิด แต่ไม่ต้อง จ่ายค่าเสียหาย เพราะศาลไม่รู้จะคิดอย่างไร แค่ต้องหยุดปลูกพืชนั้นๆ

อีกคดีหนึ่งในแคนาดาที่สร้างความชัดเจนในเรื่องการคุ้มครองยีนส์และเซลล์ คือ กรณี Havard Oncomouse ที่มีการตัดสินในสหรัฐฯ ในปี ค.ศ. 1988 ศาลบอกว่าการให้ความคุ้มครองสิ่งประดิษฐ์ (invention) นั้นไม่รวมถึงสิ่งมีชีวิตชั้นสูง (higher-life form) ซึ่งในคดีนี้ คือหนู ศาลบอกว่าถึงแม้ตัวพืช ตัวสัตว์จะไม่สามารถ ให้ความคุ้มครองได้ แต่ศาลทุกท่านเห็นพ้องต้องกันหมดว่าสิ่งที่ได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายสิทธิบัตร คือ ยีนส์และเซลล์ของพืชและสัตว์ โดยถ้าเกิดการรั่วไหล หรือนำไปใช้ในลักษณะของ Schmeiser-Monsanto มีความผิด

ถ้าเกษตรกรไทยตกอยู่ในสถานะของ Schmeiser แล้วสหรัฐฯ อ้างตามแนวทางของแคนาดา เกษตรกรก็จะเดือดร้อนอยู่ดี

3. ยุโรป

ให้ความคุ้มครองยีนส์และเซลล์ แต่ก็ใช้หลักการของ TRIPs ข้อ 27.2 โดยกำหนดไว้ในข้อ 53 (a) ของอนุสัญญาสิทธิบัตรยุโรป (EU European Patent Convention) ว่าสิ่งประดิษฐ์ใดๆ ก็ตามเมื่อให้นำมาใช้แล้วจะส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยหรือขัดต่อศีลธรรมอันดี ก็จะไม่ให้ความคุ้มครอง

ถ้าไทยมองว่าเกษตรกรมีการแลกเปลี่ยนพันธุ์พืช ส่วนนักวิจัยมีการส่งต่อพันธุ์สัตว์ระหว่างกัน การผูกขาดยีนส์พืช ยีนส์สัตว์ จะนำมาสู่การขัดกับความสงบเรียบร้อยต่อศีลธรรมอันดีของประเทศ ไม่ควรให้ความคุ้มครอง ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่ง

ในยุโรปเคยมีประเด็นที่ขึ้นสู่คณะกรรมการอุทธรณ์ของสำนักงานสิทธิบัตรยุโรป (The Appeal Board of European Patent Office) คือเรื่องของ Havard Oncomouse คณะกรรมการได้หยิบยกมาตรา 53 (a) มาพิจารณากันอย่างกว้างขวาง จนมาถึงจุดที่ว่าด้วยตัวชีวิตเชิงปริมาณของจริยธรรมและความสงบเรียบร้อย ถ้าเป็นเชิงคุณภาพก็ต้องชีวิตได้ โดยถือว่าถ้าสัตว์ทรมาณน้อยกว่าประโยชน์ที่มนุษย์จะได้รับก็ไม่ขัดต่อศีลธรรม แต่ถ้าเป็นกรณีพืชจะวัดได้อย่างไร การใช้แนวทางนี้อาจจะผลักดันยาก

ทางยุโรปยึดถืออีกแนวทางหนึ่ง คือถ้ามีการไปจดคุ้มครองพันธุ์พืชแล้ว จะนำมาจดสิทธิบัตรอีกไม่ได้ ซึ่งเป็นการคุ้มครองสิทธิบัตรในเฉพาะยีนส์พืช หรือในพืชที่ไม่เกี่ยวข้องกับตัวพันธุ์พืช เช่น ห้ามผูกขาด ข้าว

หอมมะลิ ข้าวปราชญ์บุรี 2 ข้าวปราชญ์บุรี 1 ข้าวปราชญ์บุรี 3 ข้าวคลองหลวง ข้าวโพดพันธุ์ A พันธุ์ B แต่ถ้าบอกว่าข้าวโพดที่มียีนส์ ก ข้าวโพดต้นนั้นได้รับความคุ้มครองในยีนส์ ก ไม่ใช่ในตัวต้นข้าวโพดเอง แต่ถ้าหากเป็นพันธุ์พืชไปคุ้มครองที่อื่น เราสามารถใช้วิธีนี้ต่อรองกับสหรัฐฯ

แต่ยุโรปไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับพันธุ์สัตว์ มีเพียงข้อยกเว้นว่าไม่ให้ความคุ้มครองในยีนส์คน เพราะขัดต่อความเรียบร้อยและศีลธรรม

4. ออสเตรเลีย

ใน Section 18 Australian Patent Act 1990 มีการกำหนดว่าให้อะไร หรือไม่ให้อะไรได้รับความคุ้มครอง โดยมีข้อยกเว้น คือ การคุ้มครองในคน แต่ออสเตรเลียไม่เคยนำเอาเรื่องการขัดต่อความเรียบร้อยและศีลธรรม

5. นิวซีแลนด์

ข้อเสนอของชนเผ่าเมารี ซึ่งมีข้อห่วงใยในการให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรในเทคโนโลยีชีวภาพ (Maori Concerns about Patenting Biotechnology) ถ้ามีการให้ความคุ้มครองตรงนี้ จะทำให้การแลกเปลี่ยนหรือความหลากหลายทางพันธุกรรมของพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ดั้งเดิมสูญหายไป แล้วอาจไปกระทบกับสิ่งที่เป็นวัฒนธรรม หรือรากฐานทางจิตวิญญาณของชาวเมารี นอกจากนี้ การให้ความคุ้มครองของสิ่งที่โลกคิดว่า “ใหม่” อาจส่งผลกระทบต่อภูมิปัญญาและสิทธิของชนเผ่าเมารี ทางชนเผ่าเมารีมีข้อตกลงกับรัฐบาลนิวซีแลนด์ (Treaty of Waitangi) มีสิทธิในการควบคุมการได้มาซึ่งพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ในฐานะที่เขาเป็นผู้อารักขา จึงมีสิทธิบอกว่าใครควรได้ไป ยิ่งไปกว่านั้นถ้ามีการคุ้มครองในยีนส์คน เช่น ใน Iceland มีบริษัทที่พยายามแสวงหายีนส์จากคนที่มียีนส์พิเศษ มีความต้านทานโรคและแข็งแรงเพราะมีโครงสร้างทางพันธุกรรมเฉพาะ เพื่อประโยชน์ในการผลิตยา

ทางชาวเมารีจึงมีการกำหนดชัดเจนว่าเท่าใดถึงจะถือเป็นการละเมิดมากหรือน้อย

ต้องให้การคุ้มครองสิทธิบัตรเฉพาะที่ใช้ในการค้าเท่านั้น ถ้าเมารีเอามาใช้ภายในเผ่าตนเองโดยไม่ใช้ค้าขายต้องทำได้

ระบบต้องสิทธิบัตรต้องไม่ไปก้าวก่ายสิทธิในการที่ชาวเมารีจะเก็บรักษาทรัพยากรพันธุกรรมของตนเอง และต้องให้เมารีสามารถพัฒนาต่อไปได้ เช่น ถ้ามีใครจดสิทธิบัตรไว้ แต่เมารีก็คิดได้เหมือนกัน เมารีจะต้องได้รับความคุ้มครองด้วย

สิทธิบัตรจะต้องมีความชัดเจนในเรื่องระยะเวลาในการคุ้มครอง โดยต้องไม่มากเกินไปกว่าที่จะสามารถตอบสนองต่อประโยชน์ของคนที่ได้คิดได้

เมารีเรียกร้องสิทธิเท่าเทียมคนนิวซีแลนด์ทั่วไป ถ้านิวซีแลนด์ไปเป็นสมาชิกหรือทำข้อตกลงกับประเทศอื่นๆ กำหนดเหล่านั้นต้องไม่มาลวงล้าก้าวก่ายสิทธิของเมารี แต่ถ้าทำไม่ได้ จะต้องมีการสนับสนุนส่งเสริมให้มีกระบวนการให้เกิดการใช้และการควบคุมสิทธิการถือครองพืชและสัตว์ดั้งเดิมอย่างเป็นรูปธรรม

ต้องมีการแก้กฎหมายสิทธิบัตร โดยต้องนำส่วนของสนธิสัญญากับรัฐบาลนิวซีแลนด์ (Treaty of Waitangi) มาใช้ ว่าคนที่มีความรู้ที่จะดำเนินการตามสนธิสัญญาต้องสามารถใช้อำนาจนั้นในกรณีสิทธิบัตรด้วย และสิ่งมีชีวิตที่มีคุณประโยชน์และคุณค่าทางวัฒนธรรมของเมารีต้องได้รับความคุ้มครองด้วย

ให้แยกกำหนดอย่างชัดเจนว่าส่วนใดของมนุษย์และมนุษย์ต้องไม่ได้รับความคุ้มครอง

ต้องนำเรื่องการชก้าน เพิกถอนสิทธิบัตรเข้าไปผนวกเพิ่มจากที่มีอยู่แล้ว อะไรที่ขัดกับผลประโยชน์ และศีลธรรมอันดีของชาวเมารีจดสิทธิบัตรไม่ได้

ต้องให้เมารีเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาให้สิทธิบัตรด้วย ในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเมารี

หน่วยงานด้านทรัพย์สินทางปัญญาต้องเปิดเผยที่มาที่ไปของภูมิปัญญาที่นำมาใช้

ถ้าเรานำแนวคิดของเมารีมาใช้ก็จะเป็นในลักษณะของสิทธิชุมชน ในการขอยื่นจดสิทธิบัตรในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชุมชนของเมารี จะต้องเปิดให้มีการหารือและมีส่วนร่วมของชุมชนในการพิจารณาสิทธิบัตร

การนำเสนอทั้งหมดนี้ เป็นการนำเสนอความคิดอาณาอารยะประเทศ ที่ไม่ใช่เป็นการตัดข้อเสนอของสหรัฐ เพราะในความเป็นจริงนั้น การตัดทิ้งไปเป็นเรื่องที่ดำเนินการได้ยาก จึงเป็นการนำเสนอแนวคิดที่ถ่วงดุล ข้อเสนอของสหรัฐ จะทำได้มากน้อยเพียงใด เพราะเท่าที่ผ่านมาสมมติฐานที่ตั้งขึ้นมาว่าเกษตรกรจะได้รับผลกระทบ ประสบกับความเดือดร้อนและเป็นอันตราย ถูกมองว่าเป็นสมมติฐานที่เลื่อนลอย แต่มันไม่ได้เป็นเพียงสมมติฐานแล้ว เพราะเกษตรกรในสหรัฐ แคนาดา ถูกฟ้องจริงจากกรณีเกิดการรั่วไหลของยีนส์ที่ถูกผูกขาด ไปอยู่ในมือของเกษตรกร

แต่การนำเสนอก็ไม่ได้ตั้งสมมติฐานว่าต้องตัดข้อเสนอของสหรัฐ ที่ให้ความคุ้มครองต่อพืชและสัตว์ทิ้ง ว่าจะจะเป็นสิ่งที่ดีที่สุดของประเทศไทย

ทางคณะผู้วิจัย จะทำการศึกษาเพิ่มเติมว่า ถ้าเกิดมีความคุ้มครองเกิดขึ้นในประเทศไทยจะเกิดผลกระทบอย่างไร เมื่อ 8-9 ปีที่แล้ว ผู้วิจัยเคยทำงานวิจัยภาคสนามถึงผลกระทบของเกษตรกรและความเป็นไปของประเทศจะเป็นอย่างไร แต่ในระยะเวลาที่มีและศักยภาพในขณะนี้ ต้องยอมรับว่าคงทำไม่ได้ในระดับที่เคยทำในความเป็นจริงแล้ว ถ้าต้องการจะพิสูจน์ให้เห็นผลกระทบไม่ว่าจะเป็นในเชิงคุณภาพหรือปริมาณ ต้องทำวิจัยภาคสนามโดยนำ พ.ร.บ. คุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ.2542 มาเป็นตัวตั้ง เพราะขณะนี้ เรามีการคุ้มครองสิ่งมีชีวิตชั้นสูง โดยสำรวจว่าหลังจากมีการใช้กฎหมายนี้ เกิดผลกระทบอย่างไรบ้าง มีเกษตรกรและบริษัทมาคุ้มครองเท่าใด และบริษัทที่มาขอรับความคุ้มครองมีการผูกขาดที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อเกษตรกรจริงหรือไม่ หรือจริงหรือไม่ที่บริษัทเสนอมาว่าใช้เพียงกำหนดหมายคุ้มครองพันธุ์พืชฉบับเดียวไม่พอ แล้วต้องเป็นสิทธิบัตร

ดังนั้น ทางผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมสถิติจากทุกภาคส่วนเท่าที่จะทำได้ เพราะเราจะสามารถบอกสหรัฐ ได้ว่าให้ความคุ้มครองในพืชและสัตว์ไม่ได้โดยการอ้างสถิติ แต่ถ้าเราไม่มีสถิติมาพิสูจน์ สหรัฐ ก็คงจะดำเนินการตามสิ่งที่เกิดขึ้นในสหรัฐ หรือในแคนาดาและประเทศอื่นๆ เราก็ต้องพิจารณาข้อเสนอของฝ่ายต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นของ Center for Rural Affairs, วิธีการของแคนาดา, หรือของเมารี ซึ่งเป็นข้อเสนอของประเทศพัฒนาแล้วทั้งนั้น รวมทั้งความคิดของชุมชนดั้งเดิมในประเทศในกลุ่มพัฒนาแล้ว อย่างน้อยทางหน่วยงานราชการก็จะสามารถอ้างถึงที่มาที่ไปได้ว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง จึงขอเรียนว่าถ้าหน่วยงานราชการได้มีข้อมูลหรือสถิติ ทางคณะ ผู้วิจัยจะขอรับไว้เพื่อนำไปวิจัยศึกษาต่อไป

การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น กรอบในการอภิปราย มีดังนี้

ถามเพิ่มเติมในเรื่องของสิทธิบัตรสิ่งมีชีวิตและผลกระทบ เพื่อความเข้าใจที่ชัดเจนขึ้น

ท่าทีและจุดยืนในการเจรจา

การยกragแก้ไข พ.ร.บ. สิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ที่กำลังเกิดขึ้น ในประเด็นสิ่งมีชีวิต ที่มีการเพิ่มคำว่า

“โดยตรง” ในมาตรา 9 (1) สิ่งที่จะเพิ่มขึ้นจะก่อให้เกิดผลกระทบและปัญหาอย่างไร

กรณีของ Schmeiser สามารถฟ้องกลับได้หรือไม่ว่าเขาไม่ต้องการยื่น訴ในพืชของ Monsanto ถ้ารายอมรับสิทธิบัตรตามแบบสหรัฐฯ จะยังใช้กฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชของไทยได้หรือไม่

ดร.สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ (TDRI)

ตั้งข้อสังเกตเรื่องข้อเสนอทางนโยบาย

- ข้อเสนอของ Center for Rural Affairs เกิดขึ้นในสภาพการณ์ที่สถาบันวิจัยภาครัฐเริ่มเปลี่ยนทิศทางไปในทางพาณิชย์มากขึ้น หลังจากที่มีกฎหมาย Bayh-Dole Act แล้วเกิดปัญหาต่อเกษตรกรรายย่อย ดังนั้นข้อเสนอนี้ไม่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ตรงๆ กับประเทศไทยไม่ได้ ในประเทศไทยสถาบันวิจัยภาครัฐทางด้านการเกษตรมีงาน diffusion ในเรื่องของเทคโนโลยีที่ไปถึงเกษตรกรมากพอสมควร แต่ยังไม่มียาน incentive ในแบบสหรัฐฯ

- โจทย์ของไทย คือทำอย่างไร สถาบันวิจัยภาครัฐมี incentive ได้รับการส่งเสริมมากขึ้นในการทำการคิดค้นใหม่ๆ มากขึ้น ถ้าดูจากข้อมูลสถาบันวิจัยภาครัฐหลายแห่งได้รับงบประมาณจำนวนมาก แต่ว่าผลที่ออกมาสามารถเชื่อมโยงเพื่อประโยชน์เชิงพาณิชย์ได้น้อย กำลังมีการพูดคุยกันในวงการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีว่าไทยควรไปตามแนวทาง Bayh-Dole Act ด้วยซ้ำ แต่จะมีการยกเว้นเรื่องเกษตรหรือไม่ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง มีการพูดกันว่าไม่ต้องมีการแก้ไขกฎหมาย เพราะกำหนดที่มีอยู่ก็สามารถดำเนินการตาม Bayh-Dole Act ได้เลย

- แม้ในแบบของแคนาดา กฎหมายคุ้มครองเฉพาะยื่น訴ไม่ได้คุ้มครองพืช แต่ก็เกิดความเดือดร้อนอยู่ดี ดังนั้น วิธีที่พอจะทดแทนน่าจะเป็นการใช้หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี (Order Public) แต่การตีความแบบสหภาพยุโรปมีลักษณะพิเศษและค่อนข้างแคบ จึงน่าจะค้นคว้าการตีความในระดับสากล ซึ่งคงมากกว่าในศาลไทยในกรณีพิพาทถอนสัมปทาน ITV แต่ด้วยมาตรฐานเหล่านี้ ต่างประเทศจะยอมรับหรือไม่

- ข้อเสนอของเมารีอาจจะถูกใจภาคประชาสังคมของไทย แต่เป็นเรื่องที่เสนอยากในเวทีเจรจา เพราะกรณีของเมารีเป็นข้อตกลงที่พิเศษด้วยเหตุผลทางประวัติศาสตร์

- จากประสบการณ์จริงจะเห็นได้ว่าคณะเจรจาของสหรัฐฯ ไม่ยอมฟังเหตุผล เช่น การเสนอขอยืดอายุการคุ้มครองลิขสิทธิ์ ขนาดในสหรัฐฯ มีงานวิจัยที่ทำโดยนักเศรษฐศาสตร์ที่ได้รับรางวัล Nobel ก็ยังไม่ฟัง โดยอ้างว่าได้ “take into account แล้ว” น่าจะเป็นโจทย์ของการเมืองภาคประชาชนในหาแง่มุมในการต่อรอง แต่ก็ไม่ใช่ว่าจะต้องทิ้งการทำงานวิจัย

ประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Evidence) ในประเทศไทย มีข้อมูล ดังนี้ ตามกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชมีคนยื่นจดจำนวนหนึ่ง แต่ยังไม่มีการออกใบอนุญาตเลย สาเหตุสำคัญเป็นเรื่องของกฎระเบียบภายในกรมและเรื่องของการแบ่งปันผลประโยชน์ ซึ่งไม่มี parameter ออกมาชัดเจน จึงมีความไม่แน่นอนสูงต่อคนยื่นจดและต่อส่วนรวม ทั้งที่เป็นหลักการที่ดี แต่ในทางปฏิบัติ เจ้าของพันธุ์พืชที่เป็นไทยแท้เองก็ ไม่แน่ใจว่ากรมวิชาการเกษตรจะกำหนดสัดส่วนการแบ่งปันผลประโยชน์เท่าไร และที่ยังไม่มีข้อมูลเชิงประจักษ์เพราะการออกใบอนุญาต เพิ่งมีขึ้นในเดือน – 2 เดือนนี้ จึงยังไม่เห็นผลกระทบในตลาดและการเพาะปลูก

ดร. สุจิตรา จางตระกูล (โครงการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ ด้านป่าไม้ สำนักวิจัยอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช)

- กรณี Schmeiser ที่จริงแล้วสามารถพิสูจน์ได้ว่าการข้ามสายพันธุ์มาได้อย่างไร ด้วยการตรวจสอบ ยีนส์จาก mating system จึงอยากให้เป็นบทเรียนว่าถ้ากรณีเช่นนี้เกิดขึ้นสามารถใช้ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์มา พิสูจน์ได้ ซึ่งจะทำให้การพิจารณาคดีรอบด้านขึ้น

- ขอต้งประเด็นว่าการทำงานวิจัยโดยมหาวิทยาลัย อาจจะมีการให้ทุนโดยเอกชน
- ถ้ามองพืช เชิง evolution ยีนส์ที่ถูกยัดเยียดเข้าไป อาจเข้าไปกระทบหรือเบียดบังยีนส์ซึ่งเป็น ตัวสำคัญสำหรับการวิวัฒนาการในอนาคต
- ท่าทีของไทยยังไม่ชัดเจน เรื่อง GMOs ในจุดยืนแง่ความปลอดภัยทางชีวภาพ บอกให้ต้อง ระวังกันมาก แต่ในเวทีกลับต่างออกไป ในปัจจุบัน รัฐบาลไม่อนุญาตให้มีการทดสอบในไร่นา แสดงว่าการศึกษาของนักวิทยาศาสตร์ไทยที่จะส่งเสริมการผลิตในเชิงการค้าเป็นไปได้ แนนอน จึงขอให้หาจุดสมดุลย์ โดยเปรียบเทียบจากผลประโยชน์และผลกระทบควบคู่กันไป ถ้าเกษตรกรไม่ต้องการพันธุ์ GMOs จะสามารถฟ้องร้องกลับได้แค่ไหน และผู้ได้รับความ คุ่มครองก็ต้องรับทั้งประโยชน์และการเสียประโยชน์

- อยากให้วิเคราะห์ข้อมูลที่น่าเสนอมาเป็นตารางเปรียบเทียบ UPOV, ข้อเสนอของสหรัฐฯ, และ จุดยืนของไทย

- อยากให้วิเคราะห์ตัวอย่างและรูปแบบที่สหรัฐฯ ไปทำข้อตกลงกับประเทศอื่น

ดร.เจษฎ์ โทณะวณิก

- ขอรับข้อเสนอของ ดร.สมเกียรติและดร. สุจิตรา โดยหลักของงานวิจัยชิ้นนี้ เป็นการติดต่อหารือกับ คณะเจรจาของไทย

- ในเรื่องข้อมูลเชิงประจักษ์จากครั้งสุดท้ายที่มีการเจรจา ฝ่ายสหรัฐฯ ขอคุยกับบริษัทฯ และ NGOs โดยบริษัทฯ ขอแยกคุย ทาง NGOs ไม่ไปคุย ผู้วิจัยจึงเป็นผู้ไปคุยโดยสหรัฐฯ ซึ่งจัดอ่อนว่าถ้าไม่มี Empirical Study มาแสดง ก็แปลได้ทั้งสองทางว่า พ.ร.บ. คุ่มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ไม่ได้ส่งผลบวกหรือลบ ถ้ามี สิทธิบัตรก็แปลได้ทั้งสองทางว่าไม่ได้ส่งผลบวกหรือลบ เพราะยังพิสูจน์ไม่ได้ ดังนั้นเหตุผลที่หยิบยกขึ้นมาพูด เป็นเพียงสมมติฐาน

ในเชิงคุณภาพ อาจสามารถพิสูจน์ได้จากสถานการณ์ โดยใช้สมมติฐานเป็นตัวตั้ง แล้วหาวิธีการพิสูจน์ ในทางทฤษฎี ซึ่งสหรัฐฯ ก็จะกลับมาในรูปแบบเดิมโดยให้คิดแบบทฤษฎี เหมือนกับเวลานักวิชาการเสนอต่อ ภาครัฐไทย รัฐบาลบอกว่่านักวิชาการคิดแบบเลื่อนลอย คิดแบบคนหาเงินไม่เป็น แล้วจะอย่างไร การต่อสู้นี้ อาจเรียกได้ว่าเป็นการสู้กับทุนนิยม ซึ่งที่จริงแล้ว ทุนนิยมมีหลักที่จะสร้างสมดุลกับสิ่งอื่นๆ ในโลก มีทฤษฎีที่ ปฏิบัติได้อยู่

- ในการดำเนินคดีสามารถนำข้อพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์มาใช้ได้ แต่ถ้าไม่ได้เสนอว่าจะมีการพิสูจน์โดย ใช้วิทยาศาสตร์ ศาลก็จะไม่รับพิจารณา กรณีนาย Schmeiser หรือนายอาจไม่ได้เสนอหรือไม่มีงบประมาณ เพียงพอ ทางข้อกฎหมายมีข้อกำหนดให้คนขอพิสูจน์ต้องวางเงิน แต่อาจพอมีช่องทางให้ภาครัฐช่วย ในกรณีนี้ ถ้ามานาย Schmeiser จะฟ้องกลับได้หรือไม่ ก็ฟ้องกลับได้ เพราะมีกรอบกฎหมายในหลักความปลอดภัยทาง ชีวภาพว่าเป็นการปล่อยยีนส์ออกมา ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้

พญ.เพ็ญภา ทรัพย์เจริญ (รองอธิบดี กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ก.สาธารณสุข)

- ต้องทำจุดอ่อนให้เป็นจุดแข็งของ กล่าวคือ แม้ไทยมีกฎหมายและความหลากหลายมาก แต่คนในชาติไม่รู้และขาดการจัดระบบระเบียบ รวมทั้งมีปัญหาในการตีความคำว่า “ใหม่” ซึ่งนักวิชาการควรมาช่วยกันหาแนวทางกำหนดบรรทัดฐาน เวลาที่มีการถกเถียงกันมักมีประเด็น 1) คำว่า “ใหม่” หรือ “ไม่ใหม่” 2) สิ่งเป็นกฎหมายดั้งเดิม ไม่ควรถูกนำไปยื่นขอความคุ้มครอง

- ในเรื่อง GMOs ควรใช้ยุทธศาสตร์ว่าไม่ปลอดภัย ในฐานะแพทย์อยากตั้งกลุ่มแพทย์ขึ้นมาศึกษาผลกระทบต่อร่างกาย เพราะเวลาที่มีการตัดสินใจว่าปลอดภัยหรือไม่ ก็ไม่สามารถบอกได้ จุดอ่อนของฝ่ายที่ต้องการผูกขาด GMOs คือเรื่องความปลอดภัยทางชีวภาพ ยีนส์ที่มีการปนเปื้อนในไร่นาจะถูกฟุ้งได้เพราะ ไม่เคยระวังอย่างจริงจัง ทั้งในเรื่องผลกระทบต่อร่างกาย เหตุผลเดิมว่า GMOs จะเพื่อสร้างผลิตผลอาหารโลกล้วนเป็นข้ออ้างทั้งนั้น แท้จริงแล้ว GMOs ไม่ต่างจากเหล็กที่ใช้ตราลงบนหลังทาส GMOs เป็นอาวุธของคนที่ต้องการความเป็นเจ้าของ เมื่อนำมาปนเปื้อนก็ทำการตรวจเช็คได้ง่าย

- การ flow ข้ามสายพันธุ์ เกิดขึ้นได้ถ้ามีแมลงผสมพันธุ์ แมลงบิน 100 ครั้ง มี probability ว่าถึง 1 ต่อ 100 ที่จะก่อให้เกิดการปนเปื้อนได้ เมื่อมีการปนเปื้อนและเป็นอันตรายต่อสุขภาพแล้วใครจะรับผิดชอบ ดังนั้นความปลอดภัยทางชีวภาพเป็นหมากต่อไป

- ในการทำวิจัยควรนำรูปธรรมของกฎหมาย 2 ฉบับมาศึกษา คือ กฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชและกฎหมายคุ้มครองสิทธิภูมิปัญญา มาใช้ แต่ปัจจุบันเหมือนมีความตั้งใจที่จะตัดตอนกฎหมาย 2 ฉบับนี้ จะเห็นได้ว่าทุกอย่างกำลังลื่นไหล ประเทศอื่นขอจดทะยาศักดิ์ตน กวาวเครือ ฯลฯ ก็ถูกจดไปแล้ว

- ควรมีการตั้งกลุ่มต่อต้านระบบสิทธิบัตรโลกว่าเป็นระบบที่ “เถื่อน” ควรยกเลิกกติกาและประณามการตั้งตัวเป็นเจ้าของแบบไร้คุณธรรมทั้งหมด รวมทั้งนำบทเรียนจากแต่ละประเทศมาแลกเปลี่ยนกัน

- ในฐานะที่ได้เข้าร่วมเจรจา สหรัฐฯ พูดแต่คำว่า “You must...” คือเปลี่ยนกฎหมายก่อนการเซ็น และตอนนี้ไทยก็ไม่มีผู้แทนในสภา จึงเชื่อว่ากฎหมายภูมิปัญญาแพทย์แผนไทยกำลังถูกตัดตอน ทางกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกต้องคอยไปชี้แจงและแก้คดี เรื่องความ “เก่า” หรือ “ใหม่”

- ในเมื่อมีความหลากหลายทางชีวภาพของไทยมีมาก โอกาสปนเปื้อนก็มีมาก เราจะฉลาดพอที่จะควบคุมและใช้ประโยชน์อย่างสมดุลได้หรือไม่

บันฑูร เศรษฐศิริโรตม์ (หัวหน้าคณะวิจัย)

- จากปี 2546 มีคำขอยื่นจดตามสถิติของกรมวิชาการเกษตรมี 73 คำขอ ทั้งที่ยื่นในนามรายบุคคลและบริษัท แต่ยังไม่มีการพิจารณาอนุมัติให้ความคุ้มครอง มีทั้งกล้วยไม้ ข้าว มะม่วง แตงกวา โดยต้องมีการประกาศออกมาก่อนว่าพืชชนิดใดขอเป็นพันธุ์พืชใหม่ได้ ก่อนมีการบังคับใช้กฎหมาย ในตอนนี้มี 33 รายการที่ได้รับการประกาศเป็นพันธุ์พืชใหม่โดยคณะกรรมการคุ้มครองพันธุ์พืช

- ในประเด็นแก้ไข พ.ร.บ. สิทธิบัตร พ.ศ. 2522 เดิมใน มาตรา 9 ระบุว่าการประดิษฐ์ดังต่อไปนี้ไม่ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติ (1) จุลชีพและส่วนประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งของจุลชีพที่มีอยู่ตามธรรมชาติ สัตว์ พืช หรือสารสกัดจากสัตว์หรือพืช มีการเติมคำว่า “โดยตรง” ไปในท้ายประโยค คือ “สารสกัดจากสัตว์หรือพืชโดยตรง” จะไม่ได้รับการคุ้มครอง มีนัยยะ (Implication) อย่างไร

ดร.เจษฎ์ โทณะวณิก

- ต้องให้คนที่เดิมคำว่า “โดยตรง” มาอธิบายว่า “โดยตรง” คืออะไร แล้วสิ่งที่ตรงข้ามกับคำว่า “โดยตรง” คือ “โดยอ้อม” หรือไม่ ถ้าบอกว่าเป็น “สารสกัดจากสัตว์หรือพืชโดยอ้อม” แปลว่าอะไร เป็น by products หรืออะไร คำว่า “โดยอ้อม” ยิ่งสร้างความคลุมเครือเพิ่มขึ้นจากความไม่ชัดเจนที่มีอยู่เดิม เจ้าหน้าที่ต้องใช้ดุลยพินิจว่าอะไร “ตรง” อะไร “อ้อม” ยิ่งไม่มีบรรทัดฐานอะไรแน่นอน จะเป็นการสร้างความสับสนในการใช้ดุลยพินิจยากให้ขึ้นไปอีก ถ้าจะให้ความคุ้มครองก็ควรบอกไปเลยจริงๆ แบบในสหรัฐฯ หรือยุโรป

พญ.เพ็ญภา ทรัพย์เจริญ

- เรื่องนี้คาบเกี่ยวเรื่องกฎหมายภูมิปัญญาแพทย์แผนไทย กฎหมายนี้ให้การคุ้มครอง “การสกัดอย่างหยาบ” (crude extract) คุ้มครองการใช้สารสกัดไปผ่านกระบวนการแยกส่วนที่ไม่ได้ออกมา เหลือเพียงบางส่วนแล้วนำไปใช้ได้ กระบวนการนั้นถือว่าเป็นสิ่ง “ใหม่” และการนำสารสกัดไปสกัดออกมาเป็นพันธุกรรมแบบใหม่ที่สามารถนำไปใช้ในทางการแพทย์ได้ก็สามารถนำไปจดได้ แต่ต้องมีการจำกัดความที่ชัดเจน แต่ในกรณีของสหรัฐฯ ต้องการให้คุ้มครองสารตั้งต้นด้วย ครอบคลุมสารที่มาจากธรรมชาติด้วย

คุณสุรเดช อัครวิทรานุกร (นักวิชาการตรวจสอบสิทธิบัตร กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์)

- ขอชี้แจงว่าในการแก้ไขกฎหมายฉบับนี้ ครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2535 ทางสภาเดิมคำว่า “สารสกัดจากสัตว์หรือพืช” เข้าไปโดยเจตนาว่าต้องการป้องกันเรื่องเซรุ่มและวัคซีน แต่เขียนไว้ไม่ชัด และเชื่อว่าบางส่วนคนไทยก็ยังทำได้ จึงตีความว่าสิ่งที่ไม่มีการแทรกแซงโดยมนุษย์ก็จะไม่ให้การคุ้มครอง

ตามหลักของหลักกฎหมายสิทธิบัตร สิ่งที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนก็ถือว่า “ใหม่” ถ้ามีการแปรสภาพ (modify) โดยมนุษย์ก็จะให้ ตามหลักการความ “ใหม่” ถ้าไม่เคยปรากฏมาก่อนก็จะให้ แต่ก็มีดุลยพินิจในการตรวจสอบ ซึ่งก็เห็นด้วยว่าการเดิมคำว่า “โดยตรง” ทำให้สับสน แต่ในแง่สิทธิบัตร การเขียนกว้างๆ มีประโยชน์กว่า ซึ่งขึ้นอยู่กับนโยบายของแต่ละประเทศว่ามีคำนี้แล้ว มีการส่งเสริมและตรวจสอบแค่ไหน ในอุตสาหกรรมที่รัฐบาลสนับสนุนให้มีการประดิษฐ์คิดค้นขึ้น การตรวจสอบความ “ใหม่” นั้นง่าย แต่ความ “ใหม่” ของต่างประเทศก็เลยยากหน่อย จะเป็นการยกมาตรฐานขึ้นไปโดยอัตโนมัติ ซึ่งคิดว่าจะประโยชน์ต่อไทย

- เรื่องยีนส์สัตว์ ยีนส์พืช ในทางกฎหมายไทยให้มานานแล้ว แต่ในเซลล์ไม่ให้ เพราะเป็นส่วนขยายพันธุ์ ยีนส์เป็นระดับจุลชีวะ โดยประมาณมีการให้ไม่เกิน 20 สิทธิบัตร

ผศ.สมชาย รัตนเชื้อสกุล (คณะวิจัย/คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย)

- ก่อนพิจารณาเรื่องความใหม่ ต้องดูเงื่อนไข 3 ตัว คือ

1. ต้องดูว่าเป็นสิ่งประดิษฐ์ขึ้นมาหรือไม่ การที่ดึงสารออกไปบางตัวแล้วบอกว่า “ใหม่” จะมีปัญหาเพราะอาจเป็นเพียงแค่ “การค้นพบ” ภายใต้ระบบสิทธิบัตรเราไม่คุ้มครอง “การค้นพบ” เพราะการที่ไม่ได้รู้จักอะไรมาก่อนไม่ได้หมายความว่าคุณเป็นคนสร้างอะไรขึ้นมา ดังนั้น การที่ไปเจอ ไม่ควรอ้างสิทธิความเป็นเจ้าของ เช่น การเผาโรงงานถลุงแร่ที่ภูเก็ตเมื่อหลายสิบปีก่อน ไม่มีใครรู้จักแทนทาลัม (กากแร่จากดีบุก) ว่า เป็นแร่ที่นำมาใช้ประโยชน์ได้ ถ้าคนไปเจอ สามารถเป็นเจ้าของได้ แล้วยังมีแร่ธาตุในโลกนี้อีกเท่าไรที่เรายังไม่รู้จัก แต่ในอนาคตข้างหน้าคนที่ไปเจอจะสามารถเป็นเจ้าของได้ทั้งหมดหรือไม่ ฉะนั้น ตรรกะแบบนี้มีปัญหา

ยิ่งเมื่อนำมากับใช้สิ่งมีชีวิตซึ่งขยายพันธุ์และสืบพันธุ์เองได้ เราบอกว่าเราไม่คุ้มครองเมล็ด ไม่คุ้มครองส่วนขยายพันธุ์ แต่เราคุ้มครองยีนส์ ซึ่งยีนส์อยู่ในเซลล์ทุกเซลล์ไม่สามารถแยกออกมาได้ แต่เรากำลังถูกวิธีคิดแบบตะวันตกที่มองทุกอย่างอย่างแบบแยกส่วน โดยเชื่อว่าถ้าแยกออกมาเป็นส่วนๆ แล้ว เราจะรู้จักมันดีที่สุดเหมือนกรณี Diamond – Chakrabarty ที่ศาลสหรัฐฯ เองก็มองเห็นว่าจะมีปัญหา แต่ศาลตัดออกไปว่าไม่ใช่หน้าที่ของศาล ถ้าสมควรได้สิทธิบัตรก็ต้องให้ ซึ่งเป็นการมองแบบแยกส่วน แล้วไม่คำนึงถึงผลกระทบ ว่าถ้ามีการจำหน่ายยาออกไปแล้ว ยานั้นเป็นอันตราย เป็นหน้าที่ของ FDA ไม่ใช่ศาลที่จะต้องไปแก้ปัญหา

ในกรณีของพืช หรือพันธุ์พืช เราจะมองแบบแยกส่วน อย่างนั้นไม่ได้ ยิ่งในประเทศเกษตรกรรมอย่างประเทศไทย มองว่าพืชเป็นสินค้ารายตัว เมื่อขายไปแล้วเกิดปัญหาอะไรขึ้นไม่ใช่หน้าที่ฉัน หน้าที่ฉันคือการให้ความคุ้มครองเท่านั้น การแก้ปัญหาเป็นหน้าที่คนอื่น ไม่ได้ เราต้องมองเป็นองค์รวมถึงผลกระทบหรือมิติที่กระทบต่อวิถีชีวิต เกษตรกรบางคนมองว่าเมล็ดพันธุ์เป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมทางศาสนาด้วย ถ้าไม่ได้มองเป็นเพียงสินค้า ปัญหา คือ เรากำลังเอาวิธีคิดแบบตะวันตกมาครอบ

เดิมทีการตั้งคำถามกับระบบสิทธิบัตรไม่ค่อยมีเท่าไร แต่ในปัจจุบันได้มีการขยายเขตมาสู่สิ่งมีชีวิต เริ่มมีคนตั้งคำถามและย้อนถามไปถึงว่าสิทธิบัตรเป็นระบบที่ชอบธรรมจริงหรือไม่

การที่สหรัฐฯ บอกว่าให้ลองพิสูจน์ว่าการให้ความคุ้มครองจะให้โทษอย่างไรนั้น ขอให้ย้อนดูว่าเรากำลังไปเล่นในเกมส์ที่เขาเป็นคนเขียนกรอบกติกาหรือไม่ มีงานวิจัยหลายชิ้น แม้แต่ใน UN เอง ที่บอกว่าสิทธิบัตรก็ไม่แน่ว่าจะมีประโยชน์ ดังนั้น ทำไมไม่ลองถามสหรัฐฯ ว่าให้ลองพิสูจน์ว่ามันมีประโยชน์จริงหรือไม่ มีงานวิจัยมากมายที่ยังตั้งวาระระบบทรัพย์สินทางปัญญามีประโยชน์จริงหรือไม่ แต่เรายังไม่ได้นำประเด็นเหล่านี้มาโต้เถียง เพราะระบบทรัพย์สินทางปัญญามีปัญหาจริงๆ เมื่อนำมาใช้กับสิ่งที่เป็นธรรมชาติ เพราะไม่ได้ถูกสร้างมาเพื่อให้ใช้กับการประดิษฐ์ที่เกี่ยวกับสิ่งมีชีวิต ซึ่งตอนนี้กำลังขยายพรมแดนมาแล้ว จึงควรตั้งคำถามว่าควรที่จะใช้ระบบนี้จริงหรือไม่

ดร.ฉวีวรรณ หุตะเจริญ (ผู้อำนวยการสำนักวิจัยอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช)

- ในส่วนของคำว่า “สารสกัดจากสัตว์หรือพืชโดยตรง” น่าจะมีปัญหาแน่นอน เพราะต้องมีคำจำกัดความว่าเป็น crude extract หรือไม่ เพราะการสกัดโดยตรงนั้นสามารถทำได้โดยหลายกรรมวิธี ทั้งจากการ ต้ม น้ำ ใส่แอลกอฮอล์ จึงต้องมีผู้เชี่ยวชาญทั้งด้านพืชและสัตว์หรือจากหลายสาขาต้องมาคุยกันเพื่อหาคำจำกัดความ ด้วยสิ่งที่ออกมาเป็นทั้ง compound, molecule, เป็น element สิ่งที่น่าไปจดได้อาจเป็นวิธีการใช้ หรือ process ที่ต้องอาศัยความรู้และเทคโนโลยีที่สูงขึ้น

ยกตัวอย่างเรื่อง หนอนผีเสื้อที่เจาะต้นสัก ตอนนี้มีคนคิดจะสกัดสารจากตัวเมียบสามารถดึงดูดตัวผู้ได้ มาใช้ในการกำจัดศัตรูพืชตัวนี้ สารตัวนี้ก็มียอยู่ในแมลงซึ่งอยู่ในโลกนี้มานานแล้ว ถือเป็นภูมิปัญญาหรือของใหม่หรือไม่ เพราะไม่เคยมีใครรู้ จนกระทั่งชาวญี่ปุ่นมาทำถึงได้รู้ โดยมีกรรมวิธีสกัดและส่วนผสมที่จะทำให้สารนี้ มีประสิทธิภาพสูงในการเรียกแมลงจำนวนมาก ทางญี่ปุ่นจะจด 1. กรรมวิธีที่ใช้ 2. สูตรส่วนผสม

- เนื่องจาก FTA เป็นเวทีที่ต้องมีการต่อรอง ต้องคิด 2 ทางว่า เราก็ต้องตั้งคำถามกับตัวเองว่าจะพบกับเขาอย่างไร กรณีเกิดการปนเปื้อน เราต้องฟ้องร้องในเรื่องความปลอดภัยทางชีวภาพ ให้ต่างคนต่างต้องพิสูจน์ทางฝ่ายเจ้าของพันธุ์พืช GM ก็ต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าของของเค้าปลอดภัย เราก็ต้องมีการพิสูจน์ว่าเข้ามาแล้วไม่

ปลอดภัยอย่างไร เพราะสิ่งที่น่าสนใจในสิ่งแวดล้อมมีทั้งดีและไม่ดี ไม่ควรเรียกรวมว่า “alien species” สิ่งที่ไม่ดีเราก็ต้องกำหนดไปว่า “invasive alien species” เพราะบางอย่างเราก็ต้องใช้เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

กรณีฝ่าย BT ของ Monsanto มีคุณสมบัติหลัก คือแมลงกินแล้วต้องตาย แต่แมลงเป็นสัตว์ที่มีความสามารถสูงในการปรับเปลี่ยนตัวเองได้ตลอด สร้างความต้านทานที่สู้ได้กับฝ่าย BT ก็เป็นโจทย์ที่ Monsanto ต้องคิดต่อไป

- ขอดถามว่าข้อเสนอของชาวเมารีได้รับการยอมรับหรือมีปฏิกิริยาโต้ตอบอย่างไร จากประเทศอื่นๆ
- การวางมาตรการ หือคำจำกัดความต้องต้องมีการกำหนดชัดเจน ไม่ให้เกิดการเลือกปฏิบัติ
- ถ้ายังไม่มีมีการกำหนดสัดส่วนเปอร์เซ็นต์การแบ่งปันผลประโยชน์ ก็จะทำให้คนไม่กล้าไปจด น่าจะมีการดูแนวทางของต่างประเทศ

คุณเบญจวรรณ จำรูญพงษ์ (กองคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์)

- ขอชี้แจงเรื่อง พ.ร.บ. คุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ขณะนี้มีคนขอขึ้นจดอยู่หลายรายการและมีการตรวจสอบเสร็จสิ้นแล้ว แต่ยังไม่สามารถออกใบรับรองได้ เนื่องจากประเด็นปัญหาตรงกฎกระทรวงเรื่องการแบ่งปันผลประโยชน์ ที่ยังค้างอยู่ที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาเป็นเวลาล่วง 4 ปีแล้ว ขณะนี้ ทางกองคุ้มครองพันธุ์พืชเชิญคณะกรรมการกฤษฎีกามาที่กองทุกสัปดาห์เพื่อมานั่งคุยกันในรายละเอียดของข้อตกลงในการแบ่งปันผลประโยชน์ ซึ่งก็มีความก้าวหน้าไปพอสมควรว่า เราจะคิดสัดส่วนผลประโยชน์จากยอดจำหน่ายสุทธิที่ไม่เกิน 5 ได้เปอร์เซ็นต์ การแบ่งปันในพืชแต่ละชนิดก็จะมี การตั้งคณะกรรมการขึ้นมาพิจารณาว่าจะมีการแบ่งปันเท่าไร องค์ประกอบของคณะกรรมการที่ตั้งขึ้นเพื่อการเจรจา จะมีทั้งผู้ยื่นและตัวแทนฝ่ายราชการ ขณะนี้กำลังอยู่ในระหว่างการร่างกรอบหรือมาตรฐานในการเจรจาร่วมกับคณะกรรมการกฤษฎีกา เพื่อให้การดำเนินการมีมาตรฐานเดียว

- ขอดถามว่าถ้า FTA ไทย-สหรัฐฯ เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ถ้าเราจำเป็นต้องรับระบบสิทธิบัตรในสิ่งมีชีวิตตามข้อเรียกร้องของสหรัฐฯ เราจะทำอย่างไรกับ พ.ร.บ. คุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 และการแบ่งปันผลประโยชน์ที่มีอยู่ เราต้องสิทธิบัตรพืช จะเกิดผลกระทบทั้งข้อดีและข้อเสียอย่างไร

พันธุ เศรษฐศิริโรตม์

- ขอแจ้งเพื่อให้เป็นข้อมูลว่า ในข้อเรียกร้องของสหรัฐฯ ต่อประเทศไทยนั้น ตรงกับสิ่งสหรัฐฯ ที่เรียกร้องจากสิงคโปร์ โดยเขียนชัดเจนกว่านั้น ไม่ได้บอกว่ายกเว้นการให้สิทธิบัตรว่าให้ตัดข้อ 27.3 ใน TRIPs ออก แต่เขียนไว้ว่าให้ไทยมีการคุ้มครองสิทธิบัตรในสิ่งต่อไปนี้ พืช สัตว์ วิธีวินิจฉัย วิธีบำบัด ผ่าตัด

- มีอีกข้อสังเกตหนึ่ง คือ ในข้อยกเว้น 27.2 ของ TRIPs ที่ให้สิทธิในการยกเว้น ถ้าพูดความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี สหรัฐฯ ยื่นข้อเรียกร้องโดยเติมคำว่า “only” ไว้ท้ายประโยค ทำให้มีความหมายเฉพาะเจาะจงลงไปอีก ขณะนี้ไม่รู้ว่าเป็นทางการหรือยัง

คุณนิรมล ยวบุญญ์ (Biothai)

ถ้าเราจำเป็นจะต้องยอมรับระบบสิทธิบัตรจริงๆ จะมีมาตรการอะไรที่จะบอกว่าถ้าเราผลิตพันธุ์ที่มีสิทธิบัตรในสิ่งมีชีวิต แล้วเราจะต้องยอมรับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในภายหลัง

ดร.เจษฎ์ โทณะวณิก

- ข้อเสนอเมื่อยังไม่มีการนำไปปฏิบัติ และก็ยังไม่ว่ารัฐบาลยอมรับหรือไม่ มีชนพื้นเมืองในหลายๆ ที่ รวมทั้งในสหรัฐฯ นำเสนอข้อเสนอในรูปแบบของสนธิสัญญา เป็นข้อเสนอที่น่าจะนำไปพิจารณา จึงนำมาเสนอในวันนี้

- ในกรณีที่หลีกเลี่ยงเรื่องการให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรในพืชและสัตว์ไม่ได้ ถ้าคิดแบบคนตกน้ำไปแล้ว แทนที่จะตะเกียกตะกายขึ้นมา ก็หัดว่ายน้ำให้เป็นเสียเลย ก็น่าจะคงไว้อย่างนั้น โดยเข้าไปเป็นภาคี UPOV 1991 ไปด้วย เพราะถ้าเราโดนให้คุ้มครองสิทธิบัตรในพืชและสัตว์แล้ว UPOV 1991 แทบจะไม่มี ความหมายในเชิงของการกีดกันทางการค้า ไม่มีความหมายในเชิงของการให้ความคุ้มครองเกษตรกร เพราะสิทธิบัตรครอบคลุมมากกว่า UPOV 1991 อยู่แล้ว

แต่อีกทางหนึ่งก็คือ ถ้าใครมาขอคุ้มครองพันธุ์พืช ควรกำหนดไปเลยว่าห้ามไปขอสิทธิบัตรอีก และในระบบสิทธิบัตรต้องกำหนดว่าให้ความคุ้มครองได้เพียง “พืช” ไม่ใช่ “พันธุ์พืช” แล้วใช้ดุลยพินิจว่าอะไรคือ “พืช” อะไรคือ “พันธุ์พืช” ในแบบของยุโรป คือ มีกำหนดคุ้มครองพันธุ์พืชไม่ให้คุ้มครองซ้อน

อีกวิธีหนึ่ง คือ กำหนดว่าพืชอะไรที่จะไปคุ้มครองภายใต้สิทธิบัตร เช่น แยกพืชใช้เพศ – ไม่ใช่เพศ ให้มีสิทธิบัตรพืชแบบสหรัฐฯ เช่น อะไรที่ไม่ใช่เพศไปอยู่ภายใต้สิทธิบัตร อะไรที่ใช้เพศไปอยู่ภายใต้คุ้มครอง พันธุ์พืช แต่กฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชก็ต้องเปลี่ยนไป

คงจะมีรูปแบบหลายๆ อย่างที่จะนำมาใช้ได้ เพียงแต่ต้องมองว่าเมื่อรับมาแล้วจะกระทบกับกฎหมายอะไรบ้าง และจะอย่างไรกับกฎหมายที่ได้รับผลกระทบ จะอย่างไรในแง่นโยบาย สิ่งที่น่าเป็นห่วงก็คือ การที่รัฐบาลไม่ได้ตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผลทางวิชาการ

- ในเรื่องที่ถามว่าถ้ารับสิทธิบัตรแล้วถ้าเกิดความเสียหายขึ้นจะมีมาตรการอะไรบ้าง ขออธิบายว่าสิทธิบัตรไม่สามารถกำหนดได้กว้าง ครอบคลุมความรับผิดชอบผลเสียหาย จะต้องมีความหมายอื่นที่มารองรับ เช่น กฎหมายที่ให้ความคุ้มครองในตัวผลิตภัณฑ์ หรือกฎหมายความปลอดภัยทางชีวภาพ เพราะการใช้กฎหมายหนึ่งฉบับเพื่อทำทุกสิ่งทุกอย่างให้ได้หมดไม่ใช่วิธีการใช้กฎหมายที่ถูกต้อง ต้องมีกฎหมายเฉพาะเรื่องแล้วสามารถใช้ถ่วงดุลกันได้ เช่น ในสหรัฐฯ กฎหมายสิทธิบัตรไม่พูดถึงการนำไปใช้แบบผิดวัตถุประสงค์ (misuse) , การนำไปใช้แบบไม่เหมาะสม (misappropriation) หรือ การนำไปผูกขาดเลย เพราะมีกฎหมาย ตัวอื่นที่ว่าด้วยเรื่องนี้ๆ อยู่แล้ว เช่น เรื่องยีนส์รั่วไหลก็ต้องมีกฎหมายเรื่องความปลอดภัยทางชีวภาพ ถ้าแยกออกไปได้เช่นนี้ จะมีการคานกันโดยหน่วยงาน กฎหมาย

- สุดท้ายประเด็นที่เป็นปัญหา เรื่องแนวคิดของกรมทรัพย์สินทางปัญญาในเรื่องอะไรให้จัด อะไรไม่ให้จัดนั้น ที่จริงแล้ว ถ้าดุลยพินิจมีการกำกับโดยศาล การเขียนให้กว้างไว้จะมีข้อดี อย่างเช่น ในสหรัฐฯ การใช้ดุลยพินิจเรื่อง Composition of Matter อยู่ที่เจ้าหน้าที่ โดยมีศาลเป็นผู้กำกับ แต่ปัญหาของไทยคือ ยังไม่มีคดีขึ้นสู่ศาล และก็ไม่รู้ว่าจะต้องมีคดีถึงจะมีบรรทัดฐาน ถ้าเป็นแบบนี้ ต้องเขียนกฎหมายแบบ common law โดยเขียนให้กว้างไว้ก่อน แต่ถ้าเขียนให้แคบก็ต้องเขียนอย่างละเอียดยับ ถ้าปล่อยให้เจ้าหน้าที่ใช้ดุลยพินิจจะมีปัญหาอยู่ 2 อย่าง คือ 1) มีการใช้ดุลยพินิจในทางมิชอบ ล่วงละเมิดการใช้ดุลยพินิจของตัวเอง 2) เจ้าหน้าที่โชคไม่ดี ใช้ดุลยพินิจอย่างไรก็ถูกต่อว่า ไม่ถูกใจใครคนใดคนหนึ่ง แต่ถ้ามีกฎหมายกำหนด ก็อ้างได้ว่ากฎหมายออกโดยตัวแทนที่เลือกมาโดยประชาชน

คุณกาญจนา สิงห์อำไพ (ผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายเศรษฐกิจการเกษตรระหว่างประเทศ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์)

- สิ่งที่เราศึกษามาเป็นประโยชน์เป็นการดูในหลายด้าน ทางไทยเองก็ไม่น่าจะรับข้อเรียกร้องของสหรัฐ คงจะมีการโต้กลับไป แต่ถ้าผู้วิจัยเสนอแนวทางที่สามารถปรับใช้กับสภาพการณ์ของไทย ทางรัฐบาลก็น่าจะรับฟัง

คุณกรรณิการ์ กิจติเวชกุล (เจ้าหน้าที่รณรงค์การเข้าถึงการรักษา องค์การหมอไร้พรมแดน)

- ผาไปถึงผู้ที่ได้เข้าไปอยู่ในการเจรจา ว่ามีการศึกษาหรือไม่ว่าถ้าเราต้องรับสิทธิบัตรพันธุ์พืช จะเกิดผลกระทบต่อกฎหมายอื่นๆ อย่างไร มีรายงานผลกระทบในทุกๆ ด้านหรือไม่ เพื่อประกอบในการเจรจา

- ในเรื่องของความรับผิดชอบที่ส่งไปในเรื่องสิทธิบัตรไม่ได้ แต่ต้องไปใส่ในกฎหมายอื่นๆ นั้น สำหรับประเทศไทยจะอย่างไรในเมื่อยังไม่มี พ.ร.บ. ความปลอดภัยทางชีวภาพ หรือถ้ามีก็อาจไม่ได้รับความสนใจ

ดร.เจษฎ์ โทณะวณิก

ในเรื่องของความรับผิดชอบ ไม่ใช่ว่าจะส่งไปไม่ได้ แต่ตามหลักการใช้กฎหมายอย่างถูกต้องนั้นไม่ควรใส่เข้าไป ประเทศที่เจริญก้าวหน้าในการใช้กฎหมายก็มองการใช้กฎหมายแบบนี้ แต่ปัญหาอยู่ที่ไทยใช้กฎหมายไม่เป็น สหรัฐ เป็นประเทศที่ใช้กฎหมายเป็น ถ้าเถียงโดยไม่มีหลักการ จะถูกโต้กลับได้ เพราะในการเจรจากับสหรัฐ แม้ได้กันด้วยทฤษฎี ทางฝ่ายสหรัฐ ยังมีทางออกได้ และสามารถหาหลักการอื่นมารองรับได้ จึงควรสู้ด้วยหลักการ อาจต้องใช้วิธีที่ว่าอะไรทำได้ก็ทำไปก่อน อย่างกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชเอง มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ แต่ในทางหลักกฎหมายก็ไม่ใช่

คุณสุรเดช อัสวินทรงกูร

ตอบว่าทีมทำงานคิดถึงและมีการหาข้อมูลเพื่อมาสรุป แต่หาข้อมูลไม่ได้ว่ายอดจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ในหนึ่งปีมียอดจำหน่ายเท่าไร แต่ละประเภทมีการนำเข้า ผลิตโดยบริษัทต่างประเทศเท่าไร ตัวใดเป็น ตัวหลักในท้องตลาด

ขณะเดียวกัน ก็ไม่มีนโยบายของรัฐว่าจะมีนโยบายด้านการเกษตรอย่างไร อุตสาหกรรมเกษตรจะพัฒนาไปด้านใด ไทยยังหลงใหลกับการเป็นผู้ส่งออกข้าวขาวดิบมากที่สุดในรอบ 20 ปี ซึ่งเวียดนามกำลังจะแซงหน้าไปแล้ว และถ้าจีนผลิตข้าวได้พอเลี้ยงตัวเอง จึงต้องมาคิดว่าเราจะทำอย่างไร แม้ไม่มี FTA ก็ต้องทำ แต่ปัญหา คือ ทำตรงไหน ถ้าหาว่าเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาเป็นเรื่องของทุนนิยมตะวันตกก็ไม่ใช่ ขณะนี้ พันเวลาไปแล้วที่จะมาบอกว่าทรัพย์สินทางปัญญาชอบหรือไม่ชอบธรรม คำถามคือ ว่าไทยต้องการอยู่บนเวทีโลกหรือไม่ เราจะปรับตัวให้เข้ากับระบบที่เค้ากำหนดมาแล้วได้อย่างไร

สิ่งที่เราปรับได้ก็คือ การใช้ดุลยพินิจ แต่ใครจะรับผิดชอบผลของการใช้ดุลยพินิจนั้น มารับประกันว่าเจ้าหน้าที่ของกรมทรัพย์สินทางปัญญาจะไม่ถูกพิจารณา ที่เป็นอยู่ในขณะนี้ มีบางเรื่องที่เราไม่รับจด พอมีเรื่องขึ้นมาผู้ใหญ่ทางการเมืองและราชการก็มาลงที่เจ้าหน้าที่

ทางสหรัฐ ก็ไม่ได้เขียนมาเป็นกฎหมาย แต่บอกว่าสิ่งที่อยู่ใต้ฟ้ามีสิทธิมาจด แบบนี้ คืออะไร ที่บอกว่าเรารู้ว่าสิ่งนี้ให้ประโยชน์อะไร แต่เราไม่รู้รายละเอียดของมัน เพราะไม่มีการวิจัยศึกษา ถ้าไม่มีเงินก็ใช่ แต่

ทำไมไม่คิดทำก่อนหน้านั้น ถ้ามหาผู้บริหารประเทศเท่าที่ผ่านมามีอะไรอยู่ ถ้าบอกว่าสิ่งที่เค้าเสนอมาเป็นการมัดมือชก ก็ต้องถอนตัวออกมา

ดร.เจษฎ์ โทณะวณิก

ได้มีการพิจารณาถึงผลกระทบต่อกฎหมาย และได้พยายามนำเสนอให้ใช้วิธีเดียวกับสหรัฐฯ คือการที่สหรัฐฯ มักอ้างว่า “รับไม่ได้” ถ้าจะเสนออะไรที่จะเกิดผลกระทบกับกฎหมายภายในของสหรัฐฯ แต่เราไม่เคยใช้จุดนี้ เราจะต้องพยายามให้กฎหมายที่มีอยู่ ดำรงอยู่มากที่สุด และไม่ยากให้พึ่งหวังกับรัฐบาลไม่ว่าจะชุดใดๆ เพราะไม่ได้ใช้หลักการตัดสินใจด้วยข้อมูลทางวิชาการและไม่ได้ใช้แง่มุมทางเทคนิคในการเจรจา ฝ่ายราชการก็มีข้อจำกัดในการใช้ดุลยพินิจ ในช่วงที่ผ่านมาน่าจะทำให้มีการนึกคิดว่ามีกระบวนการที่ทำให้เกิดการถดถอยรัฐบาลที่ไม่พึงได้ ต้องมีวิธีที่ทำให้มีองค์กรต้องตรวจสอบ

พญ.เพ็ญนภา ทรัพย์เจริญ

เกิดผลกระทบต่อกฎหมายต่างๆ แน่

1. พ.ร.บ. สิทธิบัตร มาตรา 9 (1) ทั้งแบบ crude และ discovery
 2. พ.ร.บ. สิทธิบัตรยา แนวโน้มมีการยืดอายุ
 3. พ.ร.บ. คุ่มครองพันธุ์พืช คงต้องยอมปล่อย
- รัฐบาลต้องเร่งทำแผนรองรับผลกระทบทุกเรื่อง

ดร. สุจิตรา จางตระกูล

- ขอให้การเจรจาสันับสนุนเฉพาะกระบวนการองค์ความรู้ที่ลงทุนวิจัยและพัฒนา ส่วนสิ่งมีชีวิต หรือ ยีนส์ไม่ควรถูกผูกขาดคุ้มครอง เพราะยีนส์ไม่สามารถสร้าง new generation ได้ด้วยตัวเองโดดๆ การเคลื่อนย้ายของยีนส์เป็นกระบวนการทางธรรมชาติของสิ่งมีชีวิต

- กรณีที่นำพันธุ์พืชของไทยที่มีการปรับปรุงในระดับหนึ่งก็ต้องเจรจาเรื่องแบ่งปันผลประโยชน์ใน องค์ความรู้ด้วย

- ต้องคำนึงถึง common species ที่มีอยู่ทั่วไปในเอเชีย หรือ แอฟริกา ประเทศเหล่านั้นอาจเดือดร้อน และฟ้องร้องได้

- การทำวิจัยที่ทำทั้งในไทยและสหรัฐฯ เมื่อมาถึงกระบวนการจดสิทธิบัตรต้องแจ้งฝ่ายไทยก่อนล่วงหน้า โดยต้องต่อต้านไปก่อน

- เมื่อเกิดกรณีพิพาท ใครจะเป็นผู้ตัดสิน ต้องมีองค์ประกอบที่เป็นที่ยอมรับ ไม่ใช่มีแต่ผู้เชี่ยวชาญจากสหรัฐฯ

คุณกรรณิการ์ กิจติเวชกุล

ใน พ.ร.บ. สิทธิบัตรยา ฉบับที่แก้ไขโดยกรมทรัพย์สินทางปัญญา พบว่ามีการแก้ไขตามข้อเรียกร้องของสหรัฐฯ กว่า 70-80 เปอร์เซนต์ จึงไม่อยากเชื่อว่าข้อแก้ไข พ.ร.บ. ครั้งนี้ ไม่เกี่ยวกับ FTA

- แก้ไขยืดอายุโดยตรง จาก 20 ปี เป็น 25 ปี

- ยกเลิก “การคัดค้านก่อน”
- มีการยอมแก้ไขคำขอสิทธิบัตร สหรัฐฯ ขออย่างน้อย 1 ครั้ง แต่เราให้ไป 2 ครั้ง ซึ่งเท่ากับเป็นการจองสิทธิบัตรเอาไว้ โดยไม่ได้บอกว่าห้ามแก้ไขในสาระสำคัญ
- เพิ่มในส่วนของอนุสิทธิบัตร จากเดิมที่ “ใหม่” เป็นการทำใน “เชิงอุตสาหกรรม” ก็ไปแก้เพิ่มว่าถ้าแก้ปัญหาเดิมที่มีอยู่ หรือเพิ่มประโยชน์ใช้สอยก็ขอต่ออายุอนุสิทธิบัตรได้
- เรื่อง compulsory licensing หรือมาตรการบังคับใช้สิทธิ แม้มีการแก้โดยเขียนแบบ TRIPs แต่ปัญหาอยู่ที่ พ.ร.บ. ความลับทางการค้า เรื่องทำได้ หรือทำไม่ได้นั้นเป็นเรื่องของ data exclusivity

คุณสมบัติ อัครวินทางการ

- การแก้ไขกฎหมายนี้เกิดขึ้นในสมัยรัฐบาลก่อนที่มีคุณมีชัย ฤชุพันธุ์เป็นประธานที่ปรึกษาทางด้านกฎหมายของรัฐบาล ทีม FTA ทุกคนไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแก้กฎหมายนี้ จึงไม่รู้ถึงที่มาที่ไป
- การแบ่งปันผลประโยชน์ก็มีการยื่นไปแล้ว แต่ไม่หวังว่าจะได้ เพราะอำนาจในการตัดสินใจไม่ได้อยู่กับเจ้าหน้าที่เจรจาอำนาจอยู่ที่ว่าการทูตทำอะไร
- ในการหามาตรการรองรับ อย่างไรก็ต้องทำ
- สิทธิบัตรไม่ได้จดตัวพืชนั้นๆ สิทธิบัตรจดใน genus ของพืช

สรุป

- หลายเรื่องมีการแลกเปลี่ยนให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น
- มีโจทย์ที่นักวิจัยต้องนำไปคิดต่อ
- บทเรียนจากต่างประเทศก็จะทำให้เราเห็นถึงผลกระทบและเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจได้

เวทีนโยบายครั้งที่ 7

เรื่อง	“การเจรจาเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศภายใต้กระแสการค้าเสรี (FTA) : จุดยืนและข้อเสนอของไทย”
	วันศุกร์ที่ 2 มิถุนายน 2549 เวลา 08.30 – 12.30 นาฬิกา
	ณ ห้องประชุม 1 ชั้น 14 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
จัดโดย :	โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล
สนับสนุนโดย :	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

Content

- Project Objective: MEAs as NTB?
 - Conflicts and Synergies bet. regimes?
 - NTBs?
 - Climate and Trade regimes, Thai-US FTA?
- Trade Regimes: for Development?
- Climate Regimes: Trade Implications
- Negotiating FTA: Rule Making

Conflicts and Synergies between Regimes

ความสอดคล้องและความขัดแย้งของสองระบบ MEAs และ NTB

Trade FOR Development? รูปแบบการพัฒนาที่เปิดรับการค้า พบว่าถ้าประเทศใดเปิดการค้ามากกว่าก็ทำให้มีการพัฒนามากกว่า แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าต้องเปิดเสรีอย่างมาก อย่างเกาหลี ญี่ปุ่น ก็มีการคุ้มครองในเรื่องการค้าอยู่ ไม่ได้เปิดทั้งหมด การพยายามส่งเสริมการส่งออกให้มากกว่านำเข้า ถ้าทุกประเทศทำเช่นนี้จะทำให้การค้าไม่โต การค้าไม่ใช่มีวัตถุประสงค์เพื่อการค้าเท่านั้น แต่เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

- Proposition: more open, more development (higher growth), not necessarily vice versa such as the case of Japan, Korea, US, EU
- But trade needs to be managed to serve a purpose; Trade for Trade no longer relevant: DMD
- Reality : Trade for All, Neo-Merchantism

Trade and Development Interface

- WTO for Trade, not development, only lately SD and MEAs began to emerge as pertinent issues
- การที่ WTO เปิดประเด็นอื่นๆ ที่ไม่ใช่การค้าโดยตรง ทำให้เกิดความวุ่นวาย ต้องมาแก้ปัญหา

มากมาย ซึ่งวัตถุประสงค์ดั้งเดิมของ WTO คือเฉพาะเรื่องการค้าเท่านั้น

- Development Entity fragmented, difficult to have synergies in goals and policies
- MEAs for environment but use trade extensively, which may conflict with WTO rules เป็นการ ตั้งเป้าเพื่อสิ่งแวดล้อม โดยแค่หยิบเรื่องการค้ามาใช้บ้าง เช่นหยิบมาเป็นข้ออ้างในการ sanction และมีกลไกรองรับเมื่อมีความขัดแย้งระหว่างประเทศ แต่ถ้าประเทศคู่กรณีฝ่ายหนึ่งไม่ได้เป็นสมาชิก MEAs แต่ทั้งคู่เป็นสมาชิก WTO WTO ก็ยินดีที่จะรองรับกรณีต่างๆ เหล่านี้ โดยใช้มาตรการที่ 20

How does WTO handle environment?

- Already articles indirectly reflect concerns
- Art. XX b and g, but inadequate
- CTE in 1999 tries to resolve this in its mandate (in Singapore) but has failed
- Shrimp-turtle case 'diverts' the issue
- Doha, a development round, recognizes 'rights' to protect environment

Basics: Different Regimes, Processes

- **Trade:** for Trade, Sacrosanct, NO participation, relying on Market mechanism, PRIVATE goods and services การค้าเพื่อการค้า ไม่ค่อยมีการมีส่วนร่วม อาศัยตลาด ซึ่งต้องกันข้ามกับประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อม ที่เน้นการมีส่วนร่วม และเพื่อประโยชน์ของสาธารณะมากกว่า

- **Environment:** for Environment, More participatory process necessary to seek cooperation, relying on public goods concept, for PUBLIC benefits

Different Outputs

- **Trade:** Increased growth, outputs
- **Environment:** Conserve resources, promote sustainable use; improve standards and ambient

Different Outcomes ผลสัมฤทธิ์ ถ้าประเทศมีเงินมากขึ้น ก็จะมาดูแลสิ่งแวดล้อมมากขึ้น จริงหรือไม่ที่ต้องรอให้มีรายได้ดีก่อน

- **Trade (and Investment):** enhancing technical and financial capacity to better deal with the environment

- **Environment:** Improving welfare and inter-generational equity
- **The balance is SD, which needs to be managed**

- **How to balance trade and environment?**

Non-tariff Barriers, NTBs

WTO and NTBs

- After reducing TBs, WTO began its work on NTBs, which are prevalent
- หลังจากลดภาษีลงแล้ว WTO ก็เน้นในเรื่อง NTB มากขึ้น
- จริงๆ การทำ NTB ทำได้ง่าย เช่นเรื่องการสนับสนุนด้านต่างๆ เพราะเป็นการแฝงเข้าไปโดยอ้างผลประโยชน์สาธารณะ
- NTBs difficult to identify, capture and negotiated
- They are prevalent, for wide-range of reasons, mostly for development purposes
- Easily use, unilateral
- Difficult to verify, hence, easily get away with
- So, again, interface is important!!

MEAs are set to meet environment goals

- Most use trade as an instrument
- Hence, it has WTO-related implications
- Examples
 - CDM
 - Emissions Trading
 - JI
 - Technology transfer
 - Adaptation Fund

Climate Regimes, Trade: UNFCCC

- Art. 2: "...to achieve,...stabilization of GHGs ...a level... prevent dangerous anthropogenic interference with the climate system....to ensure **food production** not threatened,...development to proceed in a sustainable manner.

More UNFCCC

- Art.3 Principles
 - Common but differentiated responsibility

- Specific needs and special circumstances
- Precautionary measures
- Right to SD
- Art 3.5: Supportive and open international economic system. Measures taken to combat climate change...should not constitute a means of arbitrary or unjustifiable discrimination or a disguised restriction on international trade.
- Art.4.1.c; Art.4.5 Technology transfer
- Art.4.10 Take into account vulnerability of LDCs and ...Parties with economies that are highly dependent on income generated from the producing, processing and export, and/ or consumption of fossil fuels and associated energy-intensive products and/ or the use of fossil fuels for which such Parties have serious difficulties in switching to alternatives.

Climate Regimes: Kyoto Protocol

- Main emphases on
 - New gases
 - Flexible mechanisms
 - Energy-sector concerns
 - Some LULUCF, via forest management practices, reforestation, afforestation

More Kyoto

- Art.2.2 curbing aviation and marine bunker fuels จำกัดตัวเชื้อเพลิงที่ใช้กับเครื่องบิน เข้าไปแทรกแซงการค้า
- Art.2.3...implement policies and measures that minimize adverse impacts on international trade, among others ใช้มาตรการ นโยบายที่จะลดผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการค้า
- Art.3.14 funding, insurance and transfer of technology
-

More Kyoto

- Art.6 ET, JI: transfer of credits
- Art.10c transfer of ESTs
- Art.12 CDM is investment-cum-trade provision, hence directly relate to trade การลงทุนเพื่อสิ่งแวดล้อม

Climate and Trade in Nutshell

การที่เราปล่อยให้มีการค้ามากขึ้น emission ก็มาปรากฏในบัญชีของเรา อาจทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับประเทศเราได้ การส่งเสริมให้มีการค้าจากผลิตภัณฑ์ที่ทำจากไม้มากขึ้น ก็อาจมีผลกระทบต่อป่า หรือพื้นที่เกษตรของเรา (เปลี่ยนพื้นที่เกษตรมาปลูกป่าเพื่อส่งออก)

การเจรจาพิเศษ อาจทำให้เกิดความขัดแย้ง

- Increase trade induces emissions, in effect shifting the burden via ecological footprints elsewhere, e.g. forest trade
- Trade in technology
- Trade in carbon credits จำกัดเฉพาะประเทศใน annex 1 อาจถูกฟ้องร้องว่าเป็นการกีดกันทางการค้า

Possible Issues: CDM Example

- CDM increases investment, and trade volume of credit
- Curbing technology transfer harms reduction efforts
- Local action MAY be NTBs การปฏิบัติต่อผู้มาลงทุนในประเทศแตกต่างกัน อาจนำไปสู่ปัญหาหรือโอกาสของเราในเรื่องการลงทุนได้
- ET and JI excludes 'right to trade' for Non-Annex I countries ET and JI มีการคุ้มครองต่อความขัดแย้งกับการเปิดเสรีของ WTO

Another Example: GM Tree and Climate

● “Monster trees” have less lignin good for paper industry, grow faster ต้นไม้ที่ประติษฐานขึ้นมา มีลักษณะน้อยดีต่อการทำกระดาษ ทำให้ก่อมลภาวะน้อยลง แต่พบปัญหาคือ โตไวผิดปกติ คิดว่าจะเอาไปดูดซับคาร์บอน แต่ก็ยังไม่รู้ว่าจะมีความเสี่ยงต่อระบบนิเวศอย่างไร

- Explicit conflict between trade and climate benefits, e.g., regulation and labeling
- ในด้านสิ่งแวดล้อมดีมาก เพราะผู้บริโภคสามารถเลือกผลิตภัณฑ์ที่ป้องกันสิ่งแวดล้อม แต่ทางการค้า อาจถูกยกมาว่ากีดกันทางการค้าของผลิตภัณฑ์อื่น
- LULUCF requires higher reliance on imports of timber, while reducing potential for agriculture
- อนาคตต้องปลูกปาล์มน้ำมัน มันสำปะหลังมากขึ้นเพื่อทำน้ำมัน แล้วรัฐให้การสนับสนุน subsidy จะก่อให้เกิดปัญหาขัดแย้งกับการค้า และสิ่งแวดล้อมหรือไม่ จะเกิดอะไรขึ้นกับระบบนิเวศน์

Yet, more example

- Biofuel (oil palm, cassava)
- Is Subsidy allowed?
- Will trade restriction, standards be NTBs?
- Will expansion entail environmental consequences, hence sanction

Thai-US FTA Details

- Rules of Engagement
 - MFN, National Treatment
 - Rights to regulate
 - TBT, SPS, NTB, Tariff reduction, Subsidies, others (e.g. GSP)
 - ROO, Performance Requirements,
 - General, Specific Exceptions (e.g., Gov Procurement)
 - Dispute Settlement Mechanism
- Emergency Safeguards

Thai-US FTA: FACTS

- Thailand's top partner
- US is largest emitter of GHGs, with large ecological footprints อเมริกาปล่อยก๊าซเรือนกระจกมากที่สุดในโลก
- US not member of Kyoto Protocol
- Three FUTURE scenarios: ทางที่เป็นไปได้
 - BAU, staying out of Kyoto อเมริกาอยู่เหมือนเดิม ไม่ต้องเข้าเป็นสมาชิก Kyoto
 - Optimistic, becoming a member later เข้าเป็นสมาชิก Kyoto
 - Pessimistic, 6-country alliance+ ไม่เป็นภาคี แต่ยังไปสร้างวงใหม่ เพื่อไปท้าทาย

Thai-US FTA and Climate Commitments

- Institutional Consideration: Membership and Rights are Responsibilities ถ้ามีข้อโต้แย้งขึ้นมาจากชั้นศาลไหน สมาชิกหลายสนธิสัญญา ที่ใดคือผู้ชี้ขาด
 - UNFCCC and Kyoto Protocol
 - WTO and FTA

These FACTS will affect FTA and investment in FTA

It will affect Thailand's climate commitments, and domestic policies in wide-ranging manners

Thai-US FTA in the Making

- Bilateral Process as an outcome from
 - US: Unilateral approach to propose draft
 - Thailand: Multilateral approach, on MEAs, WTO, UNFCCC, Kyoto Protocol
- Environmental Implications
 - TDRI: trade would expand by 1.8%

- Estimating additional pollution, GHGs?
- Environmental Chapter and Environmental Cooperation

What is in Thai-US FTA? ถ้าเซ็นต์ FTA การลงทุนการค้าจะเป็นหลัก ศักดิ์ของสิ่งแวดล้อมจะเป็นเรื่องรองไป ถ้ามีข้อขัดแย้งเรื่องการค้าการลงทุนเป็นหลักในการตัดสินก่อน

Freeing trade increases international transaction and investment across the board

- Good or bad; good AND bad
- Encourage technology transfer
- More raw material imports
- Trade more important than climate
- No explicit clauses of climate-related issue

Estimated Impacts of Thai-US FTA ข้อเสนอหนึ่งน่าจะต้องสำนักงานเฉพาะมาดูแลเรื่องนี้โดยเฉพาะ ลำพังกระทรวงพาณิชย์เจ้าหน้าที่ไม่กี่คนต้องดู MEAs หลายตัว และข้อตกลงต่างๆ

- WTO+ commitments increases future transaction cost of trade policy
- WTO-MEAs relations in Thai-US FTA needs to be assessed, crafted
- Rights to regulate will be challenged
- Nature of voluntary actions will change อาจทำได้ยากขึ้น
- Normalize commitments under MEA and FTA ต้องออกกฎหมายใหม่อีกเยอะเพื่อทำกฎหมาย MEAs ให้สอดคล้องกับสิ่งที่เจรจา

Environment in FTA

- Crafted out, positive list?
- Environmental cooperation remains unilateral proposal from US?
- Transfer of technology, via also increased investment, good for the environment ข้อดีหนึ่งการเซ็นต์ FTA คือเรื่องการถ่ายทอดเทคโนโลยี ที่ช่วยลดก๊าซเรือนกระจก แล้วอเมริกาเองสามารถเก็บเป็น credit ได้
- Larger Footprints?
- FTA-MEAs: GHGs related issues

Binding commitment สิ่งที่ต้องเรียกร้อง

- Get investor government to bind responsibility รัฐ (อเมริกา) ต้องรับผิดชอบสิ่งที่เอกชนทำ
- Get host government to
buy in trade or to establish a G-G trade

COP 11: 1ST COP/MOP ยังไม่มีอะไรคืบหน้ามากจากการประชุมนี้

- NOT yet touch upon trade-related issues, except technology transfer
- Adaptation is key, and may have trade implications, e.g., transfer of technology
- NO mention of the Insurance Scheme? This has great potential impact on financial service
- Trade, presently oligopolized by DCs industry

Negotiation WTO เอกชนฟ้องรัฐไม่ได้ แต่ FTA เอกชนฟ้องรัฐได้

- Negotiation is “Rule making”, binding though possible ‘opt out’
- Needs to assess environmental implications, impacts
- Proactive approach in FTA, capitalizing on UNFCCC, and possibly Kyoto Protocol
- Needs to be firm on existing policies, e.g., GMO

Climate as NTBs? ฝ่ายเจรจาต้องคำนึงถึงเรื่องเหล่านี้ในการเจรจา

- Possible by both Parties, but with a cost of dispute, such as CDM and GMO
- Non-member versus Member difficult to resolve, hence Dispute Settlement important
- Climate Label, Regulation of GM Tree imports

Possible Dispute Settlement

- How to normalize climate and trade regimes?
- How to enhance synergies, such as technology transfer: Do we really know what we

want?

- UNFCCC: International Court of Justice and/ or adopted Procedure by COP
- Tribunal rested within FTA? อาจเป็นการตัดสินนอกเขตไทย และถ้าตัดสินแล้ว ขัดกับคำตัดสินของ WTO จะใช้ตัวใดเป็นหลัก และอาจถูกท้าทายจากองค์กรในประเทศ อาจขัดกับรัฐธรรมนูญ

- WTO Dispute Settlement Mechanism

Last Words

- Implementation of Commitments
- Negotiating a Bad Deal? Better not having one...
- Future commitments

ข้อเสนอ และประเด็นชวนคิด

- คิดว่าการเจรจา FTA อาจมีข้อบกพร่องในเรื่องการเรียกร้องให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีได้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็มองในด้านเดียวคือเรื่อง climate change

• การถ่ายทอดเทคโนโลยี เราต้องการ เพราะเราขาด แต่ใน FTA ระบุชัดเจนว่าไม่ให้มีการเรียกร้องขอ แต่เป็นเรื่องการซื้อมากกว่า การพัฒนาประเทศไทย เป็นการซื้อเทคโนโลยีตลอด คาดว่าภายใน 20 ปีจะเป็นไปไม่ได้อีก ที่ต้องซื้อเทคโนโลยี โดยแลกเปลี่ยนกับทรัพยากรประเทศ

• การถ่ายทอดเทคโนโลยี ไม่ใช่เอามาวาง แล้วบอกวิธีใช้ แต่ต้องมีการสอนเพื่อให้สร้างได้เองในอนาคต

• เราควรต้องมีการพูดคุยถึงผลทางบวกของการจัดทำ FTA บ้าง รัฐก็พูดถึงแต่ข้อดี นักวิชาการ NGO พูดถึงแต่ข้อเสีย เราต้องพูดถึงทั้งหมด ต้องรู้เท่าทัน อะไรที่พอรับได้แม้มีทั้งลบและบวก เราอาจต้องเอา และคิดว่า จะลดทางลบได้อย่างไร นอกเหนือแต่จะเอาที่มีแต่ผลบวก และขจัดทางลบ

• ผลกระทบจากการกระจายรายได้ คนที่ได้ได้แค่บางส่วนเท่านั้น เกษตรกร คนจนไม่ได้อะไรเลยจากการเปิดเสรี แต่การค้าขยาย โตขึ้น พ่อค้าแม่ค้าที่ส่งออกได้ จะทำอย่างไรให้มีการกระจายจากคนกลุ่มน้อย ไปสู่คนกลุ่มใหญ่ได้อย่างไร เราน่าจะมีการศึกษาเรื่องนี้ด้วย จะลดผลกระทบอย่างไร

• ถ้าการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมไม่มีประสิทธิภาพ จะทำให้ประเทศต้องมีภาระมากถ้าต้องปล่อยให้ เกิด แล้วค่อยมาจัดการ มาแก้ปัญหาก็หลัง ดังนั้น เราจำเป็นต้องผลักดันให้มีการบังคับใช้กฎหมายให้ได้มีประสิทธิภาพอย่างรวดเร็ว

• เราไม่มีการทำ technology need assessment ซึ่งถ้าไม่มีตัวนี้ เราก็ขอ หรือมีนโยบายสะเปะสะปะ

• นโยบายบางอย่าง เราควรสงวนท่าที

• ถ้าเราปล่อยให้สิ่งแวดล้อมสูญเสียแล้ว ค่าเสียหายจะมาก กว่าป้องกัน

• ควรมองในเชิงวิเคราะห์มากกว่านี้ เช่นเรื่อง climate label ใส่ความคิดไปว่าทำได้หรือไม่ มีความสำคัญอย่างไร เพื่อให้ผู้เจรจาไปพิจารณา

• การเจรจาสามารถแยกได้หรือไม่ ให้เจรจาเฉพาะเรื่อง

• ถ้ากลุ่มเจรจาอยู่ในกลุ่มเดียวกัน เป็นสมาชิกเหมือนๆ กัน ก็มีความขัดแย้งกันน้อย แต่อย่างการเจรจากับอเมริกา ที่ไม่ได้เข้าเป็นสมาชิกอะไรหลายๆ อย่าง ทำให้มีการขัดแย้งกันเยอะ เพราะอเมริกายึด เรื่องการค้าเป็นหลักจาก WTO

• Climate label ของที่ผลิตภัณฑ์ออกมามีส่วนคาร์บอนเท่าไร ถ้าเป็นของภายในประเทศเองอาจไม่ค่อยมีปัญหา แต่ถ้ามาจากต่างประเทศ ซึ่งต้องรวมค่าขนส่งด้วย ก็อาจมีผลต่อการแข่งขัน

• ET ไม่ได้จำกัดกับเอกชน เฉพาะรัฐเท่านั้น ดังนั้นประเด็นเรื่องการแข่งขันอาจไม่ได้สูงดังที่กล่าวอ้าง

• เป็นยุทธศาสตร์ของอเมริกาที่จะจัดตั้งวงใหม่ A6 เพื่อลดความสำคัญของเรื่อง Kyoto protocol ซึ่งมีการพูดคุยทั้งข้อดีและข้อเสีย

• Carbon content ใน trade เราหาแนวทางไม่ได้เลย จนกว่าเราจะชัดเจนในเรื่อง carbon content ที่เกิดจากการขนส่งทางอากาศ ซึ่งในเชิงเทคนิคทำได้ไม่ยาก แต่เป็นเรื่องของการเมืองที่ไม่ยอม

• Bio fuel ไม่น่าจะมีประเด็น TB มาก เหมือนกับเรื่องน้ำเสีย แต่น่าจะเรื่อง equal treatment ระหว่างประเทศมากกว่า เป็นเรื่องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ไม่น่าจะมีปัญหาอะไร

• ในแง่สิ่งแวดล้อม นำมาปัจจัยหนึ่งในการเจรจา เป็นไปได้ แต่ต้องชัดเจนว่าทำไปเพื่ออะไร เรามองว่าเป็นประโยชน์ แต่ต้องระวังว่าจะกลายเป็น upset agreement หรือเปล่า

● ประวัติศาสตร์จะพบว่าเรื่องสิ่งแวดล้อม ไม่ได้ได้รับความสนใจมาผนวกในการเจรจาการค้า trade ไม่ได้มุ่งไปเรื่อง environment แต่ สิ่งแวดล้อม มุ่งไปหา การค้ามากกว่า เพราะเป็นตัว sanction ที่ดีที่สุดของสิ่งแวดล้อม

- Trade เป็น measure ในการ sanction
- Synergy ฝ่ายการค้า ไม่เคยได้ยินคำนี้เลย แต่ในเรื่องสิ่งแวดล้อมมีการพูดคุยเรื่อง synergy เยอะ
- การจับสองเรื่องสิ่งแวดล้อม และการค้าเข้าด้วยกัน ในภาพรวมพบว่าเรามีความเข้าใจน้อยมาก
- มีการประชุมว่าเราจะจัดการเรื่องสิ่งแวดล้อมกับการกีดกันทางการค้าอย่างไร คำตอบที่พบคือคำถามที่ว่าสภาพสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยคืออะไร ทำให้พบว่าเราต้องพัฒนาอีกเยอะในเรื่องความคิด ความเข้าใจ
- นอกเหนือจาก technology need assessment ที่เรายังไม่ได้ทำ เรามีความเข้าใจ technology เหมือนกันหรือไม่ เราไม่ได้แยกแยะเลยว่า เทคโนโลยีที่ถ่ายทอดมาอยู่ level ไหน advance or basic
- R&D ประเทศไทยทุ่มเทไม่ถึง 1% ของ GDP เราจะมีการพัฒนาในด้านนี้ได้อย่างไร เราจะต่อยอดจากการถ่ายทอดเทคโนโลยีได้อย่างไร
- การเจรจา bilateral ควรอิงกับการเจรจา multilateral
- ในแง่ของเทคโนโลยีที่เราได้จากอเมริกาที่เราคิดว่าล้าหน้า เราควรพิจารณาด้วยเพื่อความรอบคอบ ว่าเราถูกลากเข้าไปในกลุ่ม non member ของ Kyoto protocol หรือเปล่า เราต้องมีพันธะอะไรบ้างกับอเมริกา
- Implication ที่จะเกิดจาก CDM แถบอเมริกาใต้ จะได้ในเรื่องการลงทุน ไม่ได้การถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เป็นชิ้นเป็นอัน ได้ตามธรรมเนียม แต่ที่ได้มีแค่เงินกับอินเดีย
- ผลที่เกิดจาก CDM เป็นการกระจายที่บิดเบี้ยว ประเทศกำลังพัฒนาจะตาย
- Carbon tradeที่จะเกิดขึ้น สิ่งที่น่าคิดคือ ทุกประเทศไม่มีใครมองภาพนี้เป้าหมายรวมคืออะไร มองแค่ว่าฉันจะได้อะไร ซึ่งขัดกับการมองสิ่งแวดล้อมแบบองค์รวม
- ถ้าต้องการให้อเมริกามา ratify Kyoto protocol ทีมเจรจาเห็นว่ายากมาก เพราะอเมริกาตั้งวงใหม่เรียบร้อยแล้ว
- สิ่งที่พิจารณาในการเจรจา: เวลาในการเจรจา ประโยชน์ที่จะได้และจะเสียของทั้งสองฝ่าย การจัดการความพร้อมของประเทศ และคนในประเทศ เช่นการปรับเปลี่ยนกฎหมาย การเมืองระหว่างประเทศ หรือภายใน เป็นปัจจัยสำคัญในการเจรจา แม้ว่าจะเห็นความสำคัญในเรื่อง สิ่งแวดล้อม
- ในแง่ของการเมือง การจัดตั้งวงใหม่ A 6 เป็นเรื่องแสบวก เพราะถือว่าอเมริกาอยากทำอะไรเพื่อสิ่งแวดล้อมด้วย
- กฎหมายภายในของเราต้องพร้อม การมีส่วนร่วมของประชาชน วิถีชีวิตของคนต้องพร้อมที่จะรับสิ่งที่จะมาหลังการตกลง FTA
- เรื่องสิ่งแวดล้อมในอเมริกาตอนนี้มีการตื่นตัวมาก จึงคิดว่ารัฐน่าจะตอบสนอง หรือไม่ในการเลือกตั้งปี 2008 น่าจะมีอะไรเปลี่ยนแปลง
- ข้อเสนอการเจรจา ถ้าเราเรียกร้องให้เขาปรับในสิ่งที่เขาไม่ได้เป็น เช่น ratify Kyoto protocol เห็นว่ายังมีช่องที่เราจะใช้ในเชิงยุทธศาสตร์ได้ เพราะอเมริกาก็เรียกร้องให้เรา ratify ในหลายเรื่องโดยเฉพาะในเรื่อง TRIPS เราสามารถใช้เหตุผลของอเมริกามาอ้างได้เช่นกัน

- การเจรจากับญี่ปุ่นแยกจากอีก เพราะภายนอกไม่รู้อะไรเลย ดังนั้นอยากให้มีคนคอยตามเรื่องนี้ด้วย
- การค้าการลงทุนซึ่งขัดกับเรื่องสิ่งแวดล้อมค่อนข้างมาก เราจะปฏิบัติกับอเมริกาต่างจากประเทศอื่นที่เป็นสมาชิก Kyoto protocol ได้หรือไม่ เพราะจะกระทบต่อหลักการ MFN
 - มีช่องว่าง 2 ที่ในเรื่อง general exception ในเรื่องสิ่งแวดล้อม ให้ทำได้ การพิจารณาการเลือกปฏิบัติในเรื่อง Kyoto protocol เราไม่ได้เลือกปฏิบัติในเรื่องเชื้อชาติ แต่เป็นเรื่องของประเทศสมาชิก ซึ่งเราไม่ได้ กีดกันเชื้อชาติ
 - การที่สหรัฐตั้งวงใหม่ ต้องการให้ประเทศที่ไม่อยู่ใน annex 1 ได้เข้ามา เช่น จีน อินเดีย และต้องการให้มีการแก้ไข Kyoto protocol เพื่อลดในสิ่งที่อเมริกาไม่ยอมทำ
 - สหรัฐไม่เคยเข้าร่วมกับกฎหมายทะเล สหประชาชาติเห็นว่าไม่สมบูรณ์ถ้าอเมริกาไม่เข้าร่วม ก็เลยมีการพยายามต่างๆ และแก้ไขสนธิสัญญาตามที่อเมริกาต้องการ แต่สุดท้ายอเมริกายังไม่เข้าเป็นสมาชิกเรื่องนี้ก็เช่นเดียวกับกรณี Kyoto protocol
 - GM tree ในประเทศไทยเป็นประโยชน์ และขัดกันทั้งคู่ ในแง่ความเสี่ยง ความปลอดภัย เรากลัว แต่เราก็ต้องการค้าขาย เช่น สินค้า GMO เราเองไม่พอใจที่ EU ไม่ยอมตรวจสินค้า GM ที่เข้าไป แต่เราก็ไม่ทำอะไร แม้ว่าอเมริกาจะฟ้อง แล้วเราก็เข้าไปในเวที dispute ด้วย เพราะในประเด็นสิ่งแวดล้อมเรากลัว แต่เราก็อยากขาย ทำให้เราไม่สามารถแสดงจุดยืนได้อย่างชัดเจน ควรต้องทำให้ชัดเจน
 - Subsidies ไม่ใช่เพื่อ export แต่เรา subsidies ในเรื่องอื่นๆ ทำให้ไม่ผิดกติกา เราอาจใช้ช่องว่างนี้ได้
 - อยากให้ทำ matrix เชื่อมโยงให้เห็นว่ามันเกี่ยวโยงกันอย่างไร มีสนธิสัญญาอะไรที่เกี่ยวข้อง และเกี่ยวกับ FTA อย่างไร จะได้เข้าใจง่ายขึ้น
 - การเจรจา FTA เรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นข้อได้เปรียบของอเมริกา เพราะ 1. การป้องกันของเขาดีกกว่าเรา 2. อเมริกาต้องการขายเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ดังนั้นเราควรพิจารณาให้รอบคอบ
 - สุดท้ายภาคเอกชนคือคนที่ต้องรับไปปฏิบัติ จึงอยากให้ภาคเอกชนนำเสนอมุมมอง และรุกรมากกว่านี้ อย่างอเมริกาเอกชนคือตัวตั้ง แต่รัฐมาเจรจา
 - การทำ CDM ก็เป็นการทำให้เกิดสินค้าขึ้นมาตัวหนึ่ง FTA จะเป็น barrier หรือเปล่า ในการที่เราจะปฏิบัติกับประเทศสมาชิกอื่น
 - การตั้งเป้าหมายในการทำโครงการ CDM เราชัดเจนในเรื่องพลังงานทดแทน การกระจายเทคโนโลยี FTA จะเป็น barrier หรือเปล่า
 - เป้าหมายระยะยาวในเรื่อง climate change ศักยภาพของประเทศไทยมีแค่ไหน ในการลดภาวะเรือนกระจก
 - ในเรื่องการเจรจา FTA อาจจะต้องหารายละเอียดเป็นรายการสินค้าไป
 - General exception ไม่ว่า B หรือ G ที่พูดถึง plant animal health ดังนั้นเราต้องเชื่อม และชี้ให้เห็นเรื่อง climate change ผ่านตัวเหล่านี้
 - เทคโนโลยี ที่เราหวังว่าจะได้มากขึ้นเมื่อเปิดเสรี งานวิจัย ระบุว่า บริษัทที่ทุ่มเทเรื่อง R&D เป็นบริษัทพื้นเมือง ไม่ใช่ TNC
 - Deforestation บราซิล และปาปัวนิวกินี บอกตรงๆ ว่าเป็นการหาทุนของเขา
 - FTA ไทย-สหรัฐ ถ้ามองในแง่ climate change ยืนยันว่าเรายังมีโอกาสที่จะได้ประโยชน์

เวทีนโยบายครั้งที่ 8

เรื่อง	“การเจรจา FTA ไทย – สหรัฐ : ข้อวิเคราะห์ห้บทว่าด้วยการลงทุน” วันจันทร์ที่ 26 มิถุนายน 2549 เวลา 08.30 – 12.30 นาฬิกา ณ ห้อง GM Hall ชั้น 1 อาคารศศนิเวศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
จัดโดย :	โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล
สนับสนุนโดย :	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

รศ. ดร.ลาวัญญ์ ถนัดศิลป์กุล นำเสนอการศึกษาเรื่อง “ผลกระทบของการทำ FTA Thai-US: ศึกษาวิเคราะห์ในข้อบทการลงทุน” (เอกสารแนบ: ประเด็นข้อเสนอแนะทางกฎหมาย FTA Thai-US)

ข้อเสนอแนะและข้อแลกเปลี่ยนจากการสัมมนา

- อุปสรรคในการทำงานวิจัยชิ้นนี้ คือ การไม่สามารถเข้าถึงร่างข้อตกลง จึงเป็นการทำการศึกษาแบบทฤษฎี และติดตามหาข้อตกลงที่ได้มาเพียงบางบท ต้องดูกรณีของ NAFTA เป็นหลัก
- ในการทำ FTA กับสหรัฐ แม้ดูเหมือนไทยจะได้ประโยชน์จากการส่งออกสินค้า แต่ยังไม่มีการศึกษาเปรียบเทียบดุลย์ด้านการส่งออกสินค้ากับการเปิดเสรีภาคบริการและการลงทุน ปัจจุบันประเทศพัฒนาแล้ว อาทิ สหรัฐ , สหภาพยุโรป และญี่ปุ่น พุ่งเป้ามาที่การค้าบริการ ให้ได้มาซึ่งใบอนุญาตในการลงทุนในธุรกิจบริการและการผลิต เช่น สาขาการเงิน โทรคมนาคม ควรดูให้สอดคล้องกับกฎหมายภายในด้วย โดยเฉพาะกฎหมายการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวและคำจำกัดความของคำว่า “ผู้ลงทุน”
 - ทำที่ของประเทศไทยในการให้ประเทศภาคีมาลงทุนทางตรง ควรดู
 - 1) ควรให้ความสำคัญกับสาขาการผลิต หรือ การบริการ
 - 2) ดูความจำเป็นและความเสี่ยงในการเปิดให้มีการลงทุนในตลาดการเงินอย่างเสรี
 - 3) ต้องมีมาตรการควบคุม safeguard measures เช่น off-shore banking, blance of payment, การระงับข้อพิพาท และการถ่ายทอดเทคโนโลยี
 - 4) ควรดูประโยชน์ระหว่างการให้สัดส่วนผู้ถือหุ้นกับการให้อำนาจการจัดการของนักลงทุนต่างประเทศ
 - 5) ศักยภาพของนักลงทุนไทย
- ไทยยังไม่ได้เป็นภาคี ICSID ที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์ระงับข้อพิพาทด้านการลงทุน (ICSID: <http://www.worldbank.org/icsid/>) ภายใต้ World Bank จะเห็นได้ว่ากรณีพิพาทต่างๆ มักจะถูกชี้ขาด โดยให้ประโยชน์แก่นักลงทุนมาก การตั้งอนุญาโตตุลาการความโปร่งใส
 - ทาง UNCTAD กำลังศึกษาเงื่อนไขต่างๆ ในการค้าระหว่างประเทศ
 - นโยบายที่ควรจะเป็น คือ
 - 1) เจรจาท่อ ให้มี FTA โดยให้ผลประโยชน์ทั้ง 2 ฝ่ายเท่าเทียมกัน
 - 2) ระวังผลกระทบเรื่อง safeguard cross
 - มาตรา 224 ในรัฐธรรมนูญ 2540 ยังมีปัญหาเรื่องการใช้คำนิยาม ตามที่ระบุว่า “เปลี่ยนเขตอำนาจแห่งรัฐ” นั้น มาจากกฎหมายทะเล 2534 ทางกระทรวงต่างประเทศต้องช่วยแก้ไข เพราะซ้ำซ้อนกับคำว่า state

jurisdiction

- การเจรจา JTEPA เสร็จแล้ว แต่ยังไม่มีการลงนาม ซึ่งขึ้นอยู่กับความพร้อมของรัฐบาลในบทบาทการลงทุนของ TUFTA และ JTEPA แตกต่างกันมาก ใน JTEPA ครอบคลุมแคบกว่าในเรื่อง Direct Investment, คุ่มครอง Post Establishment เนื่องจากไม่เคยมีสัญญา หรือข้อตกลงการลงทุนระหว่างไทยและญี่ปุ่น

- ใน TUFTA มุ่งเปิดเสรีการลงทุน, คุ่มครองการลงทุน, เพิ่ม BIT ในข้อบริการหมวด 3, คุ่มครองทั้ง Pre และ Post Establishment, การขออนุญาตจดทะเบียนเพื่อประกอบกิจการ, การระงับข้อพิพาท (ยังอยู่ระหว่างการเจรจา), การเวนคืน แบบ Indirect Expropriation ที่สหรัฐฯ เสนอให้มีคณะกรรมการร่วมระหว่าง คู่เจรจาเป็นผู้พิจารณาเรื่องการจ่ายเงินชดเชย ทางสหรัฐฯ เสนอให้คำนวณจากวันที่เริ่มต้นเวนคืน โดยคิดดอกเบี้ย

- ขอบเขตในการใช้อำนาจเป็นประเด็นหลักในการเจรจา ไทยยังไม่มีข้อมูลเรื่องกฎระเบียบที่แตกต่างกันในแต่ละมลรัฐ เพราะสหรัฐฯ เขียนในร่างข้อตกลงว่าให้มีผลบังคับใช้ในระดับรัฐบาลกลาง ไม่ถึงระดับมลรัฐ

- เรื่อง National Treatment ต้องดูทั้งภาคการลงทุนและภาคการผลิต ในกรณีของญี่ปุ่นต้องดูภาค การผลิต สำหรับสหรัฐฯ ต้องดูทั้งสองภาคเพราะคาบเกี่ยวกัน

- ข้อกังวลอยู่ที่การลงทุนในกิจการของรัฐ แต่รัฐสามารถใช้ Law of treaty ได้

- ปัญหาในกระบวนการเจรจา

1) การมีส่วนร่วมยังไม่รอบด้าน มีการรับฟังจากภาคเอกชน และจำกัดว่าผู้หนึ่งโตะเจรจาต้องเป็นข้าราชการ ทำให้ไทยเสียเปรียบเพราะในกรณีของสหรัฐฯ ะได้มีการหารือกับทั้งภาครัฐกิจและเกษตรกร

2) ขาดการศึกษาและเตรียมการรองรับผลกระทบ ซึ่งควรทำเป็นระบบและปฏิบัติได้จริง

3) การเจรจาที่แยกเป็น 26 บท ทำให้ผู้เจรจาขาดความเชื่อมโยงกัน รับนโยบายมาจากต่าง

กระทรวง

- เสนอให้ยึด rule-based system กลับไปเจรจาใน WTO และมีจุดยืนอยู่บนอำนาจในการต่อรอง ให้เกิดโลกของการค้าการลงทุนที่เสรีและเป็นธรรม

เวทีนโยบายครั้งที่ 9

เรื่อง	“การเจรจา เรื่องการจัดการของเสียอันตรายในเวทีสิ่งแวดล้อม และเวทีการค้า : จุดยืนและข้อเสนอของไทย” วันจันทร์ที่ 3 กรกฎาคม 2549 เวลา 08.30 – 12.30 นาฬิกา ณ ห้อง GM Hall ชั้น 1 อาคารศศนิเวศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
จัดโดย :	โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล
สนับสนุนโดย :	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ดร.สุจิตรา วาสนาดำรงดี นำเสนอการศึกษาเรื่อง “การเจรจาเรื่อง การจัดการของเสียอันตรายในเวทีสิ่งแวดล้อมและเวทีการค้า : จุดยืนและข้อเสนอของไทย” (เอกสารแนบ Harzardous Waste.ppt)

ข้อเสนอแนะและข้อแลกเปลี่ยนเรื่องอนุสัญญาบาเซล (อนุสัญญาว่าด้วยการควบคุมการเคลื่อนย้ายและการกำจัดของเสียอันตรายข้ามแดน)

ดร.สมยศ แสงสุวรรณ (GENCO)

- ภาคเอกชนได้มีการริเริ่มโครงการร่วมกับท่าเรือแหลมฉบัง ในเรื่องของอนุสัญญา MARPOL (อนุสัญญาระหว่างประเทศสำหรับการป้องกันมลภาวะทางเรือ) แล้ว แต่การนำข้อปฏิบัติของ อนุสัญญา Basel มาใช้ ยังมีปัญหา เนื่องจากธุรกิจนี้ยังไม่เกิดขึ้น

- การทิ้งของเสียอันตรายมี 2 กรณี ทั้งการทิ้งลงทะเลจากเรือที่เข้ามาจอดในน่านน้ำของไทยและการ ที่มีผู้ไปจัดเก็บอย่างไม่ถูกต้องตามกฎหมายจากเดินสมุทรใหญ่ๆ

- ทาง GENCO ก็มองเห็นช่องทางธุรกิจในการจัดเก็บคราบน้ำมันและกากของเสียจากเดินสมุทร ถ้าดูจากข้อมูลสถิติแล้ว จะเห็นว่าการเดินเรือเข้ามายังน่านน้ำไทย 7,000 เที่ยวต่อปี ดังนั้นจะต้องมีปริมาณ กากของเสียมหาศาล สมมติว่าตั้งงบประมาณในด้านนี้ไว้ 100 ล้าน ก็ต้องดูว่าปัจจัยว่าผู้จัดเก็บรายย่อยหรือ ขอบังคับที่ไม่ชัดเจนหรือไม่

- น่าจะมีข้อตกลง (covenant) ระหว่างเรือเดินสมุทรกับหน่วยงานในประเทศไทยให้มีการจัดเก็บ ของ เสีย และการเก็บค่าธรรมเนียมเรือที่เข้ามา แต่ถ้าปล่อยให้มีการเคลื่อนย้ายของเสียอย่างเสรีอย่างที่เกิดขึ้น ทาง บริษัทก็จะทำธุรกิจนี้ไม่ได้และเกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม

- การที่ประเทศพัฒนาแล้ว นำสินค้าสำหรับรีไซเคิลเข้ามานั้นเป็นเรื่องจริง มีผู้ติดต่อมาว่าจะนำเข้า สินค้ามือสองจากออสเตรเลียและญี่ปุ่น แล้วจะส่งออกไปยังประเทศที่สาม โดยส่วนหนึ่ง (30% -40%) จะส่งมา ให้ทางบริษัทกำจัด เห็นได้ชัดว่าเป็นความตั้งใจที่จะนำกากของเสียมาทิ้งยังประเทศไทย อีก 60% เป็นส่วนที่ ต้องการระบายออกไปยังประเทศอื่น

ดร.สุจิตรา วาสนาดำรงดี

ในอนุสัญญามีข้อกังวลเรื่องการทิ้งของเสียและเรืออับปาง เพราะมีกรณีที่เกิดขึ้นที่ประเทศพัฒนาแล้วส่งเรือที่ ต้องการจะกำจัดที่บรรทุกสาร PCB ซึ่งเป็นโลหะหนักไปทิ้งตามคาบสมุทรต่างๆ เช่นกรณีของฝรั่งเศสและ

อินเดีย โดยทางกลุ่ม Greenpeace และกลุ่ม Ban พยายามผลักดันให้มีมาตรการภายใต้อนุสัญญาบาเซลเพื่อจัดการของเสียที่มาจากเรือและเรืออับปาง

คุณธีรพร วิริวุฒิก (ผอ. ส่วนของเสียอันตราย สำนักจัดการกากของเสียและสารอันตราย กรมควบคุมมลพิษ)

- ประเด็นที่ทาง GENCO ได้หยิบยกขึ้นมา เรื่องของเสียที่เกิดจากการปฏิบัติการตามปกติของเรือ เช่น น้ำมัน อับเฉาในเรือ ไม่ได้ครอบคลุมในอนุสัญญาบาเซล แต่ประเด็นของซากเรืออับปางและอายุการใช้งาน กำลังเป็นที่ถกเถียงกันว่าเป็นของเสียที่อยู่ภายใต้อนุสัญญาบาเซลหรือไม่

- เรื่องของเสียที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติการตามปกติของเรือ ทางกรมขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวี ได้ใช้ พรบ.การเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456 อนุญาตให้มีการจัดการของเสียที่เกิดจากบนเรือ เพราะเกรงจะมีการนำน้ำมันมาถ่ายทิ้งในน่านน้ำไทย จึงได้เปิดบริการในส่วนนี้ขึ้น โดยผู้ที่จะมาให้บริการต้องเป็นโรงงานที่ได้รับการรับรองถูกต้องตาม พรบ.โรงงาน พ.ศ. 2535 ในเรื่องของการกำหนดค่าธรรมเนียมว่าจะอยู่ภายใต้การกำกับของกฎหมายนี้

คุณกิตติคุณ กิตติอร่าม (เจ้าหน้าที่รณรงค์ฝ่ายสารพิษ กรีนพีซ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้)

- ในเรื่องของคำจำกัดความว่าอะไรคือ “ของเสียอันตราย” ควรมีการทำให้ชัดเจน
- การนำเข้าสินค้าที่เป็นวัตถุอันตราย มีทั้งเพื่อการนำกลับมาใช้ใหม่และเป็นสินค้ามือสอง ซึ่งยังอยู่ภายใต้อนุสัญญา แต่ถ้ามาดูข้อห้ามแล้ว ในส่วนของสินค้านี้ไซเคิลก็就会被ห้ามไป
- ถ้ามี Band Amendment ข้อกฎหมายและการตรวจสอบก็จะเข้มงวดขึ้น
- การห้ามขนย้ายจากประเทศในกลุ่ม OECD ไปสู่ประเทศที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่ม OECD ยังเป็นข้อบกพร่องของอยู่ ซึ่งควรจะครอบคลุมประเทศในกลุ่มอื่นๆ ด้วย แต่ไทยควรป้องกันไว้ก่อนด้วยการให้สัตยาบัน
- ในเรื่องผลกระทบในด้านลบต่ออุตสาหกรรมกำจัดของเสียอันตรายและการนำกลับไปใช้ใหม่ มองว่าน่าจะเป็นผลดี เนื่องจากจะเป็นการป้องกันผู้ให้แรงงานในอุตสาหกรรมนี้และป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อมจากของเสียอันตรายที่มาจากต่างประเทศ อีกทั้งในประเทศก็มีของเสียอันตรายปริมาณมากอยู่แล้ว
- ในเรื่องผลกระทบต่อการส่งออกของเสียอันตรายไปกำจัดนอกประเทศ มองว่าเป็นผลดีที่ประเทศไทยจะได้ไม่เป็นผู้ส่งออกไปทำลายสิ่งแวดล้อมในประเทศอื่น เช่น ในกัมพูชา ประเทศจีนได้รับผลกระทบมาก ขณะเดียวกันก็ต้องมีมาตรการดูแลอุตสาหกรรมรีไซเคิลภายในให้มีมาตรฐานเทียบเท่าประเทศพัฒนาแล้ว
- ไทยควรขอความช่วยเหลือเรื่องเทคโนโลยีสะอาดและการลดปริมาณของเสีย
- หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะศึกษาผลกระทบทางด้านสุขภาพและด้านสิ่งแวดล้อมในอุตสาหกรรมนี้ ก่อนที่จะมีการสนับสนุนให้มีการรีไซเคิลขยะอันตรายมากขึ้น

ดร. เก่งการ เหล่าวิโรจน์กุล (กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ)

- จากที่ได้หารือกับทางกรมขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวีทราบว่า ทุกวันนี้เรือที่เคยมาบำบัดน้ำเสียในน่านน้ำไทยไปใช้บริการที่สิงคโปร์ จึงเป็นที่น่าเสียดายที่ไทยน่าจะมีโอกาสพัฒนาธุรกิจในด้านนี้
- ขณะนี้ ยังไม่มีข้อสัญญาเรื่องการกำหนดค่าธรรมเนียม บังคับจ่ายที่ท่าเรือ ต้องมีการศึกษาต่อร่วมกับกรมขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวี

- กำลังมีการร่างกฎหมายว่าด้วยการจัดการซากเรือที่จม เพิ่งมีการประชุมเรื่อง Shipwrecking Convention ของ International Maritime Organisation –IMO ที่ลอนดอน ในกรณีที่มีเรือจมในน่านน้ำ จะมีการตั้งเป็นภาคี 3 ฝ่ายระหว่างประเทศ กำหนดบทบาทหน้าที่ของ 1)ประเทศที่ได้รับผลกระทบ 2) ประเทศเจ้าของเรือ 3) ผู้กู้ซากเรือ

- ข้อสงสัยว่าการตรวจตราจะทำได้อย่างไร ในกรณีที่มีบริษัทส่งของเสียเข้ามาถึง เป็นบริษัทเดียวกันเอง ระหว่างบริษัทแม่-ลูก ตัดข้อสงสัยเรื่องข้ออ้างว่าเป็นของมือสอง

ผศ.ดร.ฉลองขวัญ ตั้งบันลือกาล (คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี)

- ตอบข้อสงสัยเรื่องการกำกับดูแลกำจัดของเสีย ทางกรมโรงงานฯ มี พรบ. โรงงานอุตสาหกรรม พ.ศ. 2535 และมีแบบ รง.1 และ รง.6

- ขอเสริมเรื่องข้อมูลสถิติ ปี 2548 ที่ทางนักวิจัยยังไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับบริษัทที่นำเข้า-ส่งออกของเสีย หรือประเภทของเสีย สามารถติดตามได้จากกรมศุลกากร ตามพิกัดอัตราศุลกากร และอาจจะทำหนังสือไป ขอบำกับชนสงส์สินค้า

- เมื่อ 5-6 ปี ก่อนได้ร่วมศึกษากับคุณธีราพร และผู้เชี่ยวชาญจาก DANCED เรื่องอนุสัญญาบาเซล จากงานศึกษาพบว่ามีหลายหน่วยงานและผู้ประกอบการ ไม่ทราบว่าของที่นำเข้ามาเป็นของเสียอันตราย แม้แต่กระทรวงพาณิชย์ ซึ่งเป็นผู้ระบุกำหนดอัตราภาษีสินค้า ณ เวลานั้น ก็เพิ่งทราบว่าของเหล่านี้เป็นของเสียอันตราย อาทิ เศษโลหะ

- ทั้งนี้ โรงงานอุตสาหกรรมมีศักยภาพในการจัดการของเสียน้อย ส่วนมากจะส่งให้บริษัท GENCO และอีก 3-4 บริษัทที่เชี่ยวชาญด้านการรีไซเคิล ของเสียมีตั้งแต่ กระดาษหนังสือพิมพ์เก่าที่มาเป็นม้วน (roll กระดาษ) ทางผู้ประกอบการก็ไม่ทราบว่าเป็นของเสีย แต่ละม้วน กระดาษต้องมีการกำจัดหมึกพิมพ์ก่อนที่จะส่งมา ซึ่งหมึกพิมพ์หลายๆ ชนิดเป็นสารพิษและสารก่อมะเร็ง จึงควรให้ความรู้กับหลายๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ดร.ศิริกาญจน์ เหลืองสกุล (สำนักโรงงานอุตสาหกรรม กรมโรงงานอุตสาหกรรม)

- ขอให้ช่วยดูช่องทางและแนะนำในเรื่องของการถ่ายทอดเทคโนโลยี (technology transfer)

- ตามสถิติที่บอกว่าในปี 2547 มีการส่งออกของเสียอันตรายปริมาณ 2,100 ตัน ในปี 2548 มีปริมาณเกือบ 5,000 ตัน โดยของเสียอันตรายที่ส่งออกไปเป็นของเสียอันตรายที่มีมูลค่า แต่ของเสียที่ไม่มีมูลค่านั้นอยู่ในประเทศไทย เนื่องจากประเทศไทยยังไม่มีศักยภาพในการรีไซเคิลของเสียอันตรายที่มีมูลค่า จึงต้องส่งออก ไป นับเป็นข้อเสียเปรียบทางธุรกิจ

- ทางกรมโรงงานฯ พยายามส่งเสริมให้เกิดอุตสาหกรรมรีไซเคิลขึ้นในประเทศ แต่ของเสียอันตรายที่เก็บได้ในประเทศมีปริมาณจำกัด ทางภาคธุรกิจจึงมองไม่เห็นจุดคุ้มทุนในการตั้งโรงงานรีไซเคิล การอนุญาตให้นำของเสียที่มีมูลค่าที่มีเทคโนโลยีสามารถจำกัดได้เข้ามาในประเทศ น่าจะเป็นข้อดีที่จะทำให้อุตสาหกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นได้ สำหรับของเสียอันตรายที่เป็นผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เครื่องใช้ในครัวเรือนทางกรมควบคุมมลพิษและกรมโรงงานอุตสาหกรรมก็พยายามผลักดันให้มีกฎหมายเรื่องการจัดการเก็บซาก

- โรงงานบางส่วนที่อยู่ในเขตประกอบการพิเศษก็ไม่สามารถส่งออกของเสียใดๆ เข้ามาในประเทศได้ ต้องส่งออกไปเท่านั้น จึงเป็นข้อจำกัดในการนำซากกลับเข้ามาในประเทศ สำหรับบางตัวที่มีตัวน้ำหนักน้อยและมี

ค่าความคุ้มทุนสูง ทางรัฐบาลน่าจะมีข้อกำหนดทางการค้าและมิงงบประมาณมาสนับสนุนตรงนี้ได้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่ออุตสาหกรรมและสิ่งแวดล้อม

- เรื่องการจัดตั้งกองทุน ขอให้ศึกษาว่ากองทุนนี้จะบริหารอย่างไร โดยใคร เพราะเรื่องอนุสัญญาบาเซล มี 2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ กรมควบคุมมลพิษและกรมโรงงานอุตสาหกรรม

- เห็นด้วยว่ายังมีช่องว่างระหว่างการนำเข้าและการกำกับดูแลของเสียอันตราย เมื่อนำเข้ามาแล้วไม่มีการกำกับดูแลของเสียอันตรายนั้นได้รับการกระจายต่อไปอย่างไร ทางผู้วิจัยอาจเสนอแนะได้ว่าหน่วยงานควรกำกับดูแลในส่วนช่องว่างนั้น เพราะกรมโรงงานฯ ก็ไม่มีอำนาจนอกเหนือไปจาก พรบ.โรงงาน พ.ศ. 2535 และพรบ.วัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

คุณโรจน์ชน วรณดิลก (ผู้อำนวยการด้านสิ่งแวดล้อม บ. เครือเจริญโภคภัณฑ์ จำกัด CP/สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย)

- เนื่องจากทางสหภาพยุโรปออกระเบียบ WEEE และ RoHS ออกมาเพื่อปกป้องอุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ให้สามารถแข่งขันกับญี่ปุ่นและเกาหลีได้ ด้วยต้นทุนในการกำจัดของเสียในญี่ปุ่น, เกาหลี และสิงคโปร์สูง จึงมีความพยายามที่จะส่งของเสียมากำจัดในประเทศไทย หรือฟิลิปปินส์

- การแยกของเสียอันตรายที่มีมูลค่าในประเทศไทยมีอยู่ แต่เป็นบริษัทของญี่ปุ่น สิงคโปร์ ซึ่งแยกส่วนโลหะที่มีค่าอย่างเช่น เงิน แพลตินัมออกไป และทิ้งของเสียที่ไม่มีมูลค่าไว้ในประเทศ

- การที่จะทำให้ระบบนี้สมบูรณ์ได้ต้องมี การทำฐานข้อมูล ความเข้มงวดในการตรวจสอบ การประสานงานระหว่างองค์กร และการมีเจ้าภาพในการจัดการ ซึ่งประเทศไทยยังมีจุดอ่อนในเรื่องเหล่านี้อยู่ การจัดการของเสียอุตสาหกรรมในปัจจุบันยังมีปัญหามาก บริษัทที่กำจัดของเสียมีจำนวนน้อย กรมโรงงานฯ ก็ยังมีปัญหาในเรื่องการตรวจสอบและทำฐานข้อมูล จากข้อมูลของเสียอันตรายที่มีอยู่น่าจะเป็นเพียง 25% ของปริมาณของเสียอันตรายที่มีอยู่ ที่เหลือ 75% อยู่ที่ใดบ้าง ดูเหมือนว่าไทยจะเป็นประเทศที่รับของเสียจากต่างประเทศเข้ามาและจะทำให้ถูกนำมาเป็นประเด็นกีดกันทางการค้า และจะมีผลกระทบในระยะยาวต่อไป

คุณกฤต ไกรจิตติ (อธิบดีกรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ)

- อนุสัญญาบาเซลเหมือนกฎหมายระหว่างประเทศอื่นๆ ที่มีปัญหาเรื่องการดูแลการบังคับใช้ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่การกำกับดูแล จนถึงการกำจัดให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งที่จริงแล้วกฎหมายทางด้านสิ่งแวดล้อมของไทยนั้นไม่น้อยหน้าใคร

- ความไม่ชัดเจนเรื่องการจำกัดความ “ของเสีย” หรือ “วัตถุอันตราย” เป็นเพราะในอนุสัญญาบาเซลใช้ระบบขึ้นบัญชีไว้

- ปัญหาในการบังคับใช้ เกิดขึ้นจากการลักลอบนำของเสียมาทิ้ง หรือการนำไปใส่เรือเก่าแล้วปล่อยให้จมลงไป แต่ก็เหมือนสัญญาอื่นๆ ที่เข้ามาช่วยเสริมการดำเนินการตามอนุสัญญาบาเซล คืออนุสัญญา MARPOL ซึ่งกำลังมีการเจรจากันอยู่ เพื่อมาดูแลเรื่องเรือและมีระบบประกันภัยอนุสัญญา MARPOL มีหลายฉบับ เช่น การรั่วไหลของน้ำมันในทะเลจะมีการใช้ระบบประกันภัยในการร่วมกันรับผิดชอบ

- หลายปีมาแล้ว มีบริษัทได้หันส่งสารเคมีมาไว้ที่คลองเตย ไม่สามารถหาคนที่รับผิดชอบได้ จนเกิดการระเบิดและมีคนได้รับอันตราย ไม่ทราบว่าหน่วยงานภาครัฐได้ดำเนินการฟ้องร้องทางกฎหมายและเรียกร้อง

ค่าเสียหายอย่างไร

- ในแง่นโยบาย เรื่องนี้เป็นความพยายามของประชาคมโลกในการควบคุมการเคลื่อนย้ายของ เสียอันตราย นอกจากการตรวจตรา กำกับดูแลและกำจัดแล้ว ยังเป็นการนำการเข้ามาเป็นมาตรการควบคุมดูแล
- ควรมาดูผลได้-ผลเสีย จากการที่ไทยจะทำธุรกิจส่งออกผลิตภัณฑ์จากสินค้านำเข้าไซเคิล ว่าจะคุ้มหรือไม่ เพราะซึ่งการนำเข้าเป็นเรื่องของการลดต้นทุน ที่ผ่านมาการเปิดให้มีการลงทุนจากต่างชาติ ทำให้ไทยต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายในการจัดการมลพิษ เช่น การปล่อยน้ำเสียจากโรงงานทอผ้าที่ผลกระทบเรื่องการบำบัดให้แก่รัฐบาลไทย
- เรื่องนี้จึงเชื่อมโยงทั้งนโยบายการค้า, การลงทุนและสิ่งแวดล้อม จะเห็นได้ว่าการเจรจา FTA กับ ญี่ปุ่นและสหรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสหภาพยุโรป จะมีการตั้งเงื่อนไขเรื่องการถ่ายทอดเทคโนโลยี ซึ่งเทคโนโลยีที่สำคัญที่สุดคือทางด้านสิ่งแวดล้อม ไทยควรกำหนดนโยบายที่สอดคล้องกันระหว่างการส่งออกและการดูแลสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ
- จากบทเรียนที่ผ่านมาเรามักจะถูกประเทศพัฒนาแล้วเอาเปรียบจากการนำเข้ามาทั้งในบ้านเรา เก็บภาษีสิ่งแวดล้อมให้หนัก นอกเหนือจากการควบคุมให้เข้าปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด เคยมีกรณีที่บริษัทน้ำมันจากต่างประเทศที่มาตั้งโรงงานในเมืองไทย มาขอลดหย่อนมาตรฐานน้ำทิ้งออกจากโรงกลั่นน้ำมัน เมื่อถามไปว่าบริษัทแม่ในต่างประเทศปฏิบัติตามมาตรฐานใด ก็ตอบว่าถ้าจะให้ปฏิบัติตามมาตรฐานที่สูงตามบริษัทแม่ต้องลงทุนเพิ่มขึ้นอีก 100 ล้านบาท ในการก่อสร้างโรงบำบัดน้ำ ในที่สุดก็ไม่ยอม จึงขอให้ข้าราชการทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการช่วยกันดูแล
- เรื่องของ GENCO ขอให้มองเป็นโอกาสในการพัฒนาธุรกิจ ธุรกิจบริการด้านสิ่งแวดล้อมจะทำเงินมหาศาล ขณะนี้ได้หันกลายเป็นประเทศที่ส่งออกเทคโนโลยีและสินค้าด้านสิ่งแวดล้อม รัฐบาลน่าจะสนับสนุนการพัฒนาธุรกิจของคนไทยในด้านนี้ โดยรวมไว้ในอยู่ในแผนพัฒนาฉบับที่ 10

คุณบัญญัติ เศรษฐศิริโรตม์

- การลงทุนเป็นประเด็นหนึ่งในการเจรจา FTA ที่จะเปิดเสรีให้มีการเข้ามาลงทุนในด้านการบริการ บำบัดของเสียอันตราย ซึ่งอาจเป็นเครื่องมือหนึ่งในการดูแลปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วย แต่ก็ต้องดูในด้านจุดคุ้มทุน ในอีกแง่มุมหนึ่งในเรื่องสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ก็ต้องนำมาชั่งน้ำหนักด้วย
- กรณีบริษัท SD Myer ของสหรัฐ ที่เข้าไปลงทุนด้านบำบัดของเสียอันตรายในแคนาดา ภายใต้ข้อตกลง NAFTA เมื่อรัฐบาลแคนาดาออกมาตรการห้ามขนย้ายสาร PCD จากแคนาดาไปยังสหรัฐ โดยอ้างตามอนุสัญญาบาเซล ทาง SD Myer ฟ้องรัฐบาลแคนาดาว่าทำผิดข้อตกลง NAFTA กรณีนี้รัฐบาลแคนาดาแพ้ คณะอนุญาโตตุลาการตัดสินโดยให้เหตุผลว่ารัฐบาลแคนาดายังไม่จำเป็นจะต้องใช้คำสั่ง ban สาร PCD ที่ได้รับการเคลื่อนย้ายไป สิ่งที่รัฐบาลแคนาดาควรจะทำคือการสนับสนุนให้ SD Myer สามารถเข้ามาตั้งโรงงานบำบัดสาร PCD ในแคนาดาได้ ซึ่งเป็นรูปธรรมให้เห็นถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในประเทศไทย

ข้อเสนอแนะและข้อแลกเปลี่ยนเรื่อง WEEE และ RoHS

คุณบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์

- ความแตกต่างระหว่างส่วนแรกและส่วนที่สอง นอกจากจะต่างกันในเรื่องความตกลงแบบพหุภาคีและระเบียบที่เป็นการกระทำจากฝ่ายเดียวแล้ว สังเกตได้ว่าสนธิสัญญาบาเซลและระเบียบของ มีขึ้นก่อนการก่อตั้ง WTO ส่วน WEEE และ RoHS เกิดขึ้นหลังการก่อตั้ง WTO ซึ่งทั้งสองเป็นการใช้มาตรการทางการค้า ไทยอยู่ในฐานะของประเทศตั้งรับมาตรการต่างๆ ที่หลายประเทศกำหนดขึ้นมา ในฐานะประเทศสมาชิก WTO เราจะทำอย่างไรบ้างในการออกมาตรการเชิงรุก เหมือนที่ทางยุโรปออกมาตรการให้สอดคล้องกับ WTO

คุณสุปราณี จงดีไพศาล (รองผู้อำนวยการฝ่ายสวัสดิการสาธารณะ สกว.)

- อนุสัญญาบาเซลใช้เรื่องการค้ามาเป็นเงื่อนไขในการจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นการจัดการของเสียที่ใช้มาตรการทางการค้าเป็นเครื่องมือ ในการควบคุมการขนย้าย และใช้ระบบ prior inform consent ขึ้นมา การควบคุมทำให้เกิด illegal จึงกลับมาพูดเรื่องห้าม หรือ Band Amendment ซึ่งจะเห็นว่าอนุสัญญาบาเซลเป็นการจัดการเชิงรับ เมื่อมาดู WEEE และ RoHS จะเห็นว่าเป็นมาตรการเชิงรุก เพราะหลังเคลื่อนไหวให้มี Band Amendment มีการพูดถึงของเสียอันตรายในมุมที่กว้าง มีทั้งของเสียอันตรายทั้งจากกระบวนการและจากผลิตภัณฑ์ พอเป็นของเสียอันตรายจากผลิตภัณฑ์ ทางสหภาพยุโรปก็คิดเรื่อง WEEE โดยนำกลไกทางสิ่งแวดล้อมมาใช้ในด้านการค้า ปกติในเรื่องของการค้าเราดูในเรื่องภาษีเป็นตัวตั้ง แต่ปัจจุบันมีการนำเรื่องสิ่งแวดล้อมและสุขภาพมาเป็นตัวตั้งเงื่อนไข

- จากการ List ผลบวกและผลลบของอนุสัญญาบาเซลและระเบียบ WEEE แล้ว เพื่อมาดูว่าแนวคิด เชิงรับกับเชิงรุกส่งผลอย่างไรต่อประเทศไทย เมื่อประเมินอย่างคร่าวๆ ดูเหมือนว่าอนุสัญญาบาเซลจะมี ผลกระทบเชิงบวก ขณะที่ WEEE ส่งผลลบในแง่ของการที่ต้องมีต้นทุนในการผลิตเพิ่มขึ้น

- ในขณะที่มีการเจรจา FTA ซึ่งรวมทั้งเชิงรับและเชิงรุกของของสองเงื่อนไขนี้ น่าจะวิเคราะห์ในประเด็น ดังนี้

- 1) วิเคราะห์ผลกระทบโดยรวมต่อประเทศไทย (net impact)
- 2) ใน WTO พูดถึงการจัดการของเสียอันตรายในรูปของการจัดการผลิตภัณฑ์ มีเงื่อนไขอะไรหรือไม่
- 3) ในประเด็นของ Basel Cop ที่มีการเจรจาอยู่ ที่ยังเป็นเชิงรับค่อนข้างมาก ควรจะมีการปรับตัวอย่างไรให้เป็นในเชิงรุกมากขึ้น ในระยะที่สองของอนุสัญญาบาเซลมีการปรับตัวอยู่แล้วซึ่งมีเรื่องของ sound management of hazardous waste อยู่แล้ว

ถ้าวิเคราะห์ 3-4 ประเด็นข้างต้น จะสามารถกำหนดทิศทางของไทยว่าสนใจในเชิงรับหรือเชิงรุก

ดร. วณิดา ลาวัญย์ทักษ์เจริญ (จวค. 8 สำนักพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ สศช.)

- เรื่องการค้าและสิ่งแวดล้อมได้อยู่ในแผน 10 เรียบร้อยแล้ว ในส่วนของ Green Procurement และ Green Productivity หลังจากการประกาศใช้แผน 10 ทางกระทรวงที่ดูแลต้องทำรายละเอียดของแผนงานและโครงการเพื่อของประมาณ

- ในที่ประชุม ครม. เมื่อ 30 มิถุนายนที่ผ่านมา ประธานในที่ประชุม คือ นายกรัฐมนตรีรักษาการ

ต้องการให้ทำเป็นแผน 10 ให้เป็นปฏิบัติการ (action plan) รวมทั้งจัดสรรงบประมาณโครงการการลงทุนต่างๆ ให้เชื่อมโยงกัน เพื่อให้เห็นว่าจะต้องใช้งบประมาณเท่าใดใน 5 ปี ข้างหน้า

- ในเรื่องขององค์กรกำกับดูแล ยังเป็นปัญหาในเรื่องเจ้าภาพหลักตัวจริงไม่ได้ สำหรับ WEEE ควรมีหน่วยงานที่รับผิดชอบ และ National Clearing House ถ้าไม่มีก็ต้องจ้างบริษัทต่างประเทศ ซึ่งเป็นบริษัทของกลุ่มประเทศในสหภาพยุโรปที่เป็นคู่ค้า ต้องเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมากกว่าที่จะตั้งขึ้นในประเทศ ในยุโรปจะมี National Clearing House โดยไม่ต้องให้บริษัทนำเข้าไปจัดการ กรณีของสหรัฐฯ ให้กระทรวงอุตสาหกรรมและการค้าเป็นผู้ดูแล แต่ของไทยทางกระทรวงอุตสาหกรรมและกระทรวงพาณิชย์ยังรวมกันไม่ได้ จึงยังไม่รู้ว่ากระทรวงใดจะเป็น National Clearing House เรามีวิทยาศาสตร์ดูแลเรื่องวิชาการแล้ว แต่ในเรื่อง logistics และการจัดการมากกว่า

- ในเรื่องกฎหมายระเบียบ เมื่อออกมาแล้วระหว่างกระทรวงทรัพยากรฯ และกระทรวงอุตสาหกรรม แต่มีปัญหายุ่งยากตรงกลางกันไม่ได้ในบางประเด็น ทำให้ล่าช้า ถ้ากฎหมายนี้ออกมาแล้วจะสามารถทำงานในเชิงรุกกับประเทศพัฒนาแล้วได้

ดร.นุจรินทร์ รามัญกุล (นักวิจัย ศูนย์เทคโนโลยีโลหะและวัสดุแห่งชาติ MTEC)

- ขอให้มองเรื่อง WEEE และ RoHS ในมุมบวกบ้าง ให้เป็นบทเรียนที่เราพัฒนามากกว่าประเทศอื่นๆ ในภูมิภาค ไทยมีกลยุทธ์ที่ก้าวหน้า อย่างน้อยก็ on paper

- จะมีมาตรการและระเบียบเหล่านี้ออกมาอีก โดยเฉพาะเมื่อมีเงินและอินเดียเข้ามาเกี่ยวข้อง ปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมถูกนำมาเป็นเงื่อนไข ไทยมีประสบการณ์เรื่อง WEEE และ RoHS ที่ค่อนข้างเจ็บปวด แต่ก็ยังเป็นปัญหาที่หน่วยงานในภาครัฐของไทยให้ความสนใจและให้ความร่วมมือกันมากที่สุด ในขณะนี้ก็มีแผน ยุทธศาสตร์ที่กำลังจะเสนอต่อ ครม. เพื่อรองรับ มีทั้งแผนเชิงรุกและเชิงรับ

- ต้องมองเรื่อง WEEE และ RoHS ต่างจากอนุสัญญาบาเซล อุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์และยานยนต์เป็นอุตสาหกรรมใหญ่ระดับโลก ทุกเจ้ามีต้นทุนสูงขึ้นทั้งนั้น อยู่ที่ว่าเราบริหารจัดการองค์ความรู้และทักษะได้อย่างไร เป็นเรื่องของฐานข้อมูลและโครงสร้างพื้นฐานที่ทุกประเทศต้องพัฒนาและบริหารจัดการต้นทุนทางอ้อมเหล่านี้ให้ต่ำ เราก็จะมีโอกาสในการแข่งขัน และมีอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นในด้านการทดสอบและบริษัทที่ปรึกษา เป็นการแข่งกันด้วยเรื่อง software

- ผลกระทบไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์เป็นสินค้าระดับโลก เมื่อมีการผลิตตามระเบียบ WEEE และ RoHS ทุกคนก็จะไปในทิศทางเดียวกันหมด

- น่าจะมีการทำวิจัยเชิงนโยบายในการวางจุดยืน ทั้งในเรื่องอนุสัญญาบาเซล, WEEE และ RoHS ถ้าจุดยืนยังไม่ดี เราขาดอะไรบ้าง และต้องมองด้วยว่าการวางจุดยืนนั้นเพื่อประโยชน์ของใคร ทาง MTEC ทำงานแก้ปัญหาเฉพาะหน้าร่วมกับภาคอุตสาหกรรมมาตลอด ไม่ได้มองไปถึงเชิงนโยบาย

- จากข้อมูลที่ว่าเมื่อส่งของเสียออกไปจัดการ แล้วจะมีการไหลกลับเข้ามาหรือไม่ ในระเบียบและ ข้อกฎหมายต่างๆ ก็มีอยู่ ว่าประเทศที่จัดการของเสียต้องมีการรายงานข้อมูลต่างๆ กลับมาว่าของเสียถูก จัดการอย่างไร กลไกเหล่านี้มีอยู่ แต่เราจะไปเอาข้อมูลเหล่านี้กลับมาหรือไม่

คุณพัชรี คงตระกูลเทียน (รองกก. ผจก. ด้านความปลอดภัยอาชีวอนามัยและสิ่งแวดล้อม CP)

- อยากมองเรื่องนี้ในระดับมหภาคและให้มีการบูรณาการกันระหว่างกระทรวงที่เกี่ยวข้อง เช่น ในการเจรจา FTA ต้องมองระดับมหภาคก่อนว่าเราจะได้-เสียอะไร เพื่อมากำหนดยุทธศาสตร์ แต่คงไม่ใช่เป็น win-win ไปทั้งหมด

- จากทางหอการค้า ธุรกิจที่เกี่ยวกับอิเล็กทรอนิกส์เป็นภาคน้อย ไม่ใช่ภาคใหญ่

ดร.นุจรินทร์ รามัญกุล

- ทาง MTEC ทำการสำรวจเรื่องผลกระทบและการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะระเบียบ RoHs และที่กำลังจะมีในอนาคต โดยรวมแล้วประเทศไทยพร้อมที่จะรับ ถ้าทางสหภาพยุโรปไม่บังคับใช้ เราจะเดือดร้อนมากกว่า เพราะสินค้าเราจะไม่สามารถแข่งขันได้ ในบริษัทขนาดใหญ่เกิน 80% มีความพร้อม ส่วนบริษัทขนาดกลาง 50% ในกลุ่ม SMEs ก็มีการขอใบรับรองไปก่อน แต่ต้นทุนจะขึ้นไปเท่าไรตอนนี้ยังไม่ทราบแน่ชัด

- ในกรอบ EU-ASEAN ไทยพร้อมกว่าประเทศอื่นๆ

คุณศิริวิทย์ ไพโรจน์บริบูรณ์ (ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีฝ่ายราชการประจำ)

- จริงหรือไม่ที่บริษัทใหญ่ในส่วน 80 % เป็นบริษัทแม่ที่เป็น brand name แต่บริษัทไทยแท้ทั้งที่เป็น SMEs และ suppliers ส่วนมากจะไม่ได้ส่งออกไปยังสหภาพยุโรปจึงไม่ได้คำนึงถึง WEEE และ RoHs เท่าไหร่

ดร.นุจรินทร์ รามัญกุล

- เนื่องจากสินค้าอิเล็กทรอนิกส์เป็นสินค้าระดับโลก ถ้าตลาดเป็นตลาดสินค้าปลอดสารปนเปื้อนไปหมดแล้ว ก็จะหาสินค้าที่มีสารปนเปื้อนได้ยาก ตอนนี้ 70% ของตลาดไปทางสินค้าไร้สารปนเปื้อน หรือยกตัวอย่างเช่น เราจะผลิตสินค้าที่ใช้ตะกั่วบัดกรี แต่ก็หาวัตถุดิบยากเพราะทั่วโลกเลิกใช้กันแล้ว

เวทีนโยบายครั้งที่ 10

เรื่อง	“ปัญหาข้อพิพาทสินค้า GMOs”
	วันพุธที่ 16 สิงหาคม 2549 เวลา 08.30 – 12.00 นาฬิกา
	ณ ห้องประชุม 1 ชั้น 14 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
จัดโดย :	โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล
สนับสนุนโดย :	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

EC –Biotech Products Case

1. ข้อพิพาท Biotech case

ประเทศผู้ร้องเรียน : US, Canada, Argentina

US ได้ทำคำร้องไปที่ dispute settlement at WTO ว่าการกระทำของ EC เป็นการกีดกันทางการค้าของ US ใน EU

ประเทศผู้ถูกร้องเรียน : European Communities

ประเทศที่สาม : หลายประเทศรวมทั้งไทย ซึ่งได้ทำคำร้องไปร่วมเข้าฟังในคดีนี้ด้วย

2. ประเด็นการพิจารณาใน Biotech Case

2.1 EC general de facto moratorium on approval of biotech products การใช้มาตรการในทางปฏิบัติของ EC ซึ่งก่อให้เกิดความล่าช้า ไม่ธรรมกับสหรัฐ

2.2 Various product-specific EC measures related to the approval of biotech products ออกมาตรการหลายประการ ซึ่งก่อให้เกิดความเชื่องช้า โดยไม่มีเหตุอันสมควร ไม่มีวิทยาศาสตร์รองรับ

2.3 state-level safeguard measures การใช้มาตรการภายในของ EC โดยไม่มีวิทยาศาสตร์รองรับ ขัดกับกฎเกณฑ์ WTO รวมทั้งขัดกับกฎหมายของ EC ด้วยซ้ำ

3. ความเห็นของ Panel ในช่วงแรกไม่สามารถตกลงร่วมกันได้ในการจัดตั้ง Panel ได้ ทำให้การพิจารณา case นี้ล่าช้าออกไปมาก รวมทั้งไม่มีวิทยาศาสตร์รองรับความไม่ปลอดภัยของสินค้า มีการขอต่อเวลาถึง 7 ครั้ง

3.1 ขอร้องเรียนตาม 2.1 และ 2.2

การให้การรับรองทั่วไป หรือเฉพาะของ EC

Panel เห็นว่ามาตรการของ EC ขัดต่อข้อตกลงว่าด้วยสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Agreement on Sanitary and Phytosanitary –SPS Agreement) เนื่องจาก EC ได้สร้างความล่าช้าอันไม่สมควร หรือ “undue delay” ให้กับประเทศผู้ร้องเรียนโดยผ่านการระงับ (moratorium) การให้การรับรอง (approval) ต่อ biotech products

Panel พิจารณาโดยผ่านมาตรา 8

3.1.1 “Undue delay”

Art.8: Control, Inspection and Approval Procedures

- Members shall observe the provisions of Annex C in the operation of control, inspection and approval procedures, including national systems for approving the use of additives or for establishing tolerances for contaminants in foods, beverages or feedstuffs, and otherwise ensure that their procedures are not inconsistent with the provisions of this Agreement.

ต้องคำนึงถึง Annex C การดำเนินการต้องทำให้เสร็จไม่ล่าช้าโดยไม่มีเหตุอันสมควร

ANNEX C: Control, Inspection and Approval Procedures

1. Members shall ensure, with respect to any procedure to check and ensure the fulfillment of sanitary or phytosanitary measures, that:

a) such procedures are undertaken and completed without undue delay and in no less favourable manner for imported products than for like domestic products;

3.1.1.1 องค์ประกอบของ “undue delay” ความล่าช้าโดยไม่มีเหตุอันควร

a) going beyond what is warranted? การดำเนินการใดที่เลยกำหนดเวลา

b) adequate reason for explanation? มีเหตุผลเพียงพอในการอธิบายหรือเปล่า

c) long duration with no adequate explanation? การให้เหตุผลนั้นๆ ทำให้ผู้เสียหายสูญเสียเวลาเกินไปหรือเปล่า

d) see the end of the procedures? ต้องดำเนินการและให้ลุล่วง มีจุดเริ่มและมีจุดสิ้นสุด

e) done in good faith?

f) act expeditiously as could be expected? ฝ่ายที่พิจารณาใบรับรองต้องทำอย่างทันที่อย่างี่ควรจะเป็น

3.1.1.2 ประเด็นที่ Panel ไม่รับพิจารณาในเรื่อง “undue delay”

* ความล่าช้าของกระบวนการพัฒนาวิทยาศาสตร์ ซึ่งใน SPS Agreement บอกว่าสามารถออกมาตรการชั่วคราวได้

* ความล่าช้าของ procedural measures เป็นการจงใจบิดเบือนหน้าที่ตาม SPS Agreement

3.2 ขอร้องเรียนตาม 2.3

* “safeguard measures” หรือ “member State measures” กระบวนการที่ประเทศสมาชิก EC ทำนั้นสามารถทำได้ แต่พลาดที่ไม่ได้ทำ risk assessment ซึ่งจะทำให้สอดคล้องกับพันธกรณีใน WTO

* ขัดต่อ SPS Agreement เพราะไม่มีการนำผล risk assessment มาใช้ประกอบการใช้มาตรการ

3.3 ประเด็นที่ Panel หลีกเลียงการพิจารณา (นอกเหนือจากประเด็นความล่าช้า โดยไม่มีเหตุอันควร)

* สินค้าตกแต่งพันธุกรรม (GM products) มีคุณลักษณะเหมือนหนึ่งเดียวกับสินค้าที่ไม่ใช่สินค้า

ตกแต่งพันธุกรรม ซึ่งต้องใช้หลักฐานทางวิทยาศาสตร์มารองรับ

- * สินค้าตกแต่งพันธุกรรมมีความปลอดภัยหรือไม่

- * มาตรการภายในของ EC เข้าข่ายเป็นมาตรการตาม SPS Agreement หรือเข้าข่ายเป็นมาตรการตาม Technical Barrier to Trade Agreement (TBT)

4. การยอมรับ Precautionary Principle

- * Bergen Declaration – soft law

- * Rio Declaration – soft law – not constitute opinion juris and state practice

4.1 การตีความของ Precautionary Principle โดย

- International Court of Justice – เน้นหนักถึง object and purpose ของหลักเป็นสำคัญ
- WTO เน้นการไม่สร้างผลกระทบต่อการค้าเป็นสำคัญ

คุณลักษณะสำคัญของ Precautionary Principle

- Precautionary Principle จะไม่รองจนกว่าจะมีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์อย่างแน่ชัด
- Precautionary Principle กำหนดให้มีการโอนถ่ายภาระการพิสูจน์ให้กับผู้เสียหายจากการใช้

Precautionary principle

4.2 การตีความ Precautionary Principle ในข้อพิพาทโดย ICJ และ WTO

- ICJ – Gacikovo – Nagymaros case
- WTO – Beef Hormone case
- No consistency

ในเรื่องการเสื่อมสภาพของสิ่งแวดล้อม ICJ ให้ความสำคัญมากกว่า WTO ที่เน้นแต่เรื่องการค้าเสรี ดังนั้น ทำให้มาตรฐานไม่เท่าเทียมกัน

5. การดำเนินการเชิงรุกของไทยต่อผลคำวินิจฉัยใน Interim Report

5.1 กฎหมายว่าด้วยความปลอดภัยทางชีวภาพของไทย มีการยกร่างแล้ว

5.2 ไทยในฐานะประเทศนำเข้าสินค้า GMO

5.3 ไทยในฐานะประเทศส่งออก GMO

ไทยควรทำ risk assessment และการดำเนินการทุกครั้งควรมีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์สนับสนุน และควรทำตาม SPS Agreement อาจทำมาตรการชั่วคราว ที่สอดคล้องกับ SPS Agreement เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงข้อพิพาทอย่าง EC ต้องพยายามทำให้ไม่เข้าข่าย undue delay โดยไม่กำหนดระยะเวลาชัดเจนว่าใช้เวลาเท่าไรที่จะให้การรับรอง แต่ต้องชัดเจนในเรื่องกระบวนการในกฎหมายไทยควรระบุเรื่อง inspect control and approval และควรมีความโปร่งใส ให้ประชาชนร่วม ตรวจสอบ และมีข้อมูลที่เท่าทัน

แนวโน้มของไทยน่าจะเป็นประเทศนำเข้า GMO โดยเฉพาะเมล็ดพันธุ์มากกว่าส่งออก ดังนั้นเราควรระวังตัว และพยายามทำตาม SPS Agreement

การถูกฟ้อง หรือเป็นผู้ฟ้องจะมีค่าใช้จ่ายมากมาย ความพร้อมของไทยมีแค่ไหน

6. บทสรุป

- Trend ของ WTO ย่อมเอื้ออำนวยต่อการค้าเสรี ไม่ดีความ Precautionary Principle เกินไปกว่าที่ SPS Agreement ได้วางขอบเขตไว้
- Trend ของประเทศส่งออก Biotech Products พบกับปัญหามากมายไทยควรปรับเปลี่ยนนโยบายหรือไม่
- การมีกฎหมายภายในอาจไม่สำคัญเท่ากับการดำเนินการในทางปฏิบัติที่ (จริง) ล่าช้าอาจสร้างปัญหาที่สำคัญกว่า – red tape, corruption, lack of good governance ไม่เป็นเหตุผลที่รับฟังได้

Interim report จะถูกเก็บเป็นความลับ จะได้เห็นเฉพาะประเทศที่เกี่ยวข้อง ในกฎหมายไทย ควรจะระบุให้มีการเปิดเผยให้กับประชาชนทราบด้วย

ประเด็นพูดคุย

- ถ้าผลการพิจารณาออกมาว่า EU แพ้ จะส่งผลต่อประเทศไทยว่าเราต้องเปลี่ยนแปลงนโยบายกฎหมายอย่างไรบ้าง
 - กระบวนการของเราจะล่าช้าเกิดจากเหตุหรือไม่
 - ข้อเรียกร้องของสหรัฐต่อเราใน FTA ให้เราทำตาม SPS Agreement อย่างเคร่งครัด ข้อผูกพันของเราต่อ Biosafety protocol ไม่มีผลเลย เพราะ US ไม่ได้เข้าร่วมภาคีนี้
 - คดีนี้ยังไม่สิ้นสุด เริ่มด้วย consultation, ตั้ง panel ทำ interim report ต่อด้วย review และออกเป็น final report ซึ่งสามารถอุทธรณ์ต่อได้ คาดว่าจะเสร็จสิ้นภายในปีหน้า
 - Case นี้เป็นการต่อสู้ของมหาอำนาจ 2 ฝ่าย ไทยอยู่ตรงไหน เรานำเข้า (seed and grain) ถั่วเหลือง และข้าวโพด ที่เป็น GMO ขณะเดียวกันเราก็ส่งสินค้าที่มี GMO ผสมอยู่ ไปที่ EU ซึ่งเขาก็ยอมรับและมีแนวโน้มยอมรับมากขึ้น แม้ว่าทั้ง US และ EU ยังไม่สามารถพิสูจน์ความปลอดภัยทางวิทยาศาสตร์ แต่มีการใช้มากกว่า 10 ปี ยังไม่พบเจอปัญหา
 - เกษตรกรสายหลัก เกษตรอินทรีย์ไม่เหมาะสม ถ้าพิจารณาจากแนวโน้มของโลก และของประเทศ
 - ร่างกฎหมายว่าด้วยความปลอดภัยทางชีวภาพนี้ได้อยู่ในช่วงการหารือกับทุกภาคส่วนโดยกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นักวิชาการ นักวิจัย ร่างนี้กำหนดสอดคล้องกับ biosafety protocol มีมาตรา มากกว่า 100 มาตรา อาจจะทำให้ไม่สามารถปฏิบัติได้จริง
 - ไทยอาจมีศักยภาพในการนำเข้ามากกว่าส่งออก อีกทั้งนโยบายของประเทศก็ไม่ชัดเจนนักโดยเฉพาะในเรื่อง GM แม้ว่าเรายังไม่กฎหมาย แต่นโยบายต้องชัดเจนเพื่อให้ผู้ปฏิบัติชัดเจน
 - นโยบายเราตอนนี้ยังไม่อนุญาตให้ปลูกนอกแปลงทดลอง

- เราควรมีข้อเสนอทางเลือก เรามองอนาคตของเกษตรกรอย่างไร ทิศทางของประเทศจะเป็นอย่างไร อาจมีทางเลือกได้หลายทางมากกว่าเน้นให้ปลูกเชิงเดี่ยว ส่งออก ราคาติดกับตลาดเท่านั้น
- รู้สึกผิดหวังกับร่างพรบ. เพราะมีปัญหาในทางปฏิบัติ ขัดกับกฎหมายอื่นๆ ในบางมาตรา
- ไทยเรามีศักยภาพในการทำ GMO แต่มีการคัดค้านอยู่มากทำให้เราไม่สามารถเคลื่อนไต่ได้มากในเรื่อง GMO
- GMO จะช่วยลดความยากจน และมีอาหารเพียงพอสำหรับประชากร
- ในร่างพรบ. มีเรื่อง Precautionary Principle อยู่ ซึ่งขัดแย้งกับ SPS Agreement ของ WTO ที่เน้นในเรื่องการมีวิทยาศาสตร์รองรับ
- ต้องการหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ เริ่มมีการศึกษาหรือยัง
- ในการศึกษาครั้งนี้ EU มีเหตุผลอะไรบ้างในการไม่รับรองสินค้า
- เกษตรอินทรีย์ นอกจากมองความปลอดภัยของผู้บริโภค ควรมองความปลอดภัยของเกษตรกรด้วย เกษตรเคมีเพิ่ม cost อย่างมากกับเกษตรกร จะทำอย่างไรให้มีความสมดุลระหว่าง เกษตรเคมีและเกษตรอินทรีย์
- พัฒนาสิ่งที่มีอยู่ (ที่ดี) มากกว่าจะให้เกษตรกรเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ
- แผน 10 เศรษฐกิจพอเพียง มีความสมดุลระหว่างเกษตรเคมีและเกษตรอินทรีย์ ไม่สุดโต่งอย่างใดอย่างหนึ่ง
- GMO ไทยยกเว้นพืช 2 ชนิด คือถั่วเหลือง และข้าวโพด ซึ่งจะใช้ในเชิงอุตสาหกรรม อาหารสัตว์ และอาหารสำเร็จรูป
- Food feed and processing พิจารณากำหนดว่า 270 วัน ประเทศผู้นำเข้าสามารถใช้กฎหมายในประเทศว่าให้นำเข้าหรือไม่ โดยมีเหตุผลอันควร และสามารถกำหนดให้มีการประเมินได้
- WTO เน้นให้มีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการกีดกันทางการค้า
- Interim report จะให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ดูข้อเท็จจริง จึงไม่เปิดเผยให้ประเทศสมาชิกทั่วไป หลังจาก review แล้วก็ใช้เวลา 90 วันในการออก final report
- Precautionary approach เป็นการระวังล่วงหน้า โดยยังไม่ต้องรอหลักฐานทางวิทยาศาสตร์
- Precautionary principle สามารถปฏิเสธได้ จนกว่าจะมีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์สนับสนุน
- เรามีการดำเนินการในเรื่อง risk assessment ในด้านอาหาร ตามมาตรฐาน Codex ส่วนในเรื่องระยะเวลา เราก็กำหนดตามพิธีสารที่ 270 วัน แต่ไม่ได้นับรวมทีเดียว แต่อาจจะหยุดและเริ่มนับต่อ เพื่อรอข้อมูลเพิ่มเติม
- ประเทศที่หยุดการนำเข้า GMO เขายังมีการศึกษา วิจัยหรือไม่
- ทาง EC ออกกฎหมายภายในเป็นการกีดกันอย่างแนบเนียน เพราะเขาเองก็มีการผลิต ศึกษา
- Import ban ไทยยังคงทำต่อไปได้ตามหลักการ SPS Agreement แต่ถ้ามีการร้องเรียนต้องมีหลักฐานเพียงพอ หรือมีมาตรการชั่วคราวสำหรับประเด็นนี้
- เราประกาศใช้ import ban ตั้งแต่ปี 2537 แต่เราไม่มี risk assessment ครบทุกรายการ
- มติ ครม. ยังไม่อนุญาตให้ปลูกพืช GMO ในเชิงพาณิชย์ รวมถึง พรบ. กักพืช เป็นตัวควบคุม GMO อยู่
- GMO ในด้านนโยบายและกฎหมายของไทย อยู่ในกระบวนการเรียนรู้ ทิศทางของไทยที่มุ่งสู่

อุตสาหกรรม และขณะนี้อยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่าน เราคงไม่สามารถปิดกั้น GMO ได้ แต่อย่างไรให้เกิดความสมดุลระหว่างโลกาภิวัตน์ และการรักษาทรัพยากรธรรมชาติของชาติ ทั้งนี้นโยบายของประเทศต้องชัดเจน

- หลายปีก่อน หลายประเทศสมาชิกของ WFPต่อต้าน GMO ไม่รับบริจาคจาก US แต่เมื่อ 2 ปีที่ผ่านมา ประเทศสมาชิกเริ่มยอมรับ ดังนั้นประเทศใดที่ผลิตได้มาก ก็จะเพิ่มรายได้ให้กับประเทศได้มาก เช่นเดียวกับ FAO ก็เริ่มยอมรับมากขึ้น ดังนั้นท่าทีของไทยต้องชัดเจน ทำอย่างไรให้เกิดสมดุล

- US ไม่ทำข้าว GMO มีบริษัทหนึ่งคิดจะทำ แต่ประชาชนต่อต้าน สิ่งที่เขาทำ คือ ฝ้าย ข้าวโพด ถั่วเหลือง ซึ่งใช้ทำอาหารสัตว์ ไม่ได้ให้คนกินโดยตรง ดังนั้นระดับการยอมรับ GMO อยู่ระดับไหน กินแบบ indirect หรือ direct

- ในด้านเศรษฐศาสตร์ สินค้า GMO และ non GMO ต่างกัน ในเรื่องต้นทุนต่อหน่วย GMO จะต่ำกว่า non GMO เกษตรกรของเราจะสู้ไม่ได้ ถ้าเรายอมรับ GMO รัฐก็ต้องมีนโยบายช่วยเหลือสนับสนุนเกษตรกร

- ประเทศเราเป็นประเทศเกษตรกรรม ดังนั้นทิศทางของประเทศในเรื่องพืชที่เป็นอาหาร สมุนไพรต้องชัดเจน เพราะแม้ว่าเราไม่ใช่ GMO เราก็ขายได้ในราคาที่ดี เราพัฒนาไปมาก แต่เกษตรกรก็ยังเป็นหนี้ รายได้ไม่เพิ่ม

- ถ้าต้องรับ GMO เราควรต้องมีข้อจำกัดในพืชบางตัว โดยเฉพาะพืชที่เป็นอาหาร สมุนไพร มีความหลากหลายในประเทศ

- ถ้ามีข้อพิพาทขึ้นมา เรามีสิทธิในการเลือกหรือไม่ว่าเราต้องการเข้ากับที่ไหน WTO หรือ ICJ

- GMO ถูกมองว่าอันตราย น่ากลัว มากับโลกาภิวัตน์

- การเกษตรแบ่งเป็น 3 ส่วน ไร่แดง (เคมี) ไร่เขียว (อินทรีย์) ไร่เหลือง (GMO) เป็นทางเลือก เกษตรเคมีไม่ได้ถูกห้าม แต่จะอย่างไรให้เกษตรกรเข้าใจ และใช้อย่างถูกวิธี

- GMO เป็นทางเลือก ผลผลิตไม่ได้เพิ่ม แต่เป็นการลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับพืช เช่น ศัตรูพืช ทำให้ได้ผลผลิตมากกว่าปลูกพืชธรรมดา

- วัตถุประสงค์หนึ่งของพืช GMO ก็เพื่อลดการใช้สารเคมี เราอาจต้องเลือกว่าจะใช้สารเคมี หรือใช้พันธุกรรมที่มีการป้องกันในตัว (GMO) แต่ถ้าเรากลัวในเรื่องสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยของมนุษย์ เราอาจให้เริ่มในพืชที่ไม่ใช่อาหาร แต่ในขณะนี้กลับห้ามหมด

- ในความเป็นจริงเราไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ถ้าเราห้าม ก็ต้องมีการแอบทำอยู่ดี

- พรบ.กักพืช ป้องกันไม่ให้ศัตรูพืชระบาด เราอาศัยช่องว่างของกฎหมายฉบับนี้ ในการห้ามนำเข้าพืช GMO ทั้งหมด 89 รายการ ยกเว้น ถั่วเหลือง ข้าวโพด ที่นำมาใช้ในการอุตสาหกรรม ถ้าจะนำเข้ามาต้องนำมาใช้ทดลอง วิจัย เท่านั้นภายใต้เงื่อนไขของกรมวิชาการเกษตร ซึ่งมีการตรวจสอบความปลอดภัยรวมอยู่ด้วย และมีคณะกรรมการคอยกำกับดูแล

- มติ ครม ปี 44 ให้กระทรวงเกษตร ยุติการทดสอบในระดับไร่นา จนกว่าจะมีการพิสูจน์ความปลอดภัย จึงมีการร่าง พรบ. ความปลอดภัยทางชีวภาพ (ไม่รวมถึงการทดสอบ วิจัย ในระดับอื่น)

- MDG ที่ต้องการลดความยากจน ทำให้มีการยอมรับอาหารที่มี GMO มากขึ้นในระดับนานาชาติ

- พรบ. กักกันพืช กำหนดให้ประกาศพืชที่ห้ามนำเข้า (ไม่สามารถประกาศกลับให้นำเข้าอะไรได้บ้าง)

- ร่างพรบ.ความปลอดภัยสามารถดูได้ที่ www.biothai.net

- เราจะมีมาตรการป้องกันการสูญหายของเมล็ดพันธุ์พื้นเมืองอย่างไร ถ้าเรานำเข้า GMO
- ในเวทีระหว่างประเทศ มีการพูดถึงประเด็นเรื่องผลกระทบต่อสุขภาพแล้ว ที่ Latin America มีผลกระทบต่อสุขภาพเด็ก และแม่ให้นมบุตร ที่อินเดีย มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และผลผลิตที่ได้ก็ไม่ได้ดีกลับลดลง และมีเกษตรกรบางรายเสียชีวิตจากการสัมผัสเกษตรของพืช GMO
- สำหรับเกษตรกรที่ไม่ต้องการปลูก GMO ปลูกอินทรีย์ เราจะมีวิธีการป้องกันเขาอย่างไร เพื่อไม่ให้พืชเขาปนเปื้อน GMO
 - การสูญเสียความหลากหลาย ไม่ได้มาจาก GMO เพียงอย่างเดียว แต่มาจากการตลาดด้วย
 - ทำไมเราไม่สร้างราคาของสินค้าเราที่ปราศจาก GMO ให้สูงขึ้น ซึ่งเราสามารถทำให้ตลาดค่อยตามได้ ถ้ารัฐมีนโยบายที่ชัดเจน และมีความจริงจัง
 - ทำไมยุโรปไม่เอา GMO อย่างเต็มตัว เป็นสิ่งที่น่าคิด
 - ผลกระทบของ GMO มี 2 ประเด็นใหญ่คือ สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัยในการบริโภค สิ่งที่เราต้องควรคำนึงมากที่สุดคือ ทำอย่างไรไม่ให้เกษตรกรเดือดร้อน เกษตรกรได้ประโยชน์ ไม่มีพิษภัยต่อสังคม
 - กระทรวงทรัพยากรฯ เปิดรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับ พรบ. เรื่องความปลอดภัยทางชีวภาพ ผ่านทาง เว็บไซต์ด้วย รวมทั้งเปิดรับฟังในเวทีสาธารณะด้วย
 - จะมีกองทุนที่จะดูแลในเรื่องเยียวยา ในกรณีที่มีผลกระทบจาก GMO ต่อสิ่งแวดล้อม หรือสุขภาพหรือไม่

เวทีนโยบายครั้งที่ 1

“สิทธิบัตรพันธุ์พืชกับการเจรจา FTA ไทย – สหรัฐฯ”

วันอังคารที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2548 เวลา 8.30 – 12.30 นาฬิกา

ณ ห้องพุทธชาต อาคารเค ยู โฮม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จัดโดย : โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล

สนับสนุนโดย : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุม

หน่วยงานราชการ

1. คุณหญิงประไพศรี พิทักษ์ไพรวรรณ	ที่ปรึกษาปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
2. คุณกัลยาณี พรหมสุภา	กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น สำนักพัฒนาเกษตรกรรมส่งเสริมการเกษตร
3. คุณสมศักดิ์ วรรณศิริ	สำนักพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร
4. คุณสมศรี บุญเรือง	กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
5. คุณปานิดล นิยมคำ	กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
6. คุณอาภรณ์ คงสวัสดิ์	สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
7. คุณกิตติพงษ์ สุเรนทร์รังสิกุล	สำนักนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตร สนง.เศรษฐกิจการเกษตร
8. คุณจุฑามาศ สังข์อุดม	สำนักนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตร สนง.เศรษฐกิจการเกษตร
9. คุณภิสันต์ ลือทองจักร	กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรฯ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
10. คุณโสภิตา เหม-มาม	กองนิติการ กรมวิชาการเกษตร
11. คุณกอบเกียรติ์ บันสิทธิ์	กองคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร
12. คุณสุไรกร สังขสุบรรณ	กองคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร
13. คุณกึ่งกาญจน์ พิชญกุล	สำนักวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
14. คุณกานต์พิชชา พึ่งพร	กองประมงต่างประเทศ กรมประมง
15. คุณณัฐริยา เกียรติไพบูลย์	กองประมงต่างประเทศ กรมประมง
16. คุณปรารถนา มีสินจ่าย	สำนักงานนโยบายและแผนฯ (สผ.) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ
17. คุณประมุข เพ็ญสุต	องค์การสวนพฤกษศาสตร์
18. คุณวรพันธ์ เย็นทรัพย์	สำนักกฎหมายและระเบียบกลาง สนง.ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
19. คุณอิทธิฤทธิ์ อึ้งวิเชียร	สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.)
20. คุณประพันธ์ ดิษยทัต	กรมอเมริกาและแปซิฟิกใต้ กระทรวงการต่างประเทศ
21. คุณจิตอาภา กุลวานิช	กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์
22. คุณนิติ ช่างกัญญา	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
23. คุณอนันต์ สุวรรณโณ	สำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร กรมวิชาการเกษตร
24. คุณมานพ เมฆประยูรทอง	กระทรวงการต่างประเทศ
25. คุณวไลลักษณ์ เชิดสุข	กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์
26. คุณอัญชลี สุขสำราญ	กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์
27. คุณวนิดา กำเนิดเพชร	กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

28. คุณสารณี แหลมนฉลาด
29. คุณศิริพร ชื่นสนธิพร
30. คุณณัฐวิชัย จันท์สว่าง
31. คุณธนิต ชังถาวร
32. คุณภัทรจิต เหล่าคุณากร
33. คุณสรียา กาวสินธุ์

ไปโอเทค

กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

กรมสอบสวนคดีพิเศษ

ไปโอเทค

กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

นักวิชาการมหาวิทยาลัย

34. รศ.ดร.จวงจันทร์ ดงพัตรา
35. รศ.ดร.ประภา ศรีพิจิตร
36. รศ.ดร.ชัยโย ชัยชาญทิพยุทธ
37. ดร.ทยา เจนจิตติกุล
38. ดร.กนก เลิศพานิช
39. อาจารย์อุบลวรรณ วรรณานต์
40. อาจารย์พิมพ์ชา ปิยะเกตุ
41. รศ.ดร.พิชัยศักดิ์ หรยางกูร
42. คุณปภาวี กิตติกานต์วงศ์

ภาควิชาพืชไร่นา คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ภาควิชาพืชไร่นา คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สถาบันเทคโนโลยีชีวภาพและวิศวกรรมพันธุกรรม จุฬาลงกรณ์ฯ

ภาควิชาพฤกษศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

คณะเทคโนโลยีการเกษตรฯ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา

สถาบันทรัพย์สินทางปัญญา

องค์กรอิสระ

43. คุณพรชัย จุฑามาศ
44. ดร.ปิยรัชฎ์ ปริญญางษ์
45. คุณอรทัย อำพันแสง
46. ดร.คุณหญิงกัลยา โสภณพนิช
47. คุณสุภาวดี มาศพงศ์
48. คุณอภิญญา วังษาทัศน์
49. คุณจีรพงศ์ วัฒนรัตน์
50. คุณนรภัทร ศรีชัย
51. คุณพรวันอาสา บำรุงไทย
52. คุณภูมิสรรค์ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา
53. คุณวิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ
54. คุณวศรจันท์ พิพิธพจนการณ
55. คุณสมบัติ ทวีศิลป์
56. คุณอรिता ชื่นอารมณ

โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ

โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ

อัยการผู้เชี่ยวชาญพิเศษฝ่ายคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชาธิปัตย์

อัยการจังหวัดมีนบุรี สำนักงานอัยการสูงสุด

ผู้อำนวยการสำนักกฎหมาย สนง.เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ผอ.กลุ่มงานกฎหมาย 1 สำนักกฎหมาย สนง.เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

สำนักงานกฎหมาย

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

ผู้ช่วยดร.คุณหญิงกัลยา โสภณพนิช

สมาชิกสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน สนง.สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ

ภาคเอกชน

57. คุณฐิติภาดา สุกิจคนาพร
58. คุณอิทธิพัทธ์ สมบูรณ์ทรัพย์
59. คุณธนศ เปเรรา
60. คุณทวีศักดิ์ ภูหล้า

บริษัทมอนซานโต้ ไทยแลนด์ จำกัด

สมาคมการค้าเมล็ดพันธุ์ไทย

บริษัทดิลลิโก้บิโบนส์อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด

สมาคมปรับปรุงพันธุ์และขยายพันธุ์พืชแห่งประเทศไทย

61. คุณพิพัฒน์ แก้วปลั่ง	สมาคมเมล็ดพันธุ์แห่งประเทศไทย
62. ดร.ชัยฤกษ์ สงวนทรัพย์การ	สมาคมเมล็ดพันธุ์แห่งประเทศไทย
63. คุณชาติประชา สอนกลิ่น	บริษัทไบเออร์ไทย จำกัด
64. คุณเนาวรัตน์ แก้วสกุล	สภาหอการค้าไทย
65. คุณอริคม เพ็ชรสม	สภาหอการค้าไทย
66. คุณวิวัฒน์ ชัยวัฒน์เมริน	สมาคมผู้ผลิตและขายสมุนไพร

องค์กรพัฒนาเอกชน

67. ท่านผู้หญิงดร.สุทธาวาสย์ เสถียรไทย	สถาบันธรรมรัฐเพื่อพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
68. ผศ.ภญ.สำลี ใจดี	มูลนิธิสาธารณสุขกับการพัฒนา
69. คุณนนท์ นุชหมอน	สถาบันธรรมรัฐเพื่อพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
70. คุณอรศรา ชูจินดา	สถาบันธรรมรัฐเพื่อพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
71. คุณอุบล อยู่หว่า	เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกภาคอีสาน
72. คุณชลสรวง พลแสน	มูลนิธิข้าวขวัญ
73. คุณพรชัย ชูเลิศ	มูลนิธิข้าวขวัญ
74. คุณนิรมล ยวนบุญย์	องค์กรความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาไทย

วิทยาการ

75. รศ.สุชาดา ชินะจิตร	ผู้อำนวยการฝ่ายสวัสดิภาพสาธารณะ สนง.กองทุนสนับสนุนการวิจัย
76. คุณสุรเดช อัครินทรการ	กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์
77. ดร.เจษฎ์ โทณะวณิก	คณะบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม
78. คุณบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์	โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร

นักวิจัยโครงการ

65. รศ.ดร.สิตานนท์ เจษฎาพิพัฒน์	คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
66. รศ.ดร.ชยันต์ ดันติวิศาการ	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
67. ผศ.สมชาย รัตนเชื้อสกุล	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

คณะทำงาน

68. คุณปริญญา บุญฤทธิ์ฤทัยกุล	Action aid
69. คุณชนิศา กล่อมทอง	โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร
70. คุณจรัสพร รักษาแก้ว	โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร

กำหนดการ

เรื่อง “ สิทธิบัตรพันธุ์พืชกับการเจรจา FTA ไทย - สหรัฐ ”

วันอังคารที่ 11 ตุลาคม 2548 เวลา 08.30 – 12.30 นาฬิกา

ณ ห้องพุทธชาต ชั้น 3 อาคารเค ยู โฮม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จัดโดย : โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล

สนับสนุนโดย : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

- 08.30 - 09.00 น. ลงทะเบียน
- 09.00 - 09.10 น. กล่าวต้อนรับและชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการฯ
โดย
- รศ.สุชาดา ชินะจิตร ผู้อำนวยการฝ่ายสวัสดิภาพสาธารณะ สกว.
- 09.10 – 09.30 น. นำเสนอ “ความคืบหน้าเรื่องสิทธิบัตรพันธุ์พืชในการเจรจา FTA ไทย – สหรัฐ ”
โดย
- คุณสุรเดช อัครวิทรานุกร นักวิชาการเจรจาสิทธิบัตร กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์
- 09.30 - 10.30 น. อภิปราย “การวิเคราะห์ผลกระทบของสิทธิบัตรพันธุ์พืชและอนุสัญญา UPOV 1991 ต่อประเทศไทย”
นำอภิปรายโดย
- ผศ.ดร.สุรวิษ วรรณไกรโรจน์ คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการคุ้มครองพันธุ์พืช
 - ดร.เจษฎ์ โทณะวณิก คณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม
- 10.30 - 12.30 น. อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมประชุม
ดำเนินรายการโดย
- คุณบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์ โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- 12.30 น. รับประทานอาหารกลางวัน

เวทีนโยบายครั้งที่ 2

“ การเจรจาเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภายใต้กระแสการค้าเสรี จุดยืนและข้อเสนอของไทย ”

วันพุธที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 เวลา 12.30 – 16.30 นาฬิกา

ณ ห้องประชุม 1 ชั้น 14 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

จัดโดย : โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล

สนับสนุนโดย : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุม

หน่วยงานราชการ

1. ดร.สุวัฒน์ หวังวงศ์วัฒนา	รองอธิบดี กรมควบคุมมลพิษ
2. คุณปองทิพย์ ภูเจริญ	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. คุณปรารถนา มีสินจ่าย	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
4. ดร.ชญาณนท์ สุวรรณมาศ	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
5. คุณวิไลลักษณ์ สุรพฤกษ์	สำนักความร่วมมือด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
	สนง.ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
6. คุณจิระนันท์ เหมพูลเสรีฐ	กรมควบคุมมลพิษ
7. คุณภัทรา ยงนเรศวรกุล	กรมควบคุมมลพิษ
8. ดร.ชัยวัฒน์ มั่นเจริญ	ที่ปรึกษาโครงการสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงพลังงาน
9. ดร.บุญรอด สัจจุลนุกิจ	กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กระทรวงพลังงาน
10. คุณชนิกานต์ สุ่มสุวรรณ	สำนักสนธิสัญญาและยุทธศาสตร์ กรมโรงงานอุตสาหกรรม
	กระทรวงอุตสาหกรรม
11. คุณจำนง พวงพุก	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
12. คุณอังสนา สีหพิทักษ์	กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ
13. รศ.สุชาดา ชินะจิตร์	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
14. คุณสุปราณี จงดีไพศาล	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
15. คุณนิสา แก้วแกมทอง	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

นักวิชาการมหาวิทยาลัย

16. รศ.ดร.สิรินทรเทพ เต๋อประยูร	บัณฑิตวิทยาลัยร่วมด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม
	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
17. รศ.ดร.ดาวัลย์ วิวรรณะเดช	สถาบันวิจัยพลังงาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
18. รศ.ดร.วุฒิ หวังวัชรกุล	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
19. ผศ.ดร.จำนงค์ สรพิพัฒน์	บัณฑิตวิทยาลัยร่วมด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม
	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
20. ผศ.ดร.นิรมล สุธรรมกิจ	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

21. ผศ.ดร.โสภารัตน์ จารุสมบัติ	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
22. ดร.วิโรจน์ ตันตราภรณ์	ประธานกรรมการรางวัลนักเทคโนโลยีดีเด่นและนักเทคโนโลยีรุ่นใหม่
23. คุณวราพรรณ ต่านอุตรา	ศูนย์วิจัยแห่งชาติด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและของเสียอันตราย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
24. คุณวรรณิ์ พงศ์ภาพ	สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

องค์กรพัฒนาเอกชน

25. ท่านผู้หญิงดร.สุชาวีย์ เสถียรไทย	สถาบันธรรมรัฐเพื่อพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
26. คุณสุนน สุเมธเชิงปรัชญา	สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย
27. คุณรัชพงษ์ กลิ่นศรีสุข	สถาบันธรรมรัฐเพื่อพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

ภาคเอกชน

28. คุณแขวง จาว	สภาอุตสาหกรรม บริษัทไปเออร์ไทย จำกัด
29. คุณไพรัตน์ ตั้งคเสถณี	บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด

นักวิจัย

30. รศ.ดร.สิตานนท์ เจษฎาพิพัฒนา	คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
31. รศ.ดร.ชยันต์ ตันติวัสดาการ	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
32. คุณบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์	โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร

คณะทำงาน

33. คุณปริญญา บุญฤทธิ์ฤทัยกุล	Action Aid
34. คุณชนิศา กล่อมทอง	โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร
35. คุณจรัสพร รักษาแก้ว	โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร

กำหนดการประชุม

เรื่อง “ การเจรจาเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภายใต้กระแสการค้าเสรี (FTA)
: จุดยืนและข้อเสนอของไทย ”

วันพุธที่ 9 พฤศจิกายน 2548 เวลา 12.30 – 16.30 นาฬิกา

ณ ห้องประชุม 1 ชั้น 14 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

จัดโดย : โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล

สนับสนุนโดย : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

12.30 - 13.00 น. ลงทะเบียน

13.00 - 13.15 น. กล่าวต้อนรับและชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการฯ
โดย

- รศ.สุชาดา ชินะจิตร ผู้อำนวยการฝ่ายสวัสดิภาพสาธารณะ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

13.15 - 14.15 น. อภิปราย “ การเจรจาเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภายใต้กระแสการค้าเสรี
(FTA) : จุดยืนและข้อเสนอของไทย ”
โดย

- รศ.ดร.สิดานนท์ เกษภูวนาพิพัฒน์ ผู้อำนวยการศูนย์เศรษฐศาสตร์นิเวศ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

14.15 - 16.30 น. อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมประชุม
ดำเนินรายการโดย

- คุณบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์ หัวหน้าโครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้า
และสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล

เวทีนโยบายครั้งที่ 3

“การประชุมองค์การการค้าโลกที่ฮ่องกง:

ข้อสรุปและนัยยะต่อการพัฒนาประเทศและการเจรจา FTA ของไทย”

วันพุธที่ 4 มกราคม 2549 เวลา 13.00 – 17.00 นาฬิกา

ณ ห้อง GM Hall อาคารศศนิเวศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จัดโดย : โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล

สนับสนุนโดย : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุม

หน่วยงานราชการ

1. คุณหญิงประไพศรี พิทักษ์ไพรวรรณ	สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
2. คุณจิตติมา ศรีถาวร	สำนักงานยุทธศาสตร์การค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์
3. คุณณัฐพรณ อ่ำไพ	สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
4. คุณดวงพร สอาด	กองการต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม
5. คุณณัด มานะพันธุ์นิยม	กองเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค
6. คุณธนิกานต์ สุ่มสุวรรณ	กรมโรงงานอุตสาหกรรม
7. คุณนพดล เพชรสว่าง	กลุ่มงานคดีความเห็นแย้ง กรมสอบสวนคดีพิเศษ
8. คุณนวรรตน์ นาควิจิตร	กองการต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม
9. คุณประวดี หงส์เชิดชัย	กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์
10. คุณประเสริฐสุข จามรมาน	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
11. คุณปัทมาวดี เสขะนันท์	กระทรวงการต่างประเทศ
12. คุณเพ็ญพรรณ จินดาณิล	กองการต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม
13. คุณภัสสรณ์ ลือทองจักร	สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
14. คุณรจิต มหาวิทกานนท์	สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
15. คุณวรารักษ์ หอมตา	สำนักงานคุ้มครองสิทธิฯ มินบุรี สำนักงานอัยการจังหวัดมีนบุรี
16. คุณศิริรัตน์ วัฒนกุล	กองการตลาดยุโรป กรมส่งเสริมการค้าส่งออก
17. คุณศิริอร มณีสินธุ์	สนง.คดีทรัพย์สินทางปัญญาการค้าระหว่างประเทศ สนง.อัยการสูงสุด
18. คุณศุภมาส เริงวรรณ	สำนักงานยุทธศาสตร์การค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์
19. คุณสิทธิชัย เรืองโรจน์วิริยะ	กรมโรงงานอุตสาหกรรม
20. คุณสุตารัตน์ พ่วงพี	สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
21. คุณสุนิดา วงษ์เย็น	กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์
22. คุณอำนาจ เจตต์เจริญรักษ์	สนง.คดีทรัพย์สินทางปัญญาการค้าระหว่างประเทศ สนง.อัยการสูงสุด
23. คุณปรีชา วิชา	กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
24. คุณนาฏพร เลิศกนกกุล	กรมสิทธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ
25. คุณสุปราณี จงดีไพศาล	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

26. คุณธิดิยา ปานมณี
27. คุณณัฐธณี เนตรอำไพ

กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ
กรมโรงงานอุตสาหกรรม

นักวิชาการมหาวิทยาลัย

28. รศ.ดร.ฉันทนา บรรพศิริโชติ
29. คุณจักรี ไชยพินิจ
30. คุณนิธิ เนื่องจำนงค์
31. รศ.ดร.วิศณุ ทรัพย์สมพล
32. ผศ.ดร.สุวิธ วรรณไกรโรจน์
33. รศ.ดร.อรพรรณ ณ บางช้าง
34. อาจารย์เอนกลาภ สุทธินันท์
35. ดร.พัชรพล วังบุญสิน
36. รศ.ศิริพร สัจจนันท์

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สถาบันทรัพย์สินทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ภาคเอกชน

37. ดร.ปิยะนุช มาลากุล ณ อยุธยา
38. ดร.พิชัย คณิศวาท
39. คุณวัลลภ พิชญ์พงศา
40. คุณนพวรรณ ฉลองพันธ์รัตน์
41. คุณดวงกมล รัชชะกิตติ
42. คุณพิชิตา โชคทิพย์อมรชัย
43. คุณเชวง จาว
44. คุณนวรรตน์ จันทราภิวัฒน์
45. คุณศิริวรรณ ทิพย์เหรียญ
46. คุณธีรภัทร ทิพย์นันท์
47. คุณประสาน มุขอ
48. คุณอนิรุทธิ์ วานิชอังกูร
49. คุณลลิตา ไหลมา

สภาหอการค้าไทย
สมาคมการค้าผู้ผลิตน้ำตาลไทย
สมาคมผู้ส่งออกข้าวต่างประเทศ
สภาหอการค้าไทย
สภาหอการค้าไทย
สภาหอการค้าไทย
สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
สำนักงานวนรติ
สำนักงานวนรติ
สภาหอการค้าไทย
ธุรกิจส่วนตัว
ธุรกิจส่วนตัว
ธุรกิจส่วนตัว

องค์กรอิสระ

50. คุณจิรพงศ์ วัฒนรัตน์
51. คุณพรชัย จุฑามาต
52. คุณสุธรรม วิชชุไตรภพ
53. คุณสุวรรยา กิจนิยม

สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ
สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

องค์กรพัฒนาเอกชน

54. ท่านผู้หญิงดร.สุชาวาลย์ เสถียรไทย
55. คุณภัสร์วดี ศรีสุวรรณ
56. คุณฉัตรทิพย์ ชัยฉกรรจ์
57. คุณกรรณิการ์ กิจติเวชกุล

สถาบันธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
กรีนพีซเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
Action Aid (Thailand)
WSF

สื่อมวลชน

58. คุณเบญจวรรณ	ITV
59. คุณคารม	สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์
60. คุณวารุณี สิทธิรังสรรค์	หนังสือพิมพ์มติชน
61. คุณไอรดา ชันธุตม	แปซิฟิก
62. คุณกรวรรณ กุลวราภรณ์	UBC 7
63. คุณสินพร มฤคพิทักษ์	เนชั่นสุดสัปดาห์
64. คุณกฤตยา อาซากุล	โพสต์ทูเดย์
65. คุณมุกดา เชื้อช้าง	ประชาไท
66. คุณดวงพักตรา ไชยบรร	Thaitimenews
67. คุณปราโมทย์ ฐิตวงศ์วารี	สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์

วิทยากร

68. รศ.สุชาดา ชินะจิตร	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
69. คุณสุนันทา กังวานกุลกิจ	สำนักเจรจาการค้าพหุภาคี กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ ก.พาณิชย์
70. รศ.ดร.จิราพร ลิ้มปานานนท์	คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
71. คุณศรินทร์ ประชาสันต์	โครงการศึกษาและปฏิบัติการงานพัฒนา (FOCUS)
72. ดร.เจษฎ์ โทณะวณิก	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม
73. รศ.ดร.สิตานนท์ เจษฎาพิพัฒนา	คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
74. รศ.ดร.ชยันต์ ตันติวิธดาการ	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
75. ผศ.สมชาย รัตนเชื้อสกุล	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
76. คุณบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์	โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร

คณะทำงาน

77. คุณปริญญญา บุญฤทธิ์ฤทัยกุล	Action Aid.
78. คุณชนิศา กล่อมทอง	โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร
79. คุณจรัสพร รักษาแก้ว	โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร
80. คุณธีรดา ศุภะพงษ์	

กำหนดการ

เรื่อง “ การประชุมองค์การการค้าโลกที่ฮ่องกง:

ข้อสรุปและหัยะต่อการพัฒนาประเทศและการเจรจา FTA ของไทย ”

วันพุธที่ 4 มกราคม 2549 เวลา 13.00 – 17.00 น.

ณ ห้อง GM Hall ชั้น 1 ศศนิเวศ (ใกล้ศศิน) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จัดโดย : โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดลอมในสถานการณ์สากล

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

- 13.00 - 13.30 น. ลงทะเบียน
- 13.30 - 13.40 น. กล่าวต้อนรับและชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการฯ
โดย
- รศ.สุชาติ ชินะจิตร์ ผู้อำนวยการฝ่ายสวัสดิภาพสาธารณะ
- 13.40 – 14.20 น. นำเสนอ “การเจรจาของไทยและผลสรุปการประชุมรัฐมนตรี WTO ที่ฮ่องกง”
โดย
- คุณสุนันทา กังวานกุลกิจ สำนักเจรจาการค้าพหุภาคี
กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์
- 14.20 - 15.50 น. อภิปราย “วิเคราะห์ผลการประชุม WTO ต่อทิศทางการพัฒนาประเทศและการเจรจา FTA ของไทย”
นำอภิปรายโดย
- รศ.ดร.จิราพร ลิ้มปานานนท์* คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 - รศ.ดร.สิดานนท์ เกษภูมิจิตต์* คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 - คุณศรินทร์ ประชาสันต์* โครงการศึกษาและปฏิบัติการงานพัฒนา (FOCUS)
- ดำเนินรายการโดย
- คุณบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์ โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร
ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- 15.50 - 16.50 น. อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมประชุม
- 16.50 – 17.00 น. สรุปผลการประชุม

หมายเหตุ : * ผู้เข้าร่วมประชุม และ/หรือ สังเกตการประชุมคณะรัฐมนตรีองค์การการค้าโลก ที่ฮ่องกง

เวทีนโยบายครั้งที่ 4

“กฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมและการค้าสินค้า

สิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรม (GMOs) : จุดยืนของประเทศไทย”

วันพฤหัสบดีที่ 4 พฤษภาคม 2549 เวลา 12.30 – 16.30 นาฬิกา

ณ ห้องประชุม 1 ชั้น 14 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

จัดโดย : โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล

สนับสนุนโดย : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุม

หน่วยงานราชการ

1. คุณสุรเดช อัครินทรการ	กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์
2. คุณวไลลักษณ์ เชิญสุข	กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์
3. ดร.กัญญรัตน์ พันธุมนาวิ	กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ
4. คุณภัทรียา วัฒนสิน	กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ
5. คุณหญิงประไพศรี พิทักษ์ไพรวัน	สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
6. คุณนิสันต์ ลือทองจักร	สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
7. คุณสุกัลยา กาเซ็ม	สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
8. คุณเบญจวรรณ จำรูญพงษ์	กองคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
9. คุณกิตติเกษม นิ่มสะอาด	กองนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร
	สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ
10. คุณกาญจนา สิงห์อำไพ	สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
11. คุณสุรกิจ ด่านชลวิจิตร	กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
12. คุณปวีตร จิตเมธากุล	สถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง
13. คุณศักรินทร์ ภูมิรัตน์	ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ ก.วิทยาศาสตร์
14. คุณชาลินี คงสวัสดิ์	ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ ก.วิทยาศาสตร์
15. คุณวัชริน มีรอด	ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ ก.วิทยาศาสตร์
16. คุณชมพูนุท ช่างโชติ	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
17. คุณจีระ ถวิล	กองคุ้มครองผู้บริโภคด้านฉลาก สนง.คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

นักวิชาการมหาวิทยาลัย

18. ดร.บรรพต ณ ป้อมเพชร	ศูนย์วิจัยควบคุมศัตรูพืชโดยชีวินทรีย์แห่งชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ภาคเอกชน

19. คุณสุขเกษม จิตรสิงห์	นายกสมาคมเมล็ดพันธุ์แห่งประเทศไทย
20. คุณพิพัฒน์ แก้วปลั่ง	เลขาธิการสมาคมเมล็ดพันธุ์แห่งประเทศไทย
21. คุณบัณฑิต วงศ์สีลโชติ	สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย

22. คุณจิตติภาดา สุกิจคณาพร
 23. คุณชนิกา เอี่ยมสุภาภิต
 24. คุณวัลลภ พิษฐ์พงศ์ตา

บริษัทมอนซานโต้ ไทยแลนด์ จำกัด
 ผู้จัดการสมาคมเทคโนโลยีชีวภาพสัมพันธ์
 บริษัทนครหลวงค้าข้าว จำกัด

องค์กรอิสระ

25. ดร.ปิยรัชฎ์ ปริญญาพงษ์
 26. เรือโทไชยศ วิพูนพงษ์
 27. คุณสุภาวดี มาศพงศ์

โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ
 สนง.คดีทรัพยากรสิ่งทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ สำนักงานอัยการสูงสุด
 อัยการพิเศษประจำกรม
 รักษาการตำแหน่งอัยการจังหวัดฝ่ายคดีเยาวชนและครอบครัว จ.สระแก้ว

องค์กรพัฒนาเอกชน

28. คุณน้ำทิพย์ เกตุสัมพันธ์
 29. คุณวรณวาร สว่างโสภากุล
 30. คุณจิรพรรณ นฤภัทร

Biothai
 กรีนพีซ
 สถาบันธรรมรัฐฯ

ผู้สนใจทั่วไป

31. คุณสมภาพ หยงสตาร์
 32. คุณบัณฑิต บัณฑิต

นักศึกษาปริญญาเอก คณะสิ่งแวดล้อมฯ ม.มหิดล
 หนังสือพิมพ์แนวหน้า

วิทยากร

33. รศ.สุชาดา ชินะจิตร
 34. รศ.ดร.ชยันต์ ตันติวิธดาการ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
 คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นักวิจัยโครงการ

35. ดร.เจษฎ์ โทณะวณิก
 36. คุณบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม
 โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร
 ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คณะทำงาน

37. คุณชนิศา กล่อมทอง
 38. คุณจรัสพร รักษาแก้ว
 39. คุณธีรดา ศุภะพงษ์

โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร
 โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร

กำหนดการประชุม

**เรื่อง “กฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมและการค้าสินค้า GMOs
: จุดยืนของประเทศไทย ”**

วันพฤหัสบดีที่ 4 พฤษภาคม 2549 เวลา 12.30 – 16.30 นาฬิกา

ณ ห้องประชุม 1 ชั้น 14 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

จัดโดย : โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล
สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

12.30 - 13.00 น. ลงทะเบียน

13.00 - 13.15 น. กล่าวต้อนรับและชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการฯ

โดย

□ รศ.สุชาติา ชินะจิตร์

ผู้อำนวยการฝ่ายสวัสดิภาพสาธารณะ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

13.15 – 14.15 น. นำเสนอการศึกษาเรื่อง “กฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมและการค้าสินค้า GMOs :
ประเด็นวิเคราะห์และข้อเสนอ”

โดย

□ รศ.ดร.ชยันต์ ตันติวิศาการ

ทีมวิจัย โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้า
และสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล

14.15 – 16.30 น. อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมประชุม

16.30 น. สรุปและปิดการประชุม

โดย

□ รศ.สุชาติา ชินะจิตร์

ผู้อำนวยการฝ่ายสวัสดิภาพสาธารณะ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

หมายเหตุ : รับประทานอาหารว่างระหว่างประชุม

เวทีนโยบายครั้งที่ 5

“การเจรจาเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพในเวทีสิ่งแวดล้อมโลก”

วันอังคารที่ 16 พฤษภาคม 2549 เวลา 08.30-12.30 นาฬิกา

ณ ห้องประชุม 1 ชั้น 14 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

จัดโดย : โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล

สนับสนุนโดย : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

รายชื่อเชิญประชุม

หน่วยงานราชการ

1. ดร.กัญญารัตน์ พันธมนาวิน	กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ
2. คุณชมพูนุท ช่างโชติ	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
3. คุณณัฐนันท์ ทองใบ	สำนักอนุรักษทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
	กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
4. คุณอภิรดี วงศ์กิจรุ่งเรือง	สำนักพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ
	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
5. คุณพรรณวดี ชำรงหวั	สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติ
6. นพ.ประพจน์ เกตุธำมาศ	กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ก.สาธารณสุข
7. คุณปรีดาภรณ์ ธีระวัฒน์	สำนักอนุรักษทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
	กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
8. คุณเพราพรรณ ทองส้ม	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก.ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
9. คุณวิเทศ ศรีเนตร	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก.ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
10. คุณวิไลลักษณ์ สุรพฤกษ์	สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
11. คุณศศิธร พลัดเดช	สำนักพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ
	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
12. คุณสิรินทร์ ชัยอริยะกุล	สถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง
13. คุณสุจิตรา เกียรติสุทธาการ	สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
14. คุณสุปราณี จงดีไพศาล	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
15. คุณสุไรกร สังขสุบรรณ	กองคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร ก.เกษตรและสหกรณ์
16. ดร.อภิชาติ ประเสริฐ	สถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง
17. คุณก่อเกียรติ สมประสงค์	สำนักวางแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
18. คุณชุติมา รัตนเสถียร	กองคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร ก.เกษตรและสหกรณ์

นักวิชาการมหาวิทยาลัย

19. อาจารย์ณัฐริกา จุงผล	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
20. อาจารย์พัชรี จิรติลล	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
21. อาจารย์พิมพ์พชชา ปิยะเกศิน	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

องค์กรอิสระ

22. คุณประเสริฐ จรรย์รัตน์ศรี	สนง.อัยการพิเศษฝ่ายคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ 3
23. ดร.ปิยรัชฎ์ เจริญทรัพย์	โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ
24. คุณสุภาวดี มาศพงศ์	อัยการผู้เชี่ยวชาญ สนง.อัยการ จ.มีนบุรี
25. คุณวันดี สุชาติกุลวิทย์	สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
26. คุณสุรพล ดวงแข	สมาชิกสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
27. คุณวิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ	สมาชิกสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ภาคเอกชน

28. คุณนครินทร์ ฉายสินสอน	คณะอนุกรรมการประเด็นทางการค้า สภาหอการค้าไทย
29. คุณบัณฑิต วงศ์สีลโชติ	คณะอนุกรรมการประเด็นทางการค้า สภาหอการค้าไทย
30. คุณดวงกมล รัชชะกิตติ	สภาหอการค้าไทย
31. คุณนพวรรณ ฉลองพันธ์รัตน์	สภาหอการค้าไทย
32. คุณธีรภัทร เกไศยนันท์	สภาหอการค้าไทย
33. คุณปิยะนุช มาลากุล ณ อยุธยา	สภาหอการค้าไทย
34. คุณเสก บุญบรรล	บริษัทธนาคารผลิตภัณฑ์น้ำมันพืช จำกัด

องค์กรพัฒนาเอกชน

35. คุณธวัชชัย รัตนช้อน	IUCN-MWBP Mekong Wetlands Biodiversity Programm

วิทยากร

36. รศ.สุชาดา ชินะจิต	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
37. ผศ.สมชาย รัตนเชื้อสกุล	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
38. รศ.ดร.ชยันต์ ตันติวิธดาการ	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
39. คุณบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์	โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร
ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คณะทำงาน

40. คุณชนิศา กล่อมทอง	โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร
40. คุณจรัสพร รักษาแก้ว	โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร
41. คุณปริญญญา บุญฤทธิ์ฤทัยกุล	Action Aid

กำหนดการประชุม

**เรื่อง “การเจรจาเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพในเวทีสิ่งแวดล้อมโลก
และเวทีการค้า : จุดยืนของประเทศไทย ”**

วันอังคารที่ 16 พฤษภาคม 2549 เวลา 08.30 – 12.30 นาฬิกา

ณ ห้องประชุม 1 ชั้น 14 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

จัดโดย : โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

08.30 – 09.00 น.	ลงทะเบียน
09.00 - 09.15 น.	กล่าวต้อนรับและชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการฯ โดย □ รศ.สุชาติา ชินะจิตร์ ผู้อำนวยการฝ่ายสวัสดิภาพสาธารณะ (สกว.)
09.15 – 10.15 น.	<p>นำเสนอการศึกษาเรื่อง “การเจรจาเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพในเวทีสิ่งแวดล้อมโลก
และเวทีการค้า : ประเด็นการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์”   โดย   □ ผศ.สมชาย รัตนเชื้อสกุล ทีมวิจัย โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้า
และสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล</p>
10.15 – 12.15 น.	อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
12.15 – 12.30 น.	สรุปและปิดการประชุม โดย □ รศ.สุชาติา ชินะจิตร์ ผู้อำนวยการฝ่ายสวัสดิภาพสาธารณะ (สกว.)
12.30 น.	รับประทานอาหารกลางวัน

เวทีนโยบายครั้งที่ 6

“การเจรจา FTA ไทย – สหรัฐ ประเด็นสิทธิบัตรสิ่งมีชีวิต”

วันศุกร์ที่ 26 พฤษภาคม 2549 เวลา 08.30-12.30 นาฬิกา

ณ ห้อง GM Hall ชั้น 1 อาคารศศนิเวศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จัดโดย : โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล

สนับสนุนโดย : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

รายชื่อเชิญประชุม

หน่วยงานราชการ

1. คุณกวิน นิตมณฑรี
2. คุณกาญจนา สิงห์อำไพ
3. คุณกิตติ เสลิ
4. คุณจารีย์ บันสิทธิ์
5. คุณสุรโกศล ศรีเอี่ยม
6. ดร.ฉวีวรรณ หุตะเจริญ
7. คุณชมพูนุท ช่างโชติ
8. คุณชาลิณี คงสวัสดิ์
9. คุณญาดา วิบูลย์พงศ์
10. คุณณัฐสิทธิ เรียรประสิทธิ์
11. คุณนิฐฐา ศิริวรรณ
12. คุณเบญจวรรณ จำรูญพงศ์
13. คุณประวดี หงส์เชิดชัย
14. พญ.เพ็ญภา ทรัพย์เจริญ
15. คุณพรพรรณ ทองส้ม
16. คุณภาณุมาศ ลาตปาละ
17. คุณรุ่งทิวา ธนาธาตุ
18. ดร.วิเทศ ศรีเนตร
19. คุณนิชาภา ภูมินายก
20. คุณสุรเดช อัครินทรงกูร
21. คุณโสมนัส เจือศรีกุล
22. คุณอมรเสฏฐ์ สิงหะ
23. คุณอรวรรณ วัฒนพานิชกิจ
24. คุณศิริเวช ชารเพชรรัตน์
25. คุณเบญจวรรณ จันท์เอี่ยม
26. คุณสุจิตรา จางตระกูล

กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์
 สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
 กองกฎหมาย องค์การเภสัชกรรม กระทรวงสาธารณสุข
 สถาบันวิจัยสมุทราศ กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ก.สาธารณสุข
 กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรฯ สนง.ปลัดก.เกษตรและสหกรณ์
 สำนักวิจัยอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช
 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
 ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ ก.วิทยาศาสตร์ฯ
 กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์
 สถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง
 กรมอเมริกาและแปซิฟิกใต้ กระทรวงการต่างประเทศ
 กองคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร
 กองนโยบายการค้าและพัฒนาระบบบริหาร กรมการค้าต่างประเทศ
 กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ก.สาธารณสุข
 สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติฯ
 กองคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร
 สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 สถาบันการแพทย์แผนไทย กระทรวงสาธารณสุข
 กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์
 สำนักกฎหมาย สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม
 กรมอเมริกาและแปซิฟิกใต้ กระทรวงการต่างประเทศ
 กองนโยบายการค้าและพัฒนาระบบบริหาร กรมการค้าต่างประเทศ
 กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรฯ สนง.ปลัดก.เกษตรและสหกรณ์
 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
 กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช

องค์กรอิสระ

27. คุณพรชัย จุฑามาศ
28. คุณศิริอร มณีสินธุ
29. คุณสุภาวดี มาตพงศ์

โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ
สนง.คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ สนง.อัยการสูงสุด
รักษาการตำแหน่งอัยการจังหวัดฝ่ายคดีเยาวชนและครอบครัว จ.สระแก้ว

นักวิชาการมหาวิทยาลัย

30. ดร.วัชรินทร์ ลีละวัฒน์
31. รศ.ดร.สุรพจน์ วงศ์ใหญ่

สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
คณะกรรมการแพทย์แผนตะวันออก มหาวิทยาลัยรังสิต

ภาคเอกชน

32. คุณนพวรรณ ฉลองพันธุ์รัตน์
33. ดร.ปิยะนุช มาลากุล ณ อยุธยา
34. คุณพัชรินทร์ ลินพิศาล
35. คุณไพบูลย์ พลสุวรรณ
36. คุณอำนาจพร ชลดำรงกุล

สภาหอการค้าไทย
สภาหอการค้าไทย
สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
สมาคมเมล็ดพันธุ์แห่งประเทศไทย

องค์กรพัฒนาเอกชน

37. คุณกรรณิการ์ กิจติเวชกุล
38. คุณธรรารัตน์ รัตนนฤมิตร
39. คุณนิรมล ยวบุญย์
40. ดร.สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์
41. คุณจิรพรรณ นฤภัทร

คณะทำงานโลกาภิวัตน์
มูลนิธิสถาบันเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
องค์กรความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาไทย
มูลนิธิสถาบันเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
สถาบันธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

วิทยากร

42. ดร.เจษฎ์ โทณะวณิก
43. ผศ.สมชาย รัตนเชื้อสกุล
41. คุณบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร
ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คณะทำงาน

42. คุณชนิศา กล่อมทอง
42. คุณจรัสพร รักษาแก้ว
43. คุณธีรดา ศุภะพงษ์

โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร
โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร
ผู้ช่วยนักวิจัยโครงการ NTB

กำหนดการประชุม

เรื่อง “การเจรจา FTA ไทย – สหรัฐ ประเด็นสิทธิบัตรสิ่งมีชีวิต ”

วันศุกร์ที่ 26 พฤษภาคม 2549 เวลา 08.30 – 12.30 นาฬิกา

ณ ห้องประชุม GM Hall ชั้น 1 อาคารศศนิเวศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จัดโดย : โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

08.30 – 09.00 น. ลงทะเบียน

09.00 - 09.15 น. กล่าวต้อนรับและชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการฯ

โดย

- คุณบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์ หัวหน้าโครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล

09.15 – 10.15 น. นำเสนอการศึกษาเรื่อง “การเจรจา FTA ไทย – สหรัฐ ประเด็นสิทธิบัตรสิ่งมีชีวิต : ผลกระทบและข้อเสนอ”

โดย

- ดร.เจษฎ์ โทณะวณิก ทีมวิจัย โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล

10.15 – 12.15 น. อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

12.15 – 12.30 น. สรุปและปิดการประชุม

โดย

- คุณบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์ หัวหน้าโครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล

12.30 น. รับประทานอาหารกลางวัน

เวทีนโยบายครั้งที่ 7

“การเจรจาเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
ภายใต้กระแสการค้าเสรี (FTA) : จุดยืนและข้อเสนอของไทย”

วันศุกร์ที่ 2 มิถุนายน 2549 เวลา 08.30-12.30 นาฬิกา

ณ ห้องประชุม 1 ชั้น 14 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

จัดโดย : โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล

สนับสนุนโดย : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

รายชื่อเชิญประชุม

หน่วยงานราชการ

1. คุณเกื้อกูล ไชยวัฒนาสรายุสุข	สำนักมาตรการปกป้องและตอบโต้ทางการค้า กรมการค้าต่างประเทศ
2. คุณจรัส มณีโสภณ	กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์
3. ดร.จำนง พวงพุก	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
4. คุณจิระวัฒน์ ภูมิศรีแก้ว	สำนักอเมริกาและแปซิฟิก กรมเจรจาการค้าต่างประเทศ ก.พาณิชย์
5. คุณชมพูนุท โลหิตานนท์	กรมควบคุมมลพิษ
6. ดร.ชัยวัฒน์ มั่นเจริญ	สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงพลังงาน
7. ดร.ณัฐริกา วายูภาพ คูเปอร์	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
8. ดร.สุกมล ชาญวีระนันท์	กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน
9. คุณปองทิพย์ ภูวเจริญ	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
10. ดร.พรชัย ต่านวิวัฒน์	กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ
11. คุณรอน ศิริวันสาธิต	สำนักเจรจาการค้าบริการ กรมเจรจาการค้าต่างประเทศ ก.พาณิชย์
12. คุณรังสรรค์ ปิ่นทอง	กรมควบคุมมลพิษ
13. ดร.เศรษฐพันธ์ กระจำวงศ์	กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ
14. คุณสุปราณี จงดีไพศาล	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
15. คุณอรพินท์ วงศ์ชุมพิต	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
16. คุณอารีย์ วัฒนา ทุมมาเกิด	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
17. คุณสินีนาง วรณศรี	กรมควบคุมมลพิษ
18. คุณศิริชัย ไพโรจน์บริบูรณ์	ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี
19. คุณสุจิตรา เกียรติสุทพร	สำนักความร่วมมือด้านทรัพยากรธรรมชาติ

นักวิชาการมหาวิทยาลัย

20. ผศ.ดร.จำนง สรพิพัฒน์	บัณฑิตวิทยาลัยร่วมด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
21. คุณจินตนา อุบลวัฒน์	สถาบันวิจัยพลังงาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
22. รศ.ดร.ทวีป ชัยสมภพ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
23. รศ.ดร.บัณฑิต ลิ้มมีโชคชัย	สถาบันเทคโนโลยีนานาชาติสิรินธร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

24. รศ.ดร.วุฒิ หวังวัชรกุล

25. ดร.อาภา หวังเกียรติ

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สาขาวิชาวิศวกรรมสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยรังสิต

ภาคเอกชน

26. คุณดิสรีย์ จงเจริญ

27. คุณนครินทร์ ฉายสินสอน

28. คุณอนันตพร พินิจกุล

การเจรจาการค้ากลุ่มอาเซียน สมาหอการค้าไทย

การเจรจาการค้าระหว่างประเทศ สมาหอการค้าไทย

การเจรจาการค้า FTA ไทย – สหรัฐ สมาหอการค้าไทย

องค์กรพัฒนาเอกชน

29. คุณจิรพรรณ นฤภัทร

30. คุณรัชชัย รัตนช้อน

31. คุณวนัน เพิ่มพิบูลย์

สถาบันธรรมชาติเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

IUCN-MWBP Mekong Wetlands Biodiversity Programm

WWF ประเทศไทย

วิทยากร

32. รศ.สุชาดา ชินะจิตร

33. รศ.ดร.สิตานนท์ เจษฎาพิพัฒน์

43. คุณบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

WWF ประเทศไทย

โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร

ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คณะทำงาน

44. คุณชนิศา กล่อมทอง

44. คุณจรัสพร รักษาแก้ว

45. คุณปริญญา บุญฤทธิ์ฤทัยกุล

โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร

โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร

Action Aid

กำหนดการประชุม

เรื่อง “ การเจรจาเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภายใต้กระแสการค้าเสรี (FTA)
: จุดยืนและข้อเสนอของไทย ”

วันศุกร์ที่ 2 มิถุนายน 2549 เวลา 08.30 – 12.30 น.

ณ ห้องประชุม 1 ชั้น 14 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

จัดโดย : โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล

สนับสนุนโดย : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

08.30 – 09.00 น.	ลงทะเบียน
09.00 - 09.15 น.	<p>กล่าวต้อนรับและชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการฯ</p> <p>โดย</p> <div style="display: flex; justify-content: space-between;"> <div style="width: 45%;"> <p>□ รศ.สุชาดา ชินะจิตร</p> </div> <div style="width: 45%;"> <p>ผู้อำนวยการฝ่ายสวัสดิภาพสาธารณะ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)</p> </div> </div>
09.15 – 10.15 น.	<p>นำเสนอการศึกษาเรื่อง “ การเจรจาเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในเวทีสิ่งแวดล้อม
และเวทีการค้า ภายใต้กระแสการค้าเสรี (FTA) : จุดยืนและข้อเสนอของไทย ”</p> <p>โดย</p> <div style="display: flex; justify-content: space-between;"> <div style="width: 45%;"> <p>□ รศ.ดร.สิดานนท์ เกษภูมิกพัฒน์</p> </div> <div style="width: 45%;"> <p>ทีมวิจัย โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้าน
การค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล</p> </div> </div>
10.15 – 12.15 น.	อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
12.15 – 12.30 น.	สรุปและปิดการประชุม โดย □ รศ.สุชาดา ชินะจิตร ผู้อำนวยการฝ่ายสวัสดิภาพสาธารณะ (สกว.)
12.30 น.	รับประทานอาหารกลางวัน

เวทีนโยบายครั้งที่ 8

“การเจรจา FTA ไทย – สหรัฐฯ : ข้อวิเคราะห์บทว่าด้วยการลงทุน”

วันจันทร์ที่ 26 มิถุนายน 2549 เวลา 08.30-12.30 นาฬิกา

ณ ห้อง GM Hall ชั้น 1 อาคารศศิเวศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จัดโดย : โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล

สนับสนุนโดย : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

รายชื่อเชิญประชุม

หน่วยงานราชการ

1. คุณกฤต ไกรจิตติ	กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ
2. คุณกิติรัชต์ ภาณุพงศ์	กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ
3. คุณจิตติมา ศรีถาวร	สำนักยุทธศาสตร์การค้าระหว่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์
4. ดร.จุฑามาศ อรุณานนท์ชัย	มูลนิธิสถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง
5. คุณจุฬามณี ชาติสุวรรณ	กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ
6. คุณณัฐชนิกา จิตต์ณรงค์	กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์
7. คุณพรพรรณ ภิรมย์พานิช	สำนักเจรจาการค้าบริการและการลงทุน กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ
8. คุณพลติมา อุตถากร	กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ
9. คุณพัฒนาภา เจริญฉลาด	ส่วนการเจรจาการค้าสินค้าเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
10. คุณพิภัทรา สุวรรณบัตร	ส่วนการเจรจาการค้าสินค้าเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
11. คุณพีรพัฒน์ อุทัยศรี	สำนักมาตรการปกป้องและตอบโต้ทางการค้า กระทรวงพาณิชย์
12. คุณรณวดี สุวรรณมงคล	สำนักกฎหมาย สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม
13. คุณรววิทย์ สิงห์อินทร์	สำนักเลขานุการคณะกรรมการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว กรมพัฒนาธุรกิจ
14. ดร.วิลาวัณย์ มังคละระกุล	กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ
15. คุณสุภารัตน์ สุนพงษ์สีมานนท์	สำนักเลขานุการคณะกรรมการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว กรมพัฒนาธุรกิจ
16. คุณสุรเดช อัครินทรากูร	กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์
17. คุณอนุวัตร จุอินทร	สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม
18. คุณอริยาพร สุรนาทยุทธ์	กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม
19. คุณธานินทร์ ฝะเฒ	สำนักพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ สคช.
20. คุณวิโรจิต สุวรรณประดิษฐ์	กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์

นักวิชาการมหาวิทยาลัย

21. รศ.ดร.สุรัชย์ หวันแก้ว	คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

องค์กรอิสระ

22. ดร.สุวันชัย แสงสุขเอี่ยม	สมาชิกรัฐสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
23. คุณวรินทร์ พิพิธพจนการณ	สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ภาคเอกชน

24. คุณจันทร พิศาลบุตร	คณะกรรมการกฎระเบียบและการค้าระหว่างประเทศ สมาหอการค้าไทย
25. คุณวาสนา สมเนตร์	การเจรจาการค้า FTA ไทย – สหรัฐ สมาหอการค้าไทย
26. คุณอนันต์พร พินิจกุล	การเจรจาการค้า FTA ไทย – สหรัฐ สมาหอการค้าไทย

องค์กรพัฒนาเอกชน

27. คุณจิรพรรณ นฤภัทร	สถาบันธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
28. คุณศจันทร์ ประชาสันต์	Focus

ผู้สื่อข่าว

29. คุณภาพันธ์ ศรีทอง	หนังสือพิมพ์ประชาไทออนไลน์
30. คุณนวนนิตย์ บัวด้วง	หนังสือพิมพ์มติชน
31. คุณอังศุมาลิน บุรุษ	หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ
32. คุณเกษมา ศิริกุล	หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ
33. คุณกรรณิการ์ กิจติเวชกุล	FTA Watch

วิทยากร

34. รศ.สุชาดา ชินะจิตร	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
35. รศ.ดร.ลาวัณย์ ถนัดศิลปกุล	สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
45. คุณบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์	โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร
ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นักวิจัย

46. รศ.ดร.ชยันต์ ตันติวิธดาการ	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะทำงาน

47. คุณชนิศา กล่อมทอง	โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร
46. คุณจรัสพร รักษาแก้ว	โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร
47. คุณธีรดา สุระพงษ์	ผู้ช่วยนักวิจัยโครงการ NTB

กำหนดการประชุม

เรื่อง “การเจรจา FTA ไทย – สหรัฐ : ข้อวิเคราะห์บทบาทด้วยการลงทุน ”

วันจันทร์ที่ 26 มิถุนายน 2549 เวลา 08.30 – 12.30 นาฬิกา

ณ ห้องประชุม GM Hall ชั้น 1 อาคารศศนิเวศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จัดโดย : โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

08.30 – 09.00 น. ลงทะเบียน

09.00 - 09.15 น. กล่าวต้อนรับและชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการฯ

โดย

□ รศ.สุชาดา ชินะจิตร

ผู้อำนวยการฝ่ายสวัสดิภาพสาธารณะ สกว.

09.15 – 10.15 น. นำเสนอการศึกษาเรื่อง “การเจรจา FTA ไทย – สหรัฐ : ข้อวิเคราะห์บทบาทด้วยการลงทุน”

โดย

□ รศ.ดร.ลาวัญญ์ ถนัดศิลป์กุล

ทีมวิจัย โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้า
และสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล

10.15 – 12.15 น. อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

12.15 – 12.30 น. สรุปและปิดการประชุม

โดย

□ รศ.ดร.สุชาดา ชินะจิตร

ผู้อำนวยการฝ่ายสวัสดิภาพสาธารณะ สกว.

12.30 น. รับประทานอาหารกลางวัน

เวทีนโยบายครั้งที่ 9

**“การเจรจาเรื่องการจัดการของเสียอันตรายในเวทีสิ่งแวดล้อม
และเวทีการค้า : จุดยืนและข้อเสนอของไทย”**

วันจันทร์ที่ 3 กรกฎาคม 2549 เวลา 13.00-16.30 นาฬิกา

ณ ห้อง GM Hall ชั้น 1 อาคารศศิเวศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จัดโดย : โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล

สนับสนุนโดย : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

รายชื่อเชิญประชุม

หน่วยงานราชการ

1. คุณเก่งกาจ เหล่าวิโรจน์กุล	กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ
2. คุณจันทนา ภาคย์ทองสุข	กรมควบคุมมลพิษ
3. คุณไทรรงค์ วันอารีย์	กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์
4. คุณธนารินทร์ ณะเอม	สำนักพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ สศช.
5. คุณธานี จารุณี	กรมควบคุมมลพิษ
6. คุณธีรพร วิรุฒิก	สำนักจัดการกากของเสียและสารอันตราย กรมควบคุมมลพิษ
7. คุณธีรบูล ธีรพัฒน์วงศ์	สำนักงานศุลกากรท่าเรือกรุงเทพ
8. ดร.นุจรินทร์ รามัญกุล	ศูนย์เทคโนโลยีโลหะและวัสดุแห่งชาติ (MTEC)
9. คุณนุชิตา รุ่งถาวรวงศ์	ส่วนสารอันตราย สำนักจัดการกากของเสียและสารอันตราย กรมควบคุมมลพิษ
10. คุณบงกช กิตติสัมพันธ์	ส่วนความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อมความปลอดภัยและความร่วมมือระหว่างประเทศ กรมโรงงานอุตสาหกรรม
11. คุณบุปผา กวินวสิน	ฝ่ายสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
12. คุณปรารถนา มีสินเจริญ	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
13. คุณพูลสุข หฤทัยธนาสันต์	กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
14. คุณเมกรา ทัพพุน	สำนักจัดการกากของเสียและสารอันตราย กรมควบคุมมลพิษ
15. ดร.วนิดา ลาวัณย์ทักษิณ	สำนักพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ สศช.
16. ดร.ศิริกาญจน์ เหลืองสกุล	สำนักโรงงานอุตสาหกรรม (รายสาขา 6) กรมโรงงานอุตสาหกรรม
17. คุณศิริวิทย์ ไพโรจน์บริบูรณ์	สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
18. คุณสมจินต์ พิสิก	ฝ่ายสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
19. คุณสมชาย ปรีชาทวีกิจ	สำนักควบคุมเครื่องสำอางและวัตถุอันตราย กระทรวงสาธารณสุข
20. คุณสุปราณี จงดีไพศาล	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
21. คุณเสาวนีย์ วรพาณิชย์	สำนักเศรษฐกิจการเกษตรระหว่างประเทศ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
22. คุณอมรรัตน์ ลีเนนิธิกุล	กลุ่มพัฒนาความปลอดภัยด้านสารเคมี IPCS
23. คุณอรรถ คงพานิช	สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข
	กลุ่มพัฒนาความปลอดภัยด้านสารเคมี IPCS

24. คุณอำนวยพร แซ่มประเสริฐ
25. คุณสุวรรณา จารุณซ์
26. คุณดัยนา คีระสมบุญ
27. คุณสุวภา ภัทรวิมล
28. คุณเพชรพร นิลวิลัย

นักวิชาการมหาวิทยาลัย

29. ดร.จันทรา ทองคำเตา
30. ผศ.ดร.ฉลองขวัญ ตั้งบรรลือกาล
31. อาจารย์วรรณิ์ พฤฒิถาวร
32. รศ.ดร.วราพรณ ด่านอุตรา
33. ดร.วัชรศักดิ์ ลีละวัฒน์
34. รศ.ดร.สิรินทรเทพ เต้าประยูร
35. อาจารย์อัจนรา อัครจุฑิกลชัย
36. รศ.ดร.พาลาภ สิงหเสนี

ภาคเอกชน

37. คุณเชวง จาว
38. คุณดิศลีย์ จงเจริญ
39. คุณนครินทร์ ฉายสินสอน
40. คุณบุญอยู่ รุจิยววัฒน์
41. ดร.ปิยะนุช มาลากุล ณ อยุธยา
42. คุณพัชรี คงตระกูลเทียน
43. คุณโรจน์ธชน วรณดิลก
44. ดร.สมยศ แสงสุวรรณ
45. คุณธีรภัทร เกไศยนันท์

องค์กรพัฒนาเอกชน

46. คุณกิตติคุณ กิตติอร่าม

วิทยากร

47. รศ.สุชาดา ชินะจิต
36. ดร.สุจิตรา วาสนาดำรงดี
48. คุณบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์

คณะทำงาน

49. คุณชนิศา กล่อมทอง

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข
สำนักงานศุลกากรท่าเรือกรุงเทพ กรมศุลกากร
กองเครื่องสำอางและวัตถุอันตราย กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์
สำนักศุลกากรกรุงเทพ กรมศุลกากร
สำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร
ศูนย์เทคโนโลยีโลหะและวัสดุแห่งชาติ สวทช. ก.วิทยาศาสตร์ฯ

หลักสูตรสหสาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม
ภาควิชาพยาธิวิทยา คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี
สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศูนย์วิจัยแห่งชาติด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและของเสียอันตราย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
บัณฑิตวิทยาลัยร่วมด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บริษัทไปเออร์ไทย จำกัด
การเจรจาการค้ากลุ่มอาเซียน สมาหอการค้าไทย
การเจรจาการค้ากลุ่มอาเซียน สมาหอการค้าไทย
บริษัทยูนิโก้ คอนซูมเมอร์ โปรดักส์ จำกัด
คณะกรรมการกฎระเบียบและการค้าระหว่างประเทศ สมาหอการค้าไทย
บริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์
บริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์
บริษัทบริหารและพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จำกัด (มหาชน)
คณะทำงาน FTA สมาหอการค้าไทย

กรีนพีซ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย
โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร
ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร

48. คุณจรัสพร รักษาแก้ว

49. คุณธีรดา ศุภะพงษ์

โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร

ผู้ช่วยนักวิจัยโครงการ NTB

กำหนดการประชุม

เรื่อง “ การเจรจาเรื่องการจัดการของเสียอันตรายในเวทีสิ่งแวดล้อมและเวทีการค้า
: จุดยืนและข้อเสนอของไทย ”

วันจันทร์ที่ 3 กรกฎาคม 2549 เวลา 13.00 – 16.30 น.

ณ ห้องประชุม GM Hall ชั้น 1 อาคารศศนิเวศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จัดโดย : โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

13.00 - 13.30 น.	ลงทะเบียน
13.30 - 13.45 น.	กล่าวต้อนรับและชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการฯ โดย □ รศ.สุชาดา ชินะจิตร ผู้อำนวยการฝ่ายสวัสดิภาพสาธารณะ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
13.45 – 14.45 น.	นำเสนอการศึกษาเรื่อง “การเจรจาเรื่อง การจัดการของเสียอันตรายในเวทีสิ่งแวดล้อมและ เวทีการค้า : จุดยืนและข้อเสนอของไทย ” โดย □ ดร.สุจิตรา วาสนาดำรงดี ทีมวิจัย โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้าน การค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล
14.45 – 16.30 น.	อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
16.30 น.	สรุปและปิดการประชุม โดย □ รศ.สุชาดา ชินะจิตร ผู้อำนวยการฝ่ายสวัสดิภาพสาธารณะ (สกว.)

เวทีนโยบายครั้งที่ 10

“ปัญหาข้อพิพาทสินค้า GMOs”

วันพุธที่ 16 สิงหาคม 2549 เวลา 08.30 – 12.00 นาฬิกา

ณ ห้องประชุม 1 ชั้น 14 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

จัดโดย : โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล

สนับสนุนโดย : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

รายชื่อเชิญประชุม

หน่วยงานราชการ

1. คุณกรทิพย์ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา	ส่วนความร่วมมือองค์การระหว่างประเทศ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
2. คุณจณัญญา บัณฑกุล	สำนักเจรจาสินค้าเกษตร กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ ก.พาณิชย์
3. คุณจิตติมา ศรีถาวร	สำนักงานยุทธศาสตร์การค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์
4. คุณชมพูนุท ช่างโชติ	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
5. คุณชาญ เจียมกนกชัย	ส่วนการเจรจาการค้าสินค้าเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
6. คุณนิฐา ศิริวรรณ	กองอเมริกาเหนือ กรมอเมริกาและแปซิฟิกใต้ กระทรวงการต่างประเทศ
7. คุณนิตี ช่างวิทยุ	สำนักวางแผนทรัพยากรสิ่งแวดล้อมวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี สศช.
8. คุณเบญจวรรณ จำรูญพงษ์	กองคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร
9. คุณปรารถนา มีสินเจริญ	สำนักงานนโยบายและแผนฯ (สผ.) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ
10. คุณพริมา ดำริธรรมนิจ	สำนักเจรจาการค้าพหุภาคี กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ ก.พาณิชย์
11. คุณพิภัทรา สุวรรณบัตร	สำนักเศรษฐกิจระหว่างประเทศ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
12. คุณภัทรินทร์ แสงให้สุข	สำนักความหลากหลายทางชีวภาพ สำนักงานนโยบายและแผนฯ (สผ.)
13. คุณสาธิต คุณะวเสน	สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ
14. คุณสุรเดช อัครินทรารากร	สำนักสิทธิบัตร กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์
15. คุณอนุชิต อีสริยเมตต์	สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม
16. คุณโสภิตา เท-มาคม	กรมวิชาการเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

นักวิชาการมหาวิทยาลัย

17. รศ.ดร.วิทยา บัวเจริญ	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
18. คุณชมพูนุช พรหมสายชล	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

องค์กรอิสระ

19. ดร.ปิยะรัชฎ์ เจริญทรัพย์	โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ
20. ดร.วันดี สุชาติกุลวิทย์	สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ภาคเอกชน

21. คุณคงศักดิ์ จันทร์ฉาย	บริษัทมอนซานโต้ ไทยแลนด์ จำกัด
22. คุณจิตติภาดา สุกิจณาพร	บริษัทมอนซานโต้ ไทยแลนด์ จำกัด
23. คุณธัญญารัตน์ พูลสวัสดิ์	บริษัทมอนซานโต้ ไทยแลนด์ จำกัด

24. คุณเนศ เปเรร่า	บริษัทดิลลิเก้แอนด์กิบบินส์ จำกัด
25. คุณนพวรรณ ฉลองพันธ์รัตน์	สภาหอการค้าไทย
26. คุณพิพัฒน์ แก้วปลั่ง	สมาคมเมล็ดพันธุ์แห่งประเทศไทย
27. คุณไพรัตน์ ตังคเศรณี	สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
28. คุณเสก บุญบรรลู่	สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

องค์กรพัฒนาเอกชน

29. คุณน้ำทิพย์ เกตุสัมพันธ์	องค์กรความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาไทย

วิทยากร

30. ดร.บัณฑิตา พิษณุการ	กองกิจการเพื่อการพัฒนา กรมองค์การระหว่างประเทศ ก.การต่างประเทศ
50. คุณบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์	โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร
ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คณะทำงาน

51. คุณชนิศา กล่อมทอง	โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร
50. คุณจรัสพร รักษาแก้ว	โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร
51. คุณปริญญา บุญฤทธิ์ฤทัยกุล	Action Aid

กำหนดการประชุม

เรื่อง “ปัญหาข้อพิพาทสินค้า GMOs ”

วันพุธที่ 16 สิงหาคม 2549 เวลา 08.30 – 12.00 นาฬิกา

ณ ห้องประชุม 1 ชั้น 14 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

จัดโดย : โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

08.30 - 09.00 น. ลงทะเบียน

09.00 – 09.15 น. กล่าวต้อนรับและชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการฯ

โดย

- คุณบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์ หัวหน้าโครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล

09.15 – 10.15 น. นำเสนอการศึกษาเรื่อง “ปัญหาข้อพิพาทด้านการค้าและสิ่งแวดล้อม : บทวิเคราะห์กรณี
สินค้า GMOs”

โดย

- ดร.บัณฑิตา พิษณุกร ทีมวิจัย โครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล

10.15– 12.00 น. อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

12.00 น. สรุปและปิดการประชุม

โดย

- คุณบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์ หัวหน้าโครงการหน่วยจัดการความรู้ด้านการค้าและสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์สากล

12.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน